

Hallituksen esitys Eduskunnalle adoptiota koskevan lainsäädännön uudistamiseksi sekä lasten adoptiota koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen hyväksymiseksi ja laiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan uudistettavaksi adoptiota koskeva lainsäädäntö kokonaisuudessaan. Nykyinen lapseksiottamisesta annettu laki ehdotetaan kumottavaksi ja korvattavaksi uudella adoptiolalla. Lisäksi ehdotetaan muutoksia avioliittolakiin ja eräisiin muihin lakeihin.

Uudistuksen yleisenä ja ensisijaisena tavoitteena on edistää lapsen edun toteutumista adoptioasioissa. Tämän ohella tarkoituksena on kehittää kotimaista adoptioprosessia ottamalla lakiin tarkemmat säännökset adoptio-neuvonnasta ja saattamalla myös kotimaiset adoptiot lupamenettelyn piiriin kansainvälisten adoptioiden tavoin. Lisäksi asiaan osallisten oikeusturvaa adoptioprosessin eri vaiheissa parannetaan laajentamalla oikeutta hakea muutosta adoptioprosessin aikana tehtäviin päätöksiin.

Ehdotetun adoptiolain mukaan tuomioistuimien voisi vahvistaa, että adoptiolapsella on oikeus pitää yhteyttä aikaisempaan vanhempaansa adoption jälkeen. Tämän ansiosta adoptioasiaa ratkaistaessa olisi käytettävissä nykyistä monipuolisempi valikoima keinoja, joilla voidaan edistää lapsen edun toteutumista kunkin yksittäistapauksen olosuhteita vastaavalla tavalla.

Uudistuksen yhtenä tavoitteena on ehkäistä ennalta niin kutsuttuihin itsenäisiin adoptioihin liittyviä riskejä. Tähän pyritään muun

muassa tuomalla ilman palvelunantajan myötävaikutusta toteutettavat kansainväliset adoptiot lupamenettelyn piiriin.

Adoptioasioita käsittelevien viranomaisten organisointia kehitetään nykyistä tarkoituksemukaisemmaksi. Adoptioasioita käsittelevä lautakunta ja muut adoptioasioihin liittyvät operatiiviset tehtävät ehdotetaan siirrettäväksi sosiaali- ja terveysministeriöstä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastoon.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyy Strasbourgissa 27 päivänä marraskuuta 2008 lasten adoptiosta tehdyn yleissopimuksen sekä lain sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta. Yleissopimuksen tavoitteena on yhdenmukaistaa sopimusvaltioiden adoptiolainsäädäntöä ja adoptiomenettelyä sekä ennen kaikkea edistää lapsen etua. Ehdotettu adoptiolainsäädäntö on sisällöltään sopusoinnussa yleissopimuksen kanssa.

Esitys liittyy valtion vuoden 2012 talousarvioesitykseen.

Yleissopimuksen voimaansaattamista koskeva laki on tarkoitettu tulemaan voimaan tasavallan presidentin asetuksella. Muut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2012. Adoptiolain eräiden säännösten voimaantulosta säädettäisiin kuitenkin valtioneuvoston asetuksella.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	5
1 JOHDANTO.....	5
2 NYKYTILA.....	5
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö.....	5
2.1.1 Adoption edellytykset.....	5
2.1.2 Adoption oikeusvaikutukset.....	6
2.1.3 Kotimaisen adoptioprosessin eteneminen.....	6
2.1.4 Kansainvälisen adoptioprosessin eteneminen.....	7
2.1.5 Itsenäiset adoptiot.....	7
2.1.6 Kansainvälisistä adoptioasioista huolehtivat viranomaiset ja toimielimet.....	7
2.1.7 Kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvat säännökset.....	8
2.1.8 Tilastotietoja adoptioiden lukumääristä.....	8
2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö.....	10
2.2.1 Ulkomaiden lainsäädäntö.....	10
Ruotsi.....	10
Norja.....	12
Tanska.....	13
Islanti.....	14
Alankomaat.....	15
Englanti ja Wales.....	15
2.2.2 Kansainväliset sopimukset sekä EU.....	16
Pohjoismaiset lapseksiottamiset.....	16
Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus lapsen oikeuksista.....	16
Haagin sopimus.....	17
Lasten oikeuksien käyttöä koskeva yleissopimus.....	17
Euroopan neuvoston yleissopimus lasten adoptiosta.....	17
EU.....	18
2.3 Nykytilan arviointi.....	18
Yleistä.....	18
Adoption edellytykset.....	19
Adoptioneuvonta.....	19
Kotimainen adoptioprosessi.....	19
Adoptiolapsen yhteydenpito aikaisempaan vanhempansa.....	20
Itsenäiset adoptiot ulkomailta.....	20
Adoptioasioiden hallinto.....	21
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	21
Yleistä.....	21
Lapsen edun ensisijaisuus.....	21
Subsidiariteettiperiaatteen vahvistaminen.....	21
Adoptionhakijan ikään liittyvien edellytysten täsmentäminen.....	22
Avioliitto yhteisadoption edellytyksenä.....	23
Biologisen isän aseman vahvistaminen adoptioprosessissa.....	23

	Adoptioneuvonnan kehittäminen.....	24
	Kotimaisen adoptioprosessin kehittäminen.....	25
	Adoptiolapsen oikeus pitää yhteyttä aikaisempaan vanhempansa.....	25
	Oikeusturvan parantaminen.....	26
	Itsenäiset adoptiot.....	27
	Adoptioasioiden hallinto.....	27
	Perintöoikeus ennen 1.1.1980 tapahtuneissa adoptioissa.....	28
	Avioesteet ja rekisteröidyn parisuhteen esteet.....	28
	Adoptiokriminalisointien ajanmukaistaminen.....	28
4	ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	30
4.1	Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	30
	Vaikutukset lapsiin.....	30
	Vaikutukset kansalaisten asemaan ja toimintaan yhteiskunnassa.....	30
	Sosiaaliset ja terveysvaikutukset.....	31
	Vaikutukset yhdenvertaisuuteen.....	31
	Vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon.....	31
	Vaikutukset rikosentorjuntaan ja turvallisuuteen.....	32
4.2	Taloudelliset vaikutukset ja vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	32
	Adoptioasioiden hallinnon uudistamisen vaikutukset.....	32
	Vaikutukset henkilöstöön.....	33
	Vaikutukset tuomioistuimiin.....	33
	Vaikutukset sosiaalitoimeen.....	33
	Väestötietojärjestelmän muutoskustannukset.....	34
5	ASIAN VALMISTELU.....	34
5.1	Euroopan neuvoston sopimuksen valmistelu.....	34
5.2	Hallituksen esityksen valmistelu.....	34
	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	37
1	EUROOPAN NEUVOSTON YLEISSOPIMUKSEN SISÄLTÖ JA SEN SUHDE SUOMEN LAINSÄÄDÄNTÖÖN.....	37
	I OSA Yleissopimuksen soveltamisala ja sen periaatteiden soveltaminen.....	37
	II OSA Yleiset periaatteet.....	37
	III OSA Loppumääräykset.....	44
2	LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT.....	44
2.1	Laki lasten adoptiosta tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta.....	44
2.2	Adoptiolaki.....	44
	1 luku Yleiset säännökset.....	44
	2 luku Adoption edellytykset.....	45
	3 luku Adoption oikeusvaikutukset.....	53
	4 luku Adoptioneuvonta.....	53
	5 luku Kansainvälinen adoptiopalvelu.....	61
	6 luku Lupamenettely adoptioasioissa.....	65
	7 luku Adoption vahvistaminen.....	69
	8 luku Adoptiolapsen oikeus pitää yhteyttä aikaisempaan vanhempansa.....	71
	9 luku Kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvat säännökset.....	74
	10 luku Adoptioasioiden hallinto.....	78
	11 luku Erinäiset säännökset.....	80

12 luku	Voimaantulo ja siirtymäsäännökset	84
2.3	Avioliittolaki	86
2.4	Laki rekisteröidystä parisuhteesta	87
2.5	Laki Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta	87
2.6	Hallinto-oikeuslaki	87
2.7	Rikosrekisterilaki	87
2.8	Rikoslaki	88
	22 luku Sikiön, alkion ja perimän loukkaamisesta	88
	25 luku Vapauteen kohdistuvista rikoksista	88
2.9	Laki väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista	90
3	VOIMAANTULO	91
3.1	Yleissopimuksen voimaantulo	91
3.2	Lakien voimaantulo	91
4	EDUSKUNNAN SUOSTUMUKSEN TARPEELLISUUS JA KÄSITTELYJÄRJESTYS	91
4.1	Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus	91
4.2	Käsittelyjärjestys	92
	LAKIEHDOTUKSET	95
	1. Laki lasten adoptiosta tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta	95
	2. Adoptiolaki	95
	3. Laki avioliittolain muuttamisesta	116
	4. Laki rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta	117
	5. Laki Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta annetun lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta	118
	6. Laki hallinto-oikeuslain 7 ja 8 §:n muuttamisesta	119
	7. Laki rikosrekisterilain 4 a ja 6 §:n muuttamisesta	120
	8. Laki rikoslain muuttamisesta	121
	9. Laki väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain 13 ja 38 §:n muuttamisesta	122
	LIITE	124
	RINNAKKAISTEKSTIT	124
	3. Laki avioliittolain muuttamisesta	124
	4. Laki rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta	125
	5. Laki Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta annetun lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta	126
	6. Laki hallinto-oikeuslain 7 ja 8 §:n muuttamisesta	127
	7. Laki rikosrekisterilain 4 a ja 6 §:n muuttamisesta	129
	8. Laki rikoslain muuttamisesta	130
	9. Laki väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain 13 ja 38 §:n muuttamisesta	132
	SOPIMUSTEKSTI	134

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Adoptiota koskevat säännökset sisältyvät lapseksiottamisesta annettuun lakiin (153/1985), joka tuli voimaan 1.5.1985. Lakia uudistettiin laajasti 1.7.1997 voimaan tulleella lainmuutoksella (175/1996). Tuolloin tehtyjen muutosten pääasiallisena tarkoituksena oli saattaa Suomessa voimaan Haagissa vuonna 1993 tehty yleissopimus lasten suojelusta sekä yhteistyöstä kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa (SopS 29/1997, jäljempänä *Haagin sopimus*). Suomi on liittynyt myös YK:n lapsen oikeuksia koskevaan yleissopimukseen (SopS 59—60/1991), jossa on eräitä adoptiota koskevia määräyksiä. Lisäksi adoptiota koskevia määräyksiä on Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kesken tehdyssä avioliittoa, lapseksiottamista ja holhousta koskevia kansainvälisyksityisoikeudellisia määräyksiä sisältävässä sopimuksessa (SopS 20/1931).

Lapseksiottamisesta annetun lain mukaan lapseksiottamisen tarkoituksena on edistää lapsen parasta vahvistamalla lapsen ja vanhemman suhde lapseksiottettavan ja lapseksiottajan välille. Laissa säännellään lapseksiottamisen edellytykset ja oikeusvaikutukset, lapseksiottamisessa noudatettava menettely sekä ottolapsineuvonta. Laissa on säännökset myös kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvia tilanteita varten. Nämä säännökset koskevat muun muassa sitä, milloin lapseksiottamista koskeva hakemus voidaan tutkia Suomessa, minkä valtion lakia asiassa on sovellettava ja milloin ulkomailla tapahtunut lapseksiottaminen katsotaan Suomessa päteväksi.

Suomi ei ole osapuolena aikaisemmassa lasten adoptiota koskevassa Euroopan neuvoston yleissopimuksessa, joka on vuodelta 1967. Yleissopimus koskee lähinnä aineellista adoptio-oikeutta. Yleissopimuksen uudistaminen tuli ajankohtaiseksi, kun useat maat uudistivat adoptiota koskevaa lainsäädäntöään ja tämän seurauksena vuoden 1967 yleissopimuksen määräykset eivät enää vastanneet nykyajan vaatimuksia. Suomi on allekir-

joittanut uudistetun yleissopimuksen 27 päivänä marraskuuta 2008.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman mukaan adoptioon liittyviä palveluja adoptioprosessin eri vaiheissa kehitetään sosiaali- ja terveysministeriön ja oikeusministeriön yhteistyönä.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

2.1.1 Adoption edellytykset

Alaikäisen lapsen adoptio voidaan vahvistaa, jos sen harkitaan olevan lapsen edun mukaista ja on selvitetty, että lapsi tulee saamaan hyvän hoidon ja kasvatuksen.

Adoptiota ei pääsääntöisesti voida vahvistaa ilman adoptoitavan suostumusta, jos hän on täyttänyt 12 vuotta. Adoptiota ei myöskään voida vahvistaa vastoin 12 vuotta nuoremman lapsen tahtoa, jos lapsi on niin kehittynyt, että hänen tahtonsa voidaan kiinnittää huomiota.

Alaikäisen adoptiota ei voida vahvistaa, elleivät hänen vanhempansa ole antaneet tähän suostumustaan. Erittäin painavista syistä adoptio voidaan kuitenkin vahvistaa ilman vanhempien tai toisen vanhemman suostumusta.

Adoptionhakijan tulee olla täyttänyt 25 vuotta. Adoptio voidaan kuitenkin vahvistaa, jos adoptionhakija on täyttänyt 18 vuotta ja adoptoitava on adoptionhakijan puolison lapsi tai hänen oma lapsensa, joka on aikaisemmin annettu adoptiolapseksi, taikka adoptioon on olemassa muita erittäin painavia syitä.

Laissa ei ole säädetty lapsen ja adoptionhakijan välisestä ikäerosta. Lain säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen perusteluissa on todettu, että kun lapseksiottamisella perustetaan lapsen ja vanhemman suhde, lapseksiottamisen edellytysten arvioinnissa on kiinnitettävä huomiota myös lapsen ja lapseksiottajan väliseen ikäeroon. Erittäin pieni tai suuri ikäero voi siten olla eräs peruste lap-

seksiottamisen vahvistamatta jättämiseen. (HE 147/1978 vp)

Kotimaisissa vieraan lapsen adoptioissa adoptoitavat lapset sijoitetaan käytännössä pääsääntöisesti alle 40-vuotiaille hakijoille. Myöntäessään lupia kansainvälisiin adoptioihin Suomen kansainvälisten lapseksiottamisasioiden lautakunta on noudattanut käytäntöä, jonka mukaan adoptionhakijan ja lapsen ikäero ei saa olla 45 vuotta suurempi, ellei erityisiä syitä tästä poikkeamiselle ole.

Muut kuin aviopuolisot eivät voi adoptoida lasta yhdessä. Toisaalta aviopuolisot voivat eräitä laissa säädettyjä poikkeustapauksia lukuun ottamatta adoptoida lapsen vain yhdessä.

2.1.2 Adoption oikeusvaikutukset

Adoption vahvistaminen perustaa adoptiolapsen ja adoptiovanhempien välille pääsääntöisesti samanlaisen oikeudellisen suhteen kuin lapsella on ollut ennen adoption vahvistamista biologisiin vanhempiinsa. Adoption vahvistamisen seurauksena adoptiolapsen oikeudellinen suhde biologisiin vanhempiinsa katkeaa.

Adoptiota ei lain mukaan voida purkaa. Adoption oikeusvaikutukset voivat kuitenkin lakata kahdessa melko poikkeuksellisessa tilanteessa. Adoption oikeusvaikutukset lakkaavat, jos adoptiolapsi ja adoptiovanhempi menevät keskenään naimisiin avioliittolain (234/1929) 8 §:ssä tarkoitetun oikeusministeriön luvan nojalla. Adoption oikeusvaikutukset lakkaavat myös, kun adoptoitu lapsi adoptoidaan uudelleen.

Adoption vahvistamisen seurauksena lapsen huolto ja edunvalvonta sekä vastuu lapsen elatuksesta siirtyvät adoptiovanhemmille. Myös perintöoikeuden osalta adoptiolapsi siirtyy adoptiovanhempiensa sukuun. Adoptiolapsi rinnastetaan perintöoikeuden osalta rintaperilliseen, mikäli adoptio on tapahtunut 1.1.1980 tai sen jälkeen. Jos adoptio on vahvistettu ennen edellä mainittua ajankohtaa, adoptiolapsi rinnastetaan perintöoikeuden osalta rintaperilliseen, jos adoptio on adoptiovanhempien hakemuksesta lain 56 §:n nojalla siirretty lapseksiottamisesta annetun lain alaisuuteen.

Ottovanhempi ja ottolapsi eivät saa mennä keskenään avioliittoon eivätkä solmia rekisteröityä parisuhdetta. Oikeusministeriö voi kuitenkin erittäin painavista syistä antaa luvan avioliittoon tai parisuhteen rekisteröimiseen. Käytännössä tällaisia lupia ei ole vuosiin edes haettu. Adoptioon perustuva sukulaisuussuhde ei muissa tapauksissa muodosta avioliiton tai rekisteröidyn parisuhteen estettä.

Adoptiolapsen sukunimen määräytymisestä säädetään nimilaissa (694/1985) ja kansalaisuuden määräytymisestä kansalaisuuslaissa (359/2003).

2.1.3 Kotimaisen adoptioprosessin eteneminen

Adoptiolasta haluavan tulee ottaa yhteyttä kotikuntansa sosiaaliviranomaiseen tai ottolapsitoimistoon saadakseen adoptioneuvontaa. Adoptioneuvontaa annetaan adoptionhakijoille, lapsen biologisille vanhemmille ja lapselle itselleen. Adoptioneuvonnan tarkoituksena on valvoa asiassa lapsen etua sekä neuvotteluilla ja toimenpiteillä auttaa lasta, lapsen vanhempia ja lapseksiottajia ennen kuin adoptio vahvistetaan. Adoptioneuvonnassa myös selvitetään adoption edellytysten olemassaolo. Adoptioneuvontaan kuuluu asiaan osallisten auttaminen tarvittaessa myös adoption vahvistamisen jälkeen.

Kotimaisessa adoptiossa adoptioneuvonnassa saadun valmennuksen ja arvioinnin jälkeen perheeseen voidaan sijoittaa adoptiolapsi. Sijoituksesta päättää adoptioneuvonnan antaja, ja sijoitusperusteena on aina ensisijaisesti lapsen etu ja tarpeet. Huomioon otetaan kuitenkin myös biologisten vanhempien ja adoptiovanhempien toivomukset. Sijoituksen aikana adoptioneuvonnan antaja seuraa sijoituksen onnistumista sekä tukee lapsen ja perheen keskinäistä sopeutumista.

Sen jälkeen kun lapsi on sijoitettu adoptiovanhempien luokse ja adoptioneuvonnan antaja on varmistunut siitä, että lapsen ja adoptiovanhempien välille on kehittymässä myönteinen suhde, adoptioneuvonnan antaja kirjoittaa adoptiovanhemmille todistuksen adoptioneuvonnan antamisesta. Adoption vahvistamista haetaan kärjαιοikeudelta.

2.1.4 Kansainvälisen adoptioprosessin eteneminen

Suomessa asuvan henkilön, joka haluaa adoptoida lapsen ulkomailta, tulee lain mukaan saada adoptioneuvontaa, kansainvälistä adoptiopalvelua ja lupa kansainväliseen adoptioon.

Kansainvälistä adoptiota varten annettavassa adoptioneuvonnassa hakijoista laaditaan niin kutsuttu kotiselvitys, joka on päätöksen pohjana haettaessa lupaa adoptioon. Toisaalta kotiselvityksen avulla välitetään perhettä koskevat tiedot lapsen asuinpaikkavaltion viranomaisille.

Hakijan on pyydettävä myös kansainvälistä lapseksiottamispalvelua palvelunantajalta. Palvelunantajan tehtäviin kuuluu muun muassa yhteistoiminta ulkomaisen palvelunantajan kanssa sopivien adoptiovanhempien löytämiseksi lapselle, tarvittavien asiakirjojen toimittaminen ulkomaille ja lapseksiottamisen vahvistamista koskevien ilmoitusten lähettäminen eri tahoille.

Ulkomailta adoptiolasta toivovien henkilöiden tulee lisäksi hakea lupaa kansainväliseen adoptioon. Lupahakemus käsitellään Suomen kansainvälisten lapseksiottamisasioiden lautakunnassa, joka on sosiaali- ja terveysministeriön alainen toimielin. Lautakunta arvioi, täyttävätkö hakijat lain mukaiset edellytykset kansainväliseen lapseksiottamiseen. Lupa myönnetään enintään kahdeksi vuodeksi kerrallaan. Luvan voimassaoloaikaa voidaan hakemuksesta pidentää. Kokemuksen mukaan hakijat joutuvat usein hakemaan jatkolupaa, koska adoptiolasten odotusajat ovat viime vuosina pidentyneet.

Luvan myöntämisen jälkeen voidaan lähettää varsinainen adoptiohakemus kohdemaahan. Yhteydenpito ulkomaille tapahtuu suomalaisen palvelunantajan kautta.

Hakemuksen käsittelyn vaiheet ja kesto vaihtelevat maasta ja ulkomaisesta palvelunantajasta riippuen. Kun asiakirjat ovat saapuneet ulkomaiselle palvelunantajalle, adoptioprosessi etenee kyseisen maan lakien ja käytäntöjen mukaan. Suomalainen palvelunantaja seuraa hakemuksen etenemistä ja tiedottaa hakijoille heidän hakemustaan koskevat asiat.

Lapseksiottaminen vahvistetaan yleensä lapsen syntymämaassa ennen lapsen tuloa Suomeen. Joissakin tapauksissa adoptio kuitenkin vahvistetaan vasta tietyn ajan jälkeen, jonka lapsi on sijoitettuna uuteen perheeseen. Tällöin eräiden luovuttajamaiden käytäntö on, että lapsen luovuttajamaan viranomaiset vahvistavat adoption lapsen sijoitusta koskevien selostusten pohjalta. Jos adoptiota ei ole vahvistettu eikä vahvisteta lapsen lähtömaassa, se vahvistetaan Suomessa.

2.1.5 Itsenäiset adoptiot

Voimassa oleva sääntely rakentuu kansainvälisten adoptioiden osalta hyvin vahvasti palvelunantajien ja näiden ulkomaisten yhteistyötahojen varaan. Suomessa asuvan lapseksiottajan tulee saada lapseksiottamispalvelua suomalaiselta palvelunantajalta. Palvelunantaja saa puolestaan toimia yhteistyössä ainoastaan sellaisen ulkomailta vastaavassa palvelutehtävissä työskentelevän viranomaisen, järjestön tai muun toimielimen kanssa, jonka lapseksiottamisasioiden lautakunta on hyväksynyt.

Edellä selostettu järjestelmä ei toimi tilanteissa, jossa Suomessa asuva henkilö tahtoo adoptoida lapsen, joka asuu sellaisessa vierassa valtiossa, jossa suomalaisella palvelunantajalla ei ole yhteistyötahoa. Tarvetta tällaiseen adoptioon voi kuitenkin esiintyä esimerkiksi tilanteissa, joissa Suomessa asuva henkilö tahtoo adoptoida vierassa valtiossa asuvan, orvoksi jääneen sukulaislapsensa.

Nykyisen lainsäädännön mukaan vaihtoehtoksi jää niin sanottu itsenäinen adoptio eli adoptioprosessin toteuttaminen lapsen asuinvaltiossa ilman, että lapseksiottaja saa Suomessa lapseksiottamispalvelua ja ilman että hän hakee adoptioon lapseksiottamisasioiden lautakunnan lupaa. Tällaisen adoption pätevyys voidaan jälkikäteen tietyn edellytyksin vahvistaa Helsingin hovioikeuden päätöksellä.

2.1.6 Kansainvälisistä adoptioasioista huolehtivat viranomaiset ja toimielimet

Kansainvälisen lapseksiottamispalvelun yleinen suunnittelu, ohjaus ja valvonta kuu-

luu sosiaali- ja terveysministeriölle. Sen alaisena toimii erityisenä asiantuntijaviranomaisena edellä mainittu Suomen kansainvälisten lapseksiottamisasioiden lautakunta.

Lautakunnan tehtävänä on muun muassa seurata kansainvälistä kehitystä kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa, tehdä sosiaali- ja terveysministeriölle alan kehittämistä koskevia aloitteita ja esityksiä sekä ylläpitää tiedostoa vieraiden valtioiden lapseksiottamislainsäädännöstä ja antaa siitä pyynnöstä tietoja viranomaisille ja palvelunantajille. Edelleen lautakunnan tehtävänä on lupien myöntäminen kansainväliseen lapseksiottamiseen sekä niiden ulkomaisten palvelunantajien hyväksyminen, joiden kanssa suomalainen palvelunantaja voi olla yhteistyössä. Lautakunta antaa myös eräissä tapauksissa lausuntoja tuomioistuimille sekä sosiaali- ja terveysministeriölle. Lisäksi lautakunta toimii Haagin sopimuksessa tarkoitettuna keskusviranomaisena.

Kansainväliseen lapseksiottamiseen liittyvistä käytännön tehtävistä huolehtivat kansainvälisen lapseksiottamispalvelun antajat. Palvelua voivat antaa vain sellaiset kuntien sosiaalihuollon toimielimet, kuntayhtymät tai muut kuntien yhteenliittymät sekä Suomessa rekisteröidyt yhdistykset, jotka ovat saaneet tähän sosiaali- ja terveysministeriön luvan. Sosiaali- ja terveysministeriön luvana saaneita palvelunantajia on tällä hetkellä kolme.

2.1.7 Kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvat säännökset

Tuomioistuimen toimivalta. Lapseksiottamisen vahvistamista koskeva hakemus tutkitaan Suomessa, jos lapseksiottajilla tai lapseksiottettavalla on täällä asuinpaikka. Hakemus voidaan tutkia Suomessa myös, jos lapseksiottettava tai jompikumpi lapseksiottajista on Suomen kansalainen ja sen valtion viranomaiset, jossa lapseksiottajilla tai lapseksiottettavalla on asuin- tai kotipaikka, eivät ole toimivaltaisia käsittelemään asiaa tai hakemuksen tutkimiselle Suomessa on muu

painava peruste. Jos lapseksiottettava ja lapseksiottajat ovat Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin tai Tanskan kansalaisia, lapseksiottamisen vahvistamista koskeva hakemus tutkitaan kuitenkin Suomessa vain, jos jommallakummalla lapseksiottajalla on kotipaikka Suomessa.

Sovellettava laki. Menettely lapseksiottamisen vahvistamisessa määräytyy aina Suomen lain mukaan. Myös lapseksiottamisen edellytykset määräytyvät Suomen lain mukaan.

Ulkomaisten lapseksiottamisen tunnustaminen. Vieraassa valtiossa tapahtunut lapseksiottaminen on ilman eri toimenpidettä pätevä Suomessa, jos kummallakin lapseksiottajalla on lapseksiottamisen ajankohtana ollut asuin- tai kotipaikka sanotussa valtiossa tai tämän valtion kansalaisuus taikka jos lapseksiottaminen on pätevä siinä valtiossa, jossa lapseksiottajilla on lapseksiottamisen ajankohtana ollut asuin- tai kotipaikka. Milloin vieraassa valtiossa tapahtuneeseen lapseksiottamiseen on lain mukaan haettava lupa, lapseksiottaminen on ilman eri toimenpidettä pätevä Suomessa vain, jos lupa on myönnetty.

Vieraassa valtiossa tapahtunut lapseksiottaminen, joka ei edellä esitetyn tavoin ole pätevä Suomessa, on Suomessa pätevä vain, jos Helsingin hovioikeus on vahvistanut sen. Helsingin hovioikeus voi vahvistaa vieraassa valtiossa tapahtuneen lapseksiottamisen, jos jommallakummalla lapseksiottajalla tai lapseksiottettavalla on lapseksiottamisen ajankohtana ollut asuin- tai kotipaikkansa taikka kansalaisuutensa perusteella sellainen yhteys siihen valtioon, jossa lapseksiottaminen on tapahtunut, että sen viranomaisilla voidaan katsoa olleen riittävä aihe ottaa asia tutkittavaksi.

2.1.8 Tilastotietoja adoptioiden lukumääristä

Suomessa syntyneitä alaikäisiä lapsia on Tilastokeskuksen tietojen mukaan adoptoitu viime vuosina seuraavat määrät:

Vuosi	Kahden vanhemman adoptiot	Yhden vanhemman adoptiot	Adoptiot yhteensä
2005	57	51	108
2006	53	40	93
2007	44	42	86
2008	31	69	100
2009	46	64	110
2010	41	183	224

Yhden vanhemman adoptioita koskeva sarake käsittää sekä perheen sisäiset adoptiot että muut yhden vanhemman adoptiot, koska näitä tietoja ei ole Tilastokeskuksen tilastoissa eritelty. Kokemuksen mukaan kotimaisissa yhden vanhemman adoptioissa on useimmiten kyse perheen sisäisistä adoptioista.

Yhden vanhemman adoptioiden suuri mää-

rä vuonna 2010 selittyy sillä, että perheen sisäinen adoptio rekisteröityjen parien perheissä tuli mahdolliseksi syyskuun alusta 2009. Vuonna 2010 vahvistettiin 122 tällaista adoptiota.

Ulkomailla syntyneitä alaikäisiä lapsia on Tilastokeskuksen tietojen mukaan adoptoitu viime vuosina seuraavat määrät:

Vuosi	Kahden vanhemman adoptiot	Yhden vanhemman adoptiot	Adoptiot yhteensä
2005	284	52	336
2006	196	28	224
2007	173	28	201
2008	156	33	189
2009	193	26	219
2010	164	20	184

Suomen kansainvälisten lapseksiottamisasioiden lautakunta on viime vuosina käsitel-

lyt kansainväliseen adoptioon myönnettävää lupaa koskevia hakemuksia seuraavasti:

Vuosi	Lupa myönnetty	Luvan voimassa-oloaikaa pidennetty (jatkolupa)	Lupaa ei myönnetty	Muu ratkaisu	Yhteensä
2005	212	50	6	7	275
2006	338	54	9	12	413
2007	314	76	5	9	404
2008	337	198	5	13	553
2009	202	165	1	13	381
2010	169	197	5	5	376

Sarake ”Muu ratkaisu” sisältää muun muassa sellaiset ratkaisut, joissa adoptiolupa on myönnetty osittain hakemuksen mukaisesti. Tällainen tilanne on kyseessä esimerkiksi silloin, kun hakija hakee lupaa kahden lapsen adoptioon, mutta hänelle myönnetään lupa vain yhden lapsen adoptioon.

Täysi-ikäisiä henkilöitä on Tilastokeskuksen tietojen mukaan adoptoitu viime vuosina keskimäärin noin 70 vuosittain. Valtaosa näistä adoptioista on ollut yhden vanhemman adoptioita.

2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö

2.2.1 Ulkomaiden lainsäädäntö

Seuraavassa tarkastellaan adoptiota koskevaa sääntelyä muissa Pohjoismaissa, Alankomaissa sekä Englannissa ja Walesissa.

Adoptiolainsäädäntö on kaikissa Pohjoismaissa hyvin samankaltaista. Jokaisessa Pohjoismaassa lainsäädännön perusajatuksena on lapsen edun turvaaminen. Myös adoptioprosessi on kaikissa Pohjoismaissa pitkälti samanlainen.

Ruotsi

Ruotsissa keskeisimmät adoptiota koskevat säännökset ovat vanhempainkaaren (*föräl-*

drabalken) 4 luvussa. Lisäksi säännöksiä on sosiaalipalvelulain 5 ja 6 luvussa (*socialtjänstlagen*), laissa kansainvälisestä adoptionvälityksestä (*lagen om internationell adoptionsförmedling*) ja laissa adoptiota koskevista kansainvälisistä oikeussuhteista (*lagen om internationella rättsförhållanden rörande adoption*). Viimeksi mainitussa laissa ovat säännökset kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvista kysymyksistä.

Vanhempainkaaren mukaan 25 vuotta täyttänyt voi olla adoptionhakijana. Myös 18 vuotta täyttänyt voi adoptoida, jos adoptionhakija adoptoi oman lapsensa, joka on aikaisemmin annettu adoptiolapseksi, tai puolisonsa lapsen taikka jos adoptiolle on olemassa erityiset syyt. Laissa ei ole määriteltä adoptionhakijalle yläikärajaa, mutta lain esitöissä on todettu, että pyrkimyksenä tulisi olla, ettei hakija olisi luvan hakemishetkellä 42 vuotta vanhempi. Ehdottomana rajana on lain esitöissä mainittu hakijan 45 vuoden ikä. Hakijaksi on esitöiden mukaan voitu hyväksyä 42 vuotta vanhempikin henkilö esimerkiksi tilanteessa, jossa hakija on adoptoimassa aikaisemman adoptiolapsensa sisarusta tai sukulaislastaan.

Lupa adoptioon voidaan antaa aviopuolisoille yhdessä tai yksin elävälle henkilölle. Aviopuoliso voi kuitenkin yksin ottaa adoptiolapsen, jos toinen puoliso kärsii psyykkisestä sairaudesta tai hänen olinpaikkansa on tuntematon. Ruotsissa aviopuolisot voivat ol-

la myös samaa sukupuolta. Avopuolisot eivät voi adoptoida yhdessä.

Ruotsissa 12 vuotta täyttänyttä lasta ei pääsääntöisesti voida adoptoida ilman hänen suostumustaan. Alle 16-vuotias lapsi voidaan kuitenkin adoptoida ilman lapsen antamaa suostumusta, jos suostumuksen hankkiminen voisi vahingoittaa lasta tai jos lapsi on estynyt antamasta suostumustaan psyykkisen häiriön tai muun siihen verrattavan syyn vuoksi. Tuomioistuimen tulee ottaa huomioon lapsen oma mielipide lapsen ikä ja kehitystaso huomioiden, vaikka lapsen suostumusta adoptioon ei lain mukaan tarvittaisi.

Alle 18-vuotiaista lasta ei voida adoptoida ilman vanhempien suostumusta. Molempien vanhempien suostumusta ei kuitenkaan tarvita tilanteissa, joissa vanhempi kärsii vakavasta psyykkisestä häiriöstä, vanhemmalla ei ole lapsen huoltoa tai vanhemman olinpaikka on tuntematon. Jos tämä koskee molempia vanhempia, suostumuksen antaa erityinen lapselle määrätty huoltaja. Vanhempaa, jonka suostumusta adoptioon ei tarvita, tulee kuitenkin kuulla mahdollisuuksien mukaan. Lapsen äidin suostumusta ei voida ottaa vastaan ennen kuin äiti on riittävästi toipunut synnytyksestä.

Tuomioistuin päättää adoption vahvistamisesta. Lupaviranomaisena adoptioissa toimii sosiaaliviranomainen. Sosiaalipalvelulain 6 luvun 6 §:stä seuraa, ettei henkilö, joka ei ole lapsen vanhempi tai jolla ei ole lapsen huoltoa, voi ottaa lasta vastaan pysyvään hoitoon ilman sosiaaliviranomaisen antamaa suostumusta huollolle. Tästä seuraa, että tuomioistuimen on ennen adoption vahvistamista kuultava sosiaaliviranomaisia. Mainitun luvun 12 §:ssä on täydentäviä säännöksiä kansainvälisiä adoptioita koskeviin tilanteisiin. Lasta, jolla on kotipaikka ulkomailla, ei voida ottaa adoptiotarkoituksessa vastaan, ellei sosiaaliviranomainen ole antanut tähän lupaa. Lupa adoptioon on haettava ennen kuin lapsi lähtee alkuperävaltiostaan. Lupa on voimassa kaksi vuotta sen antamisesta. Lupa voidaan peruuttaa, jos edellytyksiä adoptiolle ei enää ole. Adoptionhakijat ovat velvollisia ilmoittamaan luvan voimassaoloaikana olosuhteissaan tapahtuvista olennaisista muutoksista.

Ruotsissa lupa adoptioon annetaan sen jälkeen, kun sosiaaliviranomaiset ovat tutkineet adoptionhakijan sopivuuden adoptiovanhemmaksi. Adoptionhakijasta tehtävässä kotiselvityksessä kiinnitetään huomiota muun muassa hakijan ikään ja terveydentilaan sekä hakijan muihin valmiuksiin toimia adoptiovanhempana.

Kansainvälisessä adoptiossa sosiaaliviranomaisten tulee viipymättä ja viimeistään kahden viikon sisällä siitä, kun tiettyä lasta on ehdotettu adoptionhakijoille, tehdä päätös siitä voiko adoptioprosessi hakijoiden kohdalla jatkuu. Päätöksestä voidaan valittaa hallinto-oikeuteen.

Ennen kuin sosiaaliviranomainen voi myöntää luvan kansainväliseen adoptioon, hakijan on osallistuttava adoptiovalmennuskurssille. Kurssit ovat vuodesta 2005 lähtien olleet pakollisia. Jos adoptionhakija on jo aikaisemmin adoptoinut lapsen ulkomailta, lupa voidaan kuitenkin myöntää, vaikka adoptionhakija ei ole osallistunut kurssille.

Ruotsissa kansainvälisissä adoptioasioissa valvonta- ja valitusviranomaisena toimii kansainvälisten adoptioasioiden viranomainen (*Myndigheten för internationella adoptionsfrågor, MIA*). Se toimii myös Haagin sopimuksessa tarkoitettuna keskusviranomaisena, valtuuttaa palvelunantajat ja toimii lupaviranomaisena niin sanotuissa itsenäisissä adoptioissa, joissa adoptionhakija adoptoi lapsen ulkomailta ilman palvelunantajan myötävaikutusta. Itsenäiset adoptiot ovat Ruotsissa lain mukaan mahdollisia silloin, kun kyse on sukulaislapsen adoptiosta tai asiassa on erityisiä syitä itsenäiselle adoptiolle. Erityisinä syinä pidetään muun muassa hakijan jonkinlaista yhteyttä maahan, josta tämä haluaa adoptoida. Itsenäisten adoptioiden kohdalla viranomainen tutkii, onko adoptiomenettelyä pidettävä hyväksyttävänä. Lisäksi ennen kuin viranomainen voi myöntää luvan, tarvitaan edellä mainittu sosiaaliviranomaisten suostumus itsenäiseen adoptioon.

Ruotsissa adoptiota koskevaa lainsäädäntöä on ehdotettu muutettavaksi. Heinäkuussa 2009 on valmistunut laaja mietintö adoptiota koskevien säännösten uudistamisesta (*Modernare adoptionsregler, SOU 2009:61*). Adoptiosäännösten uudistamisen tarkoituksena on mietinnön mukaan vahvistaa lain

lapsilähtöisyyttä ja antaa adoptioasioiden kanssa tekemisissä oleville viranomaisille valmiuksia tulkita adoptiosäännöksiä lapsen edun mukaisesti. Mietinnössä ehdotetaan muun muassa adoptio-oikeutta avopareille, itsenäisten adoptioiden nykyistä tehokkaampaa rajoittamista, aikuisadoption edellytysten täsmentämistä ja adoptionhakijan yläikärajan ottamista lakiin. Edelleen mietinnössä ehdotetaan tarkistettavaksi ulkomaisten adoptiopäätösten tunnustamis- ja vahvistamispe- rusteita. Ehdotus ei ole ainakaan toistaiseksi johtanut lainsäädäntötoimiin.

Norja

Norjassa adoptiota koskevat säännökset ovat pääosin 1 päivänä tammikuuta 1987 voimaan tulleessa adoptiolaisa ja useissa asetuksissa sekä niin sanotuissa ”kiertokirjeissä” ja ohjeissa lain tulkitsemiseksi. Adoptiolakia on uudistettu sen voimaantulon jälkeen useita kertoja. Lisäksi lastensuojelulain 4 luvun 20 §:ssä on huostaan otettujen lasten adoptiota koskeva säännös.

Norjassa adoptionhakijan on oltava 25-vuotias, mutta erityisen painavasta syystä myös 20 vuotta täyttänyt henkilö voi hakea adoptiota. Laissa ei ole yläikärajaa adoptionhakijalle, mutta käytännössä adoptionhaki- joiksi ei ole hyväksytty yli 45-vuotiaita haki- joita, ellei tähän ole ollut erityistä syytä.

Norjassa adoptiota voivat hakea aviopuoli- sot yhdessä sekä yksin elävät henkilöt. Jos toinen aviopuolisoista on esimerkiksi psyyk- kisesti sairas tai hänen olinpaikkansa on tun- tematon, voi aviopuoliso kuitenkin adoptoida yksin. Lisäksi aviopuoliso voi toisen puoli- son suostumuksella adoptoida puolisonsa lapsen.

Vuoden 2009 alusta voimaan tulleen uuden lainsäädännön mukaan samaa sukupuolta olevat parit voivat Norjassa solmia avioliiton. Samaa sukupuolta olevilla aviopareilla on samanlaiset adoptio-oikeudet kuin miehen ja naisen muodostamilla aviopareilla.

Norjassa 12 vuotta täyttäneitä lapsia ei voi- da adoptoida ilman heidän omaa suostumus- taan. Myös tätä nuoremmalle lapselle tulee antaa tilaisuus kertoa oma näkemyksensä adoptiosta.

Alle 18-vuotiasta lasta ei voida adoptoida ilman niiden henkilöiden suostumusta, joilla on vanhempainvastuu lapsesta. Vanhempien suostumusta ei voida ottaa vastaan ennen kuin kaksi kuukautta on kulunut lapsen syn- tymästä. Jos vanhemmalla ei ole vanhem- painvastuuta lapsesta, suostumuksen adopti- oon antaa erityinen läänintasonen lautakun- ta. Vanhemmalle, jolla ei ole vanhempain- vastuuta lapsesta, tulee kuitenkin mahdolli- suuksien mukaan antaa tilaisuus ilmaista mielipiteensä asiassa ennen päätöksentekoa. Edelleen lastensuojelulain 4 luvun 20 §:ssä säädetään niistä edellytyksistä, joilla huos- taan otettu lapsi voidaan antaa adoptoitavaksi ilman vanhempien suostumusta.

Lapsi- ja tasa-arvoministeriö on Norjassa ylin adoptioasioista vastaava viranomainen. Sen vastuulle kuuluu muun muassa lapsia koskevan lainsäädännön valmistelu. Adop- tioasioita hallinnoi ministeriön alainen lapsi-, nuoriso- ja perheasioiden virasto. Se toimii muun muassa Haagin sopimuksessa tarkoitet- tuna keskusviranomaisena ja valitus- ja val- vontaviranomaisena alaisiinsa paikallistoi- mistoihin päin. Lisäksi virasto vastaa adop- tiovalmennuskursseista sekä myöntää luvat kansainvälisiin adoptioihin, jotka toteutetaan ilman palvelunantajan myötävaikutusta. Vi- rasto myös määrää jäsenet erilliseen lauta- kuntaan, joka hyväksyy vanhemmat niin sa- notuille erityistarpeisille adoptiolapsille, tie- tyn ikärajan ylittäneille lapsille ja Norjassa syntyneille lapsille, jotka annetaan adoptoi- tavaksi vanhempien toivomuksesta.

Virastolla on viisi alueellista toimistoa, jot- ka käsittelevät adoptiohakemukset. Ne myös myöntävät luvat kansainvälisiin adoptioihin. Myönnetyt adoptioluvat ovat voimassa kol- me vuotta. Kuntien lastensuojeluviranomai- set tekevät adoptiohakijoista tarvittavat selvi- tykset alueellisille toimistoille sekä kansalli- sissa että kansainvälisissä adoptioissa.

Jos hakija adoptoi lapsen maasta, jossa toimiluvan saaneella adoptiojärjestöllä ei ole yhteistyökumppania, toisin sanoen itsenäise- nä adoptiona, toimii lapsi-, nuoriso- ja perhe- asioiden virasto yhteystahona kyseiseen maahan. Itsenäisen adoption edellytyksenä ovat erityiset syyt adoptoida ilman palve- lunantajan myötävaikutusta. Hakijalla tulee olla erityinen side kyseiseen maahan esimer-

kiksi kansalaisuutensa tai maassa työskenteilyn ja asumisen perusteella. Lapsi-, nuoriso- ja perheasioiden virasto hoitaa itsenäisissä adoptioissa niitä tehtäviä, jotka kuuluvat normaalisti palvelunantajalle. Itsenäiseen adoptioon on aina hankittava viraston myöntämä lupa.

Myös Norjassa adoptiota koskevaa lainsäädäntöä on ehdotettu muutettavaksi. Lokakuussa 2009 on valmistunut mietintö (*Adopsjon — till barnets beste, NOU 2009:21*), jossa käsitellään muun muassa adoptionhakijoiden soveltuvuusedellytysten täsmentämistä, aikuisadoption ja itsenäisten adoptioiden edellytysten täsmentämistä, tukipalvelujen järjestämistä ennen ja jälkeen adoption vahvistamisen, adoptio-osaamisen vahvistamista adoption kanssa tekemisissä olevien viranomaisten keskuudessa ja koko adoptioprosessin uudelleen organisoimista. Mietinnössä ehdotetaan muun muassa adoptionhakijan pääsääntöisen ikärajan, 42 vuotta, kirjaamista lakiin. Edelleen mietinnössä ehdotetaan koko lupamenettelyn jakamista kolmeen eri vaiheeseen ja adoptioasioista vastaavan viranomaisorganisaation uudistamista muun muassa niin, että hakemuksen käsittelisi alueellinen lupaneuvosto, jonka ratkaisusta olisi valitusoikeus erilliseen adoptioneuvostoon. Lisäksi adoptiovalmennuskursseja ehdotetaan pakollisiksi niin kotimaisiin kuin ulkomaisiin vieraslapsiadoptioihin.

Norjassa on lisäksi ehdotettu adoptiolain ja lastensuojelulain muuttamista. Ehdotuksessa esitetään, että niin sanotun avoimen adoption vahvistaminen olisi mahdollista silloin, kun lapsi adoptoidaan lastensuojelulain 4 luvun 20 §:n nojalla vastoin vanhempien tahtoa. Avoimella adoptiolla tarkoitetaan järjestelyä, jossa lapsi adoptoidaan virallisesti adoptioperheeseen, mutta sosiaaliset suhteet lapsen biologisiin vanhempiin säilyvät. Edellytyksenä yhteydenpidon vahvistamiselle Norjan ehdotuksessa on, että yhteydenpidon vahvistaminen on lapsen edun mukaista ja että adoptionhakijat tähän suostuvat. Yhteydenpitoa koskeva päätös voidaan ottaa uudelleen harkittavaksi muun muassa, jos lapsi vastustaa yhteydenpitoa. Päätöksestä on valitusoikeus käräjäoikeuteen. Päätöksen tehosteeksi ei voida asettaa uhkasakkoa eikä lasta voida noutaa.

Tanska

Tanskassa adoptiota koskevat säännökset ovat pääosin adoptiolaissa ja lukuisissa asetuksissa ja päätöksissä sekä oikeusministeriön antamissa ohjeistuksissa.

Adoptiota voivat hakea aviopuoliset yhdessä tai yksin elävät henkilöt. Heinäkuusta 2010 lähtien myös rekisteröidyssä parisuhteessa olevat henkilöt voivat adoptoida yhdessä. Adoptionhakijan hyväksymisen edellytyksiä koskevassa asetuksessa asetetaan adoption lisäedellytykseksi, että yhdessä adoptoivat avioparit ovat asuneet yhdessä vähintään 2,5 vuotta.

Adoptionhakijan tulee olla täyttänyt 25 vuotta. Erityisistä syistä myös 18 vuotta täyttänyt voi adoptoida. Adoptionhakija ei saa olla hakemuksen tekohetkellä yli 40 vuotta vanhempi kuin adoptoitava lapsi. Enimmäisikäeroa koskevasta vaatimuksesta voidaan kuitenkin poiketa muun muassa, jos hakija on jo aikaisemmin adoptoinut lapsen tai jos siihen on olemassa erityisiä syitä. Käytännössä on edellytetty, että lapsen ja adoptiovanhemman välinen ikäero on vähintään 14 vuotta.

Tanskassa 12 vuotta täyttänyttä lasta ei voida adoptoida ilman lapsen omaa suostumusta. Myös tätä nuoremman lapsen mielipide tulee ottaa huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaan.

Alaikäisen lapsen adoptioon tarvitaan vanhempien suostumus. Vanhemman suostumusta ei kuitenkaan tarvita, jos vanhemmalla ei ole vanhempainvastuuta lapsesta taikka jos vanhempi on kadonnut tai ei sairautensa takia voi ilmaista tahtoaan. Tällöin lapsen toisen vanhemman antama suostumus riittää. Jos edellä mainittu este koskee molempia vanhempia, tarvitaan adoptioon lapselle erikseen määrättävän huoltajan antama suostumus. Vanhemmalle on kuitenkin annettava mahdollisuus antaa selitys asiassa. Adoptiolain 9 §:n 2 momentin mukaan adoptio vastoin vanhempien tahtoa on mahdollinen muun muassa silloin, jos lapsi on ollut sijoitettuna kodin ulkopuolelle vähintään kolmen vuoden ajan, lapsi ei ole ollut vanhempiensa hoidettavana ja adoptio lapsen tilanne huomioon ottaen on lapsen edun mukainen. Suostumuk-

sen adoptioon antaa tällöin erityinen viranomainen.

Lapsen biologisen äidin ja isän suostumus adoptioon voidaan ottaa vastaan aikaisintaan kolmen kuukauden kuluttua lapsen syntymästä. Suostumus voidaan ottaa vastaan aikaisemminkin, jos kyseessä on perheen sisäinen adoptio rekisteröidyn parin perheessä ja adoptoitava lapsi on syntynyt hedelmöityshoidon tuloksena ja pari asui hoidon antamisen aikana yhdessä.

Tanskassa adoptioasian käsittely vaihtelee riippuen adoptioasian tyypistä, mutta yleisesti adoptioasian käsittelystä voidaan todeta lyhyesti seuraavaa. Adoptiota koskevat asiat käsitellään Tanskassa alueellisissa adoptioviranomaisissa. Ne tekevät muun muassa tarvittavat selvitykset ja haastattelut adoptionhakijoista sekä hyväksyvät adoptionhakijat kansainvälisessä adoptiossa. Lisäksi Tanskassa toimii erillinen riippumaton adoptioasioiden lautakunta. Lautakunta toimii lähinnä valitus- ja valvontaviranomaisena. Lisäksi se muun muassa valitsee vanhemmat lapselle kotimaisessa adoptiossa. Oikeusministeriön alainen perheasiainhallitus puolestaan hoitaa Haagin sopimuksen keskusviranomaistehtäviä, toimii valitusviranomaisena eräissä adoptiota koskevissa asioissa, valtuuttaa kansainvälisen adoptiopalvelun antajat, järjestää ja kehittää adoptiovalmennuskursseja sekä myöntää luvat itsenäisiin adoptioihin.

Tanskassa adoptiolupa myönnetään kolmivaiheisessa menettelyssä. Ensimmäisessä vaiheessa tarkistetaan, täyttääkö hakija adoption yleiset edellytykset. Jos edellytykset täyttyvät, hakijat saavat luvan siirtyä menettelyn toiseen vaiheeseen, jossa he osallistuvat adoptiovalmennuskurssille. Valmennuskurssi ei kuitenkaan ole pakollinen, jos adoptionhakija on aikaisemmin adoptoinut lapsen. Menettelyn kolmannessa vaiheessa arvioidaan yksityiskohtaisesti hakijan henkilökohtaisia ominaisuuksia ja kykyä toimia adoptiovanhempana erillisine haastatteluineen ja kotikäynteineen. Tämän jälkeen tehdään päätös, voidaanko adoptionhakijalle myöntää lupa adoptioon.

Tanskassa on 1 päivänä lokakuuta 2009 voimaan tulleella lainmuutoksella tehty mahdolliseksi yhteydenpidon vahvistaminen lapsen aikaisempiin vanhempiin eli niin sa-

nottu avoin adoptio. Vanhempainvastuulain 20 a §:n mukaan adoptoidulle lapselle voidaan erityisistä syistä vahvistaa oikeus tavata tai muuten pitää yhteyttä aikaisempiin sukulaisiinsa, jos tapaamisia tai muunlaista yhteydenpitoa on ollut ennen adoption vahvistamista. Pykälä mahdollistaa yhteydenpidon vahvistamisen adoptiolapsen aikaisempiin vanhempiin, isovanhempiin tai sisaruksiin. Esitöiden mukaan yhteydenpidon vahvistaminen tulisi kyseeseen lähinnä tilanteissa, joissa iältään jo vanhempi lapsi on ollut sijoitettuna kodin ulkopuolelle ja lapsella on tänä aikana ollut yhteydenpitoa vanhempiinsa. Yhteydenpidon tehosteeksi voidaan määrätä uhkasakko.

Tanskassa on perheasiainhallituksen toimesta vuosina 2007—2010 ollut meneillään kokeiluluonteinen projekti koskien adoption jälkipalvelua. Projektin tarkoituksena on ollut auttaa perhettä adoption vahvistamisen jälkeen eteen tulevilla ongelmatilanteissa. Neuvontaa ovat antaneet adoptioasioihin perehtyneet asiantuntijat, lähinnä psykologit. Neuvonta on ollut maksutonta ja sisältänyt viisi tapaamiskertaa. Projektia koskevan loppuraportin mukaan adoptioperheet ovat pitäneet neuvontaan osallistumista hyödyllisenä.

Islanti

Islannissa adoptiota koskevat säännökset ovat adoptiollaista ja sen nojalla annetuissa asetuksissa. Adoptiota voivat hakea aviopuolisot, rekisteröidyn parisuhteen osapuolet ja avopuolisot, jotka ovat eläneet yhdessä vähintään viiden vuoden ajan. Myös yksin elävät henkilöt voivat adoptoida, jos siihen on erityisiä syitä ja jos katsotaan, että adoptio on selvästi lapsen edun mukainen. Adoptionhakijan tulee olla 25-vuotias, mutta erityisistä syistä myös 20 vuotta täyttänyt henkilö voi hakea adoptiota.

Islannissa 12 vuotta täyttänyttä lasta ei voida adoptoida ilman lapsen suostumusta. Myös alle 12-vuotiaan lapsen mielipide tulee ottaa huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti.

Lisäksi adoptioon tarvitaan lapsen vanhempien antama suostumus, jos he ovat lapsensa huoltajia. Lapsen äidin suostumusta ei voida ottaa vastaan ennen kuin kolme kuu-

kautta on kulunut lapsen syntymästä. Jos vanhemman olinpaikka on tuntematon tai jos vanhempi ei henkisen tilansa takia voi antaa suostumusta, toisen vanhemman antama suostumus riittää. Jos molemmat vanhemmat ovat kateissa tai heidän henkinen tilansa on sellainen, ettei suostumusta voida ottaa, suostumuksen antaa erillinen lapselle määrättävä huoltaja. Jos vanhemmat eivät ole lapsensa huoltajia, on heitä kuitenkin mahdollisuuksiensa mukaan kuultava. Jos lapsi on otettu huostaan ja sijoitettu sijaisvanhempien luokse, lupa adoptioon voidaan aikaisempien vanhempien suostumuksen puuttumisesta huolimatta myöntää, jos adoptio on vahvasti lapsen edun mukainen lapsen olosuhteet huomioon ottaen.

Islannissa luvan kansalliseen ja kansainväliseen adoptioon myöntää ”nimismies”. Ennen luvan myöntämistä hänen tulee pyytää lausunto lastensuojeluviranomaisilta. Lisäksi hän voi tarvittaessa pyytää lausunnon adoptiolautakunnalta. Lupa voidaan peruuttaa muun muassa, jos hakijan olosuhteissa on tapahtunut olennainen muutos. Myönnetty lupa on voimassa kolme vuotta ja sille voidaan myöntää jatkoaikaa yhden kerran 12 kuukaudeksi.

Islannissa toimiluvat kansainvälisille palvelunantajille myöntää oikeusministeriö. Oikeusministeriö toimii myös Haagin sopimuksessa tarkoitettuna keskusviranomaisena.

Alankomaat

Alankomaissa adoptiota koskevat säännökset ovat pääosin siviililain 12 luvussa. Kansainvälistä adoptiota koskevia säännöksiä on lisäksi ulkomaalaisten lasten adoptiota koskevassa laissa sekä adoptioasioissa sovellettavaa lainsäädäntöä koskevassa laissa.

Adoptionhakijoina voivat olla avioparit, avoparit sekä yksin elävät henkilöt. Myös samaa sukupuolta oleva pari voi adoptoida yhdessä lapsen. Avopuolisot voivat adoptoida yhdessä, jos he ovat asuneet yhdessä yhtäjaksoisesti vähintään kolme vuotta. Edelleen avopareilta edellytetään, että avopari voisi lain mukaan myös kihlautua keskenään.

Alankomaissa adoptionhakijan on tullut täyttää 18 vuotta, eikä ikäero lapsen ja vanhemman välillä saa olla pienempi kuin

18 vuotta. Kansainvälisen adoption ollessa kyseessä ikäero lapsen ja vanhemman välillä ei saa olla 40 vuotta suurempi.

Alankomaissa lapsen suostumus adoptioon tarvitaan, kun lapsi on täyttänyt 12 vuotta. Tätäkin nuoremman lapsen mielipide tulee kuitenkin ottaa huomioon, jos lapsen arvioidaan kykenevän muodostamaan oma mielipiteensä asiassa ottaen huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa. Edelleen kotimaisessa adoptiossa edellytetään, että adoptionhakija on hoitanut lasta tietyn ajan ja ettei adoptionhakija ole lapsen isovanhempi. Jos lapsen vanhemmat vastustavat adoptiota, adoptio voidaan lain mukaan kuitenkin vahvistaa muun muassa, jos vanhemman ja lapsen välillä ei ole ollut tosiasiallista perhe-elämää tai jos vanhempi on törkeästi laiminlyönyt lapsensa huolenpidon ja kasvatuksen.

Adoption vahvistaa ja adoptiosuhteen kumoaa tuomioistuimien. Jos adoption vahvistamisen aikaan lapsen ja vanhemman välillä on ollut yhteydenpitoa, tuomioistuimien voi päättää, että yhteydenpito voi jatkua adoptiolapsen ja aikaisemman vanhemman välillä adoption vahvistamisen jälkeen.

Luvan kansainväliseen adoptioon myöntää oikeusministeriö. Lupa on voimassa neljä vuotta. Lain mukaan lupa ei kuitenkaan voi olla voimassa sen jälkeen, kun hakija on täyttänyt 46 vuotta, ellei tähän ole erityisiä syitä. Ennen luvan myöntämistä hakijoiden on käytävä neuvonnassa, jota tarjoaa oikeusministeriön alainen virasto. Virasto tarjoaa perheelle apua ja neuvoja myös adoption vahvistamisen jälkeen ja se järjestää hakijoille pakolliset adoptiovalmennuskurssit. Hakijoiden taustat ja kelpoisuuden adoptiovanhemmaksi tutkii puolestaan lastensuojelulautakunta. Ministeriö voi peruttaa myöntämänsä adoptioluvan, jos on käynyt ilmi, ettei adoptionhakija ole sopiva kasvattamaan lasta.

Englanti ja Wales

Englannissa adoptiota koskevat säännökset sisältyvät pääosin vuoden 2002 adoptiota ja lapsia koskevaan lakiin, joka tuli voimaan joulukuussa 2005. Lisäksi kansainvälistä adoptiota koskevia säännöksiä on vuoden 1999 adoptiolaisa. Lait koskevat pääsääntöi-

sesti Englantia ja Walesia, mutta eräiltä osin myös Skotlantia ja Pohjois-Irlantia.

Adoptiota voivat hakea yksin elävät henkilöt tai samaa tai eri sukupuolta olevat avioliitot tai avoparit. Adoptiota hakevilta pareilta edellytetään, että heidän suhteensa on vakaa, mistä pidetään osoituksena vähintään kahden vuoden yhdessä asumista. Adoptionhakijoiden tulee olla pääsääntöisesti vähintään 21-vuotiaita. Jos toinen osapuoli haluaa adoptoida toisen osapuolen lapsen, tulee toisen olla täyttänyt 18 vuotta ja toisen 21 vuotta. Yläikärajaa hakijoille laissa ei ole asetettu.

Hakijoista laaditaan adoptioprosessin alkusi laaja selvitys, johon kuuluu muun muassa sosiaaliviranomaisen laajat haastattelut, terveystarkastus ja rikosrekisteritietojen tarkastaminen. Selvityksen pohjalta adoptiolautakunta tekee suosituksensa adoptionhakijasta. Lautakunnat toimivat adoptiotoimistojen yhteydessä. Lautakunnan suosituksen pohjalta adoptiotoimiston työntekijä tekee adoptioasiassa päätöksen. Lautakunnan suositukselle annetaan päätöksenteossa paljon painoarvoa, vaikka ratkaisija ei ole siihen sidottu. Hylkävään päätökseen voi hakea uusintakäsittelyä. Kotimaisissa adoptioissa toimisto tekee myös vanhempien ja lapsen välisen yhteensovittamisen, mistä lautakunta myös antaa suosituksensa päätöksentekijälle.

Kun hakija on hyväksytty adoptionhakijaksi, lapsi sijoitetaan hakijan luokse väliaikaisesti. Lain mukaan väliaikaisen sijoituksen vähimmäispituus on 10 viikkoa, jonka aikana sosiaalityöntekijät arvioivat sijoituksen onnistumista. Ennen lapsen sijoittamista tulevien adoptiovanhempien luokse tarvitaan suostumus joko lapsen biologisilta vanhemmilta tai huoltajilta. Lapsi voidaan kuitenkin tietyissä tilanteissa sijoittaa hakijoiden luokse myös oikeuden päätöksellä ilman vanhempien suostumusta. Lain mukaan äidin suostumusta adoptioon ei voida ottaa vastaan aikaisemmin kuin kuuden viikon kuluttua lapsen syntymästä. Lapsen vanhemmat voivat peruuttaa suostumuksensa adoptioon, kunnes adoptio on vahvistettu. Englannissa tuomioistuimien päättäessä, vahvistetaanko adoptio.

Englannissa asuvat hakijat saavat luvan kansainväliseen adoptioon asianomaiselta ministeriöltä.

Englannissa adoptiota käytetään paljon pitkäaikaisen sijoituksen vaihtoehtona. Sijaisvanhemmilla on oikeus hakea lapsen adoptiota, kun lapsi on ollut sijoitettuna heidän luokseen vähintään 12 kuukautta. Englannissa myös avoin adoptio on lain mukaan mahdollinen. Asiaa käsittelevällä tuomioistuimella on velvollisuus tutkia, onko adoptoitavalla lapsella mahdollisuus säilyttää yhteytensä biologisiin vanhempiinsa tai muihin hänelle läheisiin sukulaisiin adoption vahvistamisen jälkeen.

2.2.2 Kansainväliset sopimukset sekä EU

Pohjoismaiset lapseksiottamiset

Pohjoismaiden kesken on vuonna 1931 tehty avioliittoa, lapseksiottamista ja holhousta koskeva sopimus. Koska kaikki Pohjoismaat ovat liittyneet Haagin sopimukseen, noudatetaan niiden välisissä lapseksiottamisissa lisäksi Haagin sopimusta.

Pohjoismaisen sopimuksen määräykset koskevat viranomaisen toimivaltaa ja sovellettavaa lakia ottolapsisuhdetta koskevissa asioissa sekä toisessa Pohjoismaassa annetun päätöksen tunnustamista. Sopimusta sovelletaan silloin, kun sekä lapseksiottaja että lapseksiotettava ovat Pohjoismaiden kansalaisia ja lapseksiottajalla on kotipaikka jossakin Pohjoismaassa. Hakemus tutkitaan valtiossa, jossa lapseksiottajalla on kotipaikka. Asian ratkaisuun sovelletaan tuomioistuinvaltion lakia.

Sopimuksessa määrätään, että jos alle 18-vuotiaalla lapseksiotettavalla on jonkin Pohjoismaan kansalaisuus ja kotipaikka siinä valtiossa, jonka kansalainen hän on, tuomioistuimen tulee varata lapsen kotimaan lastenhuoltoviranomaiselle tilaisuus antaa lausunto ennen asian ratkaisemista.

Sopimuksen mukaan jossakin Pohjoismaassa annettu päätös ottolapsisuhteen vahvistamisesta tai purkamisesta on ilman eri vahvistusta pätevä muissa Pohjoismaissa.

Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus lapsen oikeuksista

Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokouksessa hyväksyttiin 20 päivänä marraskuuta

1989 lapsen oikeuksista tehty yleissopimus. Suomi on sopimuksen osapuoli vuodesta 1991 lähtien.

Sopimuksen 21 artikla sisältää lapseksiottamista koskevia määräyksiä. Sen mukaan sopimusvaltiot, jotka tunnustavat tai sallivat lapseksiottamisen, takaavat, että kaikessa ensisijainen huomio kiinnitetään lapsen etuun. Lisäksi artiklassa määrätään muun muassa, että kansainvälistä lapseksiottamista voidaan harkita vaihtoehtoisena hoitomuotona, jos lasta ei voida sijoittaa sijaisperheeseen tai ottaa ottop lapseksi tai millään muulla sopivalla tavalla hoitaa lapsen omassa maassa.

Haagin sopimus

Vuonna 1993 hyväksyttiin Haagissa yleissopimus lasten suojelusta ja yhteistyöstä kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa. Suomi on liittynyt yleissopimukseen vuonna 1997.

Haagin sopimuksen tavoitteena on varmistaa, että kansainväliset lapseksiottamiset toteutetaan lapsen edun mukaisesti ja lapsen oikeuksia kunnioittaen. Tähän pyrittiin luomalla sopimusvaltioiden välinen, keskusviranomaisiin perustuva yhteistyöjärjestelmä ja varmistautumalla siitä, että sopimusta noudattaen tapahtuneet lapseksiottamiset tunnustetaan päteviksi muissa sopimusvaltioissa.

Haagin sopimusta sovelletaan, jos lapsi, jolla on asuinpaikka jossakin sopimusvaltiossa, joko lapseksiottamisen vahvistamisen jälkeen tai lapseksiottamisen tarkoituksessa ennen sen vahvistamista on siirtynyt, siirtynyt tai hänen on määrä siirtyä toiseen sopimusvaltioon, jossa hänen ottovanhemmillaan on asuinpaikka. Haagin sopimus koskee vain lapseksiottamista, jolla vahvistetaan pysyvä lapsen ja vanhemman suhde. Sopimusta sovelletaan, jos lapseksiottettava on alle 18-vuotias.

Lasten oikeuksien käyttöä koskeva yleissopimus

Euroopan neuvoston ministerikomitea hyväksyi 16 päivänä marraskuuta 1995 lasten oikeuksien käyttöä koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen. Suomi on ratifioinut yleissopimuksen 29 päivänä marraskuuta 2010.

Yleissopimuksen tavoitteena on edistää lasten oikeuksia, turvata lasten oikeudet oikeudellisissa menettelyissä ja varmistaa, että lapset saavat tarvittavia tietoja ja voivat osallistua oikeusviranomaisissa heitä koskevien asioiden käsittelyyn. Yleissopimus on laadittu täydentämään Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimusta lapsen oikeuksista.

Allekirjoittaessaan yleissopimuksen tai tallettaessaan ratifiointi-, hyväksymis- tai liittymiskirjansa kunkin valtion tulee nimetä vähintään kolme oikeusviranomaisessa käsiteltävää perheoikeudellisten asioiden ryhmää, joihin yleissopimusta sovelletaan. Suomi on nimennyt mainituiksi ryhmiksi isyyden vahvistamista, lapseksiottamista ja huostaanoton tuomioistuinkäsittelyä koskevat oikeudelliset menettelyt.

Euroopan neuvoston yleissopimus lasten adoptiosta

Euroopan neuvoston uudistettu yleissopimus lasten adoptiosta hyväksyttiin Euroopan neuvoston ministerikomiteassa 7 päivänä toukokuuta 2008. Aiempi Euroopan neuvoston yleissopimus samasta aiheesta oli vuodelta 1967.

Uudistetun yleissopimuksen tarkoituksena on yhdenmukaistaa adoptiota koskevaa lainsäädäntöä ja adoptiomenettelyä Euroopan neuvoston jäsenvaltioissa ja yleissopimukseen liittyvissä muissa maissa. Lisäksi yleissopimuksen tarkoituksena on saattaa aiemman yleissopimuksen määräykset Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöä vastaaviksi.

Yleissopimusta sovelletaan adoptioon, jossa lapsi ei ole adoptiohakemusta jätettäessä täyttänyt 18 vuotta eikä ole avioliitossa. Yleissopimus soveltuu lisäksi vain sellaisiin adoptioihin, joiden tarkoituksena on luoda osapuolten välille pysyvä lapsen ja vanhemman suhde.

Yleissopimus edellyttää kattavampia suostumuksia kuin edellinen, vuoden 1967 yleissopimus. Adoptioon vaaditaan uudessa sopimuksessa lapsen isän suostumus silloinkin, kun lapsi on syntynyt avioliiton ulkopuolella. Isyyden tulee olla vahvistettu kansallisessa laissa edellytetyin tavoin. Lisäksi edellytetään lapsen omaa suostumusta, jos lapsella

on riittävä ymmärryskyky arvioida asiaa. Kansallisessa laissa ei voida säätää lapsen suostumusta koskevaa ikärajaa 14 vuotta korkeammaksi.

Yleissopimuksen mukaan lapsen voi adoptoida joko henkilö yksin tai avioliitossa oleva tai parisuhteensa rekisteröinyt, eri sukupuolta oleva pari yhdessä. Yleissopimus jättää kansallisesti päätettäväksi yleissopimuksen laajentamisen koskemaan myös samaa sukupuolta olevia pareja, jotka ovat avioliitossa keskenään tai jotka ovat rekisteröineet keskinäisen parisuhteensa. Yleissopimuksen soveltamisala voidaan laajentaa kansallisesti koskemaan myös samaa tai eri sukupuolta olevia, vakituksessa parisuhteessa eläviä pareja, jotka eivät ole rekisteröineet parisuhdettaan.

Adoptionhakijan vähimmäisikä on uudessa yleissopimuksessa laskettu 21 vuodesta 18 vuoteen, mutta kansallisesti voidaan säätää, että vähimmäisikä voi olla enintään 30 vuotta. Adoptionhakijan ja adoptoitavan lapsen väliseksi ikäeroksi suositellaan sopimuksessa vähintään 16 vuotta. Ikärajoista voidaan kuitenkin lapsen etu huomioon ottaen poiketa.

Adoptoidun lapsen oikeus saada tietoja alkuperästään on uudessa yleissopimuksessa turvattu aikaisempaa paremmin. Lapsen tiedonsaantioikeus alkuperästään ei kuitenkaan uudistettunkaan yleissopimuksen mukaan ole rajoittamaton, sillä yleissopimus jättää mahdollisen ristiriidan lapsen tiedonsaantioikeuden ja lapsen aikaisempien vanhempien henkilöllisyyden salassapidon välillä ratkaistavaksi kansallisessa lainsäädännössä.

Yleissopimuksen on ratifioinut kolme valtiota (Espanja, Norja ja Ukraina), ja se on tullut kansainvälisesti voimaan 1 päivänä syyskuuta 2011.

Suomi on allekirjoittanut yleissopimuksen 27 päivänä marraskuuta 2008.

EU

Euroopan unionilla ei ole adoptiota koskevaa lainsäädäntöä.

2.3 Nykytilan arviointi

Yleistä

Laki lapseksiottamisesta on säädetty vuonna 1985. Se pohjautuu suurelta osin vuonna 1979 säädettyyn samannimiseen lakiin. Adoptiota koskeva lainsäädäntö on siten keskeisiltä osiltaan valmisteltu yli 30 vuotta sitten. Kansainvälistä adoptiota koskeva sääntely pohjautuu osittain 1980-luvun alussa tehtyyn valmistelutyöhön, joka johti vuoden 1985 lain säätämiseen, ja osittain 1990-luvun alkupuolella tapahtuneeseen valmisteluun, jonka perusteella saatettiin vuonna 1997 voimaan Haagin adoptiosopimuksen määräykset.

Lapseksiottamisesta annetun lain säätämisen jälkeen kehitys adoptioasioissa on ollut nopeaa. Kotimaisten adoptioiden määrä on merkittävästi vähentynyt 1970-luvun jälkeen. Kansainvälisten adoptioiden määrä on puolestaan aluksi voimakkaasti lisääntynyt 1980-luvun alusta vuoteen 2005 asti, minkä jälkeen se on selvästi vähentynyt. Tapahtuneen kehityksen seurauksena adoptiota koskevaa sääntelyä joudutaan aikaisemmasta poiketen soveltamaan tilanteessa, jossa adoptiolasta toivovia hakijoita on huomattavasti enemmän kuin sellaisia lapsia, jotka tarvitsevat adoptiovanhemmat. Tämä asettaa sääntelylle uudenlaisia haasteita.

Adoptiota koskevaa sääntelyä sisältyy paitsi lapseksiottamisesta annettuun lakiin myös lapseksiottamisesta annettuun asetukseen (508/1997) ja Suomen kansainvälisten lapseksiottamisasioiden lautakunnasta annettuun asetukseen (509/1997). Asetuksissa on eräiltä osin säännelty myös asioita, joista perustuslain mukaan tulee säätää lailla. Myös asiaan osallisten oikeusturvaa adoptioasioissa on perustuslain asettamat vaatimukset huomioon ottaen tietyiltä osin tarpeen parantaa.

Suomi on allekirjoittanut Euroopan neuvoston adoptioyleissopimuksen, ja eduskunnalle ehdotetaan sopimuksen hyväksymistä. Sopimuksen voimaan saattaminen Suomessa edellyttää eräiltä osin tarkistuksia voimassa oleviin säännöksiin.

Adoption edellytykset

Adoption edellytyksiä koskeva nykyinen sääntely on pääosin asianmukaista. Siihen liittyy kuitenkin eräitä kehittämistarpeita.

Euroopan neuvoston sopimuksen voimaansaattamisen vuoksi lakiin on tarpeen ottaa uusia säännöksiä muun muassa adoptionhaki- ja lapsen välisestä ikäerosta sekä adoptioon tarvittavista suostumuksista.

Kokemuksen mukaan adoptiolupia myönnettäessä hakijoiden ikään liittyvät kysymykset ovat käytännössä keskeinen ongelma. Esimerkiksi valitukset, jotka tehdään adoptiolupaa koskevista päätöksistä, ovat usein koskeneet hakijoiden ikään liittyviä kysymyksiä. Tämä antaa aiheen täsmentää adoption edellytyksiä koskevaa sääntelyä tältä osin.

Adoptioneuvonta

Adoptioneuvontaa koskevia säännöksiä on eräiltä osin tarpeen täsmentää ja selkeyttää. Tämä koskee erityisesti adoption vahvistamisen jälkeen annettavaa adoptioneuvontaa eli niin sanottua jälkipalvelua. Sitä koskevat nykyiset säännökset ovat niin väljät, että on syntynyt epäselvyyttä siitä, mitä jälkipalveluun kuuluu ja kenellä on velvollisuus sen antamiseen. Nykyisen lain mukaan jälkipalvelu näyttäisi kuuluvan sekä ottolapsineuvontaan että kansainväliseen lapseksiottamispalveluun.

Laissa ei säädetä siitä mahdollisuudesta, että kunnan sosiaalihuollosta vastaava toimielin tai ottolapsitoimisto voisi kieltäytyä antamasta adoptiolasta toivoville henkilöille adoptioneuvontaa. Käytännössä on kuitenkin esiintynyt yksittäisiä tapauksia, joissa adoptioneuvonnan antamisesta on kieltäytytty sillä perusteella, että adoptioneuvonnan antaja on pitänyt selvänä, että adoption edellytykset eivät täyty.

Adoptioneuvonta on tosiasiallista toimintaa, jossa muun ohella juuri selvitetään adoption edellytysten täyttymiseen vaikuttavia seikkoja. Sen ratkaiseminen, täytyvätkö adoption edellytykset, kuuluu pääsääntöisesti vasta lupaviranomaiselle tai tuomioistuimelle. Voimavarojen tarkoituksenmukaisen käytön kannalta olisi kuitenkin perusteltua, että

adoptioneuvonnan antaminen voitaisiin keskeyttää, jos neuvonnassa siihen asti saadun selvityksen perusteella on selvää, että edellytyksiä adoptioon ei ole olemassa. Koska adoptioneuvonnan keskeyttäminen merkitsee hakijoiden adoptioprosessin päättymistä, keskeyttämisen perusteista on syytä säätää laissa.

Adoptioneuvonnan keskeyttämisen yhteydessä on lisäksi huolehdittava adoptionhakijoiden oikeusturvan toteutumisesta. Nykyisten säännösten mukaan silloin, kun adoptioneuvontaa antaa kunnan sosiaalihuollosta vastaava toimielin, sen tekemä päätös adoptioneuvonnan keskeyttämisestä on valituskelvoinen hallintopäätös. Jos adoptioneuvonnan keskeyttää ottolapsitoimisto, päätökseen ei nykyisten säännösten mukaan voi hakea muutosta valittamalla, vaikka adoptioneuvonta on luonteeltaan julkinen hallintotohtävä. Tilanne ei ole sopusoinnussa sen perustuslain 124 §:ään perustuvan vaatimuksen kanssa, että julkisen hallintotohtävän antaminen muulle kuin viranomaiselle ei saa vaarantaa oikeusturvaa.

Kotimainen adoptioprosessi

Kotimaisessa adoptiossa lapseksiottamisen edellytysten arvioiminen painottuu hyvin vahvasti ottolapsineuvontaan. Neuvonnassa selvitetään lapseksiottamisen edellytysten olemassaolo, huolehditaan lapsen sijoittamisesta lapseksiottajien luokse ja seurataan sijoituksen onnistumista. Vasta tämän jälkeen lapseksiottajat voivat tehdä käräjäoikeudelle lapseksiottamisen vahvistamista koskevan hakemuksen. Lapseksiottamisen edellytyksiä ei siis arvioida muun kuin ottolapsineuvonnan antajan toimesta ennen kuin lapsi on jo sijoitettu tulevien ottovanhempiensa luokse. Käräjäoikeus, jonka tehtävänä on lapseksiottamisen vahvistamista koskevan hakemuksen johdosta arvioida lapseksiottamisen edellytysten täyttyminen, asetetaan käytännössä tahtuneiden tosiasioiden eteen.

Lapsen edun kannalta on tärkeää, että jo ennen lapsen sijoittamista lapseksiottajien luokse on riittävä varmuus siitä, että lapseksiottamisen edellytykset ovat käsillä. Myös adoptiolasta toivovien henkilöiden oikeusturvan kannalta nykyinen menettely kotimai-

sisä adoptioissa voi olla ongelmallinen. Jos ottolapsineuvonnan antaja katsoo, että otto-
lasta toivovat henkilöt eivät sovellu ottovan-
hemmiksi, tämä johtaa siihen, että neuvon-
nan antaja ei sijoita heille lasta. Heillä ei ole
missään vaiheessa mahdollisuutta saattaa ky-
symystä soveltuvuudestaan ottovanhemmiksi
tuomioistuimen tutkittavaksi.

Kotimaista adoptioprosessia on tarpeen ke-
hittää siten, että jo ennen lapsen sijoittamista
varmistetaan huolellisesti siitä, että suunnit-
teltu adoptio on lapsen edun mukainen. Sa-
malla voidaan osaltaan vahvistaa hakijoiden
oikeusturvaa.

Adoptiolapsen yhteydenpito aikaisempaan vanhempaansa

Lakiin ei nykyisin sisälly säännöksiä adop-
tiolapsen yhteydenpidosta aikaisempaan van-
hempaansa adoption vahvistamisen jälkeen.
Pääsääntöisesti adoptio merkitseekin sitä, et-
tä kaikki yhteydenpito adoptiolapsen ja ai-
kaisempien vanhempien välillä katkeaa. Jois-
sakin tapauksissa adoptioneuvonnan yhtey-
dessä on kuitenkin tehty epävirallisia sopi-
muksia tai annettu lupauksia siitä, että adop-
tiovanhemmat esimerkiksi lähettävät lasta
koskevia tietoja tai valokuvia aikaisemmalle
vanhemmalle tai että lapsen ja aikaisemman
vanhemman välillä muutoin jatketaan yhtey-
denpitoa muodossa tai toisessa. Jos adop-
tiovanhemmat eivät toimi lupauksensa mu-
kaisesti, aikaisemmalla vanhemmalla ei kui-
tenkaan ole oikeudellisia keinoja reagoida
asiaan.

Kansainvälisesti niin sanottu avoin adoptio
on eri muodoissaan muodostunut yhä ylei-
semmäksi käytännöksi adoptioiden yhteydes-
sä. Avoin adoptio ei ole yhtenäinen oikeudel-
linen käsite, vaan yhteisnimitys erilaisille jär-
jestelyille, joille on ominaista, että lapsi
adoptoidaan virallisesti adoptioperheeseen,
mutta sosiaaliset suhteet lapsen biologisiin
vanhempiin tavalla tai toisella säilyvät.

Ei ole realistista olettaa eikä perusteltua
erityisesti pyrkiäkään siihen, että adoptiolap-
sen ja aikaisemman vanhemman välisen yh-
teydenpidon jatkuminen adoption vahvista-
misen jälkeen muodostuisi käytännöksi kai-
kissa adoptioissa tai edes suurimmassa osas-

sa niitä. Erityistilanteissa mahdollisuus vah-
vistaa yhteydenpito tuomioistuimen päätök-
sellä kuitenkin lisäksi käytettävissä olevia
vaihtoehtoja harkittaessa, millainen järjestely
on lapsen edun mukainen. Siksi on perustel-
tua ottaa lakiin säännökset adoptiolapsen ja
aikaisemman vanhemman välisestä yhtey-
denpidosta.

Itsenäiset adoptiot ulkomailta

Nykyisen lain mukaan niin kutsutut itse-
näiset adoptiot, joissa kansainvälinen adoptio
toteutetaan ilman palvelunantajan myötävai-
kutusta, voidaan Helsingin hovioikeuden
päätöksellä vahvistaa Suomessa päteviksi.
Lain säätämiseen johtaneen hallituksen esi-
tyksen perusteluissa on tosin todettu, että ho-
vioikeuden vahvistamisen hakeminen lapsek-
siottamisasioiden lautakunnan lupa ennen ul-
komailla tapahtuvaa lapseksiottamista (HE
107/1984 vp). Lakia on kuitenkin tulkittu
niin, että se ei mahdollista vahvistamista
koskevan hakemuksen hylkäämistä, vaikka
lupamenettelyä tosiasiaa olisikin kierretty.

Itsenäinen adoptio on erittäin riskialtis tapa
toteuttaa kansainvälisiä adoptioita. Itsenäis-
essä adoptiossa suomalaiset viranomaiset
saavat tilaisuuden vasta jälkikäteen arvioida
sitä, soveltuvatko adoptioijat adoptiovan-
hemmiksi ja onko adoptio muutenkin lapsen
edun mukainen. Lisäksi palvelunantajan
myötävaikutus adoptioprosessiin ja siihen
liittyvä lapsen edun ja adoptioprosessin
asianmukaisuuden valvonta puuttuu koko-
naan. Tämän myötä lisääntyy vaara esimer-
kiksi siitä, että adoptioon liittyy lapsikauppaa
tai että lapsen biologiset vanhemmat eivät ole
antaneet asianmukaisesti suostumustaan
adoptioon.

Toisaalta nykyinen lainsäädäntö ei tarjoa
asianmukaista toimintavaihtoehtoa tilantees-
sa, jossa Suomessa asuva henkilö aikoo
adoptoida esimerkiksi orvoksi jääneen suku-
laislapsen sellaisesta vieraasta valtiosta, jon-
ka kanssa mikään suomalainen palvelunanta-
ja ei harjoita adoptioyhteistyötä. Hakija ei
nimittäin voi saada lupaa kansainväliseen
adoptioon, jollei hän saa kansainvälistä lap-

seksiottamispalvelua. Kansainvälistä lapseksiottamispalvelua taas käytännössä voi saada vain sellaista adoptiota varten, joka tapahtuu suomalaisen palvelunantajan yhteistyötahoksi hyväksytyin ulkomaisen palvelunantajan myötävaikutuksella. Näin ollen esimerkiksi vieraasta valtiosta tapahtuvassa sukulaisadoptiossa hakijan ainoaksi toimintavaihtoehtoksi usein jää se, että hän toteuttaa adoption itsenäisesti ja hakee sille jälkikäteen vahvistuksen Helsingin hovioikeudelta.

Itsenäisten adoptioiden ongelmia on käsitelty myös Euroopan neuvoston uudistetun adoptiosopimuksen yhteydessä. Yleissopimusta koskevasta selitysmuistiosta ilmenee, että käytännössä useimmat adoptiossa ilmenneet väärinkäytökset liittyvät itsenäisiin adoptioihin. Selitysmuistion mukaan monet maat hyväksyvät kuitenkin itsenäiset adoptiot silloin, kun kyse on sukulaislapsen adoptiosta.

Edellä esitetyistä syistä on tarpeen kehittää lainsäädäntöä itsenäisten adoptioiden osalta. Yhtäältä on perusteltua, että tarkkaan rajatuissa tapauksissa mahdollistetaan ulkomailla asuvan lapsen adoptioiminen silloinkin, kun suomalaisella palvelunantajalla ei ole hyväksyttyä yhteistyötahoa lapsen asuinpaikkavaltiossa. Toisaalta on itsenäiseen adoptioon liittyvien vakavien riskien vuoksi syytä nykyistä tehokkaammin estää lupamenettelyn kiertäminen.

Adoptioasioiden hallinto

Hallinnon yleisten kehittämislinjausten mukaisesti on perusteltua siirtää sosiaali- ja terveysministeriölle nykyisin kuuluvat adoptioasioiden hallintoon liittyvät operatiiviset tehtävät tehtävään soveltuvan muun viranomaisen käsiteltäviksi. Tällaisia tehtäviä ovat muun muassa toimilupien myöntäminen ottoplapsitoimistoille ja kansainvälisen lapseksiottamispalvelun antajille. Samalla on tarkoituksenmukaista siirtää Suomen kansainvälisten lapseksiottamisasioiden lautakunta pois sosiaali- ja terveysministeriön yhteydestä. Lisäksi lautakunnan tehtäviä ja kokoonpanoa koskevat säännökset on tarpeen saattaa ajan tasalle.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Yleistä

Esityksessä ehdotetaan uudistettavaksi adoptiota koskeva lainsäädäntö kokonaisuudessaan. Nykyinen lapseksiottamisesta annettu laki kumottaisiin ja korvattaisiin uudella adoptiolailalla.

Uudistuksen yleisenä ja ensisijaisena tavoitteena on edistää lapsen edun toteutumista adoptioasioissa. Tämän ohella tarkoituksena on erityisesti yhdenmukaistaa adoptioprosessia kotimaisissa ja kansainvälisissä adoptioissa, parantaa asiaan osallisten oikeusturvaa adoptioprosessin eri vaiheissa, ehkäistä ennalta itsenäisiin adoptioihin liittyviä riskejä sekä kehittää adoptioasioita käsittelevien viranomaisten organisointia nykyistä tarkoituksemukaisemmaksi.

Esityksessä ehdotetaan myös, että eduskunta hyväksyy Euroopan neuvoston yleissopimuksen lasten adoptiosta. Yleissopimus ehdotetaan saatettavaksi voimaan tavanomaiseen tapaan niin sanotulla blankettilailalla. Esityksessä ehdotettu adoptiolaki on asialliselta sisällöltään sopusoinnussa yleissopimuksen määräysten kanssa.

Lapsen edun ensisijaisuus

Adoptiolakiin ehdotetaan kirjattavaksi periaate, jonka mukaan kaikissa alaikäisen lapsen adoptiota koskevissa päätöksissä ja muissa toimenpiteissä on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Sama periaate on vahvistettu muun muassa YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 3 ja 21 artiklassa.

Tarkoituksena on, että periaatteen kirjaaminen lakiin ohjaa tuomioistuimia ja adoptiolupaviranomaista sekä muita adoptioasian hoitamiseen osallistuvia tahoja arvioimaan asiaa ennen kaikkea lapsen näkökulmasta sekä hakemaan sellaista ratkaisua tai toimenpidevaihtoehtoa, joka kussakin yksittäistapauksessa parhaiten vastaa lapsen etua.

Subsidiariteettiperiaatteen vahvistaminen

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 21 artiklan ja Haagin sopimuksen 4 artiklan mu-

kaan kansainvälisissä adoptioissa tulee noudattaa niin sanottua subsidiariteettiperiaatetta. Tällä tarkoitetaan sitä, että kansainvälistä adoptiota voidaan harkita, jos on ensiksi riittävästi tutkittu, voidaanko lapsi adoptoida tai sijoittaa sijaisperheeseen tai jollakin muulla sopivalla tavalla hoitaa hänen omassa maassaan. Subsidiariteettiperiaatteen merkityksen korostamiseksi adoptiolakiin ehdotetaan otettavaksi uusia säännöksiä, joista periaate kävisi nimenomaisesti ilmi.

Kansainvälisen adoptiopalvelun antajan tehtäviin kuuluu nykyisen säännöksen mukaan Suomessa asuvan adoptionhakijan välittäminen ulkomailla asuvalle lapselle, joka tarvitsee adoptiovanhemmat. Subsidiariteettiperiaatteen painottamiseksi säännökseen ehdotetaan lisättäväksi maininta siitä, että kyse tulee olla lapsesta, jolle ei voida löytää sopivia adoptiovanhempia asuinpaikkavaltiostaan.

Lisäksi ehdotetaan, että subsidiariteettiperiaate olisi otettava huomioon harkittaessa, myönnetäänkö suomalaiselle palvelunantajalle lupa yhteistyöhön ulkomaisen palvelunantajan kanssa. Luvan myöntäminen edellyttäisi vastaisuudessa muun ohella sitä, että yhteistyötä voidaan pitää perusteltuna ottaen erityisesti huomioon kansainvälisen adoption tarve asianomaisessa valtiossa.

Adoptionhakijan ikään liittyvien edellytysten täsmentäminen

Lakiin ehdotetaan otettavaksi uudet säännökset adoptoitavan ja adoptionhakijan välisestä vähimmäis- ja enimmäisikäerosta sekä adoptionhakijan enimmäisiästä. Niitä noudatettaisiin vain alaikäisen lapsen adoptioissa.

Ehdotuksen mukaan lapsen ja hakijan välisen ikäeron tulisi olla vähintään 18 vuotta ja se saisi olla enintään 45 vuotta. Ehdotettu enimmäisikäero merkitsee nykyisen käytännön kirjaamista lakiin. Kun adoptiolupia on myönnetty voimassa olevan lain nojalla, on vakiintuneesti noudatettu käytäntöä, jonka mukaan lapsen ja adoptiovanhemman ikäeron ei tulisi olla 45 vuotta suurempi, ellei erityisiä syitä tästä pääsäännöstä poikkeamiselle ole.

Lisäksi ehdotetaan, että adoptionhakija ei saisi olla 50 vuotta vanhempi. Hakijan vä-

himmäisiäksi ehdotetaan nykyisen lain mukaisesti 25 vuotta.

Ehdotetuista ikäero- ja ikävaatimuksista voitaisiin poiketa muun muassa silloin, kun on kysymys perheen sisäisestä adoptiosta tai kun lapsen ja hakijan välillä muutoin jo en-tuudestaan vallitsee lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen verrattava suhde. Vaatimuksia sovellettaisiin siis käytännössä vain vieraan lapsen adoptioissa. Niissäkään vaatimusten soveltaminen ei olisi ehdotonta. Vaatimuksista voitaisiin poiketa, jos adoption vahvistamiseen yksittäistapauksessa on lapsen edun kannalta erittäin painavia syitä.

Ikävaatimusten ensisijaisena tavoitteena on lapsen edun edistäminen. Adoptionvanhempien tulee kyetä turvaamaan adoptiolapselle riittävä huolenpito, kasvatus ja elatus lapsen itsenäistymiseen saakka. On tärkeää, että adoptiovanhemmat kykenevät huolehtimaan lapsesta täysi-ikäisyyteen asti ja olemaan hänen tukenaan myös varhaisessa aikuisiässä. Adoptiolapsi on jo kerran menettänyt vanhempansa ja hänellä saattaa olla taustalla muitakin menettämiskokemuksia. Tämän vuoksi uusien menettämiskokemusten todennäköisyys lapsen tulevassa elämässä tulisi minimoida.

Säännösehdotusten taustalla on myös tarve tehostaa adoptio-neuvonnan voimavarojen käyttöä. Esityksen yhtenä keskeisenä lähtökohtana on pyrkimys adoptio-neuvonnan laadulliseen kehittämiseen. Samoin tavoitteena on turvata mahdollisimman kattavat adoptio-neuvonnan jälkipalvelut adoption vahvistamisen jälkeen. Hakijoiden ikään liittyvien vaatimusten selkeyttäminen lakiin otettavilla säännöksillä edistää osaltaan sitä, että adoptio-neuvonnan rajallisia voimavaroja ei jouduta käyttämään neuvonnan antamiseen sellaisille adoptionhakijoille, joiden osalta neuvonta ei heidän iästään johtuen todennäköisesti kuitenkaan tulisi johtamaan adoption.

Yhä useampi kansainvälisesti adoptoitava lapsi on iältään jo vanhempi, esimerkiksi kouluikäinen. Jos adoptionhakijan ikää koskisi pelkästään vähintään 45 vuoden ikäeroa koskeva vaatimus, huomattavan iäkkäätkin hakijat voisivat adoptoida varttuneemman lapsen. Tätä ei voida pitää lapsen edun näkökulmasta toivottavana, sillä jo kouluiän saavuttaneen lapsen adoptioiminen asettaa usein

adoptiovanhemmuudelle erityisiä vaatimuksia. Rajaamalla adoptionhakijan enimmäisikä 50 vuoteen pyritään turvaamaan se, että kaikki adoptiolapset saavat sellaiset adoptiovanhemmat, jotka mahdollisimman hyvin ja pitkään jaksavat huolehtia heidän hoidostaan ja kasvatuksesta.

Viime vuosina sekä kotimaisessa että kansainvälisessä adoptiossa adoptionhakijoita on ollut runsaasti suhteessa adoptiovanhempia tarvitseviin lapsiin. Ikävaatimusten täsmenämiseen ei näin ollen liity vaaraa, että kaikille adoptiovanhempia tarvitseville lapsille ei vastaisuudessa löytyisi sopivia adoptiovanhempia.

Avioliitto yhteisadoption edellytyksenä

Ehdotetun adoptiolain mukaan vain aviopuolisot voisivat adoptoida yhdessä. Tämä vastaa nykyistä lakia.

Esitystä valmisteltaessa ei ole katsottu olevan riittäviä perusteita muuttaa lakia siten, että avopuolisot saisivat mahdollisuuden adoptoida yhdessä. Tämä perustuu seuraaviin näkökohtiin.

Adoption edellytyksiä säänneltäessä on syytä ennen kaikkea harkita, millaiset lainsäädännölliset ratkaisut edistävät sitä, että adoptio on lapsen edun mukainen ja että lapsi saa adoption myötä mahdollisimman vakaat ja turvalliset kasvuolosuhteet. Kun adoptionhakijoina ovat parisuhteessa elävät henkilöt, sääntelyn on näin ollen turvattava se, että ennen adoptiota voidaan mahdollisuuksien mukaan varmistua siitä, että hakijoiden parisuhde on vakaalla pohjalla.

Ulkopuolisen henkilön on esimerkiksi adoptioneuvonnassa tai adoptiolupaa myönnettäessä väistämättä erittäin vaikea arvioida hakijoiden parisuhteen laatua ja kestävyyttä. Siksi on välttämätöntä, että adoption edellytysten täyttymistä harkittaessa on mahdollista kiinnittää huomiota myös sellaisiin selkeästi todettaviin objektiivisiin seikkoihin, joiden voidaan osaltaan katsoa kuvaavan parisuhteen luonnetta ja ennustavan sen kestävyyttä. Yksi tällainen seikka on avioliiton solmiminen. Vaikka avioliiton solmimista ei sinänsä voidakaan pitää takeena parisuhteen kestävydestä, sitä voidaan kuitenkin pitää yhtenä osoituksena avioliiton solmivien henkilöiden

tahdosta elää pysyvässä parisuhteessa. Kun myös lapsen adoptioiminen yhdessä vastavasti edellyttää hakijoiden vakaata tahtoa sitoutua elämään yhdessä perheenä, avioliiton solmimiselle on syytä jatkossakin antaa merkitystä adoption edellytyksiä säänneltäessä.

Asiaa arvioitaessa voidaan kiinnittää huomiota myös avioliittoon liittyviin oikeusvaihteluihin. Aviopuolisoiden erotessa tulevat sovellettaviksi yhteiselämän lopettamista koskevat säännökset. Niiden nojalla tuomioistuimien voi esimerkiksi päättää, että se puolisoista, joka on enemmän asunnon tarpeessa, saa asunnon omistussuhteista riippumatta jäädä asumaan yhteiseen kotiin. Toisen aviopuolison kuollessa erityisesti lesken oikeus pitää puolisoiden yhteisenä kotina käytetty asunto ja tavanmukainen asuntoirto- ja kamattomana hallinnassaan turvaa lesken ja hänen kanssaan elävien lasten asumista.

Edellä mainitut aviopuolisoihin koskevat säännökset luovat välillisesti perusturvallisuutta ja pysyvyyttä myös adoptiolapselle adoptiovanhempien erotessa tai toisen heistä kuollessa. Tämä on tärkeää ottaen huomioon sen, että adoptoitavalla lapsella on tyypillisesti taustallaan jo useita menetyksiä ja erokokemuksia ja näin ollen erityinen vakiintuneen ja turvallisen kasvuympäristön tarve.

Kun lisäksi sekä kotimaisessa että kansainvälisessä adoptiossa adoptionhakijoita on runsaasti suhteessa adoptiovanhempia tarvitseviin lapsiin, ei voida katsoa olevan lapsen edusta johtuvaa tarvetta adoptionhakijoiden piiriin laajentamiselle siten, että avopuolisoiden yhteisadoptio tehtäisiin mahdolliseksi.

Biologisen isän aseman vahvistaminen adoptioprosessissa

Esityksen yhtenä tavoitteena on vahvistaa adoptoitavan lapsen biologisen isän asemaa adoptioprosessissa. Siksi adoptiolakiin ehdotetaan otettavaksi nimenomaiset säännökset, jotka koskevat adoption suhdetta vanhemmuuden vahvistamiseen. Jos adoptoitavan lapsen vanhemman vanhemmuutta ei ole vahvistettu, mutta on aihetta olettaa, että vanhemmuus saatettaisiin myöhemmin vahvistaa, alaikäisen adoptio voidaan ehdotuksen mukaan vahvistaa vain erittäin painavista syistä, jos sen harkitaan olevan ilmeisen rat-

kaisevasti lapsen edun mukaista. Lisäksi ehdotetaan, että jos vanhemmuuden vahvistamista koskeva asia on vireillä tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa, alaikäisen adoptiota ei pääsääntöisesti saa vahvistaa ennen kuin vanhemmuuden vahvistamista koskeva asia on lainvoimaisesti ratkaistu.

Lapsen biologisen isän henkilöllisyys tulisi siis pyrkiä mahdollisuuksien mukaan selvittämään ja hänen isyytensä vahvistamaan ennen adoptiota. Tämä on tärkeää, jotta myös isän halu ja valmiudet huolehtia lapsensa hoidosta ja kasvatuksesta tulevat arvioiduiksi ennen adoptiota. Niissäkin tapauksissa, joissa isällä ei ole halua tai mahdollisuutta huolehtia lapsesta ja joissa lopulta päädytään adoptioon, ehdotetuilla säännöksillä edistetään sitä, että lapsi voi myöhemmin saada tiedon biologisen isänsä henkilöllisyydestä.

Biologisen isän aseman vahvistamiseksi ehdotetaan lisäksi, että adoptiosuostumuksen antamiseen liittyvää pakollista harkinta-aikaa sovellettaisiin myös isään. Nykyisessä laissa säädetään vähintään kahdeksan viikon harkinta-ajasta, joka alkaa lapsen syntymästä ja jonka kuluessa äidin suostumusta adoptioon ei saa ottaa vastaan. Ehdotetussa laissa harkinta-aika koskisi myös isän suostumuksen vastaanottamista.

Adoptioeuvonnan kehittäminen

Adoptiolakiin ehdotetaan otettavaksi nykyistä kattavammat ja täsmällisemmät säännökset adoptioeuvonnasta. Säännösten tarkoituksena on luoda edellytyksiä adoptioeuvonnan sisällölliselle kehittämiselle.

Lapsen edun huomioon ottamista adoptioeuvonnassa ehdotetaan vahvistettavaksi siten, että adoptioeuvontaa antavan kunnan sosiaalihuollon toimielimen tai adoptiotoimiston olisi nimettävä adoptoitavalle lapselle adoptioeuvonnasta vastaava sosiaalityöntekijä. Näin turvataan se, että adoptioasiaa käytännössä hoitaa ja adoptoitavan lapsen etua asiassa valvoo koko adoptioeuvonnassa ajan tietty tähän tehtävään nimetty sosiaalityöntekijä.

Uudistuksen yhtenä tavoitteena on turvata se, että adoptioeuvontaan ei liittyisi adoptoitavan lapsen edun kannalta haitallisia viiveitä. Lakiin ehdotetaan otettavaksi uusi säännös, jonka mukaan adoptioeuvonnan anta-

minen on aloitettava viivytyksettä, kun lapsensa luovuttamista adoptioon harkitseva vanhempi on pyytänyt adoptioeuvonnan järjestämistä. Adoptioeuvonnan jouduttamiseksi lakiin ehdotetaan lisäksi säännöstä, jonka mukaan adoptioeuvonnan antajan on lapsen tultua sijoitetuksi adoptionhakijan luokse ryhdyttävä viivytyksettä toimenpiteisiin, joilla tuetaan ja seurataan sijoituksen onnistumista.

Erittäin tärkeä osa adoptioeuvonnassa on lapsen sijoittaminen tulevien adoptiovanhempiensa luokse eli käytännössä lapselle sopivimman adoptioeuvonnan valinta adoptiolasta toivovien hakijoiden joukosta. Lakiin ehdotetaan otettavaksi kokonaan uudet säännökset niistä periaatteista, joita sijoittamisratkaisua tehtäessä olisi noudatettava. Jotta adoptioeuvonnan valinta tapahtuisi mahdollisimman perusteellisesti ja monipuolisesti harkiten, lapsen sijoittamista ei voisi tehdä yksittäinen sosiaalityöntekijä, vaan se olisi aina tehtävä parityönä.

Adoptiolakiin ehdotetaan otettavaksi nykyistä tarkemmat säännökset myös niin sanotusta jälkipalvelusta eli adoption vahvistamisen jälkeen annettavasta adoptioeuvonnasta. Säännöksillä pyritään erityisesti siihen, että adoption vahvistamisen jälkeen annettavat neuvontapalvelut kehittyisivät nykyistä kattavamiksi ja monipuolisemmiksi ja että adoptioon mahdollisesti liittyviin ongelmiin puututtaisiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Uudistuksella pyritään myös selkeyttämään adoptioeuvonnan antajan ja kansainvälisestä adoptiopalvelusta huolehtivan palvelunantajan rooleja jälkipalvelussa. Päävastuu adoption vahvistamisen jälkeen annettavasta neuvonnasta, avusta ja tuesta olisi ehdotuksen mukaan adoptioeuvonnan antajalla. Palvelunantajan tehtäviin jälkipalvelussa kuuluisi lähinnä tietojen antaminen sen säilytettävänä olevista adoptioasiakirjoista, avustaminen lapsen alkuperää koskevien lisätietojen hankkimisessa lapsen alkuperävaltiosta sekä tarvittaessa tuen ja ohjauksen antaminen tietoja luovutettaessa. Ehdotetulla tehtävienjaolla selkeytetään ja parannetaan adoptiolasten ja -perheiden asemaa jälkipalveluiden käyttäjinä. Adoption vahvistamisen jälkeen annettava adoptioeuvonta on nimittäin kunnan

järjestämisvastuulle kuuluva maksuton sosiaalipalvelu, kun taas kansainväliseen adoptiopalveluun kuuluvista toimenpiteistä aiheutuvat kustannukset katetaan lähinnä palvelunantajan perimällä palvelumaksulla.

Jotta adoptioneuvonnan voimavarojen käyttö voidaan kohdentaa mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla, lakiin ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, että adoptioneuvonnan antaja voi tietyin edellytyksin keskeyttää adoptioneuvonnan antamisen adoptionhakijalle. Keskeyttämispäätös voitaisiin tehdä, jos neuvonnassa esille tulleiden seikkojen perusteella on ilmeistä, ettei edellytyksiä adoptioon ole olemassa.

Kotimaisen adoptioprosessin kehittäminen

Esityksessä ehdotetaan muutoksia kotimaiseen adoptioprosessiin. Tavoitteena on ennen kaikkea turvata se, että jo ennen adoptoitavan lapsen sijoittamista adoptionhakijoiden luokse varmistutaan siitä, että suunniteltu adoptio on lapsen edun mukainen. Samalla on tavoitteena, että adoptioprosessi olisi adoptionhakijoiden kannalta nykyistä selkeämpi ja läpinäkyvämpi.

Jotta näihin tavoitteisiin päästään, kotimaista adoptioprosessia lähennetään kansainvälisissä adoptioissa jo nykyisin noudattavaan menettelyyn. Kotimaisessakin adoptiossa kysymys adoptionhakijoiden soveltuvuudesta adoptiovanhemmiksi olisi lakiehdotuksen mukaan pääsääntöisesti saatettava erillisen lupaviranomaisen käsiteltäväksi. Luvan myöntäminen olisi edellytys sille, että adoptioneuvonnan antaja saa sijoittaa lapsen adoptionhakijoiden luokse. Kotimaisessakin adoptiossa siis nykyistä selvemmin erotettaisiin toisistaan yhtäältä adoptioneuvonnassa tapahtuva adoption edellytysten selvittely ja toisaalta tämän selvittelyn pohjalta tapahtuva hakijoiden soveltuvuuden arviointi, jonka tekee erillinen lupaviranomainen.

Lupaviranomainen olisi lakiehdotuksen mukaan sama riippumatta siitä, aikooko haki- ja adoptoida Suomessa vai ulkomailla asuvan lapsen. Näin turvataan yhdenmukaisten periaatteiden ja vaatimustason noudattaminen kotimaisessa ja kansainvälisessä adoptiossa.

Lupamenettelyä ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista ulottaa sellaisiin kotimaisiin adoptioihin, joissa on kysymys tosiasiallisesti vallitsevan perhetilanteen oikeudellisesta vahvistamisesta. Siksi lupaa ei tarvitsisi hakea perheen sisäiseen adoptioon. Lupaa ei tarvittaisi myöskään, jos lapsi on muutoin ollut vakiintuneesti tulevan adoptiovanhemman hoidettavana ja kasvatettavana.

Ehdotettu lupamenettely ei korvaa adoptioneuvontaa eikä adoption vahvistamista tuomioistuimen päätöksellä. Lopullinen ratkaisuvalta sen suhteen, vahvistetaanko kotimainen adoptio vai ei, säilyy lakiehdotuksen mukaan käräjäoikeudella.

Adoptiolapsen oikeus pitää yhteyttä aikaisempaan vanhempaansa

Adoptiolakiin ehdotetaan otettavaksi kokonaan uudet säännökset alaikäisen adoptiolapsen oikeudesta pitää yhteyttä aikaisempaan vanhempaansa. Tuomioistuin voisi ehdotuksen mukaan vahvistaa aikaisemman vanhemman ja adoptiovanhempien tekemän sopimuksen lapsen oikeudesta tavata aikaisempaa vanhempaansa tai pitää häneen muulla tavoin yhteyttä. Tuomioistuin ei kuitenkaan saisi vahvistaa yhteydenpito-oikeutta, jos on aihetta olettaa, että yhteydenpito olisi vastoin lapsen etua. Yhteydenpito-oikeus voitaisiin vahvistaa adoption vahvistamisen yhteydessä tai sen jälkeen.

Tuomioistuimen vahvistaman yhteydenpito-oikeuden tulisi lakiehdotuksen mukaan aina perustua lapsen aikaisemman vanhemman ja adoptiovanhempien väliseen sopimukseen. Lapsen edun kannalta on pidetty tärkeänä, että yhteydenpito-oikeutta ei vahvisteta, elleivät osapuolet ole päässeet siitä keskenään yhteisymmärrykseen ja siten osoittaneet valmiutensa huolehtia siitä, että sovittu yhteydenpito toteutuu myös käytännössä. Näin voidaan vähentää vaaraa siitä, että yhteydenpidon toteuttamiseen myöhemmin liittyy lapsen kannalta haitallisia ristiriitoja.

Jos adoptiovanhemmat laiminlyövät noudattaa yhteydenpito-oikeutta koskevaa tuomioistuimen päätöstä, se voitaisiin panna täytäntöön samaan tapaan kuin lapsen tapaamis-oikeutta koskeva päätös. Erona tapaamisoi-

keuden täytäntöönpanoon olisi kuitenkin se, että yhteydenpito-oikeutta koskevaa päätöstä täytäntöön pantaessa lasta ei voitaisi määrätä noudettavaksi. Tämän eroavuuden perusteena on se, että adoptiolain nojalla vahvistetussa yhteydenpito-oikeudessa ei ole kyse voimassa olevan vanhemmuussuhteen ylläpitämisestä. Tämän vuoksi ei ole katsottu tarpeelliseksi, että sitä koskevan päätöksen täytäntöönpanemiseksi voidaan käyttää niin voimakasta keinoa kuin lapsen noutoa.

Laissa säädetty mahdollisuus yhteydenpito-oikeuden vahvistamiseen merkitsee sitä, että adoptioasiaa ratkaistaessa on käytettävissä nykyistä monipuolisempi valikoima keinoja, joilla voidaan edistää lapsen edun toteutumista kunkin yksittäistapauksen olosuhteita vastaavalla tavalla.

Yhteydenpito-oikeuden vahvistaminen voi käytännössä olla lapsen edun mukaista esimerkiksi silloin, kun sijaishemmot adoptoivat sijaishuollossa olleen lapsen, joka on sijaishuollon aikana pitänyt yhteyttä biologisiin vanhempiinsa lastensuojelulain (417/2007) säännösten mukaisesti. Tällaisessa tilanteessa sijaishemmista tulisi adoption myötä lapsen juridisia vanhempia, mutta lapsen yhteydenpito biologisiin vanhempiin voisi jatkua ennallaan. Näin mahdollistetaan samanaikaisesti lapselle tärkeiden ihmissuhteiden pysyvyys adoptioerheessä ja yhteyden säilyminen biologisiin vanhempiin. Tietoisuus siitä, että yhteydenpito-oikeus voidaan adoption yhteydessä vahvistaa tuomioistuimen päätöksellä ja että vahvistettu yhteydenpito-oikeus voidaan tarvittaessa panna täytäntöön, voi auttaa biologisia vanhempia heidän harkitessaan suostumuksen antamista siihen, että sijaishemmot adoptoivat lapsen.

Oikeusturvan parantaminen

Adoptioprosessin eri vaiheissa tehdään päätöksiä, jotka voivat adoptionhakijan kannalta tosiasiallisesti merkitä adoptioprosessin keskeytymistä. Hakijan oikeusturvan kannalta on tärkeää, että hän voi hakea tällaisiin päätöksiin muutosta riippumatta siitä, tekekö päätöksen viranomainen vai yksityisoikeudellinen yhteisö, joka saamansa toimilu-

van perusteella antaa adoptioeuvontaa tai kansainvälistä adoptiopalvelua. Hakijan oikeusturvan parantamiseksi ehdotetaan, että hakijalla olisi oikeus hakea muutosta päätökseen, jolla adoptioeuvonnan antaja keskeyttää adoptioeuvonnan antamisen tai jolla palvelunantaja kieltäytyy kansainvälisen adoptiopalvelun antamisesta tai keskeyttää sen antamisen.

Muutoksenhakua koskevia säännöksiä ehdotetaan kehitettäväksi myös siten, että adoptiota koskevan asian käsittelyyn hallinto-oikeudessa osallistuisi lastensuojeluun perehtynyt asiantuntijajäsen. Ratkaistaessa adoptioasiassa tehtyä valitusta hallinto-oikeudessa keskeisenä ongelmakysymyksenä on useimmiten se, onko hakija kelpoinen ja sopiva adoptiovanhemmaksi ja onko adoptioprosessin jatkaminen siten lapsen edun mukaista. Tätä kysymystä tulee voida arvioida hallinto-oikeudessa mahdollisimman luotettavasti ja monipuolisesti sekä ennen kaikkea lapsen etua silmällä pitäen. Siksi on perusteltua, että asian käsittelemiseen ja ratkaisemiseen hallinto-oikeudessa osallistuu asiantuntijajäsen.

Adoptiolautakunta voisi lakiehdotuksen mukaan hakea muutosta hallinto-oikeuden päätökseen muun muassa adoptioluvan myöntämistä koskevassa asiassa, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Valituslupa voitaisiin myöntää lautakunnalle vain, jos valituksen tekeminen on tarpeen soveltamiskäytännön yhdenmukaisuuden turvaamiseksi. Säännös mahdollistaisi asian saattamisen korkeimman hallinto-oikeuden ratkaistavaksi tapauksissa, joissa korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisun saaminen on tarpeen ratkaisukäytännön yhdenmukaisuuden ja ennakoitavuuden turvaamiseksi. Tällainen tarve voi syntyä erityisesti asioissa, joissa alueellisten hallinto-oikeuksien ratkaisut poikkeavat samankaltaisissa asioissa toisistaan. Perustuslakivaliokunta on pitänyt viranomaisen muutoksenhakuoikeutta perustuslain näkökulmasta ongelmattomana, jos se on rajoitettu oikeuskäytännön yhtenäisyyden ylläpitoon liittyviin perusteisiin (esim. PeVL 45/2006 vp, PeVL 4/2005 vp ja PeVL 4/2004 vp).

Oikeusturvan parantamiseksi ehdotetaan lisäksi, että Helsingin hovioikeuden päätökseen ulkomaisen adoptiopäätöksen tunnus-

tamista koskevassa asiassa saisi vastaisuudessa hakea muutosta korkeimmalta oikeudelta.

Itsenäiset adoptiot

Esityksessä ehdotetaan muutoksia säännöksiin, jotka koskevat ulkomailta ilman palvelunantajan myötävaikutusta toteutettavia adoptioita ja niiden tunnustamista Suomessa. Ehdotusten keskeisenä tarkoituksena on ehkäistä ennalta itsenäisiin adoptioihin liittyviä riskejä, kuten lapsikauppaa.

Ehdotuksen mukaan adoptiolautakunta voisi tietyin edellytyksin myöntää luvan ilman palvelunantajaa tapahtuvaan adoptioon. Luvan myöntäminen edellyttäisi muun muassa sitä, että adoption yleiset edellytykset täyttyvät, että hakijalle on annettu adoptioeuvontaa ja että adoptiota ei ole mahdollista toteuttaa palvelunantajan välityksellä. Lupa voitaisiin myöntää vain, jos adoptoitava lapsi on hakijan tai hänen aviopuolisonsa lähisukulainen tai hakijan adoptiolapsen aikaisempi lähisukulainen (käytännössä lähinnä adoptiolapsen biologinen sisarus) taikka lapsi on ollut vakiintuneesti hakijan hoidettavana ja kasvatettavana. Luvan myöntäminen ilman palvelunantajaa tapahtuvaan vieraan lapsen adoptioon ei siis olisi mahdollista. Adoptiolautakunnan luvan perusteella ilman palvelunantajaa tapahtunut adoptio tunnustettaisiin Suomessa päteväksi ilman eri vahvistusta.

Lakiehdotuksella pyritään myös nykyistä tehokkaammin estämään lupamenettelyn kiertäminen. Siksi ehdotetaan, että jos Suomessa asuva henkilö adoptoi alaikäisen lapsen vieraasta valtiosta ilman adoptiolautakunnan lupaa, tällaista adoptiota ei voitaisi enää tunnustaa Suomessa päteväksi edes Helsingin hovioikeuden päätöksellä.

Lupasäännösten kiertämisen estämiseksi ehdotetaan lisäksi rajoitettavaksi niitä perusteita, joiden nojalla ulkomainen adoptiopäätös voidaan Suomessa tunnustaa päteväksi ilman eri vahvistusta. Ulkomaisen adoptiopäätöksen tunnustaminen ilman eri vahvistusta edellyttäisi paitsi sitä, että kummallakin adoptionhakijalla on adoptiohetkellä ollut asuinpaikka valtiossa, jossa adoptio on tapah-

tunut, myös sitä, että he ovat asuneet siellä keskeytyksettä vähintään vuoden ajan välittömästi ennen adoptiota. Adoption tunnustamista koskevat asiat olisi näin ollen nykyistä kattavammin saatettava Helsingin hovioikeuden käsiteltäväksi tilanteissa, joissa ei ole yksiselitteistä, missä valtiossa hakijoilla on adoption vahvistamishetkellä ollut asuinpaikka.

Adoptioasioiden hallinto

Adoptioasioita käsittelevien viranomaisten organisointi ehdotetaan uudistettavaksi. Sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä toimiva Suomen kansainvälisten lapseksiottamisasioiden lautakunta ehdotetaan lakkautettavaksi. Sen tilalle perustettaisiin uusi adoptiolautakunta, joka toimisi Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston (Valvira) yhteydessä. Adoptiolautakunnan toimivalta olisi laajempi kuin nykyisen lautakunnan, sillä adoptiolautakunta käsitelisi myös kotimaista adoptiota koskevia asioita.

Ehdotus on sopusoinnussa hallinnon yleisten kehittämislinjausten kanssa, joiden mukaan pyrkimyksenä on siirtää operatiiviset tehtävät ministeriötasolta muiden viranomaisten hoidettavaksi. Valvira sopii adoptiolautakunnan sijoituspaikaksi, koska viraston toimivaltaan kuuluu muun muassa sosiaalihuollon lupa- ja valvontatehtäviä, mukaan luettuna lastensuojelu. Lisäksi virastossa toimii jo nykyisin muita samankaltaisia lautakuntia, jotka hoitavat niille uskottuja erityistehtäviä.

Adoptiolautakunnan toiminta ehdotetaan organisoitavaksi nykyistä lautakuntaa tarkoituksenmukaisemmalla tavalla. Adoptiolautakunta käsitelisi toimivaltaansa kuuluvat yksittäisiä asianosaisia koskevat asiat jakaantuneena jaostoihin. Lautakunnan täysistunnon tehtävänä olisi seurata kehitystä kotimaisissa ja kansainvälisissä adoptioasioissa sekä tehdä tarvittaessa aloitteita adoptiota koskevissa kysymyksissä.

Adoptiotoimiston ja kansainvälisen adoptiopalvelun antajan toimilupia koskevien asioiden käsittely ehdotetaan siirrettäväksi sosi-

aali- ja terveysministeriöstä Valviralle ja adoptiolautakunnalle.

Perintöoikeus ennen 1.1.1980 tapahtuneissa adoptioissa

Esityksessä ehdotetaan olennaisia muutoksia ennen 1.1.1980 adoptoitujen henkilöiden perintöoikeudelliseen asemaan. Tällainen henkilö saisi lakiehdotuksen mukaan adoptiovanhempiansa suvussa samanlaiset oikeudet perintöön kuin adoptiovanhempiansa biologinen lapsi. Jos ennen 1.1.1980 adoptoidulla henkilöllä ei ole rintaperillisiä eikä puolisoa, häneltä jäänyt perintö jaettaisiin perintökaaren (40/1965) säännösten mukaisesti hänen adoptiosukunsa perimispolvessa oleville sukulaisille. Adoptiolapsen biologiset sukulaiset eivät siis enää vastaisuudessa voisi periä adoptiolasta, vaikka adoptio on vahvistettu ennen 1.1.1980.

Muutosehdotusten taustalla on se, että yhteiskunnassa nykyisin laajasti vallitsevan käsityksen mukaan adoptiolapsi tulee oikeudelliselta asemaltaan rinnastaa adoptiovanhempiansa biologiseen lapseen. Useat sellaiset henkilöt, jotka on adoptoitu ennen 1.1.1980 tai joiden sukuun on adoptoitu lapsi ennen 1.1.1980, eivät näin ollen välttämättä tule edes ajatelleeksi sitä, että ennen 1.1.1980 adoptoidulla henkilöllä ei lain mukaan ole perintöoikeudellisissa kysymyksissä samanlaista asemaa kuin adoptiovanhempiansa biologisella lapsella. Jos lain mukaan toteutettavan perinnönjaon lopputulos poikkeaa siitä, millaiseksi adoptoitu henkilö ja hänen uuden sukunsa jäsenet ovat mieltäneet adoptoidun henkilön perintöoikeudellisen aseman, lain mukainen lopputulos voidaan usein kokea adoptoitua henkilöä syrjiväksi ja epäoikeudenmukaiseksi.

Ainoaksi poikkeukseksi ennen 1.1.1980 adoptoitujen henkilöiden perintöoikeudellisessa asemassa jäisi ehdotuksen mukaan se, että tällainen henkilö perisi edelleen biologiset sukulaisensa siten kuin ennen 1.1.1980 voimassa olleessa laissa on säädetty. Tämä poikkeus ehdotetaan säilytettäväksi, koska ei ole katsottu olevan riittäviä perusteita heikentää adoptiolapsen perintöoikeudel-

lista asemaa siitä, mikä oli voimassa adoptiohetken lain mukaan. Jos adoptoitu henkilö itse haluaa katkaista perintöoikeudellisen sitteen biologiseen sukuunsa, hän voi lakiehdotuksen mukaan tehdä käräjäoikeudelle hakemuksen, jolla vahvistetaan, että ottolapsisuhteeseen sovelletaan nykyistä lainsäädäntöä.

Avioesteet ja rekisteröidyn parisuhteen esteet

Mahdollisuus myöntää lupa adoptiolapsen ja adoptiovanhemman keskinäiseen avioliittoon tai rekisteröityyn parisuhteeseen ehdotetaan poistettavaksi laista. Kun otetaan huomioon yhteiskunnassa nykyisin vallitseva käsitys adoptiolapsen täysin biologiseen lapseen rinnastuvasta asemasta, ei ole tarpeellista eikä asianmukaista, että adoptiovanhemman ja adoptiolapsen keskinäinen avioliitto tai rekisteröity parisuhde on mahdollinen edes oikeusministeriön luvalla.

Samasta syystä ehdotetaan, että adoption seurauksena syntynyt sukulaisuussuhde muissakin tapauksissa rinnastetaan vastaavaan biologiseen sukulaisuussuhteeseen, kun sovelletaan avioliiton ja rekisteröidyn parisuhteen esteitä koskia säännöksiä.

Adoptiokriminalisointien ajanmukaistaminen

Adoptioon liittyvät rangaistussäännökset ehdotetaan ajanmukaistettavaksi.

Laiminlyönti noudattaa hedelmöityshoidoista annetun lain (1237/2006) säännöksiä tietojen ja asiakirjojen antamisesta, siirtämisestä, tallettamisesta tai säilyttämisestä siten, että teko on omiaan vaarantamaan lapsen oikeuden saada selville syntyperänsä, on rikoslaissa (39/1889) säädetty rangaistavaksi lapsen identiteetin loukkaamisena. Lapseksiottamisesta annetussa laissa ja ehdotetussa adoptiolaisissa on asetettu vastaavankaltaisia velvollisuuksia säilyttää tai siirtää adoptioasiakirjoja sekä antaa niistä tietoja. Laiminlyöntiä noudattaa näitä velvollisuuksia ei kuitenkaan ole säädetty rangaistavaksi. Adoptiolapsen on yhtä tärkeää voida saada selville syntyperänsä kuin hedelmöityshoidon tulok-

sena syntyneen lapsen. Siksi on perusteltua, että seuraamus adoptiolain kyseisten velvollisuuksien rikkomisesta on samanlainen kuin hedelmöityshoitolain vastaavia säännöksiä rikottaessa. Näin ollen rikoslakiin ehdotetaan lisättäväksi mainittua laiminlyöntiä koskeva rangaistussäännös.

Vapaa ja informoitu suostumus on yksi adoption keskeisistä edellytyksistä. Rikoslakiin ehdotetaan otettavaksi uusi, laitonta adoptiosuostumuksen hankkimista koskeva rangaistussäännös. Epäasiallisin keinoin hankitun suostumuksen kriminalisointi on tarpeen myös YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen tehdyn lasten myyntiä, lapsiprostituutiota ja lapsipornografiaa koskevan valinnaisen pöytäkirjan ratifioimista silmällä pitäen.

Mainitun pöytäkirjan 3 artiklan 1 kappaleen a kohdan ii alakohdan mukaan sopimusvaltion on säädettävä rangaistavaksi myös lasten myynnin yhteydessä suostumuksen hankkiminen asiattomin keinoin, välittäjän ominaisuudessa, lapsen adoptoinnille sovellettavien kansainvälisten lapseksiottamista koskevien oikeudellisten asiakirjojen vastaisesti.

Rikoslain mukaisesta ihmiskaupparikoksesta tuomitseminen edellyttää, että toimintaan liittyy tietty tarkoitus (esimerkiksi seksuaalinen hyväksikäyttö) ja tietty tekotapa (esimerkiksi valtaan ottaminen). Kappaleen a kohdan ii alakohdan mukaisissa teoissa nämä edellytykset eivät välttämättä täyty, jolloin rikoksentehtijää ei voida rangaista ihmiskaupparikoksesta. Tällainen teko ei myöskään täytä lapseksiottamisesta annetussa laissa rangaistavaksi säädetyn laittoman ottolapsen välittämisen tai nyt rikoslakiin ehdotettavan laitonta adoptionvälitystä koskevan säännöksen tunnusmerkistöä, joka ei koske adoptiosuostumuksen hankkimista. Suostumuksen hankkiminen adoptioon asiattomin keinoin voi joissakin tapauksissa täyttää pakottamisen tunnusmerkistön. Se kuitenkin edellyttää tekotapana väkivallan tai uhkauksen käyttämistä.

Kappaleen a kohdan ii alakohdassa tarkoitettu teko on siis Suomen lain mukaan rangaistava vain tietyissä tapauksissa. Pöytäkirjaan liittyminen edellyttää näin ollen sitä, että epäasiallinen adoptiosuostumuksen hankkiminen säädetään erikseen rangaistavaksi.

Tämä koskee esimerkiksi tapauksia, joissa suostumus saadaan maksua vastaan. Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate edellyttää, että pöytäkirjassa käytettyä ilmaisua ”asiattomin keinoin” täsmennetään tekotapojen osalta.

Rikoslakiin ehdotettava laitonta adoptiosuostumuksen hankkimista koskeva rangaistussäännös on tarkoitettu kattamaan pöytäkirjan mainittuun määräykseen sisältyvän kriminalisointivelvoitteen. Pöytäkirjan määräyksestä poiketen ehdotettua rangaistussäännöstä ei kuitenkaan ole rajoitettu koskemaan pelkästään välittäjän ominaisuudessa tapahtuvaa adoptiosuostumuksen hankkimista asiattomin keinoin. Laittomaan adoptiosuostumuksen hankkimiseen voisi siis syyllistyä myös esimerkiksi henkilö, joka menettelee pykälässä tarkoitettulla tavalla saadakseen lapsen vanhemman antamaan suostumuksen siihen, että hän itse adoptoi lapsen.

Pöytäkirjan 3 artiklan 3 kappaleessa veloitetaan sopimusvaltiot säätämään kyseisestä rikoksesta asianmukainen rangaistus, jossa otetaan huomioon rikoksen vakavuus. Rangaistukseksi laittomasta adoptiosuostumuksen hankkimisesta ehdotetaan sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

Kahden vuoden enimmäisrangaistus on perusteltu ottaen huomioon teon luonne ja sen seurausten merkittävyys. Teolla vaikutetaan asiattomasti adoptiosuostumuksen antajan tahdonmuodostukseen ja siten luodaan mahdollisuus toteuttaa adoptio, jonka seurauksena lapsen ja vanhemman välinen suhde päättyy lopullisin vaikutuksin. Laiton adoptiosuostumuksen hankkiminen on vakavuudeltaan rinnastettavissa esimerkiksi petokseen, pakottamiseen ja lapsikaappaukseen, joiden enimmäisrangaistus on niin ikään kaksi vuotta vankeutta.

Rikoslakiin ehdotetaan lisättäväksi myös uusi, laitonta adoptionvälitystä koskeva rangaistussäännös, joka korvaisi lapseksiottamisesta annetussa laissa nykyisin olevan rangaistussäännöksen. Lapseksiottamisesta annetussa laissa olevassa rangaistussäännöksessä enimmäisrangaistuksena on sakko. Vankeusuhan ottaminen rangaistussäännökseen on perusteltua, sillä laittomaan adoptionvälitykseen liittyvä huomattavia riskejä sen suh-

teen, että lapsi on esimerkiksi myyty tai kaappattu adoptoitavaksi.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Vaikutukset lapsiin

Esityksessä korostetaan lapsen edun ensisijaisuutta muihin adoptiossa huomioitaviin näkökohtiin nähden. Tämän periaatteen kirjaaminen lakiin ohjaa kaikkia adoptioasian hoitamiseen osallistuvia tahoja etsimään sellaisia ratkaisuja ja toimenpidevaihtoehtoja, jotka kussakin yksittäistapauksessa parhaiten vastaavat lapsen etua. Siksi lähes kaikilla ehdotuksilla on viime kädessä vaikutusta lapsen etuun.

Lapsen edun kannalta keskeinen on erityisesti ehdotus, jonka mukaan tuomioistuin voisi vahvistaa, että adoptoidulla lapsella on oikeus pitää yhteyttä aikaisempiin vanhempiinsa adoption jälkeen. Tämä avoimeksi adoptioksikin kutsuttu järjestely mahdollistaa yhteydenpidon biologisten vanhempien kanssa niissä yksittäisissä tilanteissa, joissa katsotaan lapsen edun puoltavan sitä. Jos ilmenee, ettei vahvistettu yhteydenpito syystä tai toisesta toimi tai on lapsen edun vastainen, sitä voidaan muuttaa uudella tuomioistuimen päätöksellä.

Lapsiin kohdistuvana vaikutuksena voidaan lisäksi mainita lapsen osallistumismahdollisuuksien parantaminen häneen liittyvässä päätöksenteossa. Lasta on kuultava adoptioprosessissa hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti myös silloin, kun hänen suostumuksensa adoption ei ole välttämätön. Myös esimerkiksi velvollisuus pyrkiä selvittämään, miten lapsi suhtautuu yhteydenpitoon aikaisemman vanhempaansa adoption jälkeen, parantaa lapsen mahdollisuuksia vaikuttaa itseään koskeviin asioihin.

Adoptionevonnan antajan velvollisuus nimetä adoptoitavalle lapselle adoptionevonnasta vastaava sosiaalityöntekijä vahvistaa lapsen edun huomioon ottamista adoptioprosessissa.

Vaikutukset kansalaisten asemaan ja toimintaan yhteiskunnassa

Adoptionhakijan oikeusturvaa parantaa oikeus hakea muutosta päätökseen, jolla adoptionevonnan antaja keskeyttää adoptionevonnan antamisen tai jolla palvelunantaja kieltäytyy kansainvälisen adoptiopalvelun antamisesta tai keskeyttää sen antamisen. Jatkossa muutoksenhakuoikeus ei enää riipu siitä, onko päätöksen tehnyt viranomainen vai yksityisoikeudellinen yhteisö.

Ehdotus adoptioasian käsittelyyn ja ratkaisemiseen osallistuvasta lastensuojeluun perehtyneestä asiantuntijajäsenestä hallinto-oikeudessa parantaa adoptioasian asiantuntevan käsittelyn edellytyksiä. Asiantuntijajäsenen osallistuminen päätöksentekoon edistää asian arviointia mahdollisimman luotettavasti ja monipuolisesti sekä lapsen etua silmällä pitäen.

Oikeusturva paranee myös sen myötä, että muutoksenhaku Helsingin hovioikeuden päätökseen ulkomaisen adoptiopäätöksen tunnustamista koskevassa asiassa tulee mahdolliseksi.

Kotimaisessa adoptiossa lapsen sijoittaminen adoptioperheeseen edellyttää jatkossa pääsääntöisesti adoptiolautakunnan myöntämää lupaa. Näin varmistutaan jo ennen lapsen sijoitusta huolellisesti siitä, että adoptio on lapsen edun mukainen. Lupamenettelyn omaksuminen sekä kotimaisissa että kansainvälisissä adoptioissa yhdenmukaistaa menettelyä ja adoptionhakijoiden yhdenvertaista kohtelua. Tämä parantaa myös adoptioprosessin selkeyttä ja läpinäkyvyyttä adoptionhakijoiden kannalta. Myös adoptionhakijan oikeusturva vahvistuu kielteiseen lupapäätökseen liittyvän muutoksenhakuoikeuden myötä.

Esityksellä puututaan myös niihin ongelmiin, joita ulkomailta ilman palvelunantajaa toteutettavat adoptiot ovat synnyttäneet. Ehdotetut uudet säännökset ovat omiaan vähentämään itsenäiseen adoption liittyviä riskejä, kuten lapsikauppaa. Toisaalta mahdollistetaan luvan hakeminen etukäteen ilman palvelunantajan myötävaikutusta tapahtuvaan adoption sellaisissa esimerkiksi sukulaislapsen adoptiota koskevissa tapauksissa, joihin ei liity lapsikaupan riskiä. Tämä helpottaa ja

selkeyttää adoptiomenettelyä kaikkien adoption osapuolten näkökulmasta.

Sosiaaliset ja terveysvaikutukset

Parannusta sekä adoptionhakijoiden että lasten asemaan tuovat niin kutsuttua jälkipalvelua koskevat, nykyistä tarkemmat säännökset. Jälkipalvelut tulevat kattavammiksi ja monipuolisemmiksi ja mahdollistavat adoption mahdollisesti liittyviin ongelmiin puuttumisen mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Varhainen puuttuminen parantaa perheiden mahdollisuuksia selviytyä ongelmatilanteista ilman esimerkiksi lastensuojelullisiin tai muihin sosiaalihuollon toimenpiteisiin turvautumista.

Vaikutukset yhdenvertaisuuteen

Ehdotettujen adoptionhakijan ikää koskevien vaatimusten voidaan katsoa vaikuttavan adoptionhakijoiden yhdenvertaiseen kohteluun. Ikävaatimukset ovat kuitenkin perusteltavissa lapsen edulla. Niillä pyritään ennen kaikkea turvaamaan lapselle riittävä huolenpito lapsen itsenäistymiseen asti. Toisaalta ikävaatimusten täsmentäminen lakiin otettavilla säännöksillä varmistaa sen, että hakijoita kohdellaan eri viranomaisissa ja tuomioistuimissa ikävaatimuksen suhteen samalla tavalla. Tämä puolestaan parantaa päätösten ennakoitavuutta ja adoptionhakijan oikeusturvaa.

Ikään liittyvistä vaatimuksista voidaan lapsen edun niin vaatiessa poiketa. Käytännössä ne vaikuttavat useimmiten vain vieraan lapsen adoptiota kaavailevien adoptionhakijoiden asemaan.

Esityksessä ehdotetaan, että ennen vuotta 1980 adoptoidut lapset rinnastetaan adoptioperheessään biologisiin lapsiin myös perintöoikeudellisesta näkökulmasta. Tämä ratkaisu korostaa adoptiolapsen yhdenvertaisuutta biologisiin lapsiin verrattuna.

Toisaalta ehdotuksessa omaksuttua ratkaisua säilyttää ennen vuotta 1980 adoptoidun lapsen oikeus periä biologiset vanhempansa voidaan kritisoida yhdenvertaisuuden näkökulmasta, sillä adoptiolapsen oikeus saada perintöä kahdesta suvusta säilyttää tietyn epätasapainon adoptiolapsen ja biologisten

lasten oikeuksien välillä. Adoptiolapsen perintöoikeudellisen aseman heikentäminen adoptiohetkellä voimassa olleen lain säännöksiin nähden ei kuitenkaan ole perusteltua. Adoptiolapsi voi myös omasta hakemuksestaan muuntaa adoptionsa uuden lain mukaiseksi, jolloin hänen asemansa on oikeusvaikutuksiltaan täysin rinnastettavissa biologisen lapsen asemaan.

Vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon

Ehdotuksen mukaan lapsen biologisen vanhemman henkilöllisyys tulisi pyrkiä selvittämään ja vahvistamaan ennen adoptiota. Jos vanhemmuutta ei ole vahvistettu ja on aihetta olettaa, että se saatettaisiin myöhemmin vahvistaa, alaikäisen adoptio voidaan ehdotuksen mukaan vahvistaa ainoastaan erittäin painavista syistä, jos sen harkitaan olevan ilmeisen ratkaisevasti lapsen edun mukaista. Ehdotus vahvistaa erityisesti adoptoitavan lapsen biologisen isän asemaa adoptioprosessissa ja mahdollistaa nykyistä paremmin sen, että myös isän halukkuus ja valmius huolehtia lapsen hoidosta ja kasvatuksesta arvioidaan ennen adoptiota.

Pyrkimys vahvistaa lapsen biologisen vanhemman vanhemmuus ennen adoptiota on keskeistä myös lapsen edun kannalta. Jos adoption kuitenkin päädytään, ehdotetut säännökset helpottavat lapsen myöhempää mahdollisuutta saada tietoa alkuperästään.

Biologisen isän asemaa parantaa lisäksi se, että kahdeksan viikon pakollinen harkinta-aika jatkossa koskee myös isän antamaa suostumusta adoption.

Niissä yhden vanhemman adoptioissa, joissa ei ole kyse perheen sisäisestä adoptiosta, adoptionhakijat ovat käytännössä olleet lähes yksinomaan naisia. Sekä nykyisessä että ehdotetussa lainsäädännössä yksin elävää miestä kohdellaan adoptionhakijana samalla tavoin kuin yksin elävää naista. Sen taustalla, että miehet ryhtyvät yksin adoptionhakijoiksi selvästi harvemmin kuin naiset, ovat oletettavasti kulttuuriset syyt, jotka eivät riipu lainsäädännön sisällöstä.

Ehdotetut adoptionhakijan enimmäisikä ja adoptoitavan ja hakijan välistä enimmäisikäeroa koskevat säännökset ovat sinänsä suku-

puolineutraaleja. Niiden tosiasiallisten vaikutusten kannalta on kuitenkin syytä huomata, että Tilastokeskuksen tietojen mukaan ensimmäistä avioliittoa solmivien miesten keski-ikä on viime vuosina ollut reilut kaksi vuotta korkeampi kuin naisten. Aviopuolisoiden hakiessa adoptiota mies on siten useimmiten jonkin verran vanhempi kuin vaimo. Enimmäisikä ja enimmäisikäeroa koskevien säännösten soveltamisen kannalta merkitykselliseksi muodostuu näin ollen yleensä ensisijaisesti miehen ikä.

Vaikutukset rikoksantorjuntaan ja turvallisuuteen

Esitys vaikuttaa rikoksantorjuntaan usein eri tavoin. Esityksellä pyritään ensinnäkin rajoittamaan ulkomailta ilman palvelunantajaa toteutettavia, niin sanottuja itsenäisiä adoptioita. Tämä on omiaan ehkäisemään ennalta niihin usein liittyviä riskejä, kuten lapsikauppaa.

Toiseksi esityksessä ehdotetaan rikoslakiin uutta rangaistussäännöstä, joka koskee laitonta adoptiosuostumuksen hankkimista. Asiattomin keinoin tapahtuneen adoptiosuostumuksen hankkimisen kriminalisoiminen vähentää niin lapsen kuin hänen biologisen vanhempansakin altistumista esimerkiksi hyväksikäytön eri muodoille.

Kolmanneksi ehdotetaan rikoslakiin otettavaksi myös laitonta adoptionvälitystä koskeva rangaistussäännös. Vastaava säännös on nykyisin lapseksiottamisesta annetussa laissa. Lapseksiottamisesta annetussa laissa oleva säännöksen enimmäisrangaistuksena on kuitenkin sakko. Nykyistä ankarampaa rangaistusasteikkoa voidaan pitää tarpeellisena ottaen huomioon, että laittomaan adoptionvälitykseen liittyy lapsen edun kannalta huomattavia riskejä sen suhteen, että lapsi on esimerkiksi myyty tai kaapattu adoptoitavaksi.

Neljänneksi ehdotus kriminalisoida laiminlyönti noudattaa adoptioissa säädettyjä velvollisuuksia säilyttää tai siirtää adoptioasiakirjoja taikka antaa niistä tietoja turvaa lapsen mahdollisuuksia saada selville syntyperänsä.

Kaikki esitetyt muutokset ovat omiaan korostamaan adoptioon liittyvien väärinkäytös-

ten paheksuttavuutta ja siten vaikuttamaan käyttäytymiseen, arvoihin ja asenteisiin rikollisuutta ehkäisevästi.

4.2 Taloudelliset vaikutukset ja vaikutukset viranomaisten toimintaan

Adoptioasioiden hallinnon uudistamisen vaikutukset

Esityksellä kehitetään adoptioasioita käsittelevien viranomaisten organisointia nykyistä tarkoituksenmukaisemmaksi. Tämä tapahtuu muun muassa siirtämällä operatiivisia tehtäviä sosiaali- ja terveysministeriöstä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastoon (Valvira) tai sen yhteyteen perustettavaan adoptiolautakuntaan. Samalla Suomen kansainvälisten lapseksiottamisasioiden lautakunta lakkautetaan.

Myös adoptiolautakunnan toiminta ehdotetaan organisoitavaksi nykyistä lautakuntaa tarkoituksenmukaisemmalla tavalla. Adoptiolautakunnan pienempiin jaostoihin perustuva uudelleenorganisointi mahdollistaa voimavarojen tarkoituksenmukaisemman käytön muun muassa siten, että adoptiolupaasiat voidaan käsitellä kevyemmässä kokonpanossa.

Kotimaisiin adoptioihin liittyvän lupamennettelyn myötä adoptiolautakunnan toimivalta laajenee nykyisen lapseksiottamisasioiden lautakunnan toimivaltaan verrattuna. Tämä merkitsee myös lautakunnan asiamäärän lisääntymistä. Käytettävissä olevien tietojen perusteella voidaan arvioida, että lautakunnan käsiteltäväksi tulisi vuosittain noin 80 kotimaista adoptiota koskevaa uutta lupahakemusta. Lupa-asioiden määrä kasvaisi siten noin 50 prosentilla nykyiseen verrattuna.

Myös adoptio toimiston ja kansainvälisen adoptiopalvelun antajan toimilupaa koskevien asioiden käsittely siirtyisi sosiaali- ja terveysministeriöstä Valviralle ja adoptiolautakunnalle. Tämä vaikuttaa myönteisesti viranomaistoimintaan, sillä tällöin adoptioasioita koskeviin operatiivisiin tehtäviin liittyvä osaaminen pysyy kokonaisuudessaan yhden viraston toimivallan alaisena.

Vaikutukset henkilöstöön

Nykyisessä lapseksiottamisasioiden lautakunnassa on päätoiminen sihteeri. Lisäksi lautakunnan puheenjohtajana toimivan sosiaali- ja terveysministeriön lakimiehen työajasta noin 40 prosenttia on osoitettu lautakunnan tehtäviin. Lautakunnan muut jäsenet toimivat sivutoimisesti. Lautakunnan tehtäviä hoitaa lisäksi osastosihteeri, jonka työajasta noin 20 prosenttia on osoitettu lautakunnan tehtäviin.

Myös uudella adoptiolautakunnalla tulisi olla päätoiminen sihteeri. Tätä varten ei tarvita uusia resursseja, sillä lapseksiottamisasioiden lautakunnan sihteerinä toimivan ylitarkastajan virka on tarkoitus siirtää sosiaali- ja terveysministeriöstä Valviraan.

Adoptiolautakunnan lisääntyvät tehtävät huomioon ottaen olisi eduksi, jos puheenjohtajan tehtävä olisi jatkossa päätoiminen. Lautakunnan muut jäsenet voivat edelleen olla sivutoimisia. Adoptiolupahakemusten tarkoituksenmukaisen käsittelyn kannalta olisi kuitenkin eduksi, jos puheenjohtajan ohella vähintään yksi adoptiolupajaoston jäsen olisi Valviran virkamies, jonka työajasta osa olisi nimenomaisesti kohdennettu tähän tehtävään. Lisäksi lautakunnan käyttöön tarvitaan noin puolta henkilötyövuotta vastaava osuus hallinnollisen avustajan työpanoksesta, jotta adoptiolautakunnan sihteeri voi keskittyä asiantuntijatasoon tehtäviin. Nämä resurssitarpeet on tarkoitus hoitaa Valviran sisäisin järjestelyin. Sosiaali- ja terveysministeriö ja Valvira sopivat resurssien jaosta ja tulostavoitteista yksityiskohtaisesti osana hallinnollista ohjausta ja tulossopimuskäytäntöjä.

Lapseksiottamisasioiden lautakunnan vuotuinen toimintamääräraha on 25 000 euroa. Adoptiolautakunnan vuotuisen määrärahan tulisi olla vähintään samansuuruinen.

Vaikutukset tuomioistuimiin

Ehdotettu sääntely, joka koskee adoptiolapsen oikeutta pitää yhteyttä aikaisempaan vanhempansa, tuo kärjäoikeuksien käsiteltäväksi uuden hakemusasiatyyppin. Useimmiten yhteydenpito-oikeus vahvistetaan adoption vahvistamisen yhteydessä. Tältä osin ehdotuksella ei ole vaikutusta kä-

räjäoikeuksien asiamääriin. Erillisiä hakemusasioita, joissa on kysymys yhteydenpito-oikeuden vahvistamisesta tai vahvistetun yhteydenpito-oikeuden muuttamisesta, tulee kärjäoikeuksien käsiteltäväksi suhteellisen harvoin. Mahdollisuus yhteydenpito-oikeuden vahvistamiseen voi pitkällä aikavälillä vähäisessä määrin lisätä täytäntöönpanoriiton määrää. Suhteessa muiden perheoikeudellisten hakemusasioden määrään uusista säännöksistä aiheutuvan asiamäärän lisäyksen kärjäoikeuksissa voidaan kaiken kaikkiaan arvioida jäävän vähäiseksi.

Adoptioasioihin liittyviä muutoksenhakemuksia arvioidaan uudistuksen jälkeenkin tulevan kunkin hallinto-oikeuden käsiteltäväksi vain muutamia yksittäisiä asioita vuosittain. Ehdotus, jonka mukaan adoptioasian käsitteilyyn osallistuu hallinto-oikeudessa asiantuntijajäsen, ei edellytä uusia organisatorisia järjestelyjä tai lisäresursseja, koska käsittelyssä voidaan käyttää hyväksi lastensuojeluasioissa toimivia asiantuntijajäseniä.

Esityksen odotetaan vähentävän jonkin verran Helsingin hovioikeuden käsiteltäväksi tulevia ulkomaisen adoptiopäätöksen vahvistamista koskevia asioita. Tämä johtuu siitä, että itsenäiset adoptiot tulisi vastaisuudessa toteuttaa adoptiolautakunnan luvan perusteella ja luvan mukaisesti tapahtunut adoptio tunnustettaisiin Suomessa päteväksi ilman eri vahvistusta. Kun mahdollistetaan muutoksenhaku Helsingin hovioikeuden ratkaisuihin, vahvistamisasioita voi nykyisestä poiketen tulla korkeimman oikeuden käsiteltäväksi. Käytännössä niitä tulee korkeimman oikeuden käsiteltäväksi vain satunnaisesti.

Vaikutukset sosiaalitoimeen

Ehdotetuilla adoptioeuvontaa koskevilla sisällöllisillä muutoksilla on vaikutusta adoptioeuvontaa antavien tahojen toimintaan. Koska adoptioeuvonta on sosiaalihuoltolain (710/1982) nojalla kunnan järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluva sosiaalipalvelu, adoptioeuvonnan kehittämisestä mahdollisesti aiheutuvat kustannukset kohdistuvat ensisijaisesti kuntien sosiaalitoimeen. Suhteutettuna kunnan järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvien sosiaalipalvelujen kokonaisu-

teen adoptioneuvonnan merkitys on kuitenkin sängen vähäinen.

Erityistä vaikutusta adoptioneuvontaa antaviin tahoihin on säännöksillä, jotka koskevat niin sanottua jälkipalvelua eli adoption vahvistamisen jälkeen annettavaa neuvontaa, apua ja tukea. Jälkipalvelusta huolehtiminen kuuluu sinänsä jo nykyisen lain mukaan kuntien tehtäviin, mutta uudessa laissa tätä velvoitetta täsmennettäisiin. Tästä voi lyhyellä aikavälillä aiheutua kunnille jonkin verran lisäkustannuksia. Varhainen ja tehokas puuttuminen adoptiolapsen ja -perheen ongelmiin on kuitenkin pitkällä aikavälillä omiaan vähentämään esimerkiksi adoptioperheen mahdollisesta myöhemmästä lastensuojelun asiakkuudesta aiheutuvia kustannuksia, jotka voivat toteutuessaan olla huomattavia. Tätä johtopäätöstä tukevat myös sosiaali- ja terveydenhuollon kansalliseen kehittämissuunnitelmaan (Kaste) liittyvät valtakunnalliset havainnot, joiden mukaan sektorirajat ylittävä yhteistyö ja lapsen varhainen tukeminen on vähentänyt raskaiden lastensuojelun toimenpiteiden tarvetta hankepaikkakunnilla.

Jälkipalvelua koskevia säännöksiä ei sovellettaisi ennen ehdotetun lain voimaantuloa vahvistettuihin adoptioihin.

Adoptioneuvonnan kehittämisestä kunnille mahdollisesti aiheutuvia lisäkustannuksia kompensoi osaltaan se, että samanaikaisesti tehostetaan adoptioneuvontaa antavien toimielinten voimavarojen käyttöä. Adoptioneuvonnasta aiheutuvia kustannuksia vähentää nimittäin mahdollisuus keskeyttää adoptioneuvonnan antaminen, jos on ilmeistä, että edellytyksiä adoptioon ei ole olemassa. Lisäksi adoptionhakijoita koskevien selkeiden ikävaatimusten voidaan olettaa rajaavan adoptionhakijoiden määrää. Tämä vähentää välittömästi adoptioneuvonnan kustannuksia.

Adoptioneuvonnan kuormitusta vähentää osaltaan se, että kansainvälisen kehityksen myötä kansainvälisten adoptioiden määrä on viime vuosina vähentynyt.

Ehdotettu lainsäädäntö voi johtaa myös säästöihin kuntien sosiaalitoimen kustannuksissa. Yhteydenpitoa koskevat säännökset saattavat vaikuttaa siten, että sijaisvanhemmat nykyistä useammin adoptoivat sijaishuollossa olevia lapsia. Jos näin käy, kunnille

huostaanotoista aiheutuvat kustannukset vähenevät.

Edellä esitetyt seikat huomioon ottaen voidaan kokonaisuutena arvioida, ettei uudistuksesta aiheudu kuntien sosiaalitoimelle ainkaan merkittäviä lisäkustannuksia.

Lain voimaantulon yhteydessä annettava tiedotus ja koulutus sekä adoptioneuvonnan antajille tarkoitetun oppaan päivittäminen aiheuttavat jonkin verran kustannuksia erityisesti sosiaali- ja terveysministeriölle.

Väestötietojärjestelmän muutoskustannukset

Adoptioon liittyvä käsitteistö on väestötietojärjestelmässä uudistettava vastaamaan uutta lakia. Väestörekisterikeskuksen arvion mukaan muutoksista aiheutuu sille noin 25 000 euron suoranaiset kulut. Lisäksi muutosten johdosta on tarpeen käyttää Väestörekisterikeskuksen henkilöstön työaikaa arviolta 50 henkilötyöpäivää.

5 Asian valmistelu

5.1 Euroopan neuvoston sopimuksen valmistelu

Sopimuksen valmistelu alkoi Strasbourgissa toukokuussa 2002 Euroopan oikeudellisen yhteistyökomitean (*European Committee on Legal Cooperation, CDCJ*) tekemällä päätöksellä, jossa se uskoi asian valmistelun perheoikeudellisen asiantuntijatyöryhmän (*Committee of Experts on Family Law CJ FA*) vastuulle. Valmistelua varten asiantuntijatyöryhmän asettama työvaliokunta valmisteli vuosien 2003—2006 aikana alustavan luonnoksen yleissopimukseksi. Uudistettu yleissopimus hyväksyttiin ministerikomiteassa (*the Committee of Ministers*) 7 päivänä toukokuuta 2008 ja avattiin allekirjoitettavaksi 27 päivänä marraskuuta 2008.

5.2 Hallituksen esityksen valmistelu

Ehdotus hallituksen esitykseksi on valmisteltu oikeusministeriön asettamassa työryhmässä, jossa oikeusministeriön lisäksi ovat olleet edustettuina sosiaali- ja terveysministe-

riö, Helsingin hovioikeus, Valvira, Helsingin kaupungin sosiaalivirasto, Pelastakaa Lapset ry, Yhteiset Lapsemme ry ja Adoptioperheet ry.

Työryhmän mietintö luovutettiin oikeusministeriölle 17 joulukuuta 2010 (oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 84/2010).

Työryhmän mietinnöstä pyydettiin lausuntoa 73 viranomaiselta ja yhteisöltä. Lausuntoja saatiin yhteensä 61, joista kuusi oli peräisin yksityishenkilöiltä. Lausunnoista on laadittu tiivistelmä (oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 34/2011). Tiivistelmän valmistumisen jälkeen on lisäksi saatu lausunto Aikuiset adoptoidut -yhdistykseltä.

Lausunnonantajat pitivät uudistusta yleisesti kannatettavana ja perusteltuna. Lausunnonantajat kannattivat lapsen edun kirjaamista lakiin kaikkia alaikäisen lapsen adoptiota koskevia päätöksiä ja toimenpiteitä ohjaavaksi periaatteeksi. Lausunnonantajat kannattivat myös yleisesti ehdotettuja adoptioneuvontaa koskevia säännöksiä sekä lupamenettelyn yhdenmukaistamista kotimaisissa ja kansainvälisissä adoptioissa. Myös ehdotukset adoptionhakijan oikeusturvan parantamiseksi ja biologisen isän aseman vahvistamiseksi saivat laajaa kannatusta. Myös työryhmän ehdotukset nk. itsenäisten adoptioiden rajoittamiseksi saivat laajaa kannatusta.

Monet yksittäiset ehdotukset jakoivat kuitenkin lausunnonantajien mielipiteitä. Esimerkiksi adoption edellytyksiä koskeviin ehdotuksiin, kuten adoptionhakijan ikään liittyviin vaatimuksiin ja avioliittoon yhteisadoption edellytyksenä, suhtauduttiin kaksijakoisesti.

Erisuuntaisia kommentteja herätti myös ehdotettu mahdollisuus vahvistaa sopimus, joka koskee adoptiolapsen ja aikaisemman vanhemman välistä yhteydenpitoa.

Hallituksen esitys vastaa pääosin työryhmän ehdotusta. Seuraavassa on lueteltu jatkovalmistelussa tehdyt merkittävimmät muutokset työryhmän ehdottamaan sääntelyyn:

- lakiehdotuksen 7 §:ssä on adoptoitavan ja adoptionhakijan välinen enimmäisikäero korotettu 42 vuodesta 45 vuoteen

- lakiehdotuksen 8 §, jonka mukaan aviopuolisot voivat avioliiton aikana pääsääntöisesti adoptoida vain yhdessä, on rajoitettu koskemaan vain alaikäisen lapsen adoptiota

- lapsen sijoittamista koskevaan 27 §:ään on lisätty uusi säännös, jonka mukaan lapsi on pääsääntöisesti pyrittävä sijoittamaan perheeseen, jossa hän saa kaksi adoptiovanhemmaa. Työryhmän mietinnössä tämä lähtökohta oli todettu vain pykälän perusteluissa

- lakiehdotuksen 29 §:ssä on yksinkertaistettu muutoksenhakua adoptioneuvonnan keskeyttämistä koskevasta päätöksestä siten, että päätöksestä valitetaan suoraan hallinto-oikeuteen

- lakiehdotuksen 5 lukuun on lisätty säännökset muutoksenhausta palvelumaksua ja kulukorvausta koskevaan päätökseen sekä viivästyskorosta ja saatavan suorasta ulosotokelpoisuudesta

- esityksessä on tehty tarkistuksia säännösehdoiksiin (37 ja 49 §), jotka koskevat adoptioneuvonnan antajan, palvelunantajan ja adoptiolautakunnan menettelyä tilanteessa, jossa joudutaan harkitsemaan myönnetyn adoptioluvan peruuttamista tai poistamista

- oikeutta tietojen saamiseen koskevassa 93 §:ssä on adoptiolapsen ja hänen huoltajansa sekä adoptiolapsen jälkeläisen ja tämän huoltajan ehdotonta tiedonsaantioikeutta aikaisemman vanhemman henkilöllisyydestä laajennettu. Lisäksi väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain (661/2009) 38 §:n muuttamista koskevaa ehdotusta on tarkistettu samansuuntaisesti

- työryhmän mietinnöstä poiketen hallituksen esityksessä ei ehdoteta adoptionhakijoiden rekisterin perustamista

- lakiehdotukseen on lisätty pykälä (96 §), jossa säädetään sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) soveltamisesta adoptiota koskevissa asioissa

- siirtymäsäännöksiä on tarkistettu siten, että kotimaisen adoption luvanvaraisuutta koskevia säännöksiä ei sovellettaisi hakijoihin, joille on alettu antaa adoptioneuvontaa ennen adoptiolain voimaantuloa. Lisäksi siirtymäsäännöksiä on tarkistettu siten, että adoptiolain säännöksiä adoption vahvistamisen jälkeen annettavasta adoptioneuvonnasta sovelletaan vain, jos adoptio vahvistetaan lain voimaantulon jälkeen

- laitonta adoptiosuostumuksen hankkimista ja laitonta adoptionvälitystä koskevien

rangaistussäännösten tunnusmerkistöjä on tarkistettu. Lisäksi enimmäisrangaistus lait-
tomasta adoptiosuostumuksen hankkimisesta on korotettu yhdestä kahteen vuoteen vankeutta.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Euroopan neuvoston yleissopimuksen sisältö ja sen suhde Suomen lainsäädäntöön**I OSA Yleissopimuksen soveltamisala ja sen periaatteiden soveltaminen**

1 artikla. *Yleissopimuksen soveltamisala.* Artiklan 1 kappaleen mukaan yleissopimusta sovelletaan sellaisen lapsen adoptioon, joka adoptoijan jättäessä adoptiohakemuksen ei ole täyttänyt 18 vuotta, ei ole eikä ole ollut avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa ja ei ole täysi-ikäinen.

Suomen adoptiolainsäädäntö on soveltamisalaltaan laajempi kuin yleissopimuksen määräys edellyttää, sillä se koskee myös täysi-ikäisen henkilön adoptiota. Ne säännökset, joiden keskeisenä tarkoituksena on lapsen edun turvaaminen, koskevat kuitenkin vain alaikäisen lapsen adoptiota. Avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa elävään alle 18-vuotiaaseen adoptoitavaan sovelletaan samoja säännöksiä kuin muihinkin alaikäisiin.

Artiklan 2 kappaleen mukaan yleissopimus koskee vain sellaisia adoptiota koskevia oikeudellisia instituutioita, joilla vahvistetaan pysyvä lapsen ja vanhemman suhde. Suomen adoptiolainsäädännön mukaan adoption tarkoituksena on vahvistaa lapsen ja vanhemman suhde adoptoitavan ja adoptionhakijan välille.

2 artikla. *Periaatteiden soveltaminen.* Artiklan mukaan jokaisen sopimusvaltion tulee varmistaa kansallisen lainsäädäntönsä yhdenmukaisuus yleissopimuksen määräysten kanssa. Tässä tarkoituksessa tehdyt toimenpiteet tulee ilmoittaa Euroopan neuvoston pääsihteerille.

II OSA Yleiset periaatteet

3 artikla. *Adoption pätevyys.* Artiklan mukaan adoptio on pätevä vain, jos se on tuomioistuimen tai hallinnollisen viranomaisen vahvistama. Suomessa adoptio vahvistetaan tuomioistuimen päätöksellä sekä nykyisin että lakiehdotuksen mukaan.

4 artikla. *Adoption vahvistaminen.* Artiklan mukaan toimivaltainen viranomainen ei saa vahvistaa adoptiota, ellei se ole vakuutunut siitä, että adoptio on lapsen edun mukaista. Toimivaltaisen viranomaisen tulee jokaisessa tapauksessa kiinnittää erityistä huomiota siihen, että adoption tärkeänä tavoitteena on tarjota lapselle vakaa ja tasapainoinen koti.

Artikla vastaa Suomen adoptiolainsäädännön lähtökohtia. Sekä voimassa olevan lain että ehdotetun adoptiolain mukaan alaikäisen lapsen adoption vahvistaminen edellyttää, että sen harkitaan olevan lapsen edun mukaista ja on selvitetty, että lapsi tulee saamaan hyvän hoidon ja kasvatuksen. Artiklasta ilmenevien periaatteiden korostamiseksi adoptiolakiin ehdotetaan lisäksi otettavaksi nimellinen pykälä (2 §), josta ilmenee lapsen edun ensisijaisuus kaikissa alaikäisen lapsen adoptiota koskevissa päätöksissä ja muissa toimenpiteissä.

5 artikla. *Suostumukset adoptioon.* Artiklan 1 kappaleessa määrätään suostumuksista, jotka adoptioon ainakin tarvitaan. Artiklan mukaan adoptiota ei saa vahvistaa, ellei suostumusta ole saatu ainakin lapsen äidiltä ja isältä. Jollei lapsella ole isää eikä äitiä, joka voi antaa suostumuksen, suostumus on tullut saada sellaiselta henkilöltä tai toimielimeltä, joka on oikeutettu antamaan suostumuksen heidän puolestaan. Edelleen vaaditaan adoptoitavan lapsen oma suostumus, jos lapsella on lain mukaan katsottava olevan riittävä ymmärryskyky. Lapsella on artiklan mukaan katsottava olevan riittävä ymmärryskyky, kun hän saavuttaa laissa määritellyn iän, joka ei saa olla 14 vuotta korkeampi. Lisäksi edellytetään, että adoptionhakijan puoliso tai rekisteröity parisuhdekumppani on antanut suostumuksen adoptioon. Sopimuksen 27 artiklassa sallitaan varauman tekeminen lapsen suostumusta koskevan määräyksen osalta. Kysymys suostumuksen peruuttamisen vaikutuksesta on yleissopimuksessa jätetty kansallisesti ratkaistavaksi.

Lapseksiottamisesta annetun lain säännökset, jotka koskevat lapsen vanhempien suostumusta ja lapsen omaa suostumusta adopti-

oon, ovat pääosin sopusoinnussa yleissopimuksen määräysten kanssa. Asiallisesti vastaavat säännökset sisältyvät myös adoptiolakiehdotuksen 10 ja 11 §:ään.

Voimassa olevassa laissa ei kuitenkaan säännellä suostumuksen antamista äidin tai isän puolesta silloin, kun kumpikaan vanhemmista ei voi antaa suostumustaan adoptioon esimerkiksi kuoleman vuoksi. Laissa ei säädetä myöskään adoptionhakijan puolisolta tai adoptionhakijan kanssa rekisteröidyssä parisuhteessa elävältä henkilöltä vaadittavasta suostumuksesta. Jotta Suomen lainsäädäntö vastaa yleissopimusta, lakiehdotuksen 13 §:ään on otettu säännökset suostumuksen tarpeellisuudesta näissä tilanteissa.

Mahdollisuus adoptiosuostumuksen peruuttamiseen käy nykyisin ilmi laista vain välillisesti. Oikeustilan selkeyttämiseksi lakiehdotukseen on otettu nimenomainen säännös suostumuksen peruuttamisesta (17 §).

Artiklan 2 kappaleen mukaan niille henkilöille, joiden suostumusta edellytetään, tulee antaa heidän tarvitsemaansa neuvontaa sekä asianmukaiset tiedot suostumuksen vaikutuksista. Tietoa tulee antaa erityisesti siitä, päättykö lapsen ja hänen sukulaistensa välinen oikeudellinen suhde adoption myötä. Suostumuksen tulee olla vapaaehtoisesti annettu, sen tulee täyttää lain asettamat muotovaatimukset ja se tulee joko antaa tai todistaa kirjallisesti.

Suomen adoptiolainsäädäntö on jo nyt pääpiirteissään sopusoinnussa yleissopimuksen määräysten kanssa (lapseksiottamisesta annetun lain 10 §:n 2 momentti ja 11 § sekä lapseksiottamisesta annetun asetuksen 1 §). Lakiehdotuksessa asiaa koskevaa sääntelyä ehdotetaan vielä täsmennettäväksi erityisesti adoptoitavalle lapselle annettavan neuvonnan osalta (lakiehdotuksen 14 §:n 2 momentti, 16 §, 24 §:n 2 momentin 1 kohta ja 26 §).

Artiklan 3 kappaleen mukaan toimivaltainen viranomainen ei saa poiketa suostumusedellytyksestä tai jättää huomiotta 1 kappaleessa mainitun henkilön tai toimielimen kieltäytymistä antaa suostumusta muuten kuin laissa säädetyillä poikkeuksellisilla perusteilla. Lapsen suostumusta ei kuitenkaan välttämättä tarvita, jos lapsi ei vammansa vuoksi kykene ilmaisemaan pätevää suostumusta.

Lapseksiottamisesta annetun lain mukaiset perusteet, joilla suostumusedellytyksestä voidaan poiketa (8 §:n 1 momentti ja 9 §:n 2 ja 3 momentti), sekä lakiehdotukseen otetut vastaavat poikkeusperusteet (10 §:n 1 momentti, 11 §:n 2 ja 3 momentti sekä 13 §:n 4 momentti) ovat sopusoinnussa yleissopimuksen määräysten kanssa.

Artiklan 4 kappaleessa määrätään tilanteista, joissa lapsen isällä tai äidillä ei ole vanhempainvastuuta lapsesta tai oikeutta antaa suostumusta adoptioon. Tällöin laissa voidaan säätää, että hänen suostumustaan ei tarvita. Suomen lainsäädäntö ei tunne tällaista mahdollisuutta.

Artiklan 5 kappaleessa määrätään ajankohdasta, jolloin lapsen äiti voi aikaisintaan antaa suostumuksensa adoptioon. Laissa voidaan säätää, että suostumus voidaan antaa aikaisintaan kuuden viikon kuluttua lapsen syntymästä. Jos aikaa ei ole laissa säädetty, suostumus voidaan katsoa päteväksi, jos se on annettu ajankohtana, jolloin äiti toimivaltaisen viranomaisen mielestä on voinut riittävästi toipua synnytyksestä. Lapseksiottamisesta annetun lain ja lakiehdotuksen mukainen harkinta-ajan vähimmäispituus on kahdeksan viikkoa lapsen syntymästä.

Artiklan 6 kappaleessa määritellään termit ”isä” ja ”äiti”. Termit viittaavat yleissopimuksessa henkilöihin, jotka lain mukaan ovat lapsen vanhempia.

6 artikla. Lapsen kuuleminen. Artiklassa määrätään lapsen kuulemisesta niissä tapauksissa, joissa lapsen suostumus ei ole tarpeen 5 artiklan 1 ja 3 kappaleen mukaan. Artiklan mukaan lasta tulee tällöinkin mahdollisuuksien mukaan kuulla ja lapsen mielipide ja toivomukset tulee ottaa huomioon hänen kehitystasonsa mukaisesti. Artiklan mukaan kuulemisesta voidaan kuitenkin luopua, jos on ilmeistä, että kuuleminen olisi vastoin lapsen etua.

Lapsen kuulemisesta säädetään nykyisin lapseksiottamisesta annetun asetuksen 1 §:ssä. Laissa ei ole säädetty lapsen mielipiteen huomioon ottamisesta tilanteissa, joissa lapsen suostumus adoptioon ei ole tarpeen. Jotta lainsäädäntö vastaa yleissopimuksen määräyksiä, adoptiolakiehdotuksen 3 §:n 2 momenttiin ja 26 §:ään on otettu nykyistä

kattavammat säännökset lapsen mielipiteen selvittämisestä ja huomioon ottamisesta.

7 artikla. *Adoption edellytykset.* Artiklan 1 kappaleen mukaan laissa tulee sallia, että adoptionhakijana on kaksi eri sukupuolta olevaa henkilöä, jotka ovat keskenään avioliitossa tai rekisteröineet keskinäisen parisuhteensa, mikäli oikeusjärjestys tunnustaa sellaisen mahdollisuuden. Lisäksi laissa tulee sallia, että adoptionhakijana on yksi henkilö. Sopimuksen 27 artikla antaa mahdollisuuden tehdä varauma parisuhteensa rekisteröineiden eri sukupuolta olevien henkilöiden ja adoptiota yksin hakevien henkilöiden adoptio-oikeuden osalta.

Artiklan 2 kappaleen mukaan sopimusvaltiot voivat laajentaa yleissopimuksen soveltamisalan koskemaan myös samaa sukupuolta olevia pareja, jotka ovat avioliitossa tai rekisteröineet parisuhteensa. Sopimusvaltiot voivat myös laajentaa yleissopimuksen soveltamisalan koskemaan eri sukupuolta olevia pareja ja samaa sukupuolta olevia pareja, jotka asuvat yhdessä vakiintuneessa parisuhteessa.

Suomen lain mukaan eri sukupuolta olevat henkilöt eivät voi solmia rekisteröityä parisuhdetta. Rekisteröidystä parisuhteesta annetusta laista seuraa, että samaa sukupuolta olevat henkilöt eivät voi adoptoida yhdessä. Rekisteröidyssä parisuhteessa elävä voi kuitenkin adoptoida kumppaninsa lapsen (perheen sisäinen adoptio). Muut kuin avioliitot voivat myös adoptoida yksin. Suomen adoptiolainsäädäntö on näin ollen sopusoinnussa yleissopimuksen määräysten kanssa, vaikkakin yleissopimus sallisi myös pidemmälle menevät ratkaisut.

8 artikla. *Mahdollisuus uuteen adoptioon.* Artiklassa määrätään siitä, milloin lapsi voidaan adoptoida uudelleen. Artiklan mukaan laissa ei tule sallia adoptoidun lapsen uutta adoptiota muutoin kuin artiklassa tarkemmin määritellyissä tilanteissa. Suomen adoptiolainsäädännön mukaan aikaisempi adoptio päättyy uuden adoption myötä. Tämä vastaa artiklan d kohdassa mainittua edellytystä. Näin ollen Suomen lainsäädännön voidaan katsoa olevan tältä osin sopusoinnussa yleissopimuksen määräysten kanssa.

9 artikla. *Adoptionhakijan vähimmäisikä.* Artiklassa ilmaistaan adoptionhakijan vä-

himmäisikä, joka ei saa olla vähemmän kuin 18 eikä enempää kuin 30 vuotta. Lisäksi adoptionhakijan ja adoptoitavan lapsen välillä tulee olla lapsen etu huomioon ottaen asianmukainen ikäero, mieluiten vähintään 16 vuotta.

Artiklan mukaan kansallisessa laissa voidaan kuitenkin sallia poikkeaminen vähimmäisikä- tai ikäerovaatimuksesta, jos se on lapsen edun vuoksi tarpeen, milloin adoptionhakija on lapsen isän tai äidin puoliso tai rekisteröity parisuhdekumppani, tai poikkeuksellisista olosuhteista johtuen. Yleissopimukseen liittyvän selitysmuistion mukaan poikkeuksellisina olosuhteina voidaan pitää esimerkiksi sitä, että adoptio-perhe on jo adoptoinut nuoremmat sisarukset ja adoptio-perhe haluaa lisäksi adoptoida vielä vanhemman sisaruksen, mutta tämän kohdalla vaadittu ikäero adoptoijien ja lapsen välillä ei täytyisi.

Sekä lapseksiottamisesta annetussa laissa (5 §) että adoptiolakiehdotuksessa (6 §) adoptionhakijan vähimmäisikä on 25 vuotta. Hakijan ja lapsen välisestä vähimmäisikäerosta ei nykyisin ole laissa säädetty. Jotta lainsäädäntö vastaa yleissopimuksen määräyksiä, adoptiolakiin ehdotetaan otettavaksi uusi säännös vähimmäisikäerosta, joka olisi 18 vuotta (7 §). Ehdotetut poikkeamisperusteet vähimmäisiästä ja -ikäerosta ovat sopusoinnussa sopimuksen määräysten kanssa.

Lakiehdotus sisältää lisäksi säännökset adoptionhakijan enimmäisiästä ja hakijan ja lapsen välisestä enimmäisikäerosta sekä näitä koskevista poikkeuksista, vaikka yleissopimus ei sisälläkään vastaavia määräyksiä. Yleissopimuksen 18 artiklan mukaan sopimusvaltiolla on kuitenkin mahdollisuus säätää adoptoidun lapsen laajemmasta suojasta.

10 artikla. *Adoptiota edeltävä selvitys.* Artiklassa määritellään se, mitä selvitystä adoptionhakijasta, lapsesta ja hänen perheestään tarvitaan ennen kuin adoptio voidaan vahvistaa.

Artiklan 1 kappaleen mukaan toimivaltainen viranomaisena ei saa vahvistaa adoptiota ennen kuin adoptoijasta, lapsesta ja hänen perheestään on hankittu tarpeellinen selvitys. Lisäksi määrätään, että selvitystä hankittaessa ja sen jälkeen tietoja saa kerätä, käsitellä ja välittää vain ammatillista salassapittoa ja

henkilötietojen suojaa koskevien säännösten ja määräysten mukaisesti. Yleissopimukseen liittyvässä selitysmuistiossa viitataan myös yksilöiden suojelusta henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä tehtyyn Euroopan neuvoston sopimukseen, jonka Suomi on ratifioinut (SopS 36/1992).

Adoptioasiaan liittyvien henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan ehdotetun lain 96 §:n perusteella sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annettua lakia (812/2000, *sosiaalihuollon asiakaslaki*) sekä sitä täydentävästi henkilötietojen suojaa ja salassapitoa koskevaa yleistä lainsäädäntöä.

Artiklan 2 kappaleessa on lueteltu tiedot, jotka selvityksen tulee kattaa. Luetteloa ei ole tarkoitettu tyhjentäväksi. Suomen adoptiolainsäädännössä ei ole nykyisin vastaavalla tarkkuudella säännelty selvityksen sisältöä kotimaisten adoptioiden osalta, mutta artiklan sisältämä luettelo vastaa pitkälti lapseksiottamisesta annetun asetuksen 5 §:ää, jossa säädetään kansainvälistä adoptiota varten laadittavan selostuksen sisällöstä. Selvityksen sisällöstä ehdotetaan otettavaksi nimenomainen säännös adoptiolain 30 §:ään, jota on tarkoitus täsmentää valtioneuvoston asetuksella siten, että kansallinen sääntely vastaa yleissopimuksen määräyksiä.

Artiklan 3 kappaleen mukaan selvityksen tekeminen tulee uskoa laissa säädetyille tai toimivaltaisen viranomaisen hyväksymälle henkilölle tai toimielimelle. Käytännön selvitystyö tulee, mikäli mahdollista, uskoa sosiaalitoimintakäyttäjille, jotka ovat päteviä tehtävään koulutuksensa tai kokemuksensa perusteella.

Sekä nykyisen lain että lakiehdotuksen mukaan adoptioneuvontaa saavat antaa vain kuntien sosiaalihuollon toimielimet ja luvan saaneet adoptiotoimistot. Lapseksiottamisesta annetussa laissa ei ole säädetty adoptioneuvonnan antamisesta huolehtivan viranhaltijan tai työntekijän ammatillisesta kelpoisuusvaatimuksesta, mutta tätä koskeva säännös on sisällytetty lakiehdotukseen (22 §:n 2 momentti).

Artiklan 4 kappale sisältää määräyksen, jonka mukaan artiklan määräykset eivät vaikuta toimivaltaisen viranomaisen oikeuteen saada tai velvollisuuteen hankkia tietoja tai todisteita, joiden se harkitsee olevan sille to-

dennäköisesti avuksi, riippumatta siitä, liittyvätkö ne edellä mainitun selvityksen hankkimiseen.

Sekä lapseksiottamisesta annetun lain että adoptiolakiehdotuksen mukaan tuomioistuimen on omasta aloitteestaan määrättävä hankittavaksi kaikki selvitys, joka on tarpeen adoption vahvistamista koskevan asian ratkaisemiseksi. Tuomioistuimen on samoin tarvittaessa kuultava kaikkia henkilöitä, jotka voivat antaa tietoja adoptiota koskevasta asiasta.

Artiklan 5 kappaleessa määrätään, että selvitys adoptioijan soveltuvuudesta adoption ja tämän kelpoisuudesta, asiaan osallisten olosuhteista ja vaikuttamista sekä lapsen sijoittamisen asianmukaisuudesta on hankittava ennen kuin lapsi sijoitetaan adoptiotarkoituksessa adoptionhakijan luokse. Yleissopimukseen liittyvässä selitysmuistiossa on todettu, että poikkeuksen muodostavat tilanteet, joissa lapsi ennestään asuu adoptionhakijan luona.

Suomen lainsäädäntö on periaatteiltaan jo nykyisin sopusoinnussa sopimusmääräyksen kanssa. Ehdotetusta laista määräystä vastaava periaate ilmeni vielä nykyistään selkeämmin (27 §:n 2 momentti).

11 artikla. Adoption vaikutukset. Artiklan 1 kappaleen mukaan adoptiossa lapsesta tulee adoptioijan perheen täysivaltainen jäsen ja adoptiolapsella on adoptiovanhempan ja tämän sukulaisiin nähden samat oikeudet ja velvollisuudet kuin adoptiovanhemman omalla lapsella, jonka vanhemmuus on laillisesti vahvistettu. Adoptioijalla on vanhempainvastuu lapsesta. Adoptio katkaisee lapsen oikeudellisen suhteen biologisiin vanhempiinsa ja muihin biologisiin sukulaisiinsa. Suomen adoptiolainsäädäntö on sopusoinnussa yleissopimuksen mainittujen määräysten kanssa.

Artiklan 2 kappaleessa määrätään, että adoptioijan puoliso tai adoptioijan kanssa rekisteröidyssä tai rekisteröimättömässä parisuhteessa elävä henkilö säilyttää kuitenkin hänelle kuuluvat oikeudet ja velvollisuudet adoptoituun lapseen nähden, jos lapsi on hänen lapsensa, ellei laissa toisin säädetä.

Kappaleessa tarkoitettu perheen sisäinen adoptio on Suomen lainsäädännön mukaan mahdollinen avioparin ja rekisteröidyn parin

perheessä. Yleissopimus mahdollistaisi perheen sisäisen adoption myös avoparin perheessä. Lapseksiottamisesta annetun lain mukaan tämä ei ole mahdollista. Sitä ei ehdoteta mahdollistettavaksi myöskään adoptio-laissa.

Artiklan 3 kappaleessa määrätään sopimusvaltioiden mahdollisuudesta tehdä poikkeuksia lapsen ja hänen biologisten sukulaistensa välisen oikeudellisen suhteen katkaisemisesta koskien esimerkiksi lapsen sukunimeä tai avioesteitä.

Artiklan 4 kappaleen mukaan sopimusvaltiot voivat säätää mahdollisuudesta muihin adoption muotoihin, joiden oikeusvaikutukset ovat vähäisemmät kuin artiklan 1—3 kappaleessa on määrätty. Suomen adoptiolainsäädännössä tällainen poikkeus liittyy vain ennen vuotta 1980 tapahtuneisiin adoptioihin (lapseksiottamisesta annetun lain 56 ja 57 §, lakiehdotuksen 99 ja 100 §)

12 artikla. *Adoptiolapsen kansalaisuus.* Artiklan mukaan sopimusvaltion tulee helpottaa kansalaisuuden myöntämistä lapselle, jonka sopimusvaltion kansalainen on adoptoinut. Artiklassa ilmaistaan myös yleinen periaate kansalaisuudettomuuden välttämiseksi, jos se vain on mahdollista. Jos adoptiosta voi aiheutua kansalaisuuden menetys, sen tulee riippua uuden kansalaisuuden olemassa olostai saamisesta.

Kansalaisuuslain (359/2003) 10 §:n mukaan ulkomaalainen alle 12-vuotias lapsi, joka on otettu ottolapseksi ja jonka ottovanhemmista ainakin toinen on Suomen kansalainen, saa Suomen kansalaisuuden lapseksiottamisen perusteella siitä ajankohdasta lukien, jolloin lapseksiottaminen on Suomessa pätevä. Saman lain 27 §:n mukaan ulkomaalainen ottolapsi, joka on täyttänyt 12 vuotta ennen lapseksiottamista, saa ilmoituksesta Suomen kansalaisuuden, jos ottovanhemmista ainakin toinen on Suomen kansalainen ja lapseksiottaminen on Suomessa pätevä. Lainsäädäntö on siten sopusoinnussa artiklan määräysten kanssa.

13 artikla. *Kielletyt rajoitukset.* Artiklassa määrätään siitä, ettei samalle adoptiovanhemmalle tulevien adoptiolasten lukumäärää saa rajoittaa laissa. Adoptiomahdollisuutta ei myöskään saa laissa kieltää siitä syystä, että henkilöllä on jo lapsi tai hän kykenee saa-

maan lapsen. Suomen adoptiolainsäädännössä ei ole asetettu artiklassa tarkoitettuja rajoituksia.

14 artikla. *Adoption purkaminen ja mitätöiminen.* Artiklan mukaan adoptio voidaan purkaa tai mitätöidä vain toimivaltaisen viranomaisen päätöksellä. Lapsen etu on aina ensisijaisesti otettava huomioon tällaisissa tilanteissa. Artiklassa määrätään lisäksi, että adoptio voidaan purkaa vain laissa säädetyillä painavilla perusteilla ja vain ennen kuin lapsi tulee täysi-ikäiseksi. Adoption mitätöimistä tulee hakea laissa säädetyssä määräajassa.

Suomen adoptiolainsäädännön mukaan adoptiota ei voi sen vahvistamisen jälkeen purkaa. Adoption oikeusvaikutukset voivat kuitenkin lakata kahdessa melko poikkeuksellisessa tilanteessa. Näin tapahtuu, jos adoptiolapsi ja adoptiovanhempi oikeusministeriön luvalla menevät keskenään avioliittoon tai jos adoptoitu lapsi adoptoidaan uudelleen. Avioliittolain muuttamista koskevan lakiehdotuksen mukaan adoptiolapsi ja -vanhempi eivät enää vastaisuudessa voisi saada lupaa solmia avioliittoa keskenään.

15 artikla. *Tietojen pyytäminen toiselta sopimusvaltiolta.* Artiklassa velvoitetaan sopimusvaltiot nimeämään kansallinen viranomainen, jolle toiselta sopimusvaltiolta tulevat pyynnöt yleissopimuksen 4 ja 10 artiklan mukaisten tietojen saamiseksi voidaan osoittaa. Tietopyynnöt voivat koskea henkilöä, joka asuu tai on asunut toisen sopimusvaltion alueella. Tietopyynnön vastaanottaneen valtion tulee viipymättä pyrkiä varmistamaan, että pyydetyt tiedot annetaan.

Yleissopimuksen määräysten voimaan saattamiseksi adoptiolakiehdotukseen sisältyvät säännökset adoptiolautakunnan nimeämisestä yleissopimuksessa tarkoitetuksi kansalliseksi viranomaiseksi (86 §) sekä sopimuksen mukaisen tietopyynnön käsittelystä (94 §).

16 artikla. *Oikeudenkäynti vanhemmuuden vahvistamiseksi.* Artiklassa määrätään adoptiomenettelyn keskeyttämisestä tilanteissa, joissa oikeudenkäynti isyyden, tai jos sellainen menettely on olemassa, äitiyden vahvistamiseksi on kesken ja oikeudenkäynnin on saattanut vireille lapsen otaksuttu isä tai äiti.

Toimivaltaisten viranomaisten tulee tällaisissa oikeudenkäynneissä toimia joutuisasti.

Lapseksiottamisesta annetussa laissa ei ole vanhemmuuden vahvistamista koskevaan oikeudenkäyntiin liittyviä säännöksiä. Jotta Suomen lainsäädäntö vastaa yleissopimuksen määräyksiä, adoptiolakiehdotukseen on otettu asiaa koskeva säännös (12 §:n 2 momentti). Isyyslain (700/1975) 46 §:ssä säädetään jo nykyisin isyysasioiden käsittelyn kiireellisyydestä, joten tältä osin ei tarvita säädös- muutoksia.

17 artikla. *Epäoikeutetun hyödyn kieltö.* Artiklassa määrätään, että kukaan ei saa hankkia epäoikeutettua taloudellista tai muuta hyötyä lapsen adoptioon liittyvästä toiminnasta. Suomen adoptiolainsäädäntö on sopusoinnussa tämän määräyksen kanssa (lapseksiottamisesta annetun lain 3 ja 23 § sekä 50 §:n 3 momentti ja lapseksiottamisesta annetun asetuksen 13 ja 14 §; lakiehdotuksen 5 ja 35 § sekä 87 §:n 3 momentti).

18 artikla. *Laajempi suoja.* Artiklassa määrätään, että sopimusvaltiolla on mahdollisuus säätää adoptoidun lapsen laajemmasta suojasta.

19 artikla. *Koeaika.* Artikla antaa mahdollisuuden säätää kansallisesti siitä, että lapsen tulee olla sijoitettuna adoptionhakijan luokse ennen adoption vahvistamista riittävän pitkän ajan, jotta toimivaltaisen viranomaisen on mahdollista tehdä kohtuullinen arvio lapsen ja vanhemman suhteesta adoptiota silmällä pitäen. Artiklassa määrätään, että tässä yhteydessä tulee aina kiinnittää ensisijaisesti huomiota lapsen etuun.

Lapseksiottamisesta annetun lain mukaan adoptoitavan lapsen tulee pääsääntöisesti olla adoptionhakijan hoidettavana ja kasvatettavana ennen adoption vahvistamista (2 §:n 1 momentti ja 18 §:n 1 momentti). Samaa ehdotetaan myös adoptiolaisissa (24 §:n 2 momentin 8 kohta). Sääntelyä ehdotetaan kuitenkin täsmennettäväksi siten, että adoptionevonnan antajan on viivytyksettä lapsen sijoittamisen jälkeen ryhdyttävä toimenpiteisiin, joilla tuetaan ja seurataan sijoituksen onnistumista lapsen etua silmällä pitäen.

20 artikla. *Neuvonta ja adoption jälkeiset palvelut.* Artiklassa määrätään viranomaisten velvollisuudesta huolehtia adoptionevonnan sekä adoption jälkeisten tuki- ja neuvonta-

palvelujen edistämisestä ja asianmukaisesta toteutumisesta. Palveluja tulee artiklan mukaan antaa adoptionhakijoille, adoptiovanhemmille ja adoptoiduille lapsille.

Lapseksiottamisesta annetun lain mukaan sosiaali- ja terveysministeriö vastaa ottolapsineuvonnan yleisestä suunnittelusta, ohjauksesta ja valvonnasta (17 §). Adoption jälkeisistä palveluista on säädetty laissa vain hyvin yleispiirteisesti (16 §, 19 §:n 1 momentin 3 kohta ja 49 a §). Adoptiolain 25 §:ään ehdotetaan otettavaksi nykyistä yksityiskohtaisemmat säännökset adoptionevonnasta adoption vahvistamisen jälkeen. Myös palvelunantajan tulisi lakiehdotuksen mukaan edelleen huolehtia adoption jälkipalveluista tietyiltä osin (33 §:n 2 momentin 3 ja 4 kohta sekä 92 ja 93 §). Adoptionevonnan yleinen suunnittelu, ohjaus ja valvonta säilyisivät lakiehdotuksen 85 §:n mukaan sosiaali- ja terveysministeriön tehtävänä.

21 artikla. *Koulutus.* Artiklan mukaan sopimusvaltioiden on huolehdittava siitä, että adoptioasioita käsittelevillä sosiaalityöntekijöillä on asianmukainen koulutus adoptioon liittyvissä sosiaalisissa ja oikeudellisissa näkökohdissa. Tämän määräyksen voimaan saattamiseksi adoptiolakiehdotuksen 22 §:n 2 momenttiin on otettu säännös, jonka mukaan viranhaltijalla tai työntekijällä, joka huolehtii adoptionevonnan antamisesta, on oltava sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain (272/2005) 3 §:n mukainen sosiaalityöntekijän ammatillinen kelpoisuus. Hänen olisi lisäksi oltava perehtynyt adoptioasioihin.

22 artikla. *Tiedonsaanti ja tiedon luovutus.* Artiklan 1 kappale antaa mahdollisuuden säätää kansallisesti adoption vahvistamisesta paljastamatta adoptoijan henkilöllisyyttä lapsen alkuperäisille sukulaisille. Suomen adoptiolainsäädäntö mahdollistaa sen, että suostumus adoptioon annetaan ns. avoimena suostumuksena, jolloin adoptoijan henkilöllisyyttä ei tarvitse ilmaista lapsen aikaisemmille vanhemmille.

Artiklan 2 kappaleen mukaan laissa on säädettävä, että adoptiomenettely on käytävä tai voidaan käydä suljettujen ovien takana. Suomen lainsäädäntö on sopusoinnussa sopimusmääräyksen kanssa. Oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa an-

netun lain (370/2007) 15 §:n mukaan tuomioistuimien voi näet asiaan osallisen pyynnöstä tai erityisestä syystä muutoinkin päättää, että suullinen käsittely toimitetaan kokonaan tai tarpeellisin osin yleisön läsnä olematta muun muassa silloin, kun asiassa esitetään arkaluonteisia tietoja henkilön yksityiselämään, terveydentilaan, vammaisuuteen tai sosiaalihuoltoon liittyvistä seikoista.

Artiklan 3 kappaleen mukaan adoptoidulla lapsella tulee olla oikeus saada toimivaltaisilta viranomaisilta niiden hallussa olevat tiedot alkuperästään. Jos lapsen alkuperäisillä vanhemmilla on laillinen oikeus kieltäytyä paljastamasta henkilöllisyyttä, toimivaltaisen viranomaisen tulee laissa säädetyn toimivaltansa rajoissa harkita, onko tämä oikeus si- vuutettava ja heidän henkilöllisyytensä paljastettava, ottaen huomioon vallitsevat olo- suhteet sekä lapsen ja hänen alkuperäisten vanhempiensa oikeudet. Edelleen artiklassa määrätään, että lapselle, joka ei ole saavutta- nut täysi-ikäisyyttä, voidaan antaa asianmu- kaista neuvontaa. Artiklan tähän kappalee- seen on mahdollista tehdä varauma.

Suomen lainsäädäntö ei täysin vastaa 3 kappaleen määräyksiä, sillä lapseksiottami- sesta annetun lain 49 a §:n 3 momentin mu- kaan adoptioneuvonnan antaja tai palve- lunantaja voi kieltäytyä antamasta lapsen al- kuperää koskevia tietoja, jos tietojen antami- sesta voi aiheutua vaaraa ottolapsen tervey- delle tai kehitykselle taikka jos tietojen an- taminen olisi muutoin vastoin ottolapsen etua tai muuta yksityistä etua. Lisäksi väestötieto- järjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain 38 §:ssä säädetään ottolapsisuhdetta koskevan tiedon luovuttamisen rajoituksista. Pykälän mukaan väestötietojärjestelmään talletettuja tietoja ot- tolapsisuhteesta ja siitä kuka on ottolapsen biologinen vanhempi, voidaan luovuttaa otto- lapselle yksin vain, jos hän on täysi-ikäinen. Lisäksi mainitut tiedot voidaan luovuttaa muun muassa ottolapselle ja ottovanhemmil- le yhteisesti, jos ottolapsi on täyttänyt viisi- toista vuotta.

Suomen ehdotetaan tekevän 22 artiklan 3 kappaleeseen varauman siltä osin kuin ky- symys on tietojen antamisesta alle 15-vuo- tiaalle lapselle. Varauma mahdollistaa sen, että adoptiolaisissa (93 §:n 3 momentin 1 koh-

ta) säädetään 12 vuoden ikärajaista ja väestö- tietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuk- sen varmennepalveluista annetussa laissa (38 §:n 1 kohta) 15 vuoden ikärajaista, jota nuoremmalla adoptiolapsella ei ole ehdotonta oikeutta yksin saada tietoa siitä, kuka on hä- nen biologinen vanhempansa.

Artiklan 4 kappaleessa määrätään, että adoptioijan ja adoptoidun lapsen tulee olla mahdollista saada asiakirja, joka sisältää sel- laisen otteen julkisesta rekisteristä, josta il- menee lapsen syntymäaika ja -paikka, mutta jossa ei nimenomaisesti mainita adoptiota tai paljasteta lapsen alkuperäisten vanhempien henkilöllisyyttä.

Suomen väestötietojärjestelmästä on jo ny- kyisin mahdollista saada sopimusmääräyk- sessä tarkoitettu ote. Väestötietojärjestelmä- stä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepal- veluista annetun lain 28 §:ssä säädetään muun muassa, että väestötietojärjestelmästä luovutettavan tiedon tulee olla tarpeellinen siihen käyttötarkoitukseen, johon se luovute- taan. Tietoja pyytävän on aina ilmoitettava tietojen käyttötarkoitus, ja se näkyy myös otte- ella. Tiedot adoptiosta ja alkuperäisten vanhempien henkilöllisyydestä saa siis mer- kitä väestötietojärjestelmästä luovutettavaan otteeseen vain, jos nämä tiedot ovat tarpeellisia tietojen ilmoitetun käyttötarkoituksen kannalta.

Artiklan 5 kappaleessa määrätään siitä, kuinka kauan kerättyjä tietoja tulee säilyttää. Jotta lapsen oikeus tiedonsaantiin alkuperäs- tään voitaisiin tehokkaasti turvata, adoptiota koskevat olennaiset tiedot tulee säilyttää vä- hintään 50 vuotta siitä, kun adoptio on tullut lopulliseksi.

Suomen lainsäädäntö on sopusoinnussa määräyksen kanssa. Adoptioasiakirjojen säi- lyttämisaika on vähintään 100 vuotta niiden laatimisesta (lapseksiottamisesta annetun lain 49 a § 1 momentti, lakiehdotuksen 92 § 1 momentti). Lisäksi väestötietojärjestelmään talletetut henkilötiedot, mukaan luettuna tie- dot adoptiosta ja adoptiolapsen aikaisemmista vanhemmista, säilytetään väestötietojärjes- telmästä ja Väestörekisterikeskuksen var- mennepalveluista annetun lain 20 §:n mu- kaan pysyvästi.

Artiklan 6 kappaleen mukaan julkisia rekis- tereitä tulee pitää ja niiden sisältämät tiedot

joka tapauksessa toisintaa siten, että estetään niitä, joilla ei ole siihen oikeutettua intressiä, saamasta tietoa siitä, onko henkilö adoptoitu vai ei, ja, jos tämä tieto annetaan, hänen alkuperäisten vanhempinsa henkilöllisyydestä.

Suomen henkilötietojen suojaa koskeva lainsäädäntö on sopusoinnussa sopimuksen määräysten kanssa. Erityisesti voidaan mainita väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain 38 §, jossa säädetään ottolapsisuhdetta koskevan tiedon luovuttamisen rajoituksista.

III OSA Loppumääräykset

23—30 artikla. Artikloissa 23—30 on Euroopan neuvoston sopimuksissa yleisesti käytetyt määräykset muun muassa sopimuksen vaikutuksista, allekirjoittamisesta, ratifioimisesta ja hyväksymisestä sekä sopimukseen liittymisestä ja asiakirjojen tallettamisesta.

Lisäksi 27 artiklassa luetellaan ne varaukset, jotka valtio voi tehdä sopimukseen. Varaumien tekeminen sallitaan sopimuksen 5 artiklan 1.b kappaleeseen (lapsen suostumus), 7 artiklan 1.a.ii ja 1.b kappaleeseen (parisuhteensa rekisteröineiden, eri sukupuolta olevien henkilöiden ja yksin adoptiota hakevien henkilöiden adoptio-oikeus) sekä 22 artiklan 3 kappaleeseen (adoptiolapsen oikeus saada tieto alkuperästään).

Edellä 22 artiklan kohdalla selostetuina tavoin esityksessä ehdotetaan, että Suomi tekee varauksen kyseisen artiklan 3 kappaleeseen siltä osin kuin se koskee tietojen antamista alle 15-vuotiaalle lapselle. Muita varauksia yleissopimukseen ei ehdoteta tehtäväksi.

2 Lakiehdotusten perustelut

2.1 Laki lasten adoptiosta tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

1 §. Pykälä sisältää tavanomaisen blankettilain säännöksen, jolla saatetaan voimaan lailla ne yleissopimuksen määräykset, jotka kuuluvat lainsäädännön alaan.

2 §. Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan tasavallan presidentin asetuksella säädettävänä

ajankohtana samanaikaisesti kuin yleissopimus tulee Suomen osalta voimaan.

2.2 Adoptiolaki

1 luku Yleiset säännökset

1 §. Adoption tarkoitus. Pykälä vastaa terminologisia muutoksia lukuun ottamatta lapsensioittamisesta annetun lain 1 §:n 1 momenttia.

2 §. Lapsen etu. Pykälän 1 momentissa säädetään yleisestä periaatteesta, jonka mukaan kaikissa alaikäisen lapsen adoptiota koskevissa päätöksissä ja muissa toimenpiteissä on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Periaate vastaa YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 3 artiklan 1 kappaleen ja 21 artiklan sekä Euroopan neuvoston adoptiosopimuksen 4 artiklan 1 kappaleen määräyksiä.

Momentissa tarkoitettuja päätöksiä ovat esimerkiksi adoptiolautakunnan päätös adoptioluvan myöntämisestä tai peruuttamista koskevassa asiassa, käräjäoikeuden päätös adoption vahvistamista koskevassa asiassa sekä Helsingin hovioikeuden päätös vieraassa valtiossa tapahtuneen adoption tunnustamista koskevassa asiassa. Momentissa tarkoitettu muu toimenpide on esimerkiksi lapsen sijoittaminen adoptiotarkoituksessa adoptionhakijoiden luokse.

Pykälän 2 momentin säännöksellä täsmennetään 1 momentissa säädettyä yleistä periaatetta. Säännös vastaa sisällöllisesti Euroopan neuvoston adoptiosopimuksen 4 artiklan 2 kappaletta, jonka mukaan toimivaltaisen viranomaisen tulee jokaisessa tapauksessa kiinnittää erityistä huomiota siihen, että adoption tärkeänä tavoitteena on tarjota lapselle vakaa ja tasapainoinen koti.

Adoptoitavalla lapsella on tyypillisesti taustallaan useita menetyksiä ja erokokemuksia. On tavallista, että adoptoitava lapsi on joutunut vaihtamaan olinpaikkaa useaan kertaan ennen kuin hänet on sijoitettu adoptionhakijoiden luokse. Lasta hoitaneet henkilöt ovat samassakin hoitopaikassa voineet vaihtua usein. Näistä syistä on eri ratkaisuvaihtoehtoja harkittaessa tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että lapsi adoption myötä saisi uudessa perheessään mahdollisimman lähe-

set ja jatkuvat ihmissuhteet sekä vakiintuneen ja turvallisen kasvuympäristön.

Arvioitaessa, mitä lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin turvaaminen kussakin tapauksessa edellyttää, voidaan soveltuvien osin ottaa huomioon, mitä lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 1 §:ssä säädetään lapsen huollon tavoitteista. Lisäksi voidaan soveltuvien osin ottaa huomioon, mitä lastensuojelulain 4 §:n 2 momentissa säädetään lapsen etua arvioitaessa huomioon otettavista seikoista.

Momentista ilmenee myös se keskeinen lähtökohta, että adoptiota tulisi harkita vain tapauksissa, joissa lapsi ei voi kasvaa omassa perheessään. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että ensisijaisesti olisi muun muassa lastensuojelun keinoin pyrittävä tukemaan lapsen omien vanhempien vanhemmuutta, jotta he voisivat itse huolehtia lapsen hoidosta ja kasvatuksesta.

2 luku Adoption edellytykset

3 §. Alaikäisen adoptio. Pykälän 1 momentin mukaan alaikäisen lapsen adoptio voidaan vahvistaa, jos sen harkitaan olevan lapsen edun mukaista ja on selvitetty, että lapsi tulee saamaan hyvän hoidon ja kasvatuksen. Vastaavat edellytykset sisältyvät lapseksiottamisesta annetun lain 2 §:n 1 momenttiin.

Sen arvioiminen, täytyvätkö adoption edellytykset, perustuu kussakin yksittäistapauksessa tehtävään kokonaisuarkintaan. Esimerkiksi adoptionhakijan vammaisuus ei sinänsä ole adoption este. Hakijan vammaisuus ja sen mahdolliset vaikutukset hänen kykynsä huolehtia lapsen hyvästä hoidosta ja kasvatuksesta on vain yksi seikka, joka päätöstä tehtäessä on otettava huomioon muiden asiaan vaikuttavien olosuhteiden ohella.

Momenttiin ei sisälly lapseksiottamisesta annetun lain vastaavaan säännökseen sisältyvää vaatimusta, jonka mukaan lapseksiottamisen vahvistamista haettaessa tuomioistuimelle on esitettävä selvitys siitä, että lapsi on lapseksiottajan hoidettavana tai että tämä muutoin huolehtii lapsen hoidosta ja kasvatuksesta. Tällaisen säännöksen ottamista adoption aineellisoikeudellisia edellytyksiä koskevaan pykälään ei ole pidetty tarpeellisena. Adoptioneuvontaa koskevista säännök-

sistä ilmenee, että niin sanotuissa vieraan lapsen adoptioissa adoption vahvistamista koskevan hakemuksen tekemistä edeltää lapsen sijoittaminen adoptionhakijoiden luokse sekä sijoituksen tukeminen ja seuranta.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että alaikäisen lapsen adoption vahvistamista koskevaa asiaa ratkaistaessa on otettava huomioon lapsen toivomukset ja mielipide lapsen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla. Säännös sisältää velvoitteen ottaa adoption vahvistamista harkittaessa huomioon myös sellaisen lapsen toivomukset ja mielipiteen, jonka suostumusta adoptioon ei 10 §:n mukaan vaadita. Säännös vastaa tarkoitukseltaan Euroopan neuvoston adoptiosopimuksen 6 artiklaa.

Lapsen toivomusten ja mielipiteen huomioon ottaminen ei tarkoita, että lapsella olisi päätösvalta asiassa. Asian ratkaiseminen kuuluu aina tuomioistuimelle. Käytännössä säännös kuitenkin merkitsee velvollisuutta perustelujen esittämiseen, jos lapsen toivomuksia ja mielipidettä ei ole ratkaisua tehtäessä voitu noudattaa.

Alaikäisen lapsen mielipiteen selvittämisestä säädetään 26 §:ssä.

4 §. Täysi-ikäisen adoptio. Pykälässä säädetään täysi-ikäisen henkilön adoption edellytyksistä. Tällainen adoptio voidaan vahvistaa ensiksikin silloin, kun on selvitetty, että adoptoitava on alaikäisenä ollut adoptionhakijan hoidettavana ja kasvatettavana. Tämä edellytys vastaa lapseksiottamisesta annetun lain 2 §:n 2 momentissa säädettyä.

Toisinaan voi olla painavia perusteita vahvistaa täysi-ikäisen adoptio silloinkin, kun adoptoitava ei ole alaikäisenä ollut adoptionhakijan hoidettavana ja kasvatettavana. Tämän vuoksi ehdotetaan, että täysi-ikäisen henkilön adoptio voidaan vahvistaa myös, jos adoptoitavan ja hakijan välille on adoptoitavan ollessa alaikäinen muutoin muodostunut vakiintunut lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen verrattava suhde. Tällainen suhde on saattanut joissakin tapauksissa muodostua esimerkiksi lapsen ja hänestä erossa asuvan vanhemman uuden aviopuolison välille.

Pykälässä säädetyt edellytykset täyttymistä arvioidaan tapauskohtaisesti. Olennaista on se, että adoptoitavan ja adoptionhakijan välillä on adoptoitavan ollessa alaikäinen

vallinnut läheinen ja jatkuva ihmissuhde, johon on merkittävässä määrin kuulunut sen kaltaista välittämistä ja huolenpitoa, joka tyypillisesti liittyy lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen.

Ehdotetuista edellytyksistä seuraa, että täysi-ikäisen henkilön adoptiota ei voida vahvistaa sillä perusteella, että adoptoitavan ja hakijan välille on syntynyt läheinen ihmissuhde adoptoitavan ollessa täysi-ikäinen. Näin on silloinkin, kun heidän välisensä suhde luonteeltaan muistuttaa aikuisen lapsen ja vanhemman välistä suhdetta.

Toisin kuin voimassa olevan lain mukaan, täysi-ikäisen henkilön adoption vahvistamista koskevan hakemuksen tueksi ei ehdotetun säännöksen mukaan tarvitse esittää selvitystä siitä, että adoptiota ei ole voitu vahvistaa lapsen ollessa alaikäinen. Käytännössä on osoitautunut, että ne syyt, joiden vuoksi adoption vahvistamista ei ole haettu lapsen ollessa alaikäinen, ovat hyvin moninaisia ja niistä on usein vaikea jälkikäteen esittää luotettavaa selvitystä.

Lapseksiottamisesta annetun lain 2 §:n 2 momentin mukaan täysi-ikäisen henkilön lapseksiottaminen voidaan vahvistaa myös, jos ”lapseksiottamiseen on olemassa muita tähän verrattavia erittäin painavia syitä”. Edellytys on verraten avoin ja sen soveltaminen on ollut epäyhtenäistä. Vastaavaa edellytystä ei ehdoteta otettavaksi uuteen lakiin.

5 §. Khorvausten maksamisen kieltö. Pykälä vastaa sanonnallisia muutoksia lukuun ottamatta lapseksiottamisesta annetun lain 3 §:ää. Pykälä ei estä perimästä kansainvälisen adoptiopalvelun yhteydessä palvelumaksua ja kulukorvausta 35 §:n mukaisesti.

6 §. Adoptionhakijan vähimmäis- ja enimmäisikä. Pykälässä säädetään adoptionhakijan vähimmäis- ja enimmäisikää koskevista vaatimuksista sekä perusteista, joiden täyttyessä niistä voidaan poiketa.

Jos aviopuoliset hakevat adoptiota yhdessä, pykälässä säädettyjen edellytysten tulee täytyä suhteessa kumpaankin hakijaan.

Pykälän 1 momentista ilmenee ensiksikin, että hakijan tulee pääsääntöisesti olla vähintään 25-vuotias. Tältä osin säännös vastaa lapseksiottamisesta annetun lain 5 §:n 1 momenttia. Jos adoptioon tarvitaan adoptiolupa, hakijan on tullut täyttää 25 vuotta viimeis-

tään adoptiolupaa koskevan päätöksen antopäivänä. Jos adoptioon ei tarvita adoptiolupaa, hakijan on tullut täyttää 25 vuotta viimeistään adoption vahvistamista koskevan päätöksen antopäivänä.

Lisäksi momentti sisältää uuden edellytyksen, jonka mukaan hakija saa pääsääntöisesti olla enintään 50-vuotias, jos adoptoitava on alaikäinen. Myös enimmäisikävaatimuksen täyttymistä arvioidaan lähtökohtaisesti päätöksentekohetkellä. Jos adoptioon tarvitaan adoptiolupa, hakija ei saa olla 50 vuotta vanhempi lupapäätöksen antopäivänä. Jos hakija täyttää lupapäätöksen antamista seuraavien kahden vuoden aikana 50 vuotta, luvan voimassaoloaika tulee 45 §:n nojalla rajoittaa siten, että luvan voimassaolo päättyy hakijan täyttäessä 50 vuotta. Jos adoptioon ei tarvita adoptiolupaa, hakija ei saa olla 50 vuotta vanhempi adoption vahvistamista koskevan päätöksen antopäivänä.

Pykälän 2 momentissa säädetään poikkeuksista 1 momentin vaatimuksiin. Momentissa säädettyjen edellytysten täytyessä alle 25-vuotias henkilö saisi adoptoida lapsen tai yli 50-vuotias henkilö saisi adoptoida alaikäisen lapsen. Alle 18-vuotias henkilö ei kuitenkaan saisi koskaan adoptoida lasta.

Momentin 1 kohtaa vastaava poikkeusperuste sisältyy lapseksiottamisesta annetun lain 5 §:n 2 momenttiin. Rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain 9 §:n 2 momentista seuraa, että aviopuolison lapsen adoptoimista koskeva poikkeusperuste soveltuu myös tapauksiin, joissa hakija adoptoi rekisteröidyn parisuhdekumppaninsa lapsen.

Momentin 2 kohdassa säädetään poikkeusperusteeksi se, että adoptoitavan ja hakijan välille on muodostunut vakiintunut lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen verrattava suhde. Kysymys voi olla esimerkiksi tilanteesta, jossa adoptoitava lapsi on ollut lastensuojelulain nojalla pitkäaikaisesti sijoitettuna adoptionhakijoiden perheeseen ja hänen ja hakijoiden välillä sen johdosta tosiasiallisesti vallitsee lapsi—vanhempi -suhde.

Momentin 3 kohdan mukaan vähimmäis- tai enimmäisikävaatimuksesta voitaisiin poiketa myös silloin, kun adoption vahvistamiseen on muutoin lapsen edun kannalta erittäin painavia syitä. Poikkeusperusteen olemassa oloa olisi arvioitava tapauskohtaisesti.

Selvää on, että poikkeusperustettakin sovellettaessa adoption yleisten edellytysten tulee aina täytyä.

Poikkeusperustetta voidaan soveltaa esimerkiksi silloin, kun adoptionhakijan aikaisemmin adoptoiman lapsen biologinen sisarus tarvitsee adoptiovanhemmat. Tällaisessa tapauksessa voidaan usein pitää adoptoitavan lapsen edun kannalta tärkeänä, että hän voi tulla adoptoiduksi samaan perheeseen kuin biologinen sisaruksensa, vaikka hakija onkin ehtinyt täyttää 50 vuotta edellisen adoption jälkeen.

Ehdotettu poikkeusperuste voi tulla sovellettavaksi myös esimerkiksi tilanteessa, jossa adoptoitava ja adoptionhakija ovat läheistä sukua keskenään. Jos lapsi on esimerkiksi jäänyt vanhempiensa kuoltua orvoksi ja vanhemman sisarus tai muu lapselle läheinen sukulainen haluaa adoptoida hänet, adoption vahvistamiseen voi olla lapsen edun kannalta erittäin painavia syitä. Tällöin adoptio voidaan vahvistaa, vaikka hakija esimerkiksi on yli 50-vuotias.

Erittäin painavien syiden olemassa oloa arvioidaan nimenomaan adoptoitavan lapsen edun kannalta. Pelkästään hakijaan itseensä tai hänen elämäntilanteeseensa liittyvät seikat eivät siten oikeuta poikkeamaan vähimmäis- tai enimmäisikävaatimuksesta. Myöskään aviopuolisoiden välistä ikäeroa ei voida pitää lapsen edun kannalta erittäin painavana syynä poiketa ikävaatimuksista.

Adoptoitavan lapsen edun kannalta erittäin painavana syynä enimmäisikärajasta poikkeamiseen ei myöskään voida pitää esimerkiksi sitä, että perheessä jo olevalle lapselle haluttaisiin adoption kautta saada sisarus.

Pykälän 3 momentissa säädetään lisäksi meneillään olevan adoptioprosessin jatkuvuutta turvaavasta poikkeuksesta enimmäisikää koskevasta vaatimuksesta. Vaikka hakija onkin täyttänyt 50 vuotta, alaikäisen adoptio voidaan vahvistaa, jos hakija oli alle 50-vuotias silloin, kun lapsi nimettiin sijoitettavaksi hänen luokseen adoptiotarkoituksessa. Momentissa tarkoitettua nimeämisen suorittaa kotimaisissa adoptioissa adoptioneuvonnan antaja siten kuin 27 §:ssä säädetään. Kansainvälisissä adoptioissa sen suorittaa pääsääntöisesti ulkomainen palvelunantaja. Poikkeussäännös on katsottu lapsen edun

kannalta perustelluksi, jotta lapsen nimeämiseen saakka edennyttä adoptioprosessia ei tarvitse keskeyttää ja lapselle alkaa etsiä uutta adoptioperhettä pelkästään sen vuoksi, että hakija ehtii täyttää 50 vuotta lapsen nimeämisen jälkeen, mutta ennen adoption vahvistamista.

Momentissa säädetty poikkeusperuste koskee käytännössä pelkästään niin sanottuja vieraan lapsen adoptioita, koska vain näissä lapsi nimetään sijoitettavaksi adoptionhakijan luokse. Muihin kuin vieraan lapsen adoptioihin soveltuvat usein jo 2 momentissa säädetty poikkeusperusteet.

7 §. *Ikäero.* Pykälässä säädetään adoptoitavan ja adoptionhakijan välistä vähimmäis- ja enimmäisikäeroa koskevista vaatimuksista sekä perusteista, joiden täytyessä niistä voidaan poiketa. Pykälä koskee vain alaikäisen adoptiota.

Jos aviopuolisot hakevat adoptiota yhdessä, pykälässä säädettyjen edellytysten tulee täytyä suhteessa kumpaankin hakijaan.

Pykälän 1 momentista ilmenee pääsääntö, jonka mukaan adoptoitavan ja adoptionhakijan välisen ikäeron tulee olla vähintään 18 vuotta ja se saa olla enintään 45 vuotta. Jos adoptioon tarvitaan adoptiolupa, lupapäätökseen otettavilla ehdoilla on huolehdittava siitä, että hakijalle voidaan nimetä vain sen ikäinen lapsi, että ikäerovaatimukset täyttyvät.

Pykälän 2 momentista ilmenevät ne perusteet, joiden täytyessä 1 momentissa säädetystä vähimmäis- ja enimmäisikäerosta voidaan poiketa. Perusteet vastaavat 6 §:n 2 momentissa säädettyjä poikkeusperusteita.

Ikäerovaatimuksesta poikkeamiseen voi olla momentin 3 kohdassa tarkoitettu peruste esimerkiksi tilanteessa, jossa etsitään sopivia adoptiovanhempia useammalle sisarukselle, jotka erityisen tuen tarpeen vuoksi ovat vaikeasti sijoitettavissa. Tällöin saattaa osoittautua, että muissa suhteissa sopivien adoptiovanhempien löytyessä ikäerovaatimus ei kaikkien sisarusten osalta täytykään. Kuvatunlaisessa esimerkkitapauksessa voi olla lasten edun kannalta erittäin painavia syitä poiketa ikäerovaatimuksesta.

8 §. *Aviopuolisoita koskevat edellytykset.* Pykälä vastaa pääosin lapseksiottamisesta annetun lain 6 §:ää.

Voimassa olevasta laista poiketen pykälä kuitenkin koskisi vain alaikäisen lapsen adoptiota. Avioliitossa oleva henkilö voisi siis vastaisuudessa yksin adoptoida täysi-ikäisen henkilön. Ehdotettu muutos on tarpeen erityisesti sen vuoksi, että täysi-ikäisen henkilön adoption edellytysten tarkistamisen myötä käytännössä voi aikaisempaa useammin esiintyä tilanteita, joissa täysi-ikäisen adoption edellytykset täyttyvät vain toisen aviopuolison osalta. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa kasvattivanhempi haluaa adoptoida täysi-ikäiseksi tulleen kasvattilapsensa ja kasvattivanhempi on adoptioasian tullessa ajankohtaiseksi avioliitossa sellaisen henkilön kanssa, jolla ei ole ollut 4 §:ssä tarkoitettua suhdetta adoptoitavaan. Tällaisessa tilanteessa on perusteltua, että adoptio ei esty avioliiton vuoksi.

Rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain 9 §:n 2 momentista seuraa, että pykälää ei sovelleta rekisteröidyn parisuhteen osapuoliin. Pykälä ei koske myöskään avopuolisointa. Näin ollen rekisteröidyssä parisuhteessa tai avoliitossa elävä henkilö voi adoption muiden edellytysten täytyessä adoptoida alaikäisen lapsen yksin, kuten nykyisinkin. Tällöin otetaan 3 §:n mukaisten edellytysten täyttymistä arvioitaessa huomioon myös rekisteröidyn parisuhteen toisen osapuolen tai avopuolison henkilöön ja olosuhteisiin liittyvät seikat. Lain 13 §:n 2 momentin mukaan alaikäisen lapsen adoptioon tarvitaan lisäksi pääsääntöisesti rekisteröidyn parisuhteen toisen osapuolen tai avopuolison suostumus. Parisuhdekumppanille tai avopuolisolle on myös annettava adoptioneuvontaa siten kuin 24 §:ssä säädetään.

Pykälän 3 momentin mukaan aviopuoliso voi adoptoida yksin muun muassa tilanteessa, jossa toinen aviopuoliso ei voi sairautensa tai vammansa vuoksi pätevästi ilmaista tahtoaan. Ensisijaisesti on kuitenkin pyrittävä kaikkiin käytettävissä oleviin keinoihin selvittämään, mikä toisen aviopuolison tahto asiaan liittyy on. Näihin keinoihin voi tilanteesta riippuen kuulua esimerkiksi mahdollisuus käyttää puhevammaisten tulkkia tai erilaisia kommunikation apuvälineitä.

Jos haetaan alaikäisen lapsen adoption vahvistamista ja hakijan aviopuoliso ei voi sairautensa tai vammansa vuoksi pätevästi

ilmaista tahtoaan, on 3 §:n mukaisten edellytysten täyttymistä arvioitaessa harkittava, millä tavoin hakijan aviopuolison sairaus tai vamma mahdollisesti vaikuttaa siihen, onko adoptio lapsen edun mukainen ja kykeneekö hakija antamaan lapselle hyvän hoidon ja kasvatuksen.

9 §. Yhteisadoptio. Pykälä vastaa terminologisia muutoksia lukuun ottamatta lapseksiottamisesta annetun lain 7 §:ää.

Rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain 9 §:n 2 momentista seuraa, että pykälää sovellettaessa rekisteröidyn parisuhteen osapuolia ei rinnasteta aviopuolisoihin. Rekisteröidyn parisuhteen osapuolet eivät siis voi adoptoida lasta yhdessä. Myöskään avopuolisot eivät voi vastaisuudessakaan adoptoida lasta yhdessä.

10 §. Adoptoitavan suostumus. Pykälä vastaa sanonnallisia muutoksia lukuun ottamatta lapseksiottamisesta annetun lain 8 §:ää.

Pykälässä käytetyn ilmaisun ”ei voi sairautensa tai vammansa vuoksi ilmaista tahtoaan” tulkinnan osalta viitataan edellä 8 §:n 3 momentin perusteluissa esitettyyn.

11 §. Vanhempien suostumukset. Pykälä vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun lain 9 §:ää. Sääntelyn selkeyttämiseksi säännöksiin ehdotetaan kuitenkin vähäisiä tarkistuksia.

Vanhemmalla tarkoitetaan tässä pykälässä, kuten muuallakin lakiehdotuksessa, henkilöä, joka ennen adoptiota on juridisesti lapsen vanhempi. Tämä lähtökohta vastaa Euroopan neuvoston adoptiosopimuksen 5 artiklan 6 kappaletta, jonka mukaan kyseisessä sopimuksessa tarkoitetaan isällä ja äidillä henkilöitä, jotka lain mukaan ovat lapsen vanhempia.

Tyypillisimmin suostumus tarvitaan lapsen synnyttäneeltä äidiltä sekä lapsen isältä, jonka isyys on todettu avioliiton perusteella taikka vahvistettu tunnustamisella tai tuomioistuimen päätöksellä siten kuin isyyslaissa säädetään. Esimerkiksi lapsen äidin seurustelukumppania, jonka isyyttä ei ole isyyslaissa tarkoitettu tavoin vahvistettu, ei pidetä tässä pykälässä tarkoitettuna vanhempana, vaikka olosuhteiden perusteella olisikin todennäköistä, että hän on lapsen biologinen isä.

Edellä esitetty poikkeaa siitä, miten korkein oikeus on tulkinut voimassa olevaa la-

kia ratkaisussa KKO 2009:40. Korkein oikeus on siinä katsonut lapseksiottamisesta annetun lain yleisten tavoitteiden kannalta perustelluksi, että lapsen syntymästä alkaen hänen biologisia vanhempiaan käsitellään laissa tarkoitettuina vanhempina, jollei laista tai päätöksestä nimenomaisesti muuta johdu. Korkeimman oikeuden ratkaisussa esitetyt näkökohdat on lakiehdotuksessa otettu huomioon siten, että lakiin ehdotetaan otettavaksi erillinen 12 §, joka sisältää säännökset adoption vahvistamisesta tilanteissa, joissa lapsen biologisen vanhemman vanhemmuutta ei ole vahvistettu tai joissa vanhemmuuden vahvistamista koskeva asia on vireillä tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa.

Jos kyse on lapsesta, joka on jo aikaisemmin adoptoitu ja jota ollaan adoptoimassa uudelleen toiseen perheeseen, pykälässä tarkoitettuina vanhempina pidetään hänen aikaisempia adoptiovanhempiaan.

Pykälän 1 momentista ilmenee pääsääntö, jonka mukaan adoptiota ei saa vahvistaa ilman vanhempien suostumusta.

Jos lapsen vanhemmista toinen on kuollut, suostumuksen adoptioon antaa elossa oleva vanhempi yksin. Jos kumpikin vanhempi on kuollut, adoptioon vaaditaan 13 §:n 3 momentissa säädetty lapsen huoltajan tai muun laillisen edustajan suostumus.

Pykälän 2 momentti koskee tilanteita, joissa lapsen vanhemmille on varattu tilaisuus antaa suostumuksensa adoptioon, mutta he ovat kieltäytyneet antamasta suostumusta tai ovat annettuaan suostumuksen peruuttaneet sen. Tällöin adoptio voidaan erittäin painavista syistä vahvistaa, jos harkitaan, että adoptio on ilmeisen ratkaisevasti lapsen edun mukaista ja että vanhemman kieltäytymiseen suostumuksen antamisesta tai annetun suostumuksen peruuttamiseen ei ole riittävää aihetta ottaen huomioon lapsen etu sekä lapsen ja vanhemman välisen kanssakäymisen tiiviyden ja heidän välillään vallitsevan suhteen laatu.

Momentissa säädettyjä poikkeusperusteita sovelletaan myös silloin, kun toinen vanhemmista on antanut suostumuksen adoptioon, mutta toinen vanhemmista on kieltäytynyt sen antamisesta tai peruuttanut antamansa suostumuksen.

Arvioitaessa sitä, voidaanko adoptio vahvistaa vanhemman sitä vastustaessa, on kiinnitettävä huomiota paitsi lapsen ja vanhemman välisen tosiasiallisesti toteutuneen kanssakäymisen tiiviyteen ja heidän välillään tosiasiallisesti vallitsevan suhteen laatuun myös siihen, onko vanhempi pyrkinyt pitämään yhteyttä lapseen ja kehittämään heidän välistään suhdetta. Syynä kanssakäymisen puuttumiseen tai vähäisyyteen voi olla esimerkiksi se, että lapsen kanssa asuva vanhempi on estänyt lasta pitämästä yhteyttä toiseen vanhempaansa. Tällöin kanssakäymisen puuttumista tai vähäisyyttä ei sinänsä voida pitää sellaisena seikkana, jonka vuoksi vanhemman katsottaisiin kieltäytyneen suostumuksen antamisesta ilman riittävää aihetta.

Koska 2 momentin säännös vastaa asiallisesti voimassa olevaa lakia, sitä sovellettaessa voidaan lisäksi ottaa huomioon, mitä hallituksen esityksessä HE 147/1978 vp on lakiehdotuksen 9 §:n perusteluissa esitetty vastaavan aikaisemman säännöksen soveltamisesta.

Pykälän 3 momentti koskee tilanteita, joissa vanhempi ei voi sairautensa tai vammansa vuoksi pätevästi ilmaista tahtoaan taikka vanhemman olinpaikka on tuntematon. Ilmaisun ”ei voi sairautensa tai vammansa vuoksi pätevästi ilmaista tahtoaan” tulkinnan osalta viitataan 8 §:n 3 momentin perusteluissa esitettyyn.

Momentissa tarkoitetuissa tapauksissa adoptio voidaan erittäin painavista syistä vahvistaa, jos harkitaan, että adoptio on ilmeisen ratkaisevasti lapsen edun mukaista. Koska 3 momentti koskee tilanteita, joissa vanhemman suostumusta adoptioon ei ole edes mahdollista saada, näissä tapauksissa ei 2 momentista poiketen ole tarpeen arvioida erikseen sitä, onko suostumuksen puuttumiselle riittävää aihetta.

Momentissa säädettyjä poikkeusperusteita sovelletaan myös silloin, kun yksi vanhempi on antanut suostumuksen adoptioon, mutta toinen vanhemmista ei ole voinut antaa suostumustaan momentissa mainitusta syystä. Jos kumpikaan vanhempi ei ole momentissa mainitusta syystä voinut antaa suostumustaan adoptioon, tulee momentissa säädettyjen erityisten edellytysten täytyä ja adoptioon vaaditaan lisäksi 13 §:n 3 momentissa säädetty

lapsen huoltajan tai muun laillisen edustajan suostumus.

Pykälän 2 ja 3 momentissa säädettyjen poikkeusperusteiden lisäksi on otettava huomioon, mitä 67 §:n 2 momentissa säädetään.

12 §. *Adoption suhde vanhemmuuden vahvistamiseen.* Pykälän 1 momentti koskee tilanteita, joissa alaikäisen adoptoitavan lapsen biologisen vanhemman vanhemmuutta ei ole vahvistettu. Useimmiten momentti tulee käytännössä sovellettavaksi silloin, kun lapsen biologisen isän isyyttä ei ole isyyslain mukaisesti vahvistettu. Momentti soveltuu kuitenkin myös esimerkiksi tilanteisiin, joissa ei tiedetä, kuka on lapsen biologinen äiti, eikä äitiyttä ole tästä syystä voitu merkitä väestötietojärjestelmään.

Adoption edellytykset määräytyvät tilanteissa, joissa vanhemmuutta ei ole vahvistettu, eri tavoin riippuen siitä, kuinka todennäköisenä voidaan pitää vanhemmuuden myöhempää vahvistamista. Tämän seikan todennäköisyyttä on arvioitava tapauskohtaisesti niiden seikkojen perusteella, jotka asiaa ratkaistaessa ovat tiedossa.

Jos on aihetta olettaa, että vanhemmuus saatettaisiin myöhemmin vahvistaa, alaikäisen adoptio saadaan vahvistaa vain 11 §:n 3 momentissa säädettyjen edellytysten mukaisesti, jos sen harkitaan olevan ilmeisen ratkaisevasti lapsen edun mukaista.

Esimerkkinä olosuhteista, joissa on aihetta olettaa, että vanhemmuus saatettaisiin myöhemmin vahvistaa, voidaan mainita tilanne, jossa isyyden selvittämisessä on käynyt ilmi, että biologinen äiti tietää, kuka on lapsen biologinen isä, mutta ei ole toistaiseksi halunnut paljastaa hänen henkilöllisyyttään lastenvalvojalle. Adoption vahvistaminen tulee tällöin kyseeseen vain, jos 11 §:n 3 momentissa säädetty erityiset edellytykset täyttyvät.

Jos ei ole aihetta olettaa, että vanhemmuus saatettaisiin myöhemmin vahvistaa, adoptio voidaan vahvistaa harkitsematta, täyttyvätkö 11 §:n 3 momentissa säädetty erityiset edellytykset. Adoption muiden edellytysten tulee luonnollisesti tällöinkin täytyä.

Vanhemmuuden vahvistamista voidaan pitää epätodennäköisenä esimerkiksi silloin, kun kyseessä on löytölapsi, jonka vanhempia ei ole lapsen syntymän jälkeen suoritetuissa

etsinnöissä ja tiedusteluissa saatu selville. Vanhemmuuden vahvistamista voidaan pitää epätodennäköisenä myös esimerkiksi siinä tapauksessa, että lapsen biologinen isä on tiedossa, mutta häntä adoptioeuvonnassa kuultaessa käy ilmi, ettei hän halua isyyttään vahvistettavan, vaan on yhteisymmärryksessä äidin kanssa luovuttamassa lasta adoptioon.

Adoptoitava lapsi on voinut saada alkunsa hedelmöityshoidon avulla, jota on annettu naiselle, joka ei elä avioliitossa tai avioliitonomaisissa olosuhteissa. Tällöin ehdotetun momentin soveltaminen riippuu siitä, voitaisiinko sukusoluja luovuttaneen miehen isyys vahvistaa vai ei. Jos sukusolujen luovuttaja ei ole antanut hedelmöityshoidoista annetun lain (1237/2006) 16 §:n 2 momentissa tarkoitettua suostumusta isyyden vahvistamiseen, on ilman muuta selvää, että adoptio voidaan vahvistaa harkitsematta, täyttyvätkö 11 §:n 3 momentissa säädetty erityiset edellytykset. Jos sukusolujen luovuttaja sen sijaan on antanut suostumuksen isyyden vahvistamiseen, on tapauskohtaisesti arvioitava, voidaanko olettaa, että hänen isyytensä tultaisiin tämän suostumuksen perusteella vahvistamaan.

Jos adoption vahvistaminen puheena olevan säännöksen nojalla on mahdollista vain 11 §:n 3 momentissa säädettyjen edellytysten täytyessä, noiden edellytysten täytymistä on harkittava tapauskohtaisesti. Osana kokonais-harkintaa on otettava huomioon erityisesti se, kuinka todennäköisenä vanhemmuuden myöhempää vahvistamista voidaan kyseisessä yksittäistapauksessa pitää.

Lakiehdotuksen 24 §:n 2 momentin 4 kohdasta seuraa, että ensi vaiheessa on adoptioeuvonnan antajan tehtävänä selvittää ja arvioida saatavilla olevien tietojen perusteella, onko aihetta olettaa, että vanhemmuus saatettaisiin myöhemmin vahvistaa, ja täyttyvätkö tällöin 11 §:n 3 momentissa säädetty edellytykset adoption vahvistamiselle. Lopullinen harkinta ja päätöksenteko kuuluu luonnollisesti käräjäoikeudelle.

Pykälän 2 momentti koskee tilannetta, jossa vanhemmuuden vahvistamista koskeva asia on vireillä tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa. Tällöin adoptiota ei saa vahvistaa ennen kuin vanhemmuuden vahvistamista koskeva asia on lainvoimaisesti ratkaistu, ellei siihen ole 11 §:n 3 momentissa

säädetyjä edellytyksiä. Momentti vastaa tarkoitukseltaan Euroopan neuvoston adoptiosopimuksen 16 artiklaa.

Jos adoptoitavan lapsen isän isyyttä ei ole vahvistettu, kärjäoikeuden on ennen adoption vahvistamista viran puolesta tarkistettava, ettei isyyden vahvistamista koskeva asia ole vireillä kärjäoikeudessa, joka on toimivaltainen isyyden vahvistamista koskevassa asiassa, eikä maistraatissa, joka on toimivaltainen käsittelemään isyyden tunnustamisen hyväksymistä koskevan asian.

Jos adoptoitava lapsi on syntynyt vieraassa valtiossa, kärjäoikeuden ei voida käytännössä edellyttää selvittävän viran puolesta sitä, onko vanhemmuuden vahvistamista koskeva asia siellä vireillä. Jos kärjäoikeus kuitenkin saa tiedon tällaisen asian vireillöidystä, adoptiota ei lähtökohtaisesti saa vahvistaa ennen kuin isyyden vahvistamista koskeva asia on vieraassa valtiossa lainvoimaisesti ratkaistu.

13 §. Muut suostumukset. Pykälässä säädetään eräiden muiden henkilöiden suostumuksista adoptioon.

Pykälässä tarkoitetuille henkilöille on ennen suostumuksen vastaanottamista annettava adoptio-neuvontaa siten kuin 24 §:ssä säädetään.

Pykälän 1 momentin säännös liittyy 8 §:n 2 momenttiin, jonka mukaan aviopuoliso voi yksin adoptoida oman lapsensa, joka on aikaisemmin annettu adoptiolapseksi. Tällaisessa tilanteessa alaikäisen lapsen adoptioon ehdotetun säännöksen mukaan pääsääntöisesti vaaditaan toisen aviopuolison suostumus. Säännös on tarpeen Euroopan neuvoston adoptiosopimuksen 5 artiklan 1 kappaleen c kohdan vuoksi. Toisen aviopuolison suostumusta on perusteltua edellyttää myös sen vuoksi, että lähtökohtaisesti voidaan pitää alaikäisen lapsen kannalta ongelmallisena tilannetta, jossa hänet adoptoitaisiin perheeseen, jossa toinen aviopuolisoista vastustaa adoptiota.

Lain 8 §:n 2 momentin mukaan aviopuoliso voi pääsäännöstä poiketen adoptoida yksin myös silloin, kun hän adoptoi aviopuolisonsa lapsen. Tällaisten tapausten varalta ei ole tarpeen erikseen säätää toisen aviopuolison suostumuksesta alaikäisen lapsen adoptioon, koska adoptioon joka tapauksessa vaaditaan

hänen suostumuksensa adoptoitavan lapsen vanhempana.

Lain 8 §:n 3 momentin mukaan aviopuoliso voi pääsäännöstä poiketen adoptoida yksin myös silloin, kun toinen aviopuoliso ei voi sairautensa tai vammansa vuoksi pätevästi ilmaista tahtoaan tai kun toisen aviopuolison olinpaikka on tuntematon. Näissä tapauksissa toisen aviopuolison suostumusta adoptioon ei luonnollisestikaan ole mahdollista edellyttää.

Niin kuin edellä on todettu, 8 §:ää ei sovelleta rekisteröidyn parisuhteen osapuoliin. Näin ollen myöskään nyt käsillä olevaa momenttia ei sovelleta heihin.

Pykälän 2 momentissa säädetään tilanteista, joissa adoptionhakija elää rekisteröidyssä parisuhteessa tai avoliitossa. Avoliitolla tarkoitetaan sitä, että adoptionhakija elää toisen henkilön kanssa samassa taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa tai siihen rinnastettavassa parisuhteessa. Avopuolisot voivat olla samaa tai eri sukupuolta.

Jos adoptionhakija elää rekisteröidyssä parisuhteessa tai avoliitossa, alaikäisen lapsen adoptioon vaaditaan rekisteröidyn parisuhteen toisen osapuolen tai avopuolison suostumus. Tämäkin säännös on tarpeen edellä 1 momentin kohdalla mainituista syistä.

Pykälän 3 momentissa säädetään suostumuksen antamisesta tilanteessa, jossa alaikäisen lapsen kumpikaan vanhempi ei voi antaa suostumusta adoptioon. Syynä voi olla vanhempien kuolema, vanhempien sairaudesta tai vammasta johtuva kykenemättömyys tahdon ilmaisemiseen, vanhempien olinpaikan tuntemattomuus tai se, että vanhemmuutta ei ole vahvistettu. Säännöksen ottaminen lakiin on tarpeen Euroopan neuvoston adoptiosopimuksen 5 artiklan 1 kappaleen a kohdan vuoksi.

Momentissa tarkoitetuissa tapauksissa lapsen huoltajan tai muun laillisen edustajan tulee vanhempien sijasta antaa suostumuksensa adoptioon. Säännöksessä tarkoitettu laillinen edustaja voi olla esimerkiksi lapselle määrätty edunvalvoja.

Pykälän 4 momentissa säädetään poikkeuksesta 1—3 momentissa säädettyihin suostumusedellytyksiin. Adoptio voidaan 1—3 momentissa tarkoitettuna suostumuksen puuttumisesta huolimatta vahvistaa ensiksi silloin, kun suostumuksen antaja ei voi

sairautensa tai vammansa vuoksi pätevästi ilmaista tahtoaan taikka hänen olinpaikkansa on tuntematon. Ilmaisun ”ei voi sairautensa tai vammansa vuoksi pätevästi ilmaista tahtoaan” tulkinnan osalta viitataan 8 §:n 3 momentin perusteluissa esitettyyn. Toinen poikkeusperuste on se, että adoption vahvistamiseen on lapsen edun kannalta erittäin painavia syitä.

Näiden poikkeusperusteiden lisäksi on otettava huomioon, mitä 67 §:n 2 momentissa säädetään.

14 §. Suostumuksen antaminen. Pykälässä säädetään siitä, miten suostumus adoptioon on annettava. Sisällöllisesti ehdotettu sääntely vastaa lapseksiottamisesta annetun lain 10 §:n 1 ja 2 momenttia. Erona nykyiseen on kuitenkin se, että pykälä koskee paitsi vanhemman suostumuksen myös 13 §:ssä tarkoitettujen muiden suostumusten vastaanottamista.

15 §. Harkinta-aika. Pykälän 1 momentissa säädetään adoptoitavan lapsen vanhemmille varattavasta harkinta-ajasta, jonka aikana heidän suostumustaan adoptioon ei saada ottaa vastaan. Nykyisestä poiketen harkinta-aika koskee paitsi äidin myös isän suostumuksen vastaanottamista.

Momentin mukaan vanhemman suostumusta ei saa ottaa vastaan ennen kuin vanhemmalla on ollut mahdollisuus perusteellisesti harkita asiaa. Sen arvioiminen, onko vanhemmalla ollut riittävä aika harkita suostumuksen antamista, kuuluu sen tehtäviin, joka 14 §:n 1 momentin mukaan ottaa suostumuksen vastaan.

Lisäksi momentissa säädetään harkinta-ajalle vähimmäispituus, joka on kahdeksan viikkoa lapsen syntymästä. Tämä vastaa lapseksiottamisesta annetun lain 10 §:n 3 momenttia.

Kahdeksan viikkoa on vain harkinta-ajan vähimmäispituus. Vanhemman suostumusta ei saa ottaa vastaan, jos vanhemman yksittäistapauksessa katsotaan tarvitsevan yli kahdeksan viikkoa aikaa ennen kuin hän kykenee tekemään asiassa perusteellisesti harkitun ratkaisun. Vanhempaa ei saa millään tavoin painostaa ratkaisun tekemiseen sillä perusteella, että lapsen syntymästä on jo kulunut kahdeksan viikkoa.

Pykälän 2 momentissa säädetään poikkeus harkinta-ajan vähimmäispituutta koskevasta säännöksestä. Sen mukaan äidin suostumuksen adoptioon saa ottaa vastaan ennen kuin on kulunut kahdeksan viikkoa lapsen syntymästä, jos suostumus koskee sellaista perheen sisäistä adoptiota, jossa adoptionhakija on äidin rekisteröity parisuhdekumppani. Lisäksi edellytetään, että lapsi on syntynyt rekisteröidyn parisuhteen aikana annetun heltemöityshoidon tuloksena.

Pykälän 2 momentti merkitsee poikkeusta vain vähimmäisharkinta-ajasta. Lapsen äidillä on siis myös näissä tapauksissa tullut olla mahdollisuus perusteellisesti harkita asiaa ennen kuin hänen suostumuksensa voidaan vastaanottaa. Suostumuksen vastaanottajan on kussakin tapauksessa erikseen arvioitava, kuinka pian syntymän jälkeen äidin suostumus voidaan ottaa vastaan.

16 §. Suostumuksen muoto. Pykälä vastaa sanonnallisia muutoksia lukuun ottamatta lapseksiottamisesta annetun lain 11 §:ää.

Suostumuksen antamisesta vieraassa valtiossa säädetään 67 §:n 1 momentissa.

17 §. Suostumuksen peruuttaminen. Lakiin ehdotetaan otettavaksi uusi suostumuksen peruuttamista koskeva pykälä. Suostumus on ehdotuksen mukaan peruutettavissa adoption vahvistamiseen asti. Säännös vastaa nykyistä oikeustilaa. Selkeyden vuoksi asiasta on perusteltua säätää laissa nimenomaisesti.

Suostumuksen antaja voi peruuttaa suostumuksensa ilmoittamalla asiasta sille adoptioneuvonnan antajalle tai muulle 14 §:n 1 momentissa tarkoitettulle taholle, joka on vastaanottanut suostumuksen. Jos adoption vahvistamista koskeva asia on jo vireillä tuomioistuimessa, peruutuksesta voi ilmoittaa myös suoraan tuomioistuimelle. Jos peruutus ilmoitetaan adoptioneuvonnan antajalle, kun asia on jo vireillä tuomioistuimessa, adoptioneuvonnan antajan on ilmoitettava peruutuksesta tuomioistuimelle välittömästi.

Suostumuksen peruuttamiselle ei ehdoteta säädettäväksi muotovaatimusta. Suullisestikin ilmoitettu peruutus on siten tehokas. Epäselvyyksien välttämiseksi voi kuitenkin käytännössä olla asianmukaista pyytää, että suullisesti tehty ilmoitus vahvistetaan kirjallisesti.

3 luku Adoption oikeusvaikutukset

18 §. Vanhemmuuden siirtyminen. Pykälä vastaa sanonnallisia muutoksia lukuun ottamatta lapseksiottamisesta annetun lain 12 §:ää.

Jos adoptiolapsi on alaikäinen, vanhemmuuden siirtyminen aikaisemmilta vanhemmilta adoptiovanhemmille merkitsee muun ohella sitä, että adoptiovanhemmista tulee välittömästi adoption perusteella adoptiolapsen huoltajia ja että aikaisempien vanhempien huoltajuus samalla päättyy.

Pykälän 2 momentti koskee niin sanottua perheen sisäistä adoptiota. Rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain 9 §:n 2 momentista seuraa, että momentti soveltuu myös tapuksiin, joissa rekisteröidyssä parisuhteessa elävä henkilö rekisteröidyn parisuhteen aikana tai rekisteröidyn parisuhteen purkauduttua kuoleman johdosta yksin adoptoi parisuhteen toisen osapuolen lapsen.

Euroopan neuvoston adoptiosopimuksen 11 artiklan 2 kappaleen mukaan adoptioijan puoliso tai adoptioijan kanssa rekisteröidyssä tai rekisteröimättömässä parisuhteessa elävä henkilö säilyttää adoptiosta huolimatta hänelle kuuluvat oikeudet ja velvollisuudet adoptoituun lapseen nähden, jos lapsi on hänen lapsensa, ellei laissa toisin säädetä. Ehdotettua 2 momenttia ei kuitenkaan ole katsottu perustelluksi ulottaa koskemaan avopuolison lapsen adoptioimista. Toisin sanoen perheen sisäinen adoptio ei vastaisuudessakaan olisi mahdollinen avoparin perheessä.

19 §. Elatusvelvollisuudesta vapautuminen. Pykälä vastaa terminologisia muutoksia lukuun ottamatta lapseksiottamisesta annetun lain 14 §:ää.

20 §. Adoptiolapsen sukunimi ja kansalaisuus. Pykälässä todetaan informatiivisuussyistä, että adoptiolapsen sukunimestä säädetään nimilaissa (694/1985) ja adoptiolapsen kansalaisuudesta kansalaisuuslaissa (359/2003).

4 luku Adoptioeuvonta

21 §. Adoptioeuvonnan pyytäminen. Pykälässä säädetään velvollisuudesta pyytää adoptioeuvontaa. Adoptioeuvonnalla tarkoitetaan tässä luvussa säänneltyä tehtäväkoko-

naisuutta, jonka tarkoituksena on alaikäisen lapsen adoptiota koskevassa asiassa valvoa lapsen etua, hankkia adoptioluvan myöntämistä ja adoption vahvistamista varten tarvittavaa selvitystä sekä neuvotteluilla ja toimenpiteillä auttaa ja valmentaa lasta, lapsen vanhempia, adoptionhakijoita sekä muita henkilöitä, joiden suostumus adoptioon on 13 §:n mukaan tarpeen.

Samoin kuin nykyisin lapseksiottamisesta annetun lain 28 §:n mukaan velvollisuus pyytää adoptioeuvontaa koskee sekä vanhempaa, joka aikoo luovuttaa alaikäisen lapsensa adoptioon, että henkilöä, joka aikoo adoptoida alaikäisen lapsen.

Adoptioeuvonta on sosiaalihuoltolain mukainen maksuton sosiaalipalvelu, jota lapsen vanhemmalla ja adoptionhakijalla on oikeus saada. Esimerkiksi lastensuojeluviranomaisen voi olla asianmukaista ohjata lapsen vanhempi tarvittaessa adoptioeuvontaan.

22 §. Adoptioeuvonnan antajat. Pykälän 1 momentti vastaa pääosin lapseksiottamisesta annetun lain 17 §:n 2 momenttia. Adoptio toimiston toimiluvan myöntäisi kuitenkin ehdotuksen mukaan Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto eikä sosiaali- ja terveysministeriö, kuten nykyisin. Toimiluvan myöntämisestä säädetään tarkemmin 87 §:ssä.

Pykälän 2 momentissa säädetään adoptioeuvonnan antamisesta käytännössä huolehtivan viranhaltijan tai työntekijän ammatillisesta kelpoisuudesta. Kelpoisuusvaatimuksen säätäminen on perusteltua muun muassa Euroopan neuvoston adoptiosopimuksen 10 artiklan 3 kappaleeseen ja 21 artiklaan sisältyvien määräysten vuoksi.

Momentissa viitatussa lainkohdassa on säädetty kelpoisuusvaatimukseksi sosiaalityöntekijän tehtäviin ylempi korkeakoulututkinto, johon sisältyy tai jonka lisäksi on suoritettu pääaineopinnot tai pääainetta vastaavat yliopistolliset opinnot sosiaalityössä.

Ehdotetun säännöksen mukaan adoptioeuvontaa antavan viranhaltijan tai työntekijän on lisäksi oltava perehtynyt adoptioasioihin. Vaadittava perehtyneisyys adoptioasioihin voidaan saavuttaa esimerkiksi ammatillisen koulutuksen yhteydessä, työskentelyllä adoptioasioiden parissa tai työpaikalla annettavalla perehdytyksellä.

23 §. Adoptioneuvonnan aloittaminen. Pykälässä säädetään adoptioneuvontaa antavan kunnan sosiaalihuollon toimielimen tai adoptiotoimiston velvollisuudesta nimetä adoptoitavalle lapselle adoptioneuvonnasta vastaava sosiaalityöntekijä.

Adoptioneuvonnasta vastaava sosiaalityöntekijä on nimettävä, kun lapsen vanhempi, joka aikoo luovuttaa alaikäisen lapsensa adoptoitavaksi, on pyytänyt adoptioneuvonnan järjestämistä. Jos vanhempi pyytää adoptioneuvonnan järjestämistä ennen lapsen syntymää, lapselle voidaan nimetä adoptioneuvonnasta vastaava sosiaalityöntekijä jo ennen hänen syntymäänsä.

Pykälä koskee tilanteita, joissa Suomessa asuva vanhempi pyytää adoptioneuvonnan järjestämistä luovuttaakseen lapsensa adoptoitavaksi. Pykälä ei kuitenkaan estä adoptioneuvonnan antajan tarvittaessa nimeämästä adoptoitavalle lapselle adoptioneuvonnasta vastaavaa sosiaalityöntekijää muissakin tilanteissa. Näin voidaan menetellä esimerkiksi silloin, kun adoptioneuvonnan antaja huolehtii ulkomailta adoptiotarkoituksessa Suomeen saapuneen lapsen sijoituksen tukemisesta ja seurannasta ennen kuin adoptio vahvistetaan.

Adoptioneuvonnasta vastaavaksi sosiaalityöntekijäksi nimetty viranhaltija tai työntekijä voi antaa adoptioneuvontaa myös muille adoption osapuolille kuin lapselle.

Adoptioneuvonnasta vastaavan sosiaalityöntekijän nimeäminen ei menetä merkitystään adoption vahvistamishetkellä. Lähtökohdiana on, että saman sosiaalityöntekijän tehtävänä on huolehtia myös 25 §:ssä tarkoitettua adoptioneuvonnasta adoption vahvistamisen jälkeen. Jos adoption vahvistamisesta on jo kulunut jonkin aikaa eikä neuvonnan, avun ja tuen tarvetta ole käytännössä enää esiintynyt, adoptioneuvonnan antajan ei kuitenkaan tarvitse esimerkiksi henkilöstön vaihtuessa huolehtia siitä, että adoptoidulla lapsella on jatkuvasti nimettynä adoptioneuvonnasta vastaava sosiaalityöntekijä.

Adoptioneuvonnan antaminen adoption luovutettavalle lapselle ja hänen vanhemmilleen tulisi aloittaa viivytyksettä. Tämä käytännössä jo nykyisin noudatettu periaate kirjattaisiin nyt lakiin. Se, kuinka nopeasti adoptioneuvonnan antajan käytännössä on toimittava, riippuu olosuhteista. Erityisen kii-

reellisesti on toimittava tapauksissa, joissa adoptioneuvonnan antamisen aloittaminen ja lapsen sijoittaminen tulevaan adoptioperheeseen on lapsen edun toteutumisen kannalta olennaista. Näin on tyypillisesti silloin, kun on kyse vastasyntyneen lapsen adoptiosta uuteen perheeseen.

Perheen sisäisissä adoptioissa adoptioneuvonnan aloittaminen ei välttämättä ole yhtä kiireellistä, koska lapsi yleensä jo asuu yhdessä tulevan adoptiovanhempansa kanssa. Tällaisissakin tapauksissa adoptioneuvonnan antaminen on kuitenkin aloitettava niin joutuisasti kuin mahdollista, jotta lapsen sosiaalisen vanhemman vanhemmuuden vahvistaminen myös juridiseksi vanhemmuudeksi ei tarpeettomasti viivästy.

24 §. Adoptioneuvonnan tehtävät. Pykälän 1 momentti sisältää yleissäännöksen adoptioneuvonnan antajan tehtävistä. Sen sisältö vastaa pääpiirteissään lapseksiottamisesta annetun lain 16 §:ää. Uutta on se, että 13 §:ssä tarkoitettut muut suostumuksen antajat mainittaisiin adoptioneuvonnan piiriin kuuluvina henkilöinä.

Pykälän 2 momentissa luetellaan yksityiskohtaisemmin niitä tehtäviä, joista adoptioneuvonnan antajan on erityisesti huolehdittava.

Momentin 1 kohtaa asiallisesti vastaava velvoite tietojen antamiseen adoptoitavan lapsen vanhemmille sisältyy nykyisin lapseksiottamisesta annetun lain 10 §:n 2 momenttiin. Nyt ehdotetaan, että adoptioneuvonnan antajalla olisi nimenomainen velvollisuus antaa tietoa adoption tarkoituksesta, edellytyksistä ja oikeusvaikutuksista myös lapselle, adoptionhakijoille sekä niille muille henkilöille, joiden suostumus adoption on 13 §:n mukaan tarpeen. Tietojen antamisesta lapselle säädetään tarkemmin 26 §:n 1 momentissa.

Momentin 2 kohtaa asiallisesti vastaava velvoite antaa adoptoitavan lapsen vanhemmille tietoa sosiaalipalveluista ja taloudellisista tukitoimista sisältyy nykyisin lapseksiottamisesta annetun lain 10 §:n 2 momenttiin. Säännöstä ehdotetaan nyt täydennettäväksi siten, että adoptioneuvonnan antajan on autettava lapsen vanhempia tekemään asiassa perusteellisesti harkittu ratkaisu.

Momentin 3 kohdan säännöksellä korostetaan ensiksikin sitä, että adoptioneuvonnassa

on paitsi selvitettävä ja arvioitava hakijoiden soveltuvuutta adoptiovanhemmiksi myös kannustettava heitä itse arvioimaan omia valmiuksiaan. Neuvonnan yhtenä tavoitteena voidaan pitää sitä, että yhteisen arvioinnin pohjalta voitaisiin päätyä yhteiseen lopputulokseen.

Säännöksestä ilmenee lisäksi, että adoptio-neuvonnan tehtäviin kuuluu valmentaa hakijoita adoptiovanhemmuuteen. Neuvontaa täydentävänä elementtinä ja osana adoptiovanhemmuuteen valmistautumista adoptionhakijat voivat myös osallistua erilliselle adoptiovalmennuskurssille. Tällainen kurssi ei kuitenkaan olisi pakollinen.

Jotta vieraan lapsen adoptiota suunnittelevat hakijat voivat säännöksessä tarkoitettulla tavalla arvioida valmiuksiaan adoptiovanhemmiksi ja valmistautua adoptiovanhemmuuteen, neuvonnassa on annettava hakijoille laaja-alaisesti tietoa adoptiolasten kehityksestä ja sen erityispiirteistä sekä lapsen kehitystä tukevasta vanhemmuudesta.

Momentin 4 kohta vastaa asiallisesti lapsesiottamisesta annetun lain 18 §:n 1 momentin 1 kohtaa. Säännöksen sanamuotoa on kuitenkin täydennetty siten, että adoptio-neuvonnan antajan on paitsi selvitettävä adoption edellytysten täyttymistä myös arvioitava, täytyvätkö ne. Tarkistettu sanamuoto kuvaa sitä, että adoptio-neuvonnan antajan edellytetään 30 §:n 1 momentissa tarkoitettussa kirjallisessa selvityksessä esittävän adoptiolupasiaa käsittelevälle viranomaiselle tai adoption vahvistamista koskevaa asiaa käsittelevälle tuomioistuimelle oman ammatillisen näkemyksensä siitä, täytyvätkö adoption edellytykset kyseisessä yksittäistapauksessa.

Tehdessään tässä tarkoitettua selvitystä ja arviointia adoptio-neuvonnan antajan on otettava adoptionhakijoiden ohella huomioon kaikki tulevassa adoptio-perheessä asuvat henkilöt, kuten hakijan rekisteröity parisuhdekumppani tai avopuoliso, perheen muut lapset ja samassa taloudessa asuvat isovanhemmat. Tarvittaessa adoptio-neuvonnan antaja voi pyytää myös tällaisia henkilöitä esittämään esimerkiksi lääkärinlausunnon terveydentilastaan tai muuta sellaista selvitystä, jolla on merkitystä arvioitaessa, onko adoptiolapsen tulo perheeseen lapsen edun mukaista.

Selvitystä ja arviointia varten tarvittavan rikosrekisteriotteen hankkimisen helpottamiseksi esityksen 7. lakiehdotuksessa ehdotetaan muutoksia rikosrekisterilakiin (770/1993).

Momentin 5 kohdassa tarkoitettun yhteydenpidon vahvistamisesta säädetään 58 §:ssä. Adoptio-neuvonnassa on pyrittävä mahdollisuuksien mukaan estämään ennalta sitä, että adoptiolapsen ja aikaisemman vanhemman väliseen yhteydenpitoon myöhemmin liittyisi lapsen kannalta haitallisia ristiriitoja. Siksi adoptio-neuvonnan antajan tulee huolellisesti arvioida, onko adoptionhakijoilla riittävät valmiudet osaltaan myötävaikuttaa siihen, että mahdollisesti sovittava yhteydenpito toteutuu myös käytännössä.

Adoptio-neuvonnan antajan on 6 kohdan mukaan tarvittaessa ohjattava hakijat pyytämään kansainvälistä adoptiopalvelua 32 §:n 1 momentissa tarkoitettulta palvelunantajalta. Tällaisen ohjauksen antaminen on tarpeellista, jos hakijat toivovat adoptiolasta ulkomailta. Vastaava säännös on nykyisin lapseksiottamisesta annetun asetuksen 3 §:ssä.

Momentin 7 kohdan mukaan adoptio-neuvonnan antajan on tarvittaessa ohjattava hakijat hakemaan adoptiolupaa. Lain 39 §:stä ilmenee, milloin adoption tarvitaan adoptiolupa.

Momentin 8 kohdan mukaan adoptio-neuvonnan antajan on tarvittaessa huolehdittava lapsen sijoittamisesta hakijoiden luokse. Sijoituksesta huolehtiminen kuuluu käytännössä adoptio-neuvonnan antajan tehtäviin kotimaisissa vieraan lapsen adoptioissa. Lapsen sijoittamisesta säädetään yksityiskohtaisemmin 27 §:ssä.

Momentin 9 kohta vastaa asiallisesti lapsesiottamisesta annetun lain 18 §:n 1 momentin 3 kohtaa. Säännöksen sanamuotoa ehdotetaan kuitenkin tarkistettavaksi siten, että adoptio-neuvonnan antajan tehtävänä olisi paitsi seurata sijoituksen onnistumista myös ennen kaikkea tukea sitä.

Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi, että adoptio-neuvonnan antajan on ryhdyttävä toimenpiteisiin sijoituksen tukemiseksi ja seuraamiseksi viivytyksettä lapsen sijoittamisen jälkeen. Yleensä on lapsen edun mukaista, että sijoituksen ja adoption vahvistamisen välinen aika on mahdollisimman lyhyt. Seuranta-ajan

sopiva pituus on kuitenkin arvioitava tapauskohtaisesti lapsen edun näkökulmasta. Joisakin olosuhteissa lapsen edun varmistaminen saattaa vaatia seuranta-ajan pidentämistä. Lapsen edun voidaan kuitenkin katsoa vaativan aina sitä, että tuki ja seuranta alkaa viivytyksettä sijoituksen jälkeen.

Adoptioneuvonnan antajan velvollisuus tukea ja seurata sijoituksen onnistumista ei merkitse sitä, että lapsi voitaisiin sijoittaa adoptionhakijoiden luokse kokeiluluontoisesti. Sijoitus edellyttää sitä, että hakijoille on myönnetty adoptiolupa (27 §:n 2 momentti ja 39 §). Tämä vastaa Euroopan neuvoston adoptiosopimuksen 10 artiklan 5 kappaleen määräystä, jonka mukaan selvitys adoptioijan soveltuvuudesta adoption ja tämän kelpoisuudesta, asiaan osallisten olosuhteista ja vaikuttamista sekä lapsen sijoittamisen asianmukaisuudesta on hankittava ennen kuin lapsi sijoitetaan adoptiotarkoituksessa adoptionhakijan luokse.

Säännöksessä tarkoitettu velvollisuus ryhtyä toimenpiteisiin, joilla tuetaan ja seurataan sijoituksen onnistumista, koskee kaikkia tilanteita, joissa adoptiota ei vielä ole vahvistettu. Velvollisuus koskee siten myös sellaisia kansainvälisiä adoptioita, joissa adoptiota ei ole vahvistettu lapsen alkuperävaltiossa ennen lapsen saapumista Suomeen.

Lakiehdotuksen 28 § sisältää säännökset toimenpiteistä, joihin adoptioneuvonnan antajan tulee ryhtyä, jos sijoituksen havaitaan epäonnistuneen.

Momentin 10 kohta vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun lain 18 §:n 1 momentin 4 kohtaa. Säännökseen sisältyvä velvoite, jonka mukaan adoptioneuvonnan antajan on tarvittaessa avustettava adoption vahvistamista koskevan hakemuksen tekemisessä, vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun asetuksen 4 §:n 2 momentissa säädettyä.

Adoptioneuvonnan antajan on myös omalta osaltaan myötävaikutettava siihen, että hakijat käytännössä voivat hakea adoption vahvistamista viivytyksettä. Tämä merkitsee muun muassa sitä, että 9 kohdassa tarkoitettua seurannan päätyttyä adoptioneuvonnan antajan on annettava adoption vahvistamista koskevan hakemuksen tekemistä varten tar-

vittava kirjallinen selvitys adoptioneuvonnan antamisesta ilman aiheutonta viivytystä.

Pykälän 3 momentti vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun lain 18 §:n 2 momenttia.

Pykälän 4 momentin mukaan tarkempia säännöksiä adoptioneuvonnan sisällöstä ja toteuttamisesta voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella. Asetuksella voidaan säätää esimerkiksi niistä seikoista, joista nykyisin säädetään lapseksiottamisesta annetun asetuksen 9 §:ssä.

25 §. *Adoptioneuvonta adoption vahvistamisen jälkeen.* Pykälässä säädetään adoptioneuvonnan antajan velvollisuudesta antaa tarvittaessa adoptioneuvontaa myös adoption vahvistamisen jälkeen. Pykälän ottaminen lakiin on perusteltua muun muassa Euroopan neuvoston adoptiosopimuksen 20 artiklaan sisältyvän adoption jälkeisiä palveluita koskevan määräyksen vuoksi.

Pykälässä mainittujen toimien tarkoituksena on erityisesti tukea ja edistää adoptiolapsen myönteistä kehitystä ja adoptiovanhempien kasvatuskykyä sekä lapsen ja vanhemman välisen suhteen muodostumista ottaen huomioon adoptiolapsen erityistarpeet.

Myös adoption vahvistamisen jälkeen annettavassa adoptioneuvonnassa on kysymys sosiaalihuoltolaissa tarkoitettua kunnan järjestämisvastuulle kuuluvasta sosiaalipalvelusta.

Pykälän 1 momentti sisältää ensiksikin yleisen velvoitteen jatkaa tarvittaessa 24 §:n 1 momentissa tarkoitettua neuvonnan, avun ja tuen antamista myös adoption vahvistamisen jälkeen. Neuvonnan, avun ja tuen tarve voi johtua kaikista adoption liittyvistä kysymyksistä, mukaan luettuna 8 luvussa tarkoitettu adoptiolapsen yhteydenpito aikaisempaan vanhempaansa.

Lisäksi adoptioneuvonnan antajan on tarjottava adoptiovanhemmille mahdollisuus siihen, että adoptiolapsen ja -perheen erityisen avun ja tuen tarve selvitetään tarvittavassa laajuudessa. Adoptioneuvonnan antajan edellytetään siis adoptiovanhempien niin halutessa kartoittavan yhteistyössä heidän kanssaan, mitä sosiaali- tai terveydenhuollon palveluita taikka muita erityisiä apu- tai tukitoimia adoptiolapsi ja -perhe mahdollisesti tarvitsevat. Esimerkiksi adoptiolapsen mah-

dollisesti tarvitseman terapian järjestäminen ei sen sijaan kuulu adoptioneuvonnan antajan tehtäviin.

Adoptioneuvonnan antajan tehtävistä adoption vahvistamisen jälkeen säädetään lisäksi 92 ja 93 §:ssä.

Pykälän 2 momentissa tarkoitettua muuta apua ja tukea adoptiolapsi ja muu adoptioerhe sekä aikaisemmat vanhemmat voivat saada esimerkiksi adoptiokuraattorilta tai vertaistukena muilta adoptoiduilta tai adoptioerheiltä. Yksi tärkeä tuen muoto voi olla varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen.

Lapsen adoption luovuttaneet vanhemmat voivat tarvita tukea lapsesta luopumiseen ja uuden roolin löytymiseen erityisesti silloin, kun adoption yhteydessä vahvistetaan, että lapsella on oikeus pitää yhteyttä aikaisempiin vanhempiinsa.

26 §. Alaikäisen lapsen mielipiteen selvittäminen. Pykälän 1 momentti vastaa pääosin lapseksiottamisesta annetun asetuksen 1 §:n 1 momenttia. Keskustelulla tarkoitetaan säännöksessä sosiaalityöntekijän ammatilliseen koulutukseen ja kokemukseen pohjautuvaa kokonaisvaltaista työskentelyä lapsen kanssa.

Lapselle on annettava tiedot adoption tarkoituksesta, edellytyksistä ja oikeusvaikutuksista. Lisäksi lapselle on annettava sellaiset kyseistä adoptioasiaa koskevat tiedot, joilla voidaan olettaa olevan lapselle merkitystä. Lapselle on esimerkiksi perusteellisesti selitettävä, miksi häntä ollaan adoptoimassa, miten adoptioprosessi eri vaiheissa etenee ja mitä adoptio hänen kannaltaan käytännössä tarkoittaa. Tiedot on annettava lapsen ikä ja kehitystaso huomioon ottaen soveliaalla ja ymmärrettävällä tavalla.

Pykälän 2 momenttia asiallisesti vastaava säännös sisältyy nykyisin lapseksiottamisesta annetun asetuksen 1 §:n 1 momenttiin. Momentissa säädetään adoptioneuvonnasta vastaavan sosiaalityöntekijän velvollisuudesta pyrkiä selvittämään, miten lapsi suhtautuu adoption. Pyrkimyksenä on selvittää lapsen aito mielipide lapsen ikä ja kehitystaso huomioon ottaen. Lapsen mielipidettä selvitetessä tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, ettei mielipide perustu ulkoisiin seikkoihin, kuten vanhempien tai muiden henkilöiden manipulaatioyrityksiin.

Uutta olisi se, että momentissa säädettäisiin velvollisuudesta pyrkiä tarvittaessa selvittämään, miten lapsi suhtautuu yhteydenpitoon aikaisempaan vanhempaansa adoption jälkeen. Momentissa säädettäisiin lisäksi velvollisuudesta selvittää lapsen mielipide hienovaraisesti ja aiheuttamatta tarpeetonta haittaa.

Pykälän 3 momentti vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun asetuksen 1 §:n 2 momenttia. Lapsen suostumus adoption on annettava 16 §:ssä säädetyllä tavalla.

27 §. Lapsen sijoittaminen. Lakiin ehdotetaan otettavaksi lapsen sijoittamista koskeva pykälä. Pykälä koskee käytännössä pelkäämään kotimaisia vieraan lapsen adoptioita, koska vain niissä lapsi pykälässä tarkoitettulla tavalla sijoitetaan adoptionhakijoiden luokse. Pykälä ei siten koske esimerkiksi perheen sisäistä adoptiota.

Pykälässä tarkoitettu lapsen sijoittaminen adoptionhakijoiden luokse on oikeudelliselta luonteeltaan tosiasiallista hallintotoimintaa. Sijoittaminen on adoption vahvistamista valmisteleva toimenpide, jolla ei sinänsä puututa kenenkään oikeuteen tai velvollisuuteen. Tarkoituksena ei näin ollen ole, että sijoittamisesta tehtäisiin valituskelppoinen hallintopäätös.

Pykälän 1 momentissa luetellaan lapsen sijoittamisessa noudatettavia periaatteita. Vaikka pykälä ei edeltä ilmenevin tavoin suoranaisesti koskekaan kansainvälisiä adoptioita, momentista ilmeneviä periaatteita (erityisesti momentin 4 kohtaa) voidaan soveltuvin osin noudattaa myös myönnettäessä lupia kansainväliseen adoption. Samoin siitä ilmeneviä periaatteita voidaan soveltuvin osin noudattaa niissä harvinaisissa tilanteissa, joissa suomalainen palvelunantaja avustaa ulkomaista palvelunantajaa ulkomaiselle adoptiolapselle sopivan adoptioerheen löytämisessä.

Momentissa mainittuja periaatteita on noudatettava ”mahdollisuuksien mukaan”. Säännöksen tarkoituksena on siis ilmaista ne tavoitteet, jotka sijoittamisratkaisua tehtäessä on otettava huomioon. Kyse ei siten ole kaavamaisista säännöistä, joista ei voitaisi koskaan poiketa.

Momentin 1 kohdasta ilmenee pääperiaate, jonka mukaan lapsi sijoitetaan niiden haki-

joiden luokse, joilla arvioidaan olevan parhaat edellytykset huolehtia hänen hyvästä hoidostaan ja kasvatuksestaan. Säännöksen tarkoituksena on korostaa sitä, että adoptionhakijoita valittaessa lähtökohtana tulee olla lapsen tarpeet eikä esimerkiksi hakijoiden toiveet tai se, kuinka pitkään hakijat ovat odottaneet adoptiolasta.

Lakiehdotus jättää lapsen sijoittavan tahon arvioitavaksi, kuinka laajasta joukosta adoptionhakijoita parhaat edellytykset omaavat hakijat on kussakin yksittäisessä tilanteessa asianmukaista valita.

Hakijoita valittaessa voidaan kiinnittää huomiota muun muassa lapsen kielelliseen, kulttuuriseen ja uskonnolliseen taustaan. Nämä tekijät vastaavat lastensuojelulain 4 §:n 2 momentin 7 kohdassa mainittuja tekijöitä.

Adoptiolapsi tarvitsee usein erityistä hoivaa ja tukea. Siksi huolehtiminen hänen hyvästä hoidostaan ja kasvatuksestaan vaatii adoptiovanhemmilta riittäviä voimavaroja. Se, että adoptioperheessä on kaksi vanhempaa, on tässä suhteessa yleensä vahvuus. Momentin 2 kohdassa ehdotetaan siksi säädettäväksi, että lapsi pääsääntöisesti sijoitetaan perheeseen, jossa hän saa kaksi adoptiovanhempaa.

Kahden vanhemman vaatimus ei kuitenkaan ole ehdoton. Siitä voidaan poiketa, jos yksittäistapauksessa on erityinen syy sijoittaa lapsi perheeseen, jossa hän saa vain yhden adoptiovanhemman. Tällaisena erityisenä syynä voidaan pitää esimerkiksi lapsen ja tulevan adoptiovanhemman välistä sukulaissuuhdetta tai muulla tavoin syntyneitä kiintymyssuhteita.

Myös 2 kohdassa ilmaistua periaatetta on noudatettava vain mahdollisuuksien mukaan. Näin ollen lapsi voidaan sijoittaa perheeseen, jossa hän saa vain yhden adoptiovanhemman, myös silloin, kun hänelle ei ole kyetty löytämään sopivaa kahden vanhemman perhettä.

Momentin 3 kohdan mukaan sisarukset sijoitetaan samaan perheeseen, jollei se olosuhteet huomioon ottaen ole lapsen edun vastaista. Kyseistä periaatetta tulee noudattaa erityisesti silloin, kun lapset sijoitetaan samanaikaisesti. Useissa tapauksissa myös myöhemmin syntyneen tai muusta syystä myöhemmin adoptioon luovutetun lapsen sijoit-

taminen samaan perheeseen kuin hänen aikaisemmin adoptoitu biologinen sisaruksensa voi olla lapsen edun mukaista.

Sekä lapsia yhtäaikaista eri ajankohdina tiettyyn perheeseen sijoitettaessa tulee kuitenkin adoption yleisten edellytysten täytyä. Sisarusten sijoittaminen samojen hakijoiden luokse riippuu näin ollen aina hakijoiden mahdollisuudesta huolehtia lasten hyvästä hoidosta ja kasvatuksesta. Säännös ei saa johtaa siihen, että adoptionhakijoita suostutellaan tai painostetaan adoptoimaan useampia lapsia kuin mihin heillä on valmiuksia ja voimavaroja.

Momentin 4 kohtaan on kirjattu sekä kotimaisissa adoptiosijoituksissa että kansainvälisten lapseksiottamisasioiden lautakunnan ratkaisukäytännössä noudatettu ja myös kansainvälisesti sovellettu periaate, jonka mukaan adoptoitavan lapsen tulee pääsääntöisesti olla adoptionhakijoilla ennestään olevia lapsia nuorempi. Lapsen edun kannalta on yleensä perusteltua, että adoptiolapsi perheeseen tullessaan saa kuopuksen aseman. Säännös ei kuitenkaan estä esimerkiksi sitä, että adoptiolapsen vanhempi biologinen sisarus, joka luovutetaan adoptioon myöhemmin, sijoitetaan samaan perheeseen.

Momentin 5 kohdan mukaan adoptionhakijoita valittaessa tulee kiinnittää huomiota myös lapsen vanhempien mahdollisesti esittämään toivomuksiin adoptioperheen ominaisuuksista ja olosuhteista, jollei niiden huomiointi ole lapsen edun vastaista.

Pykälän 2 momentissa säädetään adoptioluvasta lapsen adoptiotarkoituksessa tehdyn sijoittamisen edellytyksenä. Adoptioluvassa mahdollisesti olevia erityisiä ehtoja tai rajoituksia on luonnollisesti noudatettava sijoitusta tehtäessä.

Pykälän 3 momentista ilmenee, että lapsen sijoituksesta on huolehdittava parityöskentelynä. Tämä on katsottu perustelluksi sen vuoksi, että sopivien adoptionhakijoiden valinta adoptiolapselle on käytännössä ratkaisevan tärkeä osa adoptioprosessia. Tarvittaessa lapsen sijoituksessa voidaan hyödyntää esimerkiksi lastensuojelulain 14 §:ssä tarkoitettua moniammatillisen asiantuntijaryhmän asiantuntemusta.

28 §. Toimenpiteet lapsen sijoituksen epäonnistuttua. Pykälä vastaa osin lapseksiotta-

misesta annetun lain 18 §:n 1 momentin 3 kohtaa ja osin lapseksiottamisesta annetun asetuksen 6 §:ää.

Pykälä koskee adoptiosijoituksen epäonnistumista, joka havaitaan ennen adoption vahvistamista. Adoption vahvistamisen jälkeen adoptioperheessä mahdolliset ilmenevät ongelmatilanteet ratkaistaan esimerkiksi lastensuojelulain mukaisin toimenpitein.

Pykälässä tarkoitettu adoptioneuvonnan antajan havainto sijoituksen epäonnistumisesta voi perustua myös palvelunantajan yhteydenottoon. Palvelunantajalla on 34 §:n 2 momentin mukaan velvollisuus ottaa yhteyttä adoptioneuvonnan antajaan havaittuaan sijoituksen olevan ristiriidassa lapsen edun kanssa.

Pykälässä tarkoitettujen toimenpiteiden ovat oikeudelliselta luonteeltaan tosiasiallista hallintotoimintaa. Toimenpiteillä ei puututa kenenkään oikeuteen tai velvollisuuteen, koska lapsen sijoittaminen adoptionhakijoiden luokse on ollut vain adoption vahvistamista valmisteleva toimenpide, joka ei ole perustanut hakijoille oikeutta adoptoida lapsi. Tarkoituksena ei näin ollen ole, että pykälässä tarkoitetuista toimenpiteistä tehtäisiin valituskelpoinen hallintopäätös.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan voimassa olevasta laista poiketen otettavaksi maininta adoptioneuvonnan antajan velvollisuudesta toimia yhteistyössä lastensuojeluviranomaisen kanssa. Lisäksi ehdotetusta säännöksestä kävisi ilmi, että adoptiosijoituksen epäonnistuttua ensisijainen toimintavaihtoehto on uuden adoptiotarkoituksessa tehtävän sijoituksen järjestäminen lapselle. Tämä vastaa Haagin sopimuksen 21 artiklan 1 kappaleen b kohtaa.

Pykälän 2 momentti koskee tilannetta, jossa vieraasta valtiosta adoptiotarkoituksessa saapuneen lapsen sijoituksen adoptionhakijoiden luokse havaitaan epäonnistuneen ennen kuin adoptio on vahvistettu. Tällöin adoptioneuvonnan antajan ja palvelunantajan olisi ryhdyttävä yhdessä ja yhteistyössä lastensuojeluviranomaisen kanssa 1 momentin mukaisiin toimenpiteisiin ja tarvittaessa toimenpiteisiin lapsen palauttamiseksi alkuperävaltioon. Ehdotetusta säännöksestä ilmeni nykyistä selkeämmin, että lapsen palauttaminen alkuperävaltioon on viimesijainen vaihto-

ehto. Tämä vastaa Haagin sopimuksen 21 artiklan 1 kappaleen c kohtaa.

Jos alkuperävaltion viranomaiset eivät suostu lapsen palauttamiseen, palauttamista voidaan pitää lapsen edun vastaisena. Tällöin toimenpiteisiin lapsen palauttamiseksi ei tule ryhtyä.

Haagin sopimuksen 21 artiklan 1 kappaleen b kohta edellyttää, että keskusviranomaisen järjestää viipymättä, lapsen alkuperävaltion keskusviranomaisen kanssa neuvotellen, lapseksiottamisen tarkoituksessa lapselle uuden sijoituksen tai, jollei se ole mahdollista, vaihtoehtoisen pitkäaikaisen hoidon. Lapseksiottamista ei saa vahvistaa, ennen kuin lapsen alkuperävaltion keskusviranomaiselle on asianmukaisesti ilmoitettu uusista lapseksiottajista. Lapseksiottamisesta annetun asetuksen 10 §:n 1 momentin 6 kohdan mukaan mainituista tehtävistä huolehtiminen kuuluu Suomessa nykyisin palvelunantajalle. Palvelunantajan on siis sopimuksessa edellytetyin tavoin myös neuvoteltava asiasta lapsen alkuperävaltion keskusviranomaisen kanssa ja ilmoitettava sille uusista adoptionhakijoista. Tarkoituksena on, että asiasta näiltä osin säädetään jatkossakin valtioneuvoston asetuksella.

Kustannuksista, jotka aiheutuvat lapsen palauttamisesta alkuperävaltioon, vastaa se kunta, joka sosiaalihuoltolain mukaan on vastuussa adoptioneuvonnan järjestämisestä lapselle.

Pykälän 3 momentissa säädetään velvollisuudesta keskustella henkilökohtaisesti lapsen kanssa ennen 1 ja 2 momentin mukaisiin toimenpiteisiin ryhtymistä, jos se lapsen ikä ja kehitystaso huomioon ottaen on mahdollista. Lisäksi säädetäisiin, että lapsen mielipide asiasta on selvitettävä ja otettava huomioon, jos lapsi on täyttänyt 12 vuotta tai on niin kehittynyt, että hänen tahtonsa voidaan kiinnittää huomiota.

29 §. *Adoptioneuvonnan keskeyttäminen.* Lakiin ehdotetaan otettavaksi adoptioneuvonnan keskeyttämistä koskeva säännös. Voimassa olevassa laissa ei ole vastaavaa säännöstä. Käytännössä adoptioneuvonnan antaminen on kuitenkin yksittäistapauksissa keskeytetty, jos adoptioneuvonnan antaja on pitänyt selvänä, että adoption edellytykset eivät täyty.

Adoptioeuvonnan antaja ei voi kokonaan kieltäytyä adoptioeuvonnan antamisesta, vaan adoptionhakijalle on aina annettava adoptioeuvontaa. Adoptioeuvonnan keskeyttäminen on kuitenkin mahdollista jo yhdenkin tapaamisen perusteella, jos siinä havaitaan, että pykälässä säädetyt edellytykset adoptioeuvonnan keskeyttämiselle ovat olemassa.

Pykälän 1 momentin mukaan adoptioeuvontaa saadaan keskeyttää, jos neuvonnassa esille tulleiden seikkojen perusteella on ilmeistä, ettei 2 luvussa säädettyjä adoption edellytyksiä ole olemassa. Adoptionhakijan oikeusturvan näkökulmasta on perusteltua, että kyse on ilmiselvistä seikoista. Mikäli tilanne edellyttää perusteellisempaa harkintaa, adoptioeuvontaa on jatkettava.

Adoption edellytysten täyttymättä jäämistä voidaan pitää säännöksessä tarkoitettulla tavalla ilmeisenä esimerkiksi siinä tapauksessa, että laissa säädetyt vähimmäis- tai enimmäisikä koskevat vaatimukset eivät hakijan kohdalla täyty ja on selvää, ettei myöskään edellytyksiä niistä poikkeamiseen ole olemassa. Myös esimerkiksi sitä, että adoptionhakija on tuomittu vakavasta lapseen kohdistuvasta rikoksesta, voidaan pitää säännöksessä tarkoitettuna ilmeisenä adoptioedellytyksen puuttumisena.

Adoptioeuvonnan antajan tulee tehdä adoptioeuvonnan keskeyttämisestä kirjallinen päätös hallintolain (434/2003) 43 §:n edellyttämällä tavalla. Päätöksen sisällöstä ja perustelemisesta on voimassa, mitä hallintolain 44 ja 45 §:ssä säädetään.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi muutoksenhausta adoptioeuvonnan keskeyttämistä koskevaan päätökseen.

Oikeus hakea muutosta hallinto-oikeuden valituksen johdosta tekemään päätökseen edellyttäisi, että korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Tämän ehdotuksen perusteena ovat samat seikat kuin ne, jotka 50 §:n 2 momentin osalta esitetään jäljempänä 50 §:n perusteluissa.

Valitusoikeus hallinto-oikeuden päätöksestä olisi vain adoptionhakijalla. Adoptioeuvonnan antajalle ei ole katsottu tarpeelliseksi säätää valitusoikeutta hallinto-oikeuden päätöksestä ottaen huomioon, että adoptioeuvonnan keskeyttämistä koskevan päätöksen

kumoaminen hallinto-oikeudessa merkitsee vain velvoitetta jatkaa adoptioeuvonnan antamista eikä lopullista ratkaisua sen suhteen, täytyvätkö adoption edellytykset.

30 §. *Selvitys adoptioeuvonnan antamisesta.* Pykälän 1 momentti sisältää säännökset kirjallisesta selvityksestä, joka on annettava adoptioeuvonnan antamisesta.

Selvityksestä on käytävä ilmi tarpeelliset tiedot asiaan osallisista ja heidän olosuhteistaan. Asiaan osallisilla tarkoitetaan tilanteesta riippuen lasta, lapsen aikaisempia vanhempia, adoptionhakijoita sekä muita henkilöitä, joiden suostumus adoptioon 13 §:n mukaan vaaditaan. Jos selvitys laaditaan esimerkiksi perheen sisäistä adoptiota varten, sen tulee sisältää tarpeelliset tiedot lapsesta, lapsen vanhemmista ja adoptionhakijasta sekä heidän olosuhteistaan. Laadittaessa selvitys adoptioluvan hakemiseksi vieraan lapsen adoptiota varten selvitys sisältää yleensä tiedot vain adoptionhakijoista ja heidän olosuhteistaan.

Selvitys on tilanteesta riippuen annettava joko adoptiolupaa koskevan hakemuksen tekemistä varten tai adoption vahvistamista koskevan hakemuksen tekemistä varten taikka molempia varten. Se, kuinka yksityiskohdainen selvityksen on oltava, riippuu tilanteesta.

Jos adoptioon tarvitaan adoptiolupa, selvitys annetaan adoptiolupaa koskevan hakemuksen tekemistä varten. Jos adoptiolupaa ei tarvita, selvitys annetaan adoption vahvistamista koskevan hakemuksen tekemistä varten.

Jos adoptioon tarvitaan adoptiolupa, adoptioeuvonnan antajan on tarpeen antaa vielä uusi, täydentävä selvitys adoption vahvistamista koskevan hakemuksen tekemistä varten, jos adoptio vahvistetaan Suomessa. Tämä uusi selvitys voi yleensä olla sisällöltään suppeampi kuin alkuperäinen, adoptioluvan hakemista varten annettava selvitys. Siinä on olennaista antaa tiedot aikaisemman selvityksen antamisen jälkeen mahdollisesti tapahtuneista muutoksista asiaan osallisten olosuhteissa sekä kertoa adoptioeuvonnan antajan tekemistä havainnoista siitä, miten lapsen sijoitus adoptionhakijoiden luokse on onnistunut.

Pykälän 2 momentti vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun asetuksen 8 §:n 1 momenttia.

Pykälän 3 momentti sisältää asetuksenantovaltuuden. Asetuksella voidaan säätää tarkemmin esimerkiksi niistä seikoista, joista nykyisin säädetään lapseksiottamisesta annetun asetuksen 4 §:n 1 momentissa sekä 5 ja 8 §:ssä.

5 luku **Kansainvälinen adoptiopalvelu**

31 §. *Kansainvälisen adoptiopalvelun pyytäminen.* Pykälän 1 momentti vastaa lapseksiottamisesta annetun lain 24 §:ää. Säännöksessä esiintyvää asuinpaikan käsitettä ei ole määritelty Suomen lainsäädännössä. Määritelmää on kuitenkin käsitelty oikeuskirjallisuudessa ja oikeuskäytännössä (esimerkiksi KKO 2008:98). Lisäksi kansainväliseen yksityisoikeuteen liittyvää asuinpaikan käsitettä käsitellään eräiden hallituksen esitysten perusteluissa (esim. HE 52/2006 vp ja HE 60/1993 vp).

Adoptiolainsäädännön kannalta erityisen relevantti selostus asuinpaikan käsitteestä sisältyy Haagin sopimuksen voimaan saattamista koskevaan hallituksen esitykseen (HE 214/1995 vp). Siinä on todettu, että asuinpaikka (*habitual residence*) on Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin sopimuksissa yleisesti käytetty liittymä. Sen käsitteisältään ei ole ollut tapana määritellä näissä sopimuksissa. Asuinpaikan käsitteelle on siten tunnusomaista tietynasteinen epämääräisyys. Kuitenkin voidaan sanoa, että asuinpaikkaa määritettäessä pyritään saamaan selville se valtio, jossa henkilöllä on tosiasiallisesti keskeinen elämänympäristönsä.

Asuinpaikkaa määritettäessä otetaan huomioon ennen muuta asumisen kesto ja yhtäjaksoisuus sekä muut sellaiset asianomaiseen henkilöön liittyvät seikat, jotka ilmentävät henkilön tosiasiallisia siteitä tiettyyn elämänympäristöön. Pelkkä tilapäinen oleskelu tietyssä valtiossa esimerkiksi lomanvieton, yksittäisen työtehtävän suorittamisen tai lyhyehkön ajan kestävä opiskelun yhteydessä ei riitä perustamaan henkilölle asuinpaikkaa oleskeluvaltiossa. Asumiselta edellytetään

vakiintuneisuutta. Toisaalta se, että asuminen toisessa valtiossa on tarkoitettu vain määräajan kestäväksi, ei sinänsä estä asuinpaikan siirtymistä tuohon valtioon, jos asuminen siellä muodostuu sillä tavoin vakiintuneeksi, että henkilön keskeisen elämänympäristön voidaan katsoa siirtyneen sinne.

Harkittaessa, missä henkilöllä on asuinpaikka, on otettava huomioon myös kansainvälistä adoptiota koskevan sääntelyn tavoitteet. Sääntelyn tarkoituksena on, että niissä tapauksissa, joissa lapsi tulee adoption yhteydessä siirtymään toiseen valtioon, noudatetaan kansainvälistä adoptiota varten luotua yhteistyöjärjestelmää. Jotta tähän päästäisiin ja estettäisiin sellaisten tilanteiden syntyminen, joissa lapsi noudetaan asuinpaikkavaltioistaan yhteistyöjärjestelmän ohitse, on lähdettävä siitä, että adoptionhakijan asuinpaikka ei voi kovin helposti siirtyä lapsen asuinpaikkavaltioon. Jos vieraaseen valtioon muuttamisen keskeinen tarkoitus on adoptiolapsen saaminen tuosta valtiosta ja paluu Suomeen sen jälkeen, adoptionhakijalle jää yleensä sellaisia siteitä Suomeen, että hänen asuinpaikkansa ei voida katsoa siirtyneen vieraaseen valtioon.

Pykälään 2 momentin mukaan hakijan ei tarvitse pyytää kansainvälistä adoptiopalvelua, jos hänelle on myönnetty lain 42 §:ssä tarkoitettu lupa kansainväliseen adoptioon ilman palvelunantajaa.

32 §. *Palvelunantajat.* Pykälän 1 momentissa säädetään siitä, kuka Suomessa saa antaa kansainvälistä adoptiopalvelua. Pykälä vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun lain 21 §:n 1 momenttia lukuun ottamatta sitä, että palvelunantajan toimiluvan myöntäisi adoptiolautakunta eikä sosiaali- ja terveysministeriö, kuten nykyisin. Toimiluvan myöntämisestä säädetään tarkemmin 87 §:ssä.

Pykälän 2 momentissa säädetään palvelunantajan yhteistyöstä ulkomaisen palvelunantajan kanssa. Momentti vastaa lapseksiottamisesta annetun lain 21 §:n 3 momentin ensimmäistä virkettä. Luvan myöntämisestä ulkomaisen palvelunantajan kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä sen peruuttamisesta säädetään 90 §:ssä.

33 §. *Palvelunantajan tehtävät.* Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan otettavaksi palve-

lunantajan tehtäviä koskeva yleissäännös, josta ilmenee kansainvälisen adoptiopalvelun keskeiset tarkoitukset.

Palvelunantajan tehtävät rajoittuvat ehdotetun säännöksen mukaan tapauksiin, joissa on kyse alaikäisen lapsen kansainvälisestä adoptiosta. Kansainvälisellä adoptiolla tarkoitetaan tilannetta, jossa lapsi siirtyy asuinpaikkavaltiostaan adoptionhakijan asuinpaikkavaltioon joko adoption vahvistamisen tarkoituksessa tai sen jälkeen, kun adoptio on vahvistettu.

Palvelunantajan tehtäviin kuuluu säännöksen mukaan valvoa, että kansainvälinen adoptio toteutetaan lapsen edun mukaisesti. Ilmaisun ”lapsen etu” sisältöä on käsitelty 2 §:n perusteluissa. Kansainvälisten adoptioiden osalta on lisäksi huomattava, että YK:n lapsen oikeuksia koskevan sopimuksen 21 artiklan b kohdasta ja Haagin sopimuksen 4 artiklan b kohdasta ilmenevän subsidiariteetti- eli toissijaisuusperiaatteen mukaisesti kansainväliseen adoptioon tulee turvautua vain silloin, kun lasta ei voida sijoittaa sijaisperheeseen tai adoptoida tai millään muulla sopivalla tavalla hoitaa hänen asuinpaikkavaltiossaan.

Arvion lapsen tilanteesta ja päätöksen ulkomaisen adoptioerheen tarpeesta tekevät lähtökohtaisesti lapsen asuinpaikkavaltion viranomaiset. Jos asuinpaikkavaltion viranomaisen katsoo, että lapselle kyettävään järjestykseen sijoitus tai adoptio taikka muu asianmukainen hoito asuinpaikkavaltiossa, kansainvälistä adoptiota ei voida pitää perusteltuna sillä perusteella, että vastaanottavassa valtiossa arvioidaan, että lapselle kyettäisiin siellä turvaamaan paremmat elinolosuhteet. Aina palvelunantaja ei kuitenkaan voi ilman muuta luottaa siihen, että asuinpaikkavaltion viranomaiset ovat toimineet subsidiariteettiperiaatteen edellyttämällä tavalla. Jos esimerkiksi lapsen erittäin nuoren iän perusteella on aihetta epäillä, ettei lapsen asuinpaikkavaltiossa ole selvitetty mahdollisuutta järjestää lapselle hoito asuinpaikkavaltiossa, palvelunantaja on velvollinen mahdollisuuksien mukaan varmistamaan subsidiariteettiperiaatteen toteutumisesta.

Kansainvälisessä oikeudessa tunnustettuihin lapsen oikeuksiin viitataan useissa kansainvälisissä sopimuksissa, kuten Haagin so-

pimuksen 1 artiklassa. Kansainvälisessä oikeudessa tunnustettuja lapsen oikeuksia ovat esimerkiksi YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa luetellut oikeudet. Tällaisia oikeuksia ovat muun muassa lapsen oikeus vapaasti ilmaista oma mielipiteensä itseään koskevissa asioissa (12 artikla) sekä lapsen oikeus suojeluun kaikenlaiselta väkivallalta, vahingoittamiselta, pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä, huonolta kohtelulta ja hyväksikäytöltä (19 artikla). Lapsella, joka ei voi elää perheensä kanssa, on myös oikeus saada valtiolta erityistä suojelua ja tukea (20 artikla).

Säännöksessä tarkoitettuna oikeudettomana taloudellisena hyötynä ei pidetä palvelunantajan 35 §:n mukaisesti perimiä palvelumaksuja.

Pykälän 2 momentin 1 kohta vastaa asiallisesti pääosin lapseksiottamisesta annetun lain 19 §:n 1 momentin 1 kohtaa. Säännökseen on kuitenkin lisätty vaatimus siitä, että palvelunantajan välitystehtävä voi koskea vain lasta, jolle ei voida löytää sopivia adoptiovanhempia asuinpaikkavaltiostaan. Tämä vastaa YK:n lapsen oikeuksien sopimuksesta ja Haagin sopimuksesta ilmenevää toissijaisuusperiaatetta, josta johtuvia vaatimuksia on tarkasteltu edellä.

Säännöksessä tarkoitettujen välitystehtävien hoitamiseen kuuluu olennaisena osana, että palvelunantaja ennen adoptiohakemuksen toimittamista ulkomaiselle palvelunantajalle omalta osaltaan arvioi, täyttääkö hakija ne edellytykset, jotka ulkomainen palvelunantaja on adoptionhakijoille asettanut. Jos palvelunantaja havaitsee, että edellytykset eivät täyty, sen on neuvoteltava hakijan kanssa tilanteesta ja tarjolla olevista muista vaihtoehdoista, esimerkiksi mahdollisuudesta lähettää hakemus johonkin toiseen valtioon, jonka kanssa palvelunantaja tekee adoptioyhteistyötä. Viime kädessä palvelunantaja voi 37 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla keskeyttää kansainvälisen adoptiopalvelun antamisen hakijalle.

Momentin 2 kohta vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun lain 19 §:n 1 momentin 2 kohtaa.

Momentin 3 kohtaan ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan palvelunantajan on avustettava adoptiolasta ja tämän huoltajia sekä adoptiolapsen kuoltua tämän jälkeläisiä

ja näiden huoltajia saamaan tietoja lapsesta ja hänen alkuperästään lapsen alkuperävaltiosta.

Jos palvelunantajan myötävaikutus esimerkiksi on välttämätöntä adoptiolapsen alkuperävaltioon lasta tai hänen alkuperäänsä koskevien lisätietojen hankkimiseksi tehtävän matkan (niin kutsuttu juurimatka) yhteydessä, palvelunantajalla on velvollisuus auttaa kohdassa mainittuja henkilöitä mahdollisuuksien mukaan. Kyseeseen voivat tulla esimerkiksi erilaiset alkuperävaltion viranomaisille kohdistetut tietopyynnöt tai alkuperävaltion viranomaisten vaatimien todistusten antaminen.

Momentin 4 kohdan mukaan palvelunantajan olisi tarjottava 3 kohdassa mainittuja tietoja annettaessa tietojen saajalle tarpeellinen tuki ja ohjaus.

Pykälän 3 momentti vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun lain 19 §:n 2 momenttia ja 4 momentti mainitun lain 21 §:n 2 momenttia.

34 §. Palvelunantajan muut velvollisuudet. Pykälän 1 momentti vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun lain 23 §:n 3 momenttia.

Pykälän 2 momentti vastaa asiallisesti pääosin lapseksiottamisesta annetun asetuksen 10 §:n 1 momentin 8 kohtaa. Koska momentissa tarkoitettu palvelunantajan yhteydenotto adoptioneuvonnan antajaan koskee samalla adoptoitavan lapsen ja adoptionhakijoiden henkilötietojen luovuttamista adoptioneuvonnan antajalle, asiasta on perusteltua säätää lain tasolla.

Ehdotettu momentti koskee lakiehdotuksen 28 §:n tavoin sijoituksen epäonnistumista ennen adoption vahvistamista. Adoption vahvistamisen jälkeen adoptioperheessä mahdolliset ilmenevät ongelmatilanteet ratkaistaan esimerkiksi lastensuojelulain mukaisin toimenpitein.

35 §. Palvelumaksu ja kulukorvaus. Pykälän 1 momentti vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun lain 23 §:n 1 ja 2 momenttia. Momenttiin ehdotetaan lisäksi otettavaksi nykyisin lapseksiottamisesta annetun asetuksen 13 §:ssä olevaa säännöstä vastaava säännös, jonka mukaan palvelumaksua ei saa määrätä toiminnan järjestämisestä palvelunantajalle aiheutuvia todellisia kustannuksia suuremmaksi. Maksusta ja korvattavista

kuluista säädettäisiin edelleen tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Kun palvelunantaja määrittelee palvelumaksun suuruutta, sen on asianmukaista arvioida toiminnan järjestämisestä aiheutuvat kustannukset ja palvelumaksuista saatavat tuotot riittävän pitkällä, esimerkiksi muutama vuoden aikavälillä. Vaikka palvelunantaja ei voikaan tavoitella toiminnallaan taloudellista voittoa, palvelumaksutuotoilla on siis sallittua kerryttää kohtuullinen puskurirahasto. Näin voidaan pyrkiä varmistamaan palvelunantajan toimintaedellytykset pitkällä aikavälillä sekä turvaamaan se, ettei esimerkiksi satunnainen vaihtelu asiakasmäärässä johda äkillisiin muutoksiin palvelumaksun suuruudessa.

Vastaavasti esimerkiksi uuden yhteistyösuhteen perustamisesta aiheutuvat suurehkot kustannukset tai muut toiminnan kehittämisestä aiheutuvat kustannukset tulee jakaa riittävän pitkälle aikavälille, jotta ne eivät tule satunnaisesti vain harvojen adoptionhakijoiden maksettavaksi.

Palvelumaksuilla voidaan kattaa myös 33 §:n 2 momentin 3 ja 4 kohdan sekä 92 ja 93 §:n mukaisten tehtävien hoitamisesta aiheutuvat kustannukset. Tällaisten kustannusten määrä ei ole etukäteen tiedossa. Palvelunantaja voi arvioida aiheutuvien kustannusten määrän tietyllä, riittävän pitkällä aikavälillä ja ottaa näin arvioidut kustannukset huomioon määritellään kaikilta hakijoilta perittävän palvelumaksun suuruutta. Näin ollen yksittäinen asiakas ei joudu erikseen maksamaan käyttämästään palvelusta palvelumaksua adoption vahvistamisen jälkeen. Korvaukset aiheutuneista suoranaista kuluista voidaan kuitenkin periä.

Palvelumaksuilla katettavina kansainvälisen adoptiopalvelun järjestämisestä aiheutuvina yleiskuluina voidaan muun ohella pitää sellaisia lääketieteellisten konsultaatioiden kustannuksia, jotka tehdään yksittäisissä tapauksissa adoption edellytysten selvittämiseksi, mutta joita ei voida kohdentaa tietyiltä hakijoilta perittäviksi kuluiksi, koska selvittely ei johda adoptioon.

Palvelumaksuilla voidaan kattaa vain kansainvälisen adoptiopalvelun antamisesta aiheutuvia kustannuksia. Palvelumaksutuottoja ei saa käyttää esimerkiksi kummilapsitoi-

minnan tukemiseen tai kehitysyhteistyöprojekteihin osallistumiseen. Jos palvelunantajana toimivalla yhteisöllä on myös muuta toimintaa kuin kansainvälisen adoptiopalvelun antaminen, adoptiopalvelusta aiheutuvat kustannukset ja palvelumaksutuotot on pidettävä selkeästi erillään muun toiminnan kustannuksista ja tuotoista.

Pykälän 2 momentti vastaa asiallisesti lapsiksiottamisesta annetun asetuksen 14 §:n 2 ja 3 momenttia. Ehdotetun momentin ensimmäinen virke koskee palvelunantajan mahdollisuutta vaatia hyväksyttävän vakuuden asettamista. Hyväksyttävänä vakuutena voidaan pitää esimerkiksi pankkitakausta. Toisen virkkeen mukaan palvelunantajan tulee pyynnöstä antaa etukäteen kirjallinen arvio maksuista ja kuluista. Palvelunantajan arvion tulisi sisältää tiedot siitä, mitä palvelu sisältää ja mistä eristä palvelumaksu koostuu. Palvelunantajan tulee myös antaa avoimesti tietoa maksuista ja kuluista esimerkiksi suullisesti ja internetin välityksellä.

Palvelumaksujen läpinäkyvyys on korostetun tärkeää sen varmistamiseksi, ettei kukaan saa adoptioihin liittyvästä toiminnasta epäoikeutettua taloudellista tai muuta hyötyä. Siksi palvelumaksut tulee eritellä ja perustella läpinäkyvällä ja ymmärrettävällä tavalla.

Pykälän 3 momentti vastaa yleisiä sopimusoikeudellisia periaatteita. Selvyyden vuoksi voidaan todeta, että palvelunantajalla tarkoitetaan tässä yhteydessä vain suomalaisia palvelunantajia. Suomalainen palvelunantaja ei siis vastaa ulkomaisen palvelunantajan virheistä tai laiminlyönneistä.

Pykälän 4 momentti koskee ennakolta suoritettujen maksujen palauttamisvelvollisuutta. Säännöksellä selkeytetään adoptionhakijan asemaa. Palvelunantajalla on velvollisuus palauttaa ennalta maksetut suoritukset siltä osin kuin ne kohdistuvat sellaisiin toimenpiteisiin, jotka jäävät keskeyttämisen vuoksi suorittamatta. Tämä koskee sekä tapauksia, joissa adoptionhakija itse keskeyttää adoptioprosessin, että tilannetta, jossa palvelunantaja keskeyttää adoptiopalvelun antamisen 37 §:n nojalla.

36 §. *Muutoksenhaku, viivästyskorko ja ulosotto.* Pykälän 1 momentissa säädetään oikaisun hakemisesta palvelumaksua tai kulurvausta koskevaan palvelunantajan vi-

ranhaltijan tai työntekijän päätökseen. Tällaiseen päätökseen ei saisi hakea muutosta valittamalla, vaan oikeussuojakeinona olisi ensi vaiheessa oikaisuvaatimus.

Oikaisuvaatimus tehdään palvelunantajalle. Palvelunantajan sisäisestä organisaatiosta riippuu, mikä toimielin tai kuka palvelunantajan johtoon kuuluva henkilö taikka viranhaltija tai työntekijä on toimivaltainen käsittelemään oikaisuvaatimuksen. Jos palvelunantaja on kunta, toimivalta käsitellä oikaisuvaatimukset voidaan osoittaa esimerkiksi kunnan sosiaalihuollon toimielimelle. Jos palvelunantaja on yhdistys, toimivalta käsitellä oikaisuvaatimukset voidaan yhdistyksen sisällä osoittaa esimerkiksi kansainvälisen adoptiopalvelun antamisesta huolehtivan yksikön päällikölle.

Pykälän 3 momentissa säädetään velvollisuudesta maksaa viivästyskorkoa, kun palvelumaksun tai kulukorvauksen maksaminen on viivästynyt.

Pykälän 4 momentissa säädetään palvelumaksun ja kulukorvauksen sekä niille peritävän viivästyskoron suorasta ulosottokelpoisuudesta. Suora ulosottokelpoisuus on katsottu asianmukaiseksi ottaen huomioon, että palvelunantajat ovat toimiluvan perusteella ja viranomaisvalvonnan alaisena toimivia yhteisöjä, joiden palveluksessa olevat henkilöt toimivat virkavastuulla suorittaessaan adoptioissa säädettyjä tehtäviä.

37 §. *Kieltäytyminen kansainvälisen adoptiopalvelun antamisesta.* Lakiin ehdotetaan otettavaksi osittain uudet säännökset, jotka mahdollistavat kieltäytymisen kansainvälisen adoptiopalvelun antamisesta ja palvelun antamisen keskeyttämisen. Koska palvelunantajan tehtävä on luonteeltaan julkinen hallinto-tehtävä, palvelunantaja on lähtökohtaisesti velvollinen pyynnöstä antamaan palvelua, jos pykälässä säädettyjä kieltäytymisperusteita ei ole.

Pykälän 1 momentin 1 kohtaa vastaava säännös on nykyisin lapsiksiottamisesta annetun asetuksen 10 §:n 2 momentissa. Palvelunantajan tulee keskeyttämistä tai kieltäytymistä koskevassa päätöksessään yksilöidä se peruste, jonka vuoksi palvelunantajan kanssa yhteistyössä olevien ulkomaisten palvelunantajien asettamat edellytykset eivät hakijan kohdalla täyty. Tällainen peruste voi

olla esimerkiksi ulkomaisen palvelunantajan kirjallinen normisto tai sen noudattama vakiintunut käytäntö.

Ehdotetusta säännöksestä on jätetty pois voimassa olevassa säännöksessä oleva vaihtoehtoinen edellytys, jonka mukaan palvelunantaja voi kieltäytyä antamasta adoptiopalvelua myös, jos muuten on ilmeistä, että palvelu ei voi johtaa adoptioon. Tämä kieltäytymisperuste on ollut niin väljä ja laajan harkinnanvaran jättävä, että sitä voidaan pitää ongelmallisena hakijoiden oikeusturvan kannalta. Lisäksi ei ole katsottu tarkoituksenmukaiseksi, että palvelunantaja voisi ryhtyä arvioimaan adoption edellytysten täyttymistä. Tämä tehtävä kuuluu adoptioeuvonnan antajalle ja adoptiolautakunnalle.

Kansainvälisen adoptiopalvelun antamisesta voi *2 kohdan* mukaan kieltäytyä tai sen antaminen voidaan keskeyttää myös, jos hakija laiminlyö 35 §:n mukaisen maksuvelvollisuutensa tai velvollisuutensa asettaa vakuus. Edellytyksenä on lisäksi, että hakija ei ole kehotuksesta huolimatta täyttänyt velvollisuuttaan hänelle asetetussa kohtuullisessa määrääjassa.

Palvelunantajan tulee antaa kansainvälisen adoptiopalvelun keskeyttämistä tai siitä kieltäytymistä koskeva kirjallinen päätös hallintolain edellyttämällä tavalla.

Pykälän *2 momenttiin* ehdotetaan otettavaksi kokonaan uusi säännös, joka koskee adoptionhakijan oikeutta hakea muutosta kieltäytymistä tai keskeyttämistä koskevaan päätökseen hallinto-oikeudelta hallintolainkäyttölain säännösten mukaisesti.

Muutoksenhaku valituksen johdosta annettuun hallinto-oikeuden päätökseen edellyttää, että korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Muutoksenhakuoikeus on sekä adoptionhakijalla että palvelunantajalla.

Jos muutoksenhakutuomioistuin kumoo palvelunantajan päätöksen, palvelunantajalla on velvollisuus antaa hakijalle kansainvälistä adoptiopalvelua.

38 §. Pakottavuus. Kansainvälinen adoptiopalvelu on samanaikaisesti sekä julkinen hallintotehtävä että palvelunantajan ja adoptiopalvelun käyttäjän väliseen sopimukseen perustuva toimeksianto. Ehdotetussa pykälässä säädetään selvyuden vuoksi, että palvelunantajan ja adoptiopalvelun käyttäjän väli-

seen sopimukseen otettavilla ehdoilla ei voida tehokkaasti poiketa 35—37 §:n säännöksistä asiakkaan vahingoksi. Jos sopimukseen on esimerkiksi otettu ehto, jolla rajoitetaan asiakkaan oikeutta 35 §:n 4 momentin mukaiseen palautukseen tai sovitaan korkeammasta viivästyskorosta kuin korkolain 4 §:n 1 momentissa säädetään, tällainen ehto on mitätön.

6 luku Lupamenettely adoptioasioissa

39 §. Lupavaatimus. Pykälässä säädetään siitä, milloin adoptioon tarvitaan adoptiolupa.

Pykälän *1 momentista* ilmenevän pääsäännön mukaan alle 18-vuotiaan lapsen adoptioon tarvitaan adoptiolupa, jos hakijalla tai adoptoitavalla lapsella taikka molemmilla on asuinpaikka Suomessa. Ehdotettu säännös poikkeaa lapseksiottamisesta annetun lain 25 §:stä, jonka mukaan adoptiolupaa edellytetään ainoastaan kansainvälisissä adoptioissa.

Pykälän *2 momentissa* säädetään poikkeuksista lupavaatimukseen. Kyse on tapauksista, joissa lapsi jo syystä tai toisesta asuu adoptionhakijan luona ja joissa adoptiolla vahvistetaan tosiasiallisesti vallitseva lapsen ja vanhemman välinen suhde. Säännös ei siten sovellu niin sanottuihin vieraan lapsen adoptioihin.

Lupavaatimuksen ulkopuolelle jäämisen edellytyksenä on lisäksi aina se, että kyse on kotimaisesta adoptiosta eli tilanteesta, jossa sekä hakijalla että lapsella on asuinpaikka Suomessa.

Adoptiolupaa ei momentin *1 kohdan* mukaan tarvita niin sanottuun perheen sisäiseen adoptioon. Rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain 9 §:n 2 momentista seuraa, että tämä kohta koskee vastaavasti perheen sisäistä adoptiota rekisteröidyn parin perheessä.

Momentin *2 kohdan* mukaan adoptiolupaa ei myöskään tarvita, kun adoptoitava lapsi on ollut vakiintuneesti hakijan hoidettavana tai kasvatettavana. Säännöksessä tarkoitetaan yhtäjaksoista tai korkeintaan vähäisiä katkoksia sisältävää, tosiasiallista pääasiallista vastuuta lapsen hoidosta ja kasvatuksesta. Esimerkiksi pelkkä taloudellinen vastuu lapsesta ei näin ollen täytä säännöksessä ilmaistuja edellytyksiä. Jotta voidaan katsoa, että

lapsen hoito ja kasvatusta hakijan luona olisi ollut säännöksessä tarkoitettulla tavalla vakiintunutta, kyse täytyy olla pitempiä aikaisia, yleensä vähintään vuoden ajan jatkuneesta tilanteesta. Viime kädessä edellytyksen täyttymistä arvioidaan kuitenkin tapauskohtaisesti.

Jotta lupavaatimuksen kiertäminen ei olisi mahdollista, 2 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa vaaditaan lisäksi, että lapsi on alun perin tullut hakijan hoidettavaksi muussa kuin adoptiotarkoituksessa, esimerkiksi perhehoitoon tai yksityisesti sijoitetuksi kasvatilapiseksi.

Jos adoption vahvistamista käräjäoikeudelta on 2 momentin nojalla tarkoitus hakea ilman adoptiolupaa, adoptioneuvonnassa on selvitettävä 2 momentin mukaisten edellytysten täytyminen. Niiden täytyminen on myös selostettava 30 §:n 1 momentissa tarkoitettua selvityksessä.

Pykälän 3 momentissa säädetään ajankohdasta, jolloin adoptiolupaa on haettava. Lähdekohtana on se, että lupaa on haettava ennen kuin hakija ottaa lapsen luokseen adoptiotarkoituksessa. Säännös on ohjeluonteinen. Adoptiolautakunta voi siis tutkia lupahakemuksen, vaikka se olisi tehty myöhemmin kuin 3 momentissa säädetään.

Pykälän 2 momentin nojalla adoptiolupaa ei pääsääntöisesti edellytetä tilanteissa, joissa lapsi jo entuudestaan asuu hakijan luona. Harvinaisissa poikkeustapauksissa on kuitenkin mahdollista, että lupa tällöinkin tarvitaan. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa lapsi on adoption hakemisen tullessa ajankohtaiseksi ollut hakijan hoidettavana vasta niin vähän aikaa, että 2 momentin 2 kohdassa säädetty edellytykset eivät täyty. Tällaisissa tilanteissa hakijan on haettava adoptiolupaa ennen kuin hän hakee adoption vahvistamista.

Ulkomailta adoptoidun lapsen vastaanottaminen ja vanhemmuus eroaa monessa suhteessa kotimaasta adoptoidun lapsen vastaanottamisesta ja vanhemmuudesta. Tämän vuoksi on tärkeää, että hakija jo adoptioneuvonnan aikana harkitsee ja päättää, hakeeko hän adoptiolasta Suomesta vai ulkomailta. Olennaista on myös se, että adoptioneuvonnan antaja ja adoptiolautakunta voivat arvioida hakijan valmiuksia nimenomaan suunnit-

eltuun adoptioon. Edellä todetusta seuraa, että hakijan on valittava, hakeeko hän lupaa kotimaiseen vai kansainväliseen adoptioon. Jos adoptionhakijan suunnitelmat myöhemmin muuttuvat ja hän tahtookin esimerkiksi hakea kotimaisen adoption sijasta adoptiolasta ulkomailta, hänen on haettava uutta, muutuneita suunnitelmia vastaavaa lupaa.

40 §. *Luvan edellytykset kotimaisessa adoptiossa.* Pykälässä säädetään adoptioluvan myöntämisen edellytyksistä tilanteessa, jossa sekä adoptionhakijalla että adoptoitavalla lapsella on asuinpaikka Suomessa. Luvan myöntäminen edellyttää 3 ja 6—9 §:ssä sekä 13 §:n 1, 2 ja 4 momentissa säädettyjen adoption edellytysten täyttymistä ja sitä, että hakijalle on annettu adoptioneuvontaa.

41 §. *Luvan edellytykset adoptoitaessa vieraasta valtiosta Suomeen palvelunantajan välityksellä.* Pykälä vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun lain 27 §:n 1 momenttia.

42 §. *Luvan edellytykset adoptoitaessa ilman palvelunantajaa vieraasta valtiosta Suomeen.* Pykälässä säädetään mahdollisuudesta myöntää lupa kansainväliseen adoptioon tilanteessa, jossa adoptiota ei voida toteuttaa palvelunantajan välityksellä. Lupa tällaiseen adoptioon myönnetään aina koskemaan tiettyä, hakemuksessa ilmoitettua ja päätöksessä yksilöityä lasta.

Kun adoptiolupaa haetaan käsillä olevan pykälän nojalla, adoptiolautakunnan on kussakin tapauksessa varmistuttava siitä, että adoptiota ei voida toteuttaa palvelunantajan välityksellä. Tämän edellytyksen täytyminen on ilman muuta selvää, jos adoptoitava lapsi asuu sellaisessa vieraassa valtiossa, jonka kanssa mikään suomalainen palvelunantaja ei harjoita adoptioyhteistyötä. Jos adoptoitava lapsi sen sijaan asuu sellaisessa vieraassa valtiossa, jonka kanssa tehtävään adoptioyhteistyöhön jollakin suomalaisella palvelunantajalla on lupa, asiassa on ennen tämän pykälän mukaisen luvan myöntämistä selvitettävä, ettei hakemuksessa tarkoitettua adoptiota voida toteuttaa kyseisen palvelunantajan välityksellä.

Luvan myöntäminen pykälän nojalla tapahtuvaan adoptioon edellyttää lisäksi 3 ja 6—9 §:ssä sekä 13 §:n 1, 2 ja 4 momentissa säädettyjen adoption edellytysten täyttymistä ja

sitä, että hakijalle on annettu adoptioeuvontaa.

Kun lupaviranomainen arvioi, onko suunniteltu adoptio lapsen edun mukainen, sen on subsidiariteettiperiaatteen mukaisesti tarkasteltava myös sitä, voisiko lapsi kansainvälisen adoption sijasta kasvaa alkuperävaltiossaan joko omassa perheessään tai esimerkiksi siellä mahdollisesti olevien muiden lähisukulaistensa luona.

Pykälän 2 momentissa säädetään siitä, milloisissa tapauksissa lupa ilman palvelunantajan myötävaikutusta tapahtuvaan adoptioon voidaan myöntää. Momentin 1 kohdan mukaan lupa voidaan myöntää ensiksikin sellaisen lapsen adoptioon, joka on hakijan tai hänen aviopuolisonsa lähisukulainen. Adoptoitava lapsi voi olla myös hakijalla entuudestaan olevan adoptiolapsen aikaisempi lähisukulainen, tyypillisesti adoptiolapsen biologinen sisarus.

Momentin 2 kohdan mukaan lupa ilman palvelunantajan myötävaikutusta tapahtuvaan adoptioon voidaan myöntää myös, jos adoptoitava lapsi on ollut vakiintuneesti hakijan hoidettavana ja kasvatettavana. Tämän edellytyksen tulkinnan osalta voidaan viitata 39 §:n 2 momentin 2 kohdan perusteluissa esitettyyn.

Momentin 2 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa vaaditaan lisäksi, että lapsi on alun perin tullut hakijan hoidettavaksi muussa kuin adoptiotarkoituksessa. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa ulkomailla asunut Suomen kansalainen on siellä asuvan ystävänsä kuoltua ottanut ystävänsä orvoksi jääneen lapsen aluksi tilapäisesti hoitoonsa ja hoitosuhde on ajan myötä vakiintunut kasvattivanhemmuudeksi, joka myöhemmin halutaan muuntaa adoptiovanhemmuudeksi.

Jos sen sijaan olosuhteiden perusteella on pääteltävissä, että lapsen hoitoon ottamisen tarkoituksena jo alun perinkin on ollut lapsen adoptio, lupa adoptioon ei voida käsitellä olevan pykälän nojalla myöntää. Osoituksena adoptiotarkoituksesta voidaan pitää esimerkiksi sitä, että hakija on itse aktiivisesti etsinyt paikallisesta lastenkodista lasta, jonka voisi ottaa hoitoonsa. Sitä, missä tarkoituksessa lapsi on tullut hakijan hoitoon, joudutaan viime kädessä selvittämään ja arvioimaan tapauskohtaisesti. Hakijan tulee

kyetä esittämään luotettavana pidettävä selvitys siitä, että lapsen hoitoon ottaminen on tapahtunut muussa kuin adoptiotarkoituksessa.

Kun hakijan on tarkoitus hakea lupaa ilman palvelunantajan myötävaikutusta tapahtuvaan adoptioon, adoptioeuvonnassa on selvitettävä 2 momentin mukaisten edellytysten täyttyminen. Niiden täyttyminen on myös selostettava 30 §:n 1 momentissa tarkoitettua selvityksessä.

Lupaviranomainen voi vaatia, että 2 momentin 1 kohdassa edellytetty lähisukulaisuus tarvittaessa selvitetään esimerkiksi DNA-tutkimuksen avulla.

43 §. Luvan edellytykset adoptoitaessa Suomesta vieraaseen valtioon. Pykälä vastaa vähäisiä tarkistuksia lukuun ottamatta lapseksiottamisesta annetun lain 27 §:n 2 momenttia. Merkittävin muutos nykyiseen verrattuna on se, että luvan myöntämisen edellytyksiin lisättäisiin vaatimus, että Suomesta ulkomaille adoptoitavalle lapselle on tullut antaa adoptioeuvontaa.

Lupa myönnetään tämän pykälän perusteella aina tietyn, hakemuksessa ilmoitetun ja päätöksessä yksilöidyn lapsen adoptoimiseen.

Kun lupaviranomainen arvioi, onko suunniteltu adoptio lapsen edun mukainen, sen on subsidiariteettiperiaatteen mukaisesti harkittava myös sitä vaihtoehtoa, että lapsi kansainvälisen adoption sijasta adoptoitaisiin tai sijoitettaisiin sijaisperheeseen tai jollakin muulla sopivalla tavalla hoidettaisiin Suomessa.

44 §. Lupaviranomainen. Pykälästä ilmenee, että toimivaltainen viranomainen adoptiolupaa koskeissa asioissa on Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastossa toimiva adoptiolautakunta. Lupa-asia tulee adoptiolautakunnassa vireille adoptionhakijan hakemuksesta. Jos aviopuoliset aikovat adoptoida lapsen yhdessä, heidän tulee yhdessä hakea adoptiolupaa.

45 §. Luvan erityinen ehto tai rajoitus. Pykälä vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun lain 27 §:n 3 momenttia. Pykälässä tarkoitettu rajoitus voi koskea esimerkiksi adoptoitavan lapsen ikää. Nykyistä käytäntöä vastaavalla tavalla adoptiolautakunta voisi tarvittaessa hakemuksesta muuttaa luvassa

olevaa erityistä ehtoa tai rajoitusta, jos siihen on perusteltu syy.

46 §. Todistus adoptioluvasta. Pykälän *1 momentissa* säädetään adoptiolautakunnan velvollisuudesta antaa todistus adoptioluvan myöntämisestä. Hakija tai hänen puolestaan toimiva palveluntarjoaja voi käyttää todistusta esimerkiksi asioidessaan adoptioasiassa ulkomaisten viranomaisten tai muiden toimielinten kanssa.

47 §. Luvan voimassaolo. Pykälä vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun lain 27 §:n 4 momenttia.

Pykälän *2 momentissa* tarkoitettua luvan voimassaoloajan pidentämistä on haettava ennen luvan voimassaoloajan päättymistä. Säännöksessä ei aseteta ylärajaa sille, kuinka monta kertaa adoptiolautakunta voi pidentää luvan voimassaoloaikaa.

Luvan voimassaoloajan pidentämiseen tarvitaan adoptioneuvonnan antajan lausunto. Ensimmäistä kertaa luvan voimassaoloaikaa pidennettäessä adoptioneuvonnan antajan lausunto voi yleensä olla verrattain suppea. Jos luvan voimassaoloaikaa pidennetään useampia kertoja, adoptioneuvonnan antajan tulee lausunnossaan selvittää adoptionhakijan olosuhteet ja niissä mahdollisesti tapahtuneet muutokset perusteellisemmin.

Jos kyse on 41 §:ssä tarkoitettusta luvasta, voimassaoloajan pidentämiseen tarvitaan lisäksi palveluntajan lausunto.

Pykälän *3 momentissa* säädetään, että jos lapsi on luvassa mainitussa määräajassa sijoitettu adoptionhakijan luokse adoptiotarkoituksessa, luvan voimassaolo jatkuu, kunnes adoptio on vahvistettu. Momentissa tarkoitettua sijoituksen suorittaa kotimaisissa adoptioissa adoptioneuvonnan antaja siten kuin 27 §:ssä säädetään. Kansainvälisissä adoptioissa sen suorittaa pääsääntöisesti ulkomainen palvelunantaja. Vieraasta valtiosta adoptoitavan lapsen voidaan katsoa tulleen sijoitukseksi adoptionhakijan luokse adoptiotarkoituksessa siitä hetkestä lukien, kun hakija on vastaanottanut lapsen ulkomailla.

Pykälän *4 momentin* mukaan luvan voimassaolo lakkaa, jos lapsi sijoituksen epäonnistumisen vuoksi otetaan pois adoptionhakijan luota. Toimenpiteistä lapsen sijoituksen epäonnistuttua säädetään lakiehdotuksen 28 §:ssä.

48 §. Luvan peruuttaminen. Pykälässä säädetään myönnetyn adoptioluvan peruuttamisesta.

Pykälän *1 momentissa* säädetään adoptioluvan peruuttamisen edellytyksistä. Lupa voidaan peruuttaa, jos hakijan olosuhteet ovat luvan myöntämisen jälkeen muuttuneet olennaisesti sillä tavoin, että luvan mukaisen adoption toteuttaminen ei olisi lapsen edun mukaista. Olennaisen muutoksen käsitettä käsitellään 49 §:n perusteluissa.

Lupaa ei voida peruuttaa enää adoption vahvistamisen jälkeen. Tuomioistuimen vahvistamispäätös estää luvan peruuttamisen, vaikka päätös ei vielä olisi lainvoimainen.

Pykälän *1 momenttia* sovelletaan vain lupapäätöksen antamisen jälkeen tapahtuneisiin olosuhdemuutoksiin. Pykälän *2 momentti* sisältää viittaussäännöksen hallintolain 8 luvun säännöksiin päätöksessä olevan virheen korjaamisesta. Jos adoptiolautakunta esimerkiksi havaitsee lupapäätöksen perustuneen hakijan antamiin selvästi virheellisiin tietoihin, lautakunta voi hallintolain 50 §:n nojalla poistaa päätöksensä ja ratkaista asian uudelleen.

49 §. Ilmoitusvelvollisuus. Pykälän *1 momentissa* säädetään hakijan velvollisuudesta ilmoittaa viipymättä adoptiolautakunnalle olosuhteissaan tapahtuneesta olennaisesta muutoksesta. Ilmoitusvelvollisuus on olemassa luvan voimassaoloaikana, ja se päättyy, kun adoptio vahvistetaan.

Säännöksessä tarkoitettuna olennaisena muutoksena hakijan olosuhteissa voidaan pitää esimerkiksi kuolemantapausta hakijan perheessä, avioeroa, raskautta, vakavaa sairautta, rikostuomiota, työttömäksi jäämistä sekä muuttoa toiselle paikkakunnalle. Myös uuden perheenjäsenen, kuten hakijan parisuhdekumppanin tai perheeseen sijoitetun lapsen muuttoa asumaan hakijan kanssa samaan talouteen on pidettävä olennaisena muutoksena. Olennaisen muutoksen käsitettä ei ole mahdollista määritellä tyhjentävästi. Näin ollen myös muunlaiset muutokset hakijan olosuhteissa saattavat synnyttää ilmoitusvelvollisuuden.

Vähäisenä olosuhteiden muutoksena, joka ei edellytä ilmoitusta adoptiolautakunnalle, voidaan pitää esimerkiksi hakijan työpaikan vaihtumista siten, ettei vaihtuminen vaikuta perheen arkeen tai taloudelliseen asemaan.

kielteisesti. Myöskään esimerkiksi hakijan muutto samalla paikkakunnalla entistä vastaaviin olosuhteisiin ei vaadi ilmoituksen tekemistä.

Adoptioluvan myöntämisen yhteydessä adoptiolautakunnan tulee informoida hakijaa tämän pykälän mukaisesta ilmoitusvelvollisuudesta selkeällä ja helposti ymmärrettävällä tavalla.

Pykälän 2 momentissa säädetään adoptio-neuvonnan antajan ja palvelunantajan velvollisuudesta ilmoittaa adoptiolautakunnalle tietoonsa tulleesta hakijan olosuhteiden muutoksesta, joka voi aiheuttaa adoptioluvan peruuttamisen, ja seikasta, joka voi aiheuttaa lupapäätöksen poistamisen. Tämäkin ilmoitusvelvollisuus päättyy, kun adoptio vahvistetaan.

Ilmoitus on tehtävä esimerkiksi silloin, kun adoptio-neuvonnan antaja tai palvelunantaja havaitsee, että adoptionhakija on antanut adoptio-neuvonnassa tai palvelunantajalle väärää tai harhaanjohtavia tietoja itsestään tai olosuhteistaan.

Momentissa säädetään lisäksi adoptiolautakunnan velvollisuudesta antaa tieto ilmoituksesta palvelunantajalle, jos hakija saa kansainvälistä adoptiopalvelua.

Pykälän 3 momentissa säädetään adoptio-neuvonnan antajan ja palvelunantajan velvollisuudesta keskeyttää väliaikaisesti adoptio-neuvonnan tai kansainvälisen adoptiopalvelun antaminen. Tämä velvollisuus syntyy, kun adoptio-neuvonnan antaja tai palvelunantaja itse tekee 2 momentissa tarkoitetun ilmoituksen tai saa tiedon jonkun muun tekemästä 1 tai 2 momentissa tarkoitetusta ilmoituksesta.

Säännöksessä tarkoitettu keskeyttäminen tarkoittaa sitä, että aktiivisista toimenpiteistä adoptioprosessin eteenpäin viemiseksi on pidättäydyttävä, kunnes lautakunta on tehnyt ilmoituksen johdosta päätöksen. Adoptio-neuvonnan antaja ei saa esimerkiksi sijoittaa lasta adoptionhakijan luokse eikä palvelunantaja saa lähettää hakijan adoptionhakemusta ulkomaiselle palvelunantajalle ennen lautakunnan päätöstä. Hakijan asiakassuhde adoptio-neuvonnan antajaan tai palvelunantajaan voi keskeytyksestä huolimatta jatkua.

50 §. Muutoksenhaku. Pykälän 1 momentissa säädetään adoptionhakijan oikeudesta

hakea muutosta adoptiolautakunnan päätökseen, joka koskee 6 luvussa tarkoitettua asiaa. Käytännössä tämä tarkoittaa lähinnä adoptioluvan myöntämistä, sen voimassaoloajan jatkamista sekä myönnetyn luvan peruuttamista koskevia päätöksiä. Valitus tehdään hallinto-oikeudelle siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Pykälän 2 momentissa säädetään jatkomuutoksenhausta hallinto-oikeuden päätökseen. Säännöksen mukaan adoptionhakija tai adoptiolautakunta saa hakea muutosta hallinto-oikeuden päätökseen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Adoptiolautakunnan muutoksenhakuoikeus ja muutoksenhaun valituslupanalaisuus ovat uusia säännöksiä voimassa olevaan sääntelyyn nähden.

Adoptiolautakunnan oikeus hakea muutosta hallinto-oikeuden päätökseen on katsottu tarpeelliseksi ottaen huomioon, että lapsen edun kannalta on olennaista pyrkiä turvaamaan adoptiolupaa koskevien päätösten oikeellisuus. Myös perustuslakivaliokunta on katsonut, että lastensuojeluasioissa viranomaisen muutoksenhakuoikeutta voidaan asioiden luonne huomioon ottaen pitää hyväksyttävänä (PeVL 58/2006 vp).

Ehdotus muutoksenhaun säätämisestä valituslupaa edellyttäväksi perustuu keskeisesti siihen, että adoptiolupaa koskevissa asioissa on pääsääntöisesti kysymys yksittäisten hakijoiden ominaisuuksien ja olosuhteiden arvioinnista lapsen edun näkökulmasta eikä oikeudellisten kysymysten ratkaisemisesta. Hallintolainkäyttölain 13 §:ssä säädetty valitusluvan myöntämisen perusteet ovat riittävät turvaamaan sen, että adoptiolupaa koskeva asia voidaan jatkossakin saattaa korkeimman hallinto-oikeuden tutkittavaksi, jos siihen on todellista tarvetta.

7 luku Adoption vahvistaminen

51 §. Adoption vahvistaminen. Pykälän 1 momentti vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun lain 1 §:n 2 momenttia.

Pykälän 2 momentti vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun lain 29 §:n 2 momenttia. Jos aviopuolisot haluavat adoptoida lapsen yhdessä, heidän tulee yhdessä hakea adoption vahvistamista.

Pykälän 3 momentti vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun lain 29 §:n 1 momenttia. Oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 16 §:n nojalla adoption vahvistamista koskeva asia tutkitaan pääsääntöisesti käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiirissä adoptionhakijalla on kotipaikka tai vakituinen asuinpaikka.

52 §. Tuomioistuimelle esitettävä selvitys. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan otettavaksi yleinen säännös hakijan velvollisuudesta liittää hakemukseensa tarpeellinen selvitys siitä, että adoption vahvistamiseen on lain mukaiset edellytykset.

Jos kyse on alaikäisen lapsen adoptiosta, hakijan on esitettävä selvitys muun ohella siitä, että asiaan osallisille on annettu adoptio-neuvontaa. Hakija voi yleensä esittää tuomioistuimelle selvityksen tästä liittämällä hakemukseensa 30 §:n 1 momentissa tarkoitetun kirjallisen selvityksen adoptio-neuvonnan antamisesta.

Jos esimerkiksi toinen adoptoitavan lapsen vanhemmista asuu ulkomailla, hänelle ei välttämättä ole annettu adoptio-neuvontaa 4 luvun mukaisesti. Tällaisessa tapauksessa 30 §:n 1 momentissa tarkoitetun selvityksen sijasta hakemukseen voidaan liittää esimerkiksi asianomaisen valtion toimivaltaisen viranomaisen tai muun toimivaltaisen toimielimen antama todistus adoptio-neuvonnan tai sitä vastaavan ohjauksen antamisesta.

Alaikäisen lapsen adoptiota haettaessa hakijan olisi esitettävä tuomioistuimelle myös selvitys siitä, että hänellä tarvittaessa on voimassa oleva adoptiolupa. Lain 39 §:stä ilmenee, milloin adoptioon tarvitaan adoptiolupa. Jos adoptiolupaa ei lain mukaan tarvita, hakemukseen liitetystä selvityksestä on käytävä ilmi ne seikat, joiden vuoksi lupa ei kyseisessä tapauksessa ole tarpeellinen.

53 §. Selvityksen hankkiminen. Pykälä vastaa terminologisia muutoksia lukuun ottamatta lapseksiottamisesta annetun lain 30 §:ää.

54 §. Kuuleminen. Pykälän 1 ja 2 momentti vastaavat terminologisia muutoksia lukuun ottamatta lapseksiottamisesta annetun lain 31 §:ää.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös sellaisen tilanteen varalta, jossa lapsen vanhempi on antaessaan suostumuksen adoptioon ilmoittanut, että hän ei tahdo tulla kuulluksi tuomioistuimessa. Täl-

löin hänelle ei tule ilman erityistä syytä varata tilaisuutta tulla kuulluksi.

Jo lapseksiottamisesta annetun lain säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen perusteluissa on esitetty, että vanhempaa, joka on antanut suostumuksensa lapseksiottamiseen niin sanottuna avoimena suostumuksena (eli sellaisena suostumuksena, jossa ei yksilöidä lapseksiottajia), ei pääsäännön mukaisesti tulisi kuulla lapseksiottamista koskevassa asiassa, vaan ainoastaan siinä tapauksessa, että kuulemiseen on ilmennyt erityistä aihetta (HE 147/1978 vp). Käräjäoikeudet ovat eräissä tapauksissa kuitenkin varanneet myös avoimen suostumuksen antaneille vanhemmille tilaisuuden tulla kuulluksi, vaikka siihen ei ole ollut erityistä aihetta. Oikeuskäytännön yhdenmukaistamiseksi menettelyohje ehdotetaan kirjattavaksi nimenomaisesti lakiin.

55 §. Edunvalvojan määrääminen. Pykälän 1 momentti vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun asetuksen 17 §:ää. Koska edunvalvojan määräämisessä on kyse lapsen oikeusturvan takeesta, asiasta on perusteltua säätää lain tasolla.

Alaikäisen adoptoitavan lapsen etu saattaa olla ristiriidassa hänen huoltajansa edun kanssa esimerkiksi tilanteessa, jossa sijaisvanhemmat hakevat sijaishuollossa olevan 12 vuotta täyttäneen lapsen adoptoimista ja lapsi on antanut suostumuksensa adoptioon, mutta huoltaja vastustaa sitä. Tällaisessa tilanteessa tuomioistuimen on määrättävä lapselle edunvalvoja valvomaan hänen etuaan asiassa.

Pykälän 2 momentin mukaan edunvalvojan palkkio ja kulujen korvaus maksetaan valtion varoista. Tämä on katsottu perustelluksi ottamisen huomioon, että kysymys on alaikäiselle lapselle viran puolesta määrättävästä edunvalvojasta hänen henkilöään koskevassa tärkeässä asiassa.

Momenttiin ehdotetaan lisäksi informatiivisuussyistä otettavaksi viittaus holhoustoimista annettuun lakiin.

56 §. Muutoksenhakuoikeus. Pykälä vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun lain 32 §:ää.

57 §. Käsitteilyn kiireellisyys. Pykälä vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun lain 33 §:ää.

8 luku **Adoptiolapsen oikeus pitää yhteyttä aikaisempaan vanhempansa**

58 §. *Yhteydenpito-oikeuden vahvistaminen.* Pykälä sisältää säännökset mahdollisuudesta vahvistaa tuomioistuimen päätöksellä, että alaikäisellä adoptiolapsella on oikeus pitää yhteyttä aikaisempaan vanhempansa.

Pykälässä tarkoitettua yhteydenpitoa voi olla esimerkiksi kirjeenvaihto tai puhelinoi-
tot lapsen ja aikaisemman vanhemman välillä, heidän välisensä lyhyemmät tapaamiset tai lapsen pitempiaikainen oleskelu aikaisemman vanhemman luona. Yhteydenpidon tarkempi sisältö määriteltäisiin kussakin tapauksessa erikseen.

Adoptiolapsen kehitystä kuvaavien tietojen tai lapsesta otettujen valokuvien lähettäminen lapsen aikaisemmille vanhemmille ei ole tässä pykälässä tarkoitettua yhteydenpitoa. Tietojen tai kuvien lähettämisestä voidaan vastaisuudessakin osapuolten kesken sopia. Koska tällainen yksipuolinen tietojen tai kuvien lähettäminen ei kuitenkaan tapahdu ensisijaisesti lapsen edun vuoksi, ei ole katsottu tarpeelliseksi, että sitä koskeva sopimus voitaisiin vahvistaa tuomioistuimen päätöksellä ja että siihen siten liittyisi mahdollisuus pakotäytäntöönpanoon.

Adoptiolapsen aikaisemmalla vanhemmalla tarkoitetaan tässä pykälässä, kuten muuallakin lakiehdotuksessa, henkilöä, joka ennen adoptiota oli juridisesti lapsen vanhempi. Lapsella ei siten voida vahvistaa olevan oikeutta pitää yhteyttä esimerkiksi sellaiseen biologiseen isään, jonka isyyttä ei ollut isyyslain mukaisesti todettu tai vahvistettu ennen adoption vahvistamista.

Pykälän *1 momentista* ilmenee, että yhteydenpito-oikeuden vahvistaminen perustuisi aina lapsen aikaisemman vanhemman ja adoptiovanhempien väliseen sopimukseen. Yleisperusteluissa on esitetty syyt, joiden vuoksi tällaista sopimusta edellytetään.

Lapsensa adoption luovuttava vanhempi voi adoptioneuvonnassa asettaa suostumuksen antamisen ehdoksi sen, että lapsi saa adoption jälkeen pitää häneen yhteyttä. Tällöin adoptioneuvonnan antajan on pyrittävä löytämään lapselle sellaiset adoptiovanhemmat, jotka voivat hyväksyä luovuttavan van-

hemman esittämät toivomukset yhteydenpidosta ja joilla arvioidaan olevan edellytykset huolehtia yhteydenpidon toteuttamisesta myös käytännössä.

Yhteydenpitoa koskeva sopimus olisi vahvistettava tuomioistuimen päätöksellä, jotta se olisi täytäntöönpanokelpoinen. Sopimuksen vahvistuttaminen tuomioistuimessa ei tietenkään olisi pakollista.

Ehdotuksen mukaan tuomioistuin voi vahvistaa sopimuksen mukaisen yhteydenpito-oikeuden vain, jos ei ole aihetta olettaa, että yhteydenpito olisi vastoin lapsen etua. Pääsääntöisesti tuomioistuin voi lähteä siitä, että erityisesti adoptioneuvonnan antajan myötävaikutuksella tehty sopimus on lapsen edun mukainen. Yhteydenpito-oikeutta ei kuitenkaan saa vahvistaa, jos asiassa ilmenee seikkoja, joiden vuoksi sopimuksen mukainen yhteydenpito ei olisi lapsen edun mukaista. Mitä pitempi aika on kulunut sopimuksen tekemisestä siihen, että tuomioistuimelta haetaan päätöstä yhteydenpito-oikeuden vahvistamisesta, sitä perusteellisemmin tuomioistuimen on selvitettävä, onko sopimuksen mukaisen yhteydenpito-oikeuden vahvistaminen lapsen edun mukaista.

Tarkoituksena on, että yhteydenpitoa koskeva sopimus yleensä tehdään ennen adoption vahvistamista ja että yhteydenpito-oikeuden vahvistamista haetaan adoption vahvistamisen yhteydessä. Tällöin adoptioneuvonnan antajan ja tuomioistuimen on jo adoption vahvistamishetkellä mahdollista arvioida, onko adoption ja sovitun yhteydenpidon muodostama kokonaisjärjestely lapsen edun mukainen.

Jotta sääntely olisi riittävän joustavaa, ehdotetaan poikkeuksellisia tilanteita varten kuitenkin, että yhteydenpito-oikeuden vahvistamista voidaan hakea myös erillisenä asiana adoption vahvistamisen jälkeen. Käytännössä kyse voi olla esimerkiksi tilanteesta, jossa aikaisemman vanhemman elämäntilanne on adoption vahvistamisen jälkeen muuttunut sellaiseksi, että hän on halukas ja kykenevä siihen, että lapsi voi olla yhteydessä häneen, ja myös adoptiovanhemmat suostuvat yhteydenpidon aloittamiseen. Adoptioneuvonnan antajan on 25 §:n 1 momentin nojalla annettava asiaan osallisille neuvontaa, apua ja tukea myös silloin, kun he harkitsevat yh-

teydenpitoa koskevan sopimuksen tekemistä vasta adoption vahvistamisen jälkeen.

Sopimusta tehtäessä on vaikea ennakoida tarkalleen yhteydenpidon toimivuutta lapsen edun kannalta pidemmällä aikavälillä. Sopimuksen tekemisen yhteydessä voidaan sopia myös esimerkiksi sopimuksen uudelleentarkastelusta tietyn määräajan kuluttua.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että tuomioistuin voi yhteydenpito-oikeutta koskevaa päätöstä tehdessään muuttaa tai täsmentää lapsen aikaisemman vanhemman ja adoptiovanhempien sopimia yhteydenpitoa koskevia ehtoja. Tuomioistuin ei kuitenkaan voi ehdotetun säännöksen nojalla muuttaa yhteydenpidon ehtoja vähäistä enempää. Esimerkiksi adoptiolapsen ja aikaisemman vanhemman välisten tapaamisten keston vähäistä suurempi pidentäminen tai lyhentäminen taikka tapaamisten järjestelyminen kokonaan uudelleen ei säännöksen nojalla olisi mahdollista.

Tuomioistuin voisi muuttaa tai täsmentää sovittuja yhteydenpidon ehtoja vain asiaan osallisen esittämästä pyynnöstä. Viran puolesta muutoksia sopimukseen ei voitaisi tehdä. Pynnön esittäneen vastapuolelle olisi varattava tilaisuus lausua asiasta.

Yhteydenpitoa koskevien ehtojen muuttaminen tai täsmentäminen edellyttää, että se edistää yhteydenpidon toteuttamista. Säännöksen nojalla voidaan muuttaa tai täsmentää esimerkiksi lapsen noutamista ja palauttamista koskevia tarkkoja menettelytapamääräyksiä. Muuttamisen syynä voi olla muun muassa aikaisemman vanhemman muuttunut työaika tai asuinpaikka.

Myös siinä tapauksessa, että yhteydenpidon ehdot ovat sopimuksessa jääneet ristiriitoja aiheuttavalla tavalla epäselviksi, tuomioistuin voi täsmentää ehtoja.

Yhteydenpitoa koskevien ehtojen muuttaminen tai täsmentäminen puheena olevan säännöksen nojalla edellyttää lisäksi adoptiolain yleisten periaatteiden mukaisesti, että se on lapsen edun mukaista.

59 §. *Vahvistetun yhteydenpito-oikeuden muuttaminen.* Pykälässä säädetään tuomioistuimen vahvistaman yhteydenpito-oikeuden muuttamisesta. Tämä edellyttää sitä, että lapsen aikaisempi vanhempi ja adoptiovanhemmat ovat sopineet vahvistetun yhteydenpito-

oikeuden muuttamisesta, että olosuhteet ovat yhteydenpito-oikeuden vahvistamista koskevan päätöksen antamisen jälkeen muuttuneet tai että aikaisemman päätöksen muuttamiseen muutoin on aihetta.

Vahvistetun yhteydenpito-oikeuden muuttamista edellyttävä olosuhteiden muutos voi olla esimerkiksi se, että lapsi muuttaa toiselle paikkakunnalle kauas aikaisemman vanhemman asuinpaikasta, minkä vuoksi tapaamiset täytyy järjestää aiemmin sovitusta poikkeavalla tavalla. Yhteydenpito-oikeuden muuttamiseen voi olla aihetta myös esimerkiksi silloin, kun käytännössä osoittautuu, että lapsen aikaisempi vanhempi on kykenemätön vastaamaan lapsen turvallisuudesta ja hyvinvoinnista sovittujen tapaamisten aikana.

Vahvistettua yhteydenpito-oikeutta voidaan muuttaa ensiksikin siten, että osapuolet tekevät yhteydenpidosta uuden sopimuksen, jolle haetaan tuomioistuimen vahvistus. Tuomioistuimen päätökseen, jolla uuden sopimuksen mukainen yhteydenpito-oikeus vahvistetaan, sovelletaan 58 §:ää. Toisin sanoen uudenkin sopimuksen mukaisen yhteydenpito-oikeuden vahvistaminen edellyttää, että se ei ole vastoin lapsen etua, ja uuttakin sopimusta vahvistettaessa osapuolten sopimia yhteydenpitoa koskevia ehtoja voidaan vähäisessä määrin muuttaa tai täsmentää siten kuin 58 §:n 2 momentissa säädetään.

Vahvistettua yhteydenpito-oikeutta voidaan kuitenkin muuttaa tuomioistuimen päätöksellä, vaikka osapuolet eivät pääsisikään yhteisymmärrykseen aikaisemman sopimuksen muuttamisesta. Tällaista päätöstä tehtäessä tuomioistuin voi määritellä yhteydenpidon ehdot periaatteessa alkuperäisen sopimuksen ehdoista riippumatta. Yhteydenpito voidaan siis päätöksessä määritellä esimerkiksi kokonaan toisen laatuiseksi tai joko useammin tai harvemmin tapahtuvaksi kuin alkuperäisessä sopimuksessa.

Yhteydenpitoa koskevaa asiaa lapsen edun kannalta arvioitaessa on kuitenkin pyrittävä mahdollisuuksien mukaan välttämään sitä, että lapsen elämäntilanteeseen tehdään äkillisiä ja yllättäviä muutoksia. Samoin on yhteydenpidon jatkumisen turvaamiseksi pyrittävä välttämään sitä, että tuomioistuimen päätöksellä aiheutetaan tarpeettomia ristiriitoja lapsen aikaisemman vanhemman ja adoptiovan-

hempien välille. Erityisesti yhteydenpidon merkittävälle laajentamiselle suhteessa alun perin sovittuun vastoin adoptiovanhempien tahtoa tulee siksi olla lapsen edun kannalta erittäin painavat perusteet.

60 §. Lapsen mielipiteen huomioon ottaminen. Pykälässä säädetään tuomioistuimen velvollisuudesta ottaa yhteydenpitoa koskevaa asiaa ratkaistaessa huomioon lapsen toivomukset ja mielipide lapsen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla. Tämä velvollisuus on olemassa sekä harkittaessa yhteydenpito-oikeuden vahvistamista että harkittaessa vahvistetun yhteydenpito-oikeuden muuttamista.

Jos yhteydenpito-oikeuden vahvistamista haetaan adoption vahvistamisen yhteydessä, lapsen toivomukset ja mielipide myös yhteydenpidon osalta on pääsääntöisesti selvitetty jo adoptioeuvonnassa. Jos yhteydenpito-oikeuden vahvistamista haetaan vasta adoption vahvistamisen jälkeen tai jos haetaan vahvistetun yhteydenpito-oikeuden muuttamista, lapsen toivomukset ja mielipide selvitetään siten kuin 63 §:ssä säädetään.

61 §. Vireillepano. Pykälän 1 momentin mukaan yhteydenpitoa koskeva asia pannaan vireille käräjäoikeudessa kirjallisella hakemuksella, jonka voivat tehdä lapsen aikaisemmat vanhemmat tai toinen heistä, adoptiovanhemmat tai toinen heistä, lapsen huoltaja tai kunnan sosiaalihuollon toimielin.

Ilmaisu ”yhteydenpitoa koskeva asia” kattaa sekä yhteydenpito-oikeuden vahvistamisen että vahvistetun yhteydenpito-oikeuden muuttamisen. Yhteydenpito-oikeuden vahvistamista voidaan hakea joko adoption vahvistamisen yhteydessä tai myöhemmin erillisenä hakemusasiaina. Vahvistetun yhteydenpito-oikeuden muuttaminen on aina erillinen hakemusasia.

Lapsen aikaisemmalla vanhemmalla on siis oikeus yksinkin panna vireille yhteydenpitoa koskeva asia. Tuomioistuimien voi kuitenkin 58 §:n 1 momentin mukaan vahvistaa yhteydenpito-oikeuden vain, jos siitä on aikaisemman vanhemman ja adoptiovanhempien kesken sovittu. Aikaisemman vanhemman hakemus ei näin ollen voi johtaa yhteydenpito-oikeuden vahvistamiseen, jollei tällaista sopimusta ole tehty.

Pykälän 2 momentissa säädetään oikeuspaikasta yhteydenpitoa koskevassa erillisessä asiassa. Tällaisen asian käsittelee tuomioistuimien, joka oikeudenkäymiskaaren 10 luvun säännösten mukaan on toimivaltainen tapamisoikeutta koskevassa asiassa. Asia tutkitaan mainitun luvun 13 §:n mukaan pääsääntöisesti käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiirissä lapsella on kotipaikka tai vakinainen asuinpaikka.

62 §. Kuuleminen. Pykälän 1 momentissa säädetään tuomioistuimen velvollisuudesta varata muille asiaan osallisille tilaisuus tulla kuulluksi yhteydenpitoa koskevan hakemuksen johdosta.

Pykälän 2 momentissa säädetään poikkeuksista 1 momentin kuulemisvelvollisuuteen. Perusteet asiaan osallisen kuulematta jättämiselle ovat samat kuin 54 §:n 2 momentissa.

Kun haetaan tuomioistuimen vahvistaman yhteydenpito-oikeuden muuttamista, tuomioistuimen on yleensä tarpeen kuulla lapsen aikaisemmista vanhemmista vain sitä, johon lapsella on vahvistettu olevan oikeus pitää yhteyttä. Myös toista aikaisempaa vanhempaa on kuitenkin kuultava hakemuksen johdosta, jos se yksittäistapauksessa on asian ratkaisemiseksi tarpeen. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa on kahdella erillisellä päätöksellä vahvistettu lapsella olevan oikeus pitää yhteyttä kumpaankin aikaisempaan vanhempaansa. Tällaisessa tapauksessa yhden päätöksen muuttaminen saattaa nimittäin välillisesti vaikuttaa myös lapsen mahdollisuuksiin pitää yhteyttä toiseen vanhempaansa.

63 §. Selvityksen hankkiminen, lapsen kuuleminen ja väliaikainen määräys. Pykälän 1 momentissa säädetään tuomioistuimen velvollisuudesta hankkia tarvittaessa yhteydenpitoa koskevan asian ratkaisemista varten tarvittavaa selvitystä. Momentissa tarkoitettu selvitys koskee lapsen toivomuksia ja mielipidettä sekä muita asian ratkaisemiseen vaikuttavia olosuhteita. Se rinnastuu käytännössä pitkälti selvitykseen, jonka tuomioistuin voi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 16 §:n nojalla hankkia lapsen tapaamisoikeutta koskevassa asiassa.

Kunnan sosiaalihuollon toimielimeltä ei yleensä ole tarpeen hankkia tässä momentissa tarkoitettua selvitystä, jos yhteydenpito-

oikeuden vahvistamisen edellytykset on käsitelty adoptioneuvonnassa ja sopimus on tehty adoptioneuvonnan antajan myötävaikutuksella.

Pykälän 2 momentista ilmenee, että yhteydenpitoa koskevassa asiassa noudatetaan, mitä lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 15 §:n 2 momentissa säädetään lapsen henkilökohtaisesta kuulemisesta tuomioistuimessa, 16 §:n 3 momentissa salassa pidettävien tietojen ilmaisemisesta selvityksessä ja oikeudenkäynnissä sekä 17 §:ssä väliaikaisen määräyksen antamisesta.

64 §. Päätöksen täytäntöönpano. Pykälän mukaan yhteydenpito-oikeutta koskeva päätös pannaan täytäntöön noudattaen, mitä lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetussa laissa (619/1996, jäljempänä *täytäntöönpanolaki*) säädetään tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta.

Täytäntöönpanolain 2 §:n mukaisesti yhteydenpito-oikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanoon ei saa ryhtyä vastoin 12 vuotta täyttäneen lapsen tahtoa. Täytäntöönpanoon ei myöskään saa ryhtyä vastoin 12 vuotta nuoremman lapsen tahtoa, jos lapsi on niin kehittynyt, että hänen tahtonsa voidaan kiinnittää huomiota.

Yhteydenpito-oikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanoa haetaan käräjäoikeudelta (täytäntöönpanolain 4 §). Käräjäoikeuden on yleensä määrättävä asiassa sovittelija, joka järjestää asiassa sovittelun siten kuin täytäntöönpanolain 2 luvussa säädetään. Asian käsittelystä tuomioistuimessa säädetään täytäntöönpanolain 3 luvussa ja tuomioistuimen päätöksestä lain 4 luvussa.

Erona tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanoon on ehdotuksen mukaan kuitenkin se, että adoptiolain mukaista yhteydenpito-oikeutta koskevaa päätöstä täytäntöön pantaessa lasta ei voitaisi määrätä noudettavaksi täytäntöönpanolain 16 §:n 3 momentin mukaan.

9 luku **Kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvat säännökset**

65 §. Tuomioistuimen toimivalta. Pykälään on otettu säännökset suomalaisen tuomiois-

tuimen kansainvälisestä toimivallasta adoptioon vahvistamista koskevassa asiassa. Tuomioistuimen kansainvälisen toimivallan eli yleistoimivallan sääntelyssä on kysymys siitä, milloin asialla on katsottava olevan sellaiset liittymät Suomeen, että asia on aiheellista tutkia täällä.

Pykälän 1 momentti sisältää suomalaisen tuomioistuimen kansainvälisen toimivallan pääasialliset määräytymisperusteet. Riittävässä liittymänä Suomeen pidetään ehdotetun säännöksen mukaan sitä, että adoptoitavalla tai adoptionhakijalla on täällä asuinpaikka. Asuinpaikan käsitettä on selostettu 31 §:n perusteluissa.

Ehdotettu säännös vastaa pääosin lapseksiottamisesta annetun lain 34 §:n 1 momenttia. Erona on kuitenkin se, että aviopuolisoiden ollessa yhdessä hakijoina suomalaisen tuomioistuimen kansainvälisen toimivallan perusteeksi riittää vastaisuudessa, että vain toisella heistä on asuinpaikka Suomessa. Tilanteet, joissa adoptiota yhdessä hakevilla aviopuolisilla on asuinpaikka eri valtioissa, ovat sinänsä todennäköisesti harvinaisia. Varsinkin aikuisadoption osalta tällainen tilanne saattaa kuitenkin olla mahdollinen. Jos alaikäisen lapsen adoptiota hakevilla aviopuolisilla on asuinpaikka eri valtioissa, tuomioistuimen on otettava tämä seikka huomioon harkitessaan sitä, täyttyvätkö 3 §:ssä säädetyt adoption edellytykset.

Pykälän 2 momentti sisältää säännöksen, jonka nojalla suomalaisella tuomioistuimella on poikkeuksellisesti kansainvälinen toimivalta tutkia adoption vahvistamista koskeva hakemus, vaikka sekä adoptoitavan että kummankin hakijan asuinpaikka on muualla kuin Suomessa. Ehdotettu säännös pohjautuu lapseksiottamisesta annetun lain 34 §:n 2 momenttiin, mutta sen soveltamisalaa ehdotetaan täsmennettäväksi.

Momentin mukaisen toimivaltaperusteen olemassa olo edellyttää 1 kohdan mukaan ensiksikin sitä, että adoptoitava tai jompikumpi hakijoista on Suomen kansalainen. Edellytys vastaa voimassa olevaa lakia. Sen soveltamista ei estä se, että henkilöllä on samanaikaisesti myös jonkin muun valtion kuin Suomen kansalaisuus.

Toimivaltaperusteen olemassa olo edellyttää 2 kohdan mukaan lisäksi sitä, että asiaa ei

voida saattaa tutkittavaksi siinä valtiossa, jossa adoptoitavalla tai hakijalla on asuin- tai kotipaikka, tai että asian vireillepano tällaisessa valtiossa aiheuttaisi kohtuuttomia vaikeuksia. Jos adoptoitavan ja hakijoiden asuinpaikkavaltiot ja kotipaikkavaltiot ovat eri valtioita, mainitun edellytyksen tulee täytyä suhteessa kaikkiin näihin valtioihin.

Asian tutkimisen vieraassa valtiossa voi estää esimerkiksi se, että kyseisen valtion lainsäädäntö ei ylipäättään tunne adoptiota. Asian tutkimisen vieraassa valtiossa voi estää myös se, että kyseisen valtion tuomioistuimilta puuttuu asiassa toimivalta.

Asian vireillepanosta vieraassa valtiossa voidaan katsoa aiheutuvan hakijalle kohtuuttomia vaikeuksia esimerkiksi silloin, kun kyseisen valtion sotatila tai siihen verrattavat epävakaut olot olennaisesti vaikeuttaisivat asian hoitamista siellä. Myös asian käsittelyssä vieraassa valtiossa aiheutuvat poikkeuksellisen suuret kustannukset, huomattavat vaikeudet esittää siellä näyttöä hakemuksen tueksi tai muut vastaavat seikat voidaan ottaa huomioon harkittaessa, voidaanko asia tutkia Suomessa.

Pykälän 3 momentti vastaa lapseksiottamisesta annetun lain 34 §:n 3 momenttia.

66 §. Sovellettava laki. Pykälä vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun lain 35 §:n 1 ja 2 momenttia.

Lapseksiottamisesta annetun lain 35 §:n 3 momentin mukaan lapseksiottamista ei tule vahvistaa, jos on ilmeistä, että alle 18-vuotias lapseksi otettava siirtyy asumaan vieraaseen valtioon, jossa Suomessa vahvistettu lapseksiottaminen ei ole pätevä, ja että lapseksi otettavalle aiheutuu pätemättömyydestä olennaista haittaa. Vastaavaa säännöstä ei ehdoteta otettavaksi adoptiolakiin. Tiedossa ei ole tapauksia, joissa nykyisen lain säännöstä olisi käytännössä sovellettu. Jos vastaisuudessa yksittäistapauksessa olisi tiedossa, että vieraaseen valtioon siirtymässä olevalle lapselle aiheutuisi Suomessa vahvistetun adoption pätemättömyydestä siellä olennaista haittaa, tämä voidaan ottaa huomioon harkittaessa 3 §:n nojalla, onko adoption vahvistaminen lapsen edun mukaista.

67 §. Suostumuksen antaminen adoptioon vieraassa valtiossa. Pykälän 1 momentti vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun

lain 36 §:n 1 momenttia. Nykyisestä poiketen säännös koskisi kuitenkin paitsi vanhempien suostumusta myös muuta adoptioon annettavaa suostumusta. Säännöksen soveltamisalan laajentaminen tällä tavalla on tarpeen ehdotetun 13 §:n vuoksi.

Säännös koskee vain muotoa ja menettelyä, jota on noudatettava annettaessa suostumus adoptioon. Se ei koske sitä, keiden henkilöiden suostumus adoptioon vaaditaan. Viimeksi mainittu kysymys ratkaistaan 66 §:n nojalla Suomen lain mukaan.

Pykälän 2 momentti vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun lain 36 §:n 2 momenttia. Nykyisestä poiketen säännös soveltuisi kuitenkin paitsi tilanteisiin, joissa vanhempien suostumus adoptioon puuttuu, myös tilanteisiin, joissa muun suostumuksen antajan suostumus adoptioon puuttuu. Säännöksen soveltamisalan laajentaminen tällä tavalla on tarpeen ehdotetun 13 §:n vuoksi.

68 §. Ulkomaisen adoption ja adoption purkamisen tunnustaminen. Pykälä vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun lain 37 §:ää.

69 §. Ulkomaisen adoption tunnustaminen ilman eri vahvistusta. Pykälässä säädetään perusteista, joiden täyttyessä vieraassa valtiossa tapahtunutta adoptiota pidetään ilman eri toimenpidettä päteväenä Suomessa. Jolleivät pykälässä säädetty edellytykset täyty, ulkomainen adoptio voidaan vahvistaa hovioikeuden päätöksellä, jos 74 §:n mukaiset vahvistamisen edellytykset ovat olemassa.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan vieraassa valtiossa 6 luvussa tarkoitetun adoptioluvan mukaisesti tapahtunut adoptio on ilman eri vahvistusta pätevä Suomessa. Säännös vastaa nykyistä oikeustilaa, sillä adoptioluvan perusteella tapahtunut adoptio tunnustetaan nykyisin lapseksiottamisesta annetun lain 38 §:n 2 momentin nojalla ilman eri toimenpidettä. Säätelyn selkeyttämiseksi tästä tunnustamisen perusteesta ehdotetaan otettavaksi lakiin erillinen säännös. Koska kyseessä on käytännössä yleisin ulkomaisen adoption tunnustamisen peruste, se ehdotetaan sijoitettavaksi pykälän 1 momenttiin.

Adoption katsotaan tapahtuneen adoptioluvan mukaisesti, kun hakijoilla on adoption vahvistamishetkellä ollut voimassa 6 luvun

mukaisesti myönnetty adoptiolupa ja kun adoptio on tapahtunut adoptiolautakunnan mahdollisesti 45 §:n nojalla asettamien erityisten ehtojen ja rajoitusten puitteissa.

Pykälän 2 momentti vastaa pääosin lapseksiottamisesta annetun lain 38 §:n 1 momenttia. Erona on kuitenkin se, että säännöksestä on poistettu kotipaikka- ja kansalaisuusliittymät. Vieraassa valtiossa tapahtunut adoptio tunnustetaan näin ollen ilman eri vahvistusta Suomessa vain, jos kummankin hakijan asuinpaikka on adoption vahvistamishetkellä ollut kyseisessä valtiossa (kohta 1) tai jos adoptio on pätevä hakijoiden asuinpaikkavaltiossa (kohta 2).

Asuinpaikan määritelmään, jota on käsitelty edellä 31 §:n perusteluissa, liittyy käytännössä usein tulkinta- ja rajanvetovaikeuksia. Jotta 2 momentin soveltaminen olisi helpompaa ja yhdenmukaisempaa, momentin 1 ja 2 kohtaan ehdotetaan otettavaksi lisävaatimus, jonka mukaan adoptionhakijoiden on tullut asua asianomaisessa valtiossa keskeytyksettä vähintään vuoden ajan välittömästi ennen adoption vahvistamista. Säännöksen tarkoituksena on varmistaa se, että hakijan asuinpaikan ei katsota siirtyneen lapsen alkuperävaltioon tilanteessa, jossa hakija on muuttanut kyseiseen valtioon yksinomaan adoption toteuttamista varten.

Asuinpaikkaedellytystä ja asumisen vähimmäiskestoa koskevaa vaatimusta sovelletaan samanaikaisesti ja toisistaan riippumatta. Toisin sanoen 2 momenttia voidaan soveltaa vain, jos henkilön keskeinen elämänympäristö tosiasiallisesti on adoption vahvistamishetkellä ollut momentissa tarkoitettussa valtiossa ja hän lisäksi oli keskeytyksettä asunut kyseisessä valtiossa vähintään vuoden ajan välittömästi ennen adoption vahvistamista. Ehdotetusta 2 momentista ei siis seuraa, että vuoden ajan kestäneen asumisen tietyssä valtiossa olisi aina katsottava merkitsevän sitä, että henkilölle on muodostunut asuinpaikka kyseiseen valtioon.

Pykälän 3 momentti vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun lain 38 §:n 2 momenttia. Momentti koskee sellaisia käytännössä harvinaisia tunnustamistilanteita, joissa adoptio on tapahtunut tai se on pätevä vieraassa valtiossa, johon hakijoilla on ollut 2 momentissa tarkoitettu liittymä, mutta lap-

sella on ollut asuinpaikka Suomessa. Tällöin adoptiota ei voida tunnustaa Suomessa, jos siihen ei ole ollut 43 §:ssä tarkoitettua lupaa.

70 §. *Ulkomaisen adoption purkamisen tunnustaminen ilman eri vahvistusta.* Pykälä vastaa pääosin lapseksiottamisesta annetun lain 39 §:n 1 momenttia. Erona on kuitenkin se, että vieraassa valtiossa tapahtunutta adoption purkamista ei voida enää tunnustaa ilman eri vahvistusta sillä perusteella, että asiaan osallisilla on asianomaisen vieraan valtion kansalaisuus. Säännös poikkeaa voimassa olevasta säännöksestä myös siten, että asiaan osallisten riittävänä liittymänä asianomaiseen vieraaseen valtioon pidettäisiin kotipaikan sijasta asuinpaikkaa. Lisäksi pykälään ehdotetaan lisättäväksi ehdotettua 69 §:n 2 momenttia vastaava vaatimus vähintään vuoden kestoisesta yhtäjaksoisesta asumisesta kyseisessä valtiossa. Tätä lisävaatimusta ja sen suhdetta asuinpaikkaliittymään on käsitelty 69 §:n 2 momentin perusteluissa.

71 §. *Hovioikeuden selvittävä vahvistamispäätös.* Pykälä vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun lain 41 a §:ää.

72 §. *Toisessa Pohjoismaassa tehdyn päätöksen tunnustaminen.* Pykälä vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun lain 40 §:ää.

73 §. *Haagin sopimuksen mukaiseksi varmennetun adoption tunnustaminen ja oikeusvaikutukset.* Pykälän 1 momentissa säädetään, että Haagin sopimuksen osapuolena olevassa vieraassa valtiossa vahvistettua ja siellä Haagin sopimuksen mukaiseksi varmennettua adoptiota on aina pidettävä ilman eri vahvistusta päteväksi Suomessa. Momentti perustuu Haagin sopimuksen 23 artiklan 1 kappaleeseen ja vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun lain 38 §:n 3 momenttia.

Pykälän 2 momentissa säädetään Haagin sopimuksen mukaiseksi varmennetun adoption oikeusvaikutuksista. Momentti vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun lain 42 a §:ää.

Haagin sopimuksen 26 artiklan 1 kappaleen mukaan lapseksiottamisen tunnustaminen päteväksi merkitsee, että tunnustetaan lapsen ja hänen ottovanhempiensa välinen lapsen ja vanhempien oikeudellinen suhde, ottovanhemmille kuuluva vanhempien vastuu

lapsesta sekä lapsen ja hänen äitinsä ja isänsä välillä olleen lapsen ja vanhemman oikeudellisen suhteen lakkaaminen, jos lapseksiottamisella on tämä vaikutus siinä sopimusvaltiossa, jossa lapseksiottaminen on vahvistettu.

Pykälän 3 momentti mahdollistaa sen, että Haagin sopimuksen osapuolena olevassa vierassa valtiossa niin sanottuna heikkona adoptiona vahvistettu adoptio voidaan Suomessa muuttaa niin sanotuksi vahvaksi adoptioksi eli adoptioksi, jonka vaikutuksena on lapsen ja aikaisempien vanhempien välisen oikeudellisen suhteen lakkaaminen. Momentti perustuu Haagin sopimuksen 27 artiklaan ja vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun lain 42 b §:ää.

74 §. *Ulkomaisen adoption vahvistaminen hovioikeuden päätöksellä.* Pykälässä säädetään sellaisten ulkomaisten adoptioiden vahvistamisesta Helsingin hovioikeuden päätöksellä, joita ei tunnusteta 69, 72 tai 73 §:n nojalla.

Pykälän 1 momentti vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun lain 38 §:n 4 momenttia, 2 momentti 41 §:n 1 momenttia ja 3 momentti 41 §:n 3 momenttia.

Pykälän 4 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan hovioikeus ei saa vahvistaa käsillä olevan pykälän nojalla päteväksi adoptiota, johon olisi tullut hakea 6 luvussa tarkoitettu lupa. Säännöksen tarkoituksena on estää lupamenettelyn kiertäminen. Esimerkiksi täysi-ikäisen adoptiot eivät kuulu 39 §:n mukaisen lupavaatimuksen piiriin, joten säännös ei vaikuta niiden vahvistamiseen päteväksi.

75 §. *Ulkomaisen adoption purkamisen vahvistaminen hovioikeuden päätöksellä.* Pykälässä säädetään ulkomailla tapahtuneen adoption purkamisen vahvistamisesta Helsingin hovioikeuden päätöksellä tilanteissa, joissa adoption purkamista ei tunnusteta 70 tai 72 §:n nojalla.

Pykälän 1 momentti vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun lain 39 §:n 2 momenttia, 2 momentti 41 §:n 2 momenttia ja 3 momentti 41 §:n 3 momenttia.

76 §. *Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaisuus.* Pykälä vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun lain 43 §:ää. Ehdotetussa säännöksessä säädettäisiin kuitenkin nykyistä täsmällisemmin, että sitä, johtaako

adoption tai sen purkamisen katsominen päteväksi Suomessa Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaiseen tulokseen, tulee arvioida ottaen erityisesti huomioon lapsen etu.

Tuomioistuimen tai viranomaisen, joka käsittelee 69—71 tai 73—75 §:ssä tarkoitettua asiaa, on viran puolesta varmistuttava siitä, ettei ulkomaisen adoption tai sen purkamisen tunnustaminen Suomessa johda Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaiseen tulokseen.

Adoption tunnustamista voidaan pitää Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaisena esimerkiksi silloin, kun adoption vahvistamisen tarkoituksena ei todellisuudessa ole ollut lapsen ja vanhemman välisen suhteen perustaminen. Viitteenä tästä voi olla esimerkiksi se, että adoptiolapsen ja -vanhemman välinen ikäero on niin pieni, että kyse ei tosiasiassa voi olla lapsen ja vanhemman välisen suhteen vahvistamisesta.

Adoption tunnustaminen voi johtaa Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaiseen tulokseen myös esimerkiksi silloin, kun yli 12-vuotiaan lapsen mielipidettä asiasta ei ole lainkaan selvitetty tai adoptio on ilman mitään erityisperusteita vahvistettu hänen vastustuksestaan huolimatta.

Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaisena ei sen sijaan voida pitää esimerkiksi sitä, että aviopuolisoista vain toinen on yksin adoptoinut lapsen, tai sitä, että avopuolisot tai samaa sukupuolta olevat parisuhdekumppanit ovat yhdessä adoptoineet lapsen. Myöskään esimerkiksi sitä, että adoptiovanhempi on alle 25-vuotias tai että adoptiolapsen ja -vanhemman välinen ikäero on suurempi kuin Suomen laki sallii, ei sinänsä voida pitää Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaisena.

77 §. *Suomessa vahvistetun adoption varmentaminen Haagin sopimuksen mukaiseksi.* Pykälä koskee tilannetta, jossa suomalainen tuomioistuin — käytännössä yleensä kärjäoikeus — on vahvistanut Haagin sopimuksen mukaisesti tapahtuneen adoption. Tällöin sama tuomioistuin voi hakemuksesta varmentaa adoption Haagin sopimuksen mukaiseksi. Pykälä vastaa lapseksiottamisesta annetun lain 47 a §:n 1 momenttia.

Varmentamista ei voi hakea silloin, kun Helsingin hovioikeus on vahvistanut ulko-

maisena adoptiopäätöksen 71 tai 74 §:n nojalla.

Lakiehdotuksen 79 §:n 2 momentissa säädetään, että tuomioistuimien voi pyytää varmentamista koskevasta asiasta adoptiolautakunnan lausunnon.

78 §. *Selvitys vieraan valtion lain sisällöstä.* Pykälä vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun lain 44 §:ää.

79 §. *Adoptiolautakunnan lausunto.* Pykälän 1 momentti vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun lain 45 §:ää. Erona on kuitenkin se, että adoptiolautakunnalle ei tarvitsisi varata tilaisuutta antaa lausuntoa, jos lausunnon hankkiminen on selvästi tarpeetonta. Lausuntoa ei tarvitse pyytää esimerkiksi silloin, kun jo hakemuksen alustavan tutkimisen perusteella on selvää, että hakemus on hylättävä tai jätettävä tutkimatta.

Pykälän 2 momentti vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun lain 46 §:ää ja 47 a §:n 2 momenttia.

80 §. *Sosiaalihuollon toimielimen lausunto.* Pykälän mukaan tuomioistuimien tai muu viranomaisen voi käsitellessään ulkomaisen adoption tai adoption purkamisen tunnustamista koskevaa asiaa, joka koskee alle 18-vuotiasta lasta, tarvittaessa pyytää lausunnon asiaan osallisen olosuhteista tämän kotikunnan sosiaalihuollon toimielimeltä. Pykälällä kirjattaisiin lakiin jo nykyisin noudatettu käytäntö.

81 §. *Pohjoismaisen lastenhuoltoviranomaisen lausunto.* Pykälä vastaa lapseksiottamisesta annetun lain 47 §:ää.

82 §. *Ulkomaisen asiakirjan luotettavuuden varmistaminen.* Pykälässä säädetään Helsingin hovioikeudelle 71, 74 tai 75 §:ssä tarkoitettua asiaa käsittelevä varten esitetyn ulkomaisen asiakirjan luotettavuuden varmistamisesta. Pykälä vastaa tarkoitukseltaan ja sisällöltään soveltuvin osin väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain 19 §:ää.

83 §. *Käsittelyn kiireellisyys.* Pykälässä säädetään ulkomaisen adoption ja adoption purkamisen tunnustamista koskevia asioita käsitteleville tuomioistuimille ja muille viranomaisille velvollisuus käsitellä tunnustamisasiat kiireellisinä. Pykälässä säädetty velvoite koskee myös adoptiolautakuntaa silloin, kun tuomioistuimien tai muu viranomaisen

on pyytänyt lautakunnan lausuntoa tunnustamista koskevasta asiasta 79 §:n mukaisesti.

Tunnustamisasioiden joutuisa käsittely on perusteltua, koska esimerkiksi vieraassa valtiossa adoptoidun henkilön oikeus maahantuloon saattaa riippua adoption tunnustamisesta.

84 §. *Muutoksenhaku.* Pykälä sisältää informatiivisen viittaussäännöksen oikeudenkäymiskaaren 30 luvun säännöksiin, jotka koskevat muutoksenhakua hovioikeuden ratkaisuun. Toisin kuin voimassa olevan lain mukaan, hovioikeuden ratkaisuun 71, 74 tai 75 §:ssä tarkoitettua asiassa saisi hakea muutosta korkeimmalta oikeudelta. Koska kyse on muutoksenhausta hovioikeuden ensimmäisenä oikeusasteena käsittelemässä asiassa, muutoksenhakuun ei tarvita valituslupaa ja valitusaika on 30 päivää siitä päivästä, jona hovioikeuden ratkaisu julistettiin tai annettiin.

10 luku Adoptioasioiden hallinto

85 §. *Yleinen suunnittelu, ohjaus ja valvonta.* Pykälä vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun lain 17 §:n 1 momenttia ja 20 §:n 1 momenttia. Adoptioneuvonnan antajien ohjaus ja valvonta kuuluu sosiaalihuoltolain 3 §:n 2 ja 3 momentin mukaisesti aluehallintovirastoille ja Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle.

86 §. *Adoptiolautakunta.* Pykälä sisältää perussäännökset adoptiolautakunnasta, joka olisi uusi adoptioasioita käsittelevä viranomaisen ja korvaisi nykyisen Suomen kansainvälisten lapseksiottamisasioiden lautakunnan. Uusi lautakunta toimisi Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston yhteydessä.

Pykälän 1 momentissa säädetään yleisesti adoptiolautakunnan tehtävistä. Momentista ilmenee, että adoptiolautakunta on adoptioasioita käsittelevä asiantuntija-, lupa- ja valvontaviranomainen. Adoptiolautakunnan toimivaltaan kuuluisi sekä kotimaisiin että kansainvälisiin adoptioihin liittyviä tehtäviä. Toimiala olisi siten laajempi kuin nykyisen Suomen kansainvälisten lapseksiottamisasioiden lautakunnan toimivalta.

Tarkemmat säännökset lautakunnan tehtävistä annettaisiin valtioneuvoston asetuksella.

Pykälän 2 momentista ilmenee, että adoptiolautakunta toimisi Haagin sopimuksessa tarkoitettuna keskusviranomaisena, kuten Suomen kansainvälisten lapseksiottamisasioiden lautakunta nykyisin. Adoptiolautakunta toimisi lisäksi Euroopan neuvoston adoptiosopimuksen 15 artiklassa tarkoitettuna kansallisena viranomaisena.

Pykälän 3 momentti sisältää yleiset säännökset siitä, miten lautakunnan toiminta on tarkoitettu organisoida. Lähtökohtana on, että lautakunta käsittelee toimivaltaansa kuuluvat asiat jakautuneena kahteen tai useampaan jaostoon, joiden lukumäärä, tehtävät ja kunkin jaoston tehtävien hoidon kannalta tarkoitukseenmukainen kokoonpano määritellään valtioneuvoston asetuksella.

Jaostojen lisäksi lautakunnassa on täysistunto, jonka tehtävänä on seurata kehitystä sekä kotimaisissa että kansainvälisissä adoptioasioissa. Täysistunto voi myös tarvittaessa tehdä esimerkiksi asianomaisille ministeriöille aloitteita adoptiota koskevissa kysymyksissä.

87 §. Lupa adoptiotoimiston ylläpitämiseen ja kansainvälisen adoptiopalvelun antamiseen. Pykälän 1 ja 2 momentti vastaavat asiallisesti pääosin lapseksiottamisesta annetun lain 50 §:n 1 ja 2 momenttia. Luvan adoptiotoimiston ylläpitämiseen myöntäisi kuitenkin sosiaali- ja terveysministeriön asemesta Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto. Luvan kansainvälisen adoptiopalvelun antamiseen myöntäisi sosiaali- ja terveysministeriön sijasta adoptiolautakunta.

Ehdotetut säännökset eroavat voimassa olevasta laista myös siinä suhteessa, että lupa voitaisiin myöntää paitsi Suomessa rekisteröidylle yhdistykselle myös muussa Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa rekisteröidylle yhdistykselle tai muulle vastavalle yhteisölle.

Pykälän 3 momentissa säädetään 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen lupien myöntämisen edellytyksistä. Momentti vastaa pääosin lapseksiottamisesta annetun lain 50 §:n 3 momenttia. Jo nykyiseen säännökseen sisältyvää ammattitaitoisuuden vaatimusta ehdotetaan kuitenkin täydennettäväksi siten, että lupaa hakevan edellytetään kykenevän antamaan adoptioneuvontaa tai kansainvälistä adop-

tiopalvelua myös pitkäjänteisesti ja luotettavasti.

Säännöksessä mainittuun ammattitaitoisuuteen sisältyy muun ohella vaatimus siitä, että adoptiotoimistolla tai kansainvälistä adoptiopalvelua antavalla palvelunantajalla on riittävästi moniammatillista osaamista, jotta se kykenee esimerkiksi antamaan 33 §:n 2 momentin 4 kohdassa ja 93 §:n 1 momentissa tarkoitettua tukea ja ohjausta.

88 §. Lupaehdot. Pykälä vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun lain 51 §:n 1 ja 2 momenttia. Ehdotetun 87 §:n seurannaismuutoksena säännöksestä on kuitenkin poistettu viittaus sosiaali- ja terveysministeriöön.

Kun myönnetyn luvan määräaika on päätymässä, adoptiotoimistolle tai palvelunantajalle voidaan hakemuksesta myöntää uusi lupa uudeksi määräajaksi. Tällainen jatkolupa myönnetään samoin edellytyksin kuin alkuperäinen lupa.

89 §. Luvan peruuttaminen. Pykälä vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun lain 52 §:ää. Sosiaali- ja terveysministeriön sijasta oikeus luvan peruuttamiseen on kuitenkin joko Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolla tai adoptiolautakunnalla riippuen siitä, kumman myöntämän luvan peruuttamisesta on kysymys.

90 §. Lupa kansainväliseen yhteistyöhön. Niin kuin 32 §:n 2 momentista ilmenee, suomalainen palvelunantaja tarvitsee luvan yhteistyöhön ulkomaisen palvelunantajan kanssa. Ehdotetussa pykälässä säädetään luvan myöntämisen ja peruuttamisen edellytyksistä sekä luvan voimassaoloajasta. Luvan myöntää adoptiolautakunta kotimaisen palvelunantajan hakemuksesta.

Pykälän 1 momentissa on lueteltu luvan myöntämisen edellytykset. Momentin 1 kohdan mukaan edellytetään, että ulkomaisella palvelunantajalla on sijaintivaltiossaan toimivalta hoitaa kansainväliseen adoptioon kuuluvia tehtäviä. Vastaava edellytys on nykyisin asetettu Suomen kansainvälisten lapseksiottamisasioiden lautakunnan lupakäytännössä.

Momentin 2 kohdan mukaan luvan myöntäminen edellyttää riittävän selvityksen esittämistä siitä, että ulkomainen palvelunantaja hoitaa kansainväliseen adoptioon kuuluvia tehtäviä asianmukaisesti. Myös tämä edelly-

tys pohjautuu Suomen kansainvälisten lapsiksiottamisasioiden lautakunnan lupakäytäntöön.

Momentin 3 kohdan mukaan edellytyksenä luvan myöntämiselle on lisäksi se, että yhteistyötä voidaan pitää perusteltuna ottaen erityisesti huomioon kansainvälisen adoption tarve kyseisessä valtiossa. Ulkomaisen palvelunantajan hyväksymisessä lähtökohtana on siten asianomaisessa valtiossa vallitsevat olosuhteet ja näistä olosuhteista johtuva tarve harjoittaa kansainvälistä adoptioyhteistyötä suomalaisen palvelunantajan kanssa. Ulkomaisen palvelunantajan hyväksymistä vastaan voi puhua esimerkiksi se, että asianomaisessa valtiossa jo entuudestaan toimii suuri määrä lapsia vastaanottavien valtioiden palvelunantajia suhteutettuna kyseisestä valtiosta ulkomaille adoptoitavien lasten lukumäärään.

Sitä, voidaanko yhteistyötä pitää perusteltuna, tulee kuitenkin arvioida laaja-alaisesti. Pelkästään edellä mainitut määrälliset kriteerit eivät välttämättä ole ratkaisevia, jos suomalaisen palvelunantajan kautta voidaan esimerkiksi tarjota perheitä erityistä tukea tarvitseville lapsille tai yhteistyölle suomalaisen palvelunantajan kanssa on muu erityinen peruste.

Lähtökohtana on, että lupaa hakevan suomalaisen palvelunantajan on esitettävä adoptiolautakunnalle selvitys siitä, että 1 momentissa säädetyt luvan myöntämisen edellytykset ovat olemassa. Lautakunnan on kuitenkin tarpeellisessa laajuudessa selvitettävä edellytysten täyttymistä myös viran puolesta. Selvitystä voidaan hankkia esimerkiksi vaihtamalla tietoja muiden Haagin sopimuksen mukaisten keskusviranomaisten kanssa, pyytämällä tietoja ulkomaisen palvelunantajan sijaintivaltiossa toimivalta Suomen edustustolta tai tekemällä tarkastusmatka ulkomaisen palvelunantajan luokse.

Pykälän 2 momentissa säädetään kansainväliseen yhteistyöhön myönnettävän luvan määräaikaaisuudesta.

Kun myönnetyn luvan määräaika on päätymässä, palvelunantajalle voidaan hakemuksesta myöntää uusi lupa uudeksi määräajaksi. Tällainen jatkolupa myönnetään samoin edellytysin kuin alkuperäinen lupa.

Pykälän 3 momentissa säädetään niistä perusteista, joiden nojalla adoptiolautakunta voi peruuttaa kansainväliseen yhteistyöhön myönnetyn luvan.

91 §. Tietojen antaminen. Pykälän 1 momentissa säädetään adoptioneuvonnan antajan ja palvelunantajan velvollisuudesta antaa sosiaali- ja terveysministeriölle, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle sekä adoptiolautakunnalle näiden pyytämät valvontaa tai muiden ehdotetussa laissa säädettyjen tehtävien hoitamista varten tarpeelliset tiedot ja selvitykset. Tiedot olisi luovutettava salassapitosäännösten estämättä ja maksutta.

Velvollisuus tietojen antamiseen kattaa myös adoptioprosessissa osallisina olevien henkilöiden henkilötiedot, jos henkilötietojen luovuttaminen on säännöksessä edellytetyin tavoin tarpeen valvontaa tai muun viranomaiselle säädetyin tehtävien hoitamista varten. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa valvontaviranomainen tarvitsee yksittäisessä asiassa kertyneet tiedot ja selvitykset käyttöönsä voidakseen ratkaista sille tehdyn hallintokantelun.

Pykälän 2 momentissa säädetään suomalaisen palvelunantajan velvollisuudesta antaa adoptiolautakunnalle tämän pyytämät valvontaa varten tarpeelliset tiedot ja selvitykset sellaisesta ulkomaisesta palvelunantajasta, jonka kanssa se toimii yhteistyössä. Palvelunantajan olisi lisäksi omasta aloitteestaankin ilmoitettava lautakunnalle tietoonsa tulleesta seikasta, joka voi aiheuttaa ulkomaisen palvelunantajan kanssa tehtävään yhteistyöhön myönnetyn luvan peruuttamisen 90 §:n 3 momentin nojalla.

Pykälän 3 momentissa säädetään sosiaali- ja terveysministeriön, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston ja adoptiolautakunnan välisestä tietojenvaihdosta.

11 luku Erinäiset säännökset

92 §. Asiakirjojen säilyttäminen ja siirtäminen. Pykälän 1 momentissa säädetään adoptioneuvonnan antajan ja palvelunantajan velvollisuudesta säilyttää adoptioneuvonnan tai kansainvälisen adoptiopalvelun yhteydessä tehdyt tai vastaanotetut adoptiolasta ja hänen aikaisempia vanhempiaan koskevat asiakirjat vähintään 100 vuotta niiden laatimises-

ta. Säilyttämisvelvollisuuden päätarkoituksena on mahdollistaa lapselle ja hänen jälkeläisilleen oman alkuperän selvittäminen.

Momentti vastaa pääosin lapseksiottamisesta annetun lain 49 a §:n 1 momenttia. Erona on kuitenkin se, ettei adoptiovanhempia koskevien tietojen säilyttäminen ole tarpeen. Tarkoituksena on, ettei arkaluonteisia henkilötietoja kerätä eikä säilytetä laajemmin kuin on tarpeen sen kannalta, että adoptiolapsi ja hänen jälkeläisensä voivat myöhemmin saada mahdollisimman kattavasti tietoa alkuperästään. Adoptiovanhempia koskevien tietojen säilyttämisellä ei ole merkitystä lapsen alkuperän selvittämisen kannalta.

Säilytysaika olisi vähintään 100 vuotta, kuten nykyisinkin. Jos adoptioneuvonnan antajan tai palvelunantajan on käytännössä mahdollista säilyttää asiakirjoja pitempään kuin 100 vuotta, se olisi siis sallittua.

Pykälän 2 momentti vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun lain 49 a §:n 2 momentin ensimmäistä virkettä. Säännöksen nojalla palvelunantaja voi siirtää 1 momentissa tarkoitettuja asiakirjat sen adoptioneuvonnan antajan säilytettäväksi, joka on antanut asiaa adoptioneuvontaa. Edellytyksenä on, että adoptioneuvonnan antaja suostuu ottamaan asiakirjat vastaan. Palvelunantajalle asetetaan velvollisuus pitää asiakirjoja siirrettäessä luetteloa siitä, minne asiakirjat on siirretty. Vastaava velvoite säädetään nykyisin lapseksiottamisesta annetun asetuksen 16 §:ssä.

Pykälän 3 momentti vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun lain 49 a §:n 2 momentin toista virkettä. Toimivalta määrätä, minkä kunnan sosiaalihuollon toimielimen on otettava toimintansa lopettavan adoptio-toimiston tai palvelunantajan asiakirjat säilytettäväkseen, ehdotetaan kuitenkin siirrettäväksi sosiaali- ja terveysministeriöltä Sosiaalili- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle.

93 §. Oikeus tietojen saamiseen. Pykälässä säädetään adoptiolapsen ja hänen huoltajansa sekä adoptiolapsen jälkeläisen ja tämän huoltajan oikeudesta saada tietoja 92 §:ssä tarkoitetuista adoptioasiakirjoista niiden säilyttäjältä.

Pykälä on erityissäännös, joka syrjäyttää viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 11 ja 12 §:n säännökset asianosaisen oikeudesta tiedonsaantiin ja oi-

keudesta saada tieto itseään koskevasta asiakirjasta. Pykälä ei vaikuta siinä mainitun henkilön oikeuteen tarkastaa hänestä henkilörekisteriin talletettuja tietoja siten kuin henkilötietolain (523/1999) 26–28 §:ssä säädetään.

Pykälän 1 momentti vastaa pääosin lapseksiottamisesta annetun lain 49 a §:n 3 momentin ensimmäistä virkettä. Nykyisestä poiketen ehdotetaan kuitenkin säädettäväksi, että adoptiolapsen kuoltua oikeus tietojen saamiseen olisi paitsi adoptiolapsen jälkeläisillä myös näiden huoltajilla.

Adoptiolapsen jälkeläisen oikeutta saada tietoja adoptioasiakirjoista ehdotetaan rajoitettavaksi siten, että hänellä olisi oikeus saada tietoja vasta adoptiolapsen kuoltua. Sama koskisi adoptiolapsen jälkeläisen huoltajan tiedonsaantioikeutta. Tarkoituksena on turvata se, että adoptiolapsi voi elinaikanaan itse päättää, missä laajuudessa hänen jälkeläisensä saavat tietoja hänen taustastaan. Tämä on katsottu perustelluksi ottaen huomioon adoptiolapsen yksityisyyden suoja ja adoptioasiakirjojen arkaluonteisuus.

Sillä, joka 92 §:n mukaisesti säilyttää adoptioasiakirjoja, on niistä tietoja annettaessa velvollisuus tarjota tietojen saajalle tarpeellinen tuki ja ohjaus. Tietoja pyytävän oikeus saada tietoja asiakirjoista ei kuitenkaan edellytä sitä, että hän ottaa tarjotun tuen ja ohjauksen vastaan.

Tiedot on ehdotetun pykälän mukaan annettava maksutta. Tämä ei kuitenkaan estä sitä, että tietojen antamisesta palvelunantajalle yleisesti aiheutuvat kustannukset katetaan adoptionhakijoilta 35 §:n mukaisesti perittävillä palvelumaksuilla. Palvelunantaja voi siis palvelumaksujensa suuruutta määritellesään varautua ennalta myös tietopyyntöjen käsittelystä aiheutuviin kustannuksiin.

Pykälän 2 momentti vastaa pääosin lapseksiottamisesta annetun lain 49 a §:n 3 momentin jälkimmäistä virkettä. Tietojen antamisesta kieltäytymisen perusteita ehdotetaan kuitenkin jossain määrin kiristettäväksi. Lähtökohtaisesti tieto annetaan aina. Täysi-ikäisten henkilöiden kohdalla esimerkiksi vakava psyykinen sairaus voi kuitenkin yksittäistapauksessa estää tiedon antamisen. Jos tietoa pyytää alaikäinen, tiedon antamisesta mahdollisesti aiheutuva vaara tiedon pyytäjän

terveydelle tai kehitykselle tulee arvioida hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaan.

Tiedon antamisesta kieltäytymistä harkittaessa tulee ensisijaisesti harkita sitä, voidaan-ko tietoa pyytävälle tietojen antamisesta mahdollisesti aiheutuva vaara välttää antamalla tukea. Tieto voidaan jättää antamatta vain silloin, kun tiedon antamisen arvioidaan aiheuttavan säännöksessä tarkoitettua vaaraa annetusta tuesta huolimatta.

Kieltäytyminen antamasta tietoja koskee ainoastaan tilannetta sillä hetkellä, kun tietoja pyydetään. Myöhemmin tietoja toistamiseen pyydetäessä tietojen antamisen edellytykset voidaan arvioida uudelleen.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi poikkeuksista 2 momentin mukaiseen mahdollisuuteen kieltäytyä tietojen antamisesta. Jos adoptioasiakirjoista ilmenee adoptiolapsen aikaisemman vanhemman henkilöllisyys, tieto siitä olisi momentissa säädetyin edellytyksin aina annettava.

Momentin 1 kohtaan ehdotetaan otettavaksi säännös, joka velvoittaa aina antamaan tiedon aikaisemman vanhemman henkilöllisyydestä, jos se on tiedossa, 12 vuotta täyttäneelle adoptiolapselle tai hänen kuoltuaan hänen 12 vuotta täyttäneelle jälkeläiselleen. Säännöksen ottaminen lakiin on tarpeen Euroopan neuvoston adoptiosopimuksen 22 artiklan 3 kappaleen vuoksi. Oikeus henkilökohtaiseen identiteettiin liittyy lisäksi perustuslain 10 §:ssä turvattuun yksityiselämän suojan piiriin. Olisi tältä kannalta ongelmallista, jos adoptioeuvonnan antaja tai palvelunantaja voisi harkinnanvaraisesti kieltäytyä antamasta riittävän kypsyuden saavuttaneelle adoptiolapselle tai hänen kuoltuaan hänen jälkeläiselleen tiedon adoptiolapsen aikaisemman vanhemman henkilöllisyydestä.

Säännöksessä ehdotettu ikäraja on alhaisempi kuin 9. lakiehdotuksen 38 §:n 2 kohdassa. Alhaisempi ikäraja on tässä katsottu mahdolliseksi ottaen huomioon, että annettaessa tietoja adoptiolain nojalla tietojen saajalle on käsillä olevan pykälän 1 momentin mukaisesti tarjottava tarpeellinen tuki ja ohjaus.

Momentin 2 kohdan mukaan tieto aikaisemman vanhemman henkilöllisyydestä olisi aina annettava myös alaikäisen adoptiolapsen huoltajalle ja adoptiolapsen kuoltua hänen alaikäisen jälkeläisensä huoltajalle.

Pykälän 4 momentin mukaan tietojensaantioikeutta koskevaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Muutoksenhakusäännös on tarpeen, jotta varmistetaan, että myös adoptioeuvonnan antajana tai palvelunantajana toimivan yksityisoikeudellisen yhdistyksen tekemään kieltäytymispäätökseen voi hakea muutosta.

Perustuslakivaliokunta on edellyttänyt, että myös myönteiseen päätökseen asiakirjan antamisesta tulee voida hakea muutosta (PeVL 43/1998 vp). Tämän mukaisesti ehdotetaan, että muutoksenhaku voisi koskea paitsi päätöstä, jolla on kieltäydytty tietojen antamisesta, myös myönteistä päätöstä tietojen antamisesta. Viimeksi mainitusta tilanteesta voi olla kyse lähinnä silloin, kun joku katsoo, että tietojen antaminen on selvästi vastoin hänen yksityistä etuaan 2 momentissa tarkoitettulla tavalla.

Hallinto-oikeuden päätökseen saisi hakea muutosta vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Adoptioasiakirjojen säilyttäjällä, joka on tehnyt päätöksen tietojen antamisesta tai siitä kieltäytymisestä, ei olisi valitusoikeutta hallinto-oikeuden päätöksestä.

94 §. Tietopyynnön käsittely. Pykälän 1 momentissa säädetään Euroopan neuvoston adoptiosopimuksen 15 artiklassa tarkoitettun, vieraan valtion viranomaisen adoptiolautakunnalle toimittaman tietopyynnön käsittelystä. Lautakunnan tulee tällöin pyytää asiassa lausuntoa siltä kunnan sosiaalihuollon toimielimeltä, joka lautakunnan arvion mukaan parhaiten kykenee hankkimaan pyydetty tiedot. Useimmiten parhaat edellytykset hankkia kyseessä olevia tietoja on tietopyynnössä tarkoitettun henkilön viimeisimmän kotikunnan sosiaalihuollon toimielimellä.

Tiedon luovuttamisessa on 96 §:n nojalla noudatettava, mitä sosiaalihuollon asiakaslaisissa säädetään salassapidosta, vaitiolo-velvollisuudesta ja salassa pidettävien tietojen luovuttamisesta. Sovellettavaksi tulee lähinnä lain 18 §:n 1 momentti, joka koskee muun muassa salassa pidettävän tiedon antamista asiakkaan suostumuksesta riippumatta viranomaiselle asiassa, jossa sosiaalihuollon viranomaiselle on laissa säädetty oikeus tai velvollisuus panna asia vireille taikka osallis-

tua vireillä olevan asian käsittelyyn tai toimeenpanoon antamalla lausunto tai selvitys tai muulla vastaavalla tavalla. Lain 27 §:n 2 momentin mukaan tämä koskee soveltuvin osin myös yhteistyötä sellaisten ulkomaisten tahojen kanssa, jotka hoitavat vastaavankaltaisia tehtäviä.

95 §. *Adoptoitavan lapsen edustaminen.* Pykälän tavoitteena on selkeyttää adoptionhakijan asemaa lapsen edustajana sen jälkeen, kun lapsi on sijoitettu adoptionhakijan luokse adoptiotarkoituksessa. Koska huolenpito lapsesta tosiasiallisesti jo sijoituksen aikana kuuluu adoptionhakijalle ja koska sijoituksen lähtökohtaisesti voidaan katsoa johtavan adoptioon, on perusteltua, että adoptionhakija tilanteen niin vaatiessa voi jo ennen adoption vahvistamista tehdä päätöksiä adoptiolapsen henkilöä koskevissa asioissa ilman lapsen aikaisempien vanhempien tai lapsen muun huoltajan myötävaikutusta.

Pykälän *1 momentin* mukaan adoptionhakijalla olisi sijoituksen aikana oikeus huoltajan sijasta päättää lapsen olinpaikasta, hänen hoidostaan, kasvatuksestaan, valvonnastaan ja muusta huolenpidostaan sekä hänelle tarpeellisesta opetuksesta ja terveydenhuollosta.

Lisäksi hakija saisi huoltajan sijasta edustaa lasta muissakin tämän henkilöä koskevissa kiireellisissä asioissa. Kiireellisillä asioilla tarkoitetaan asioita, joista on välttämätöntä tehdä päätös jo sijoituksen aikana. Esimerkkinä pykälässä tarkoitetuista kiireellisistä asioista voidaan mainita oleskeluluvan hakeminen vieraasta valtiosta Suomeen saapuneelle lapselle.

Muissa kuin pykälässä tarkoitetuissa asioissa adoptionhakija ei voi edustaa lasta ennen adoption vahvistamista. Hän ei siten voi ennen adoption vahvistamista päättää esimerkiksi lapsen etunimen vaihtamisesta tai lapsen liittämisestä uskonnollisen yhdyskunnan jäseneksi.

Adoptionhakija ei myöskään yleensä voi hakea lapselle passia. Tästä voidaan poiketa, jos passin hakemista on kyseiseen yksittäistapaukseen liittyvien erityisten olosuhteiden vuoksi pidettävä kiireellisenä asiana. Adoptionhakija voi tällä perusteella esimerkiksi hakea ulkomailta adoptiotarkoituksessa saapuneelle kansalaisuudettomalle lapselle muukalaispassia.

Jos lapsi sijoituksen epäonnistumisen vuoksi otetaan pois adoptionhakijan luota, lakkaa samalla myös tässä pykälässä tarkoitettu hakijan kelpoisuus tehdä lasta koskevia päätöksiä huoltajan sijasta.

Pykälän *2 momentin* nojalla adoptionhakijaan, joka käyttää *1 momentin* mukaista edustamisvaltaansa, sovelletaan, mitä huoltajasta säädetään lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 4 §:n 2 momentissa ja 5 §:ssä.

Viitatusta 4 §:n 2 momentista seuraa, että adoptionhakijan tulee ennen *1 momentissa* tarkoitettujen päätösten tekemistä keskustella asiasta lapsen kanssa, jos se lapsen ikään ja kehitystasoon sekä asian laatuun nähden on mahdollista. Adoptionhakijan on päätöstä tehdessään kiinnitettävä huomiota lapsen mielipiteeseen ja toivomuksiin.

Jos adoptionhakijoina ovat aviopuolisot yhdessä, heidän on tehtävä *1 momentissa* tarkoitettujen päätösten pääsääntöisesti yhdessä siten kuin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 5 §:ssä huoltajien osalta säädetään.

96 §. *Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain soveltaminen.* Pykälässä säädetään sosiaalihuollon asiakaslain soveltamisesta adoptioasioissa. Adoptioneuvonnan ja kansainvälisen adoptiopalvelun asiakkaaseen sovelletaan ehdotuksen mukaan, mitä sosiaalihuollon asiakaslainsäädätään, jollei adoptiolaista muuta johdu.

Adoptioneuvontaan sosiaalihuollon asiakaslakia sovellettaisiin sen soveltamisala- ja määritelmäsäännösten nojalla ilman nimenomaista säännöstäkin, joten tältä osin ehdotettu pykälä on luonteeltaan vain informatiivinen. Kansainvälisen adoptiopalvelun osalta nimenomainen viittaussäännös on sen sijaan tarpeen, jotta sosiaalihuollon asiakaslaki tulee sovellettavaksi.

Sosiaalihuollon asiakaslakia sovelletaan kuitenkin vain, jollei adoptiolaista muuta johdu. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että adoptioneuvontaa ja kansainvälistä adoptiopalvelua annettaessa on adoptiolain 2 §:n mukaisesti aina ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu ja sosiaalihuollon asiakaslain 8 §:ssä säädettyä velvoitetta ottaa ensisijaisesti huomioon asiakkaan toivomukset ja mielipide voidaan noudattaa vain toissijaisesti.

ti. Asiakkaan toivomukset ja mielipide voidaan siten adoptiioneuvontaa ja kansainvälistä adoptiopalvelua annettaessa ottaa huomioon vain siinä määrin kuin tämä ei johda ristiriitaan adoptiolain 2 §:n kanssa.

Adoptiolautakunnan käsitellessä 6 luvussa sekä 94 §:ssä tarkoitettuja asioita siihen sovellettaisiin sosiaalihuollon asiakaslain säännöksiä, jotka koskevat sosiaalihuollon viranomaista. Näistä keskeisimpiä ovat sosiaalihuollon asiakaslain 4 luvun säännökset sosiaalihuollon viranomaisen oikeudesta salassa pidettäviin tietoihin ja virka-apuun.

97 §. Virkavastuu. Pykälässä säädetään adoptiotoimiston ja palvelunantajan henkilöstön rikosoikeudellisesta virkavastuusta.

12 luku **Voimaantulo ja siirtymäsäännökset**

98 §. Lain voimaantulo ja kumottavat säännökset. Ehdotetun lain 86 §:n 2 momentin 2 kohta ja 94 § liittyvät välittömästi Euroopan neuvoston adoptiosopimuksen määräyksiin. Siksi ne eivät lain muista säännöksistä poiketen voi tulla voimaan ennen kuin yleissopimus tulee Suomen osalta voimaan. Tämän vuoksi *1 momentissa* ehdotetaan, että mainittujen lainkohtien voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

99 §. Ennen vuotta 1980 tapahtuneet adoptiot. Pykälän *1 ja 2 momentti* vastaavat asiallisesti lapseksiottamisesta annetun lain 56 §:n 1 ja 2 momenttia.

Pykälän *3 momentti* koskee ennen vuotta 1980 tapahtuneen lapseksiottamisen oikeusvaikutusten muuttamista vastaamaan adoptiolain mukaisen adoption oikeusvaikutuksia. Säännös vastaa osittain lapseksiottamisesta annetun lain 56 §:n 3 momenttia. Erona on kuitenkin se, että vastaisuudessa vain adoptiolapsi itse voisi tehdä momentissa tarkoitettua hakemuksen. Ehdotetun 100 §:n 3 momentin vuoksi tässä momentissa tarkoitettua päätöksen käytännön merkitys rajoittuisi siihen, että adoptiolapsi menettäisi oikeuden periä biologiset sukulaisensa. Tämä huomioon ottaen ei ole enää perusteltua, että ennen vuotta 1980 adoptoidun henkilön adoptiovanhemmilla olisi oikeus hakea lapseksiottamisen oikeusvaikutusten muuttamista.

100 §. Perintöoikeus ennen vuotta 1980 tapahtuneissa adoptioissa. Pykälän *1 momentti* vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun lain 57 §:n 1 momenttia. Selvytyden vuoksi momentin sanamuotoa on kuitenkin täydennetty maininnalla, että myös adoptiolapsen jälkeläisten perintöoikeudesta ja oikeudesta periä adoptiolapsen jälkeläiset on lähtökohtaisesti voimassa, mitä aikaisemmassa laissa on säädetty.

Pykälän *2 momentti* vastaa asiallisesti lapseksiottamisesta annetun lain 57 §:n 2 momenttia. Ehdotetusta 3 momentista johtuen 2 momentin jälkimmäiseen virkkeeseen on kuitenkin lisätty maininta siitä, että siinä tarkoitettussa tilanteessa aikaisempaa lakia sovelletaan vain, jollei 3 momentista muuta johdu.

Pykälän *3 momentti* on uusi ja sisältää muutoksen vallitsevaan oikeustilaan. Sen mukaan 1 momentista ilmenevää pääsääntöä, jonka mukaan ennen vuotta 1980 tapahtuneisiin adoptioihin sovelletaan jäämistöoikeudellisten kysymysten osalta adoptiohetkellä voimassa ollutta lakia, ei ehdotetun adoptiolain voimaantulon jälkeen enää sovelleta ratkaistaessa, kenellä on oikeus adoptiolapselta tai tämän jälkeläiseltä jääneeseen perintöön, eikä adoptiolapsen ja tämän jälkeläisten oikeuteen saada perintöä adoptiovanhemmilta ja näiden sukulaisilta. Toisin sanoen myös ennen vuotta 1980 adoptoitu henkilö rinnastettaisiin näissä suhteissa täysin adoptiovanhempiansa biologiseen lapseen. Edellytyksenä on kuitenkin, että perittävä on kuollut uuden lain voimaantulon jälkeen. Jos perittävä on kuollut ennen adoptiolain voimaantuloa eikä adoptiota ollut 2 momentissa tarkoitettulla tavalla muunnettu lapseksiottamisesta annetun lain mukaiseksi, sovelletaan adoptiohetkellä voimassa ollutta lakia.

Jos adoptio on tapahtunut ennen vuotta 1980, adoptiolapsen ja hänen jälkeläistensä oikeuteen periä adoptiolapsen aikaisemmat vanhemmat ja näiden sukulaiset sovellettaisiin edelleen 1 momentista ilmenevän pääsäännön mukaisesti adoptiohetkellä voimassa ollutta lakia, jollei 2 momentissa tarkoitettua päätöstä adoption muuntamisesta uuden lain-säädännön mukaiseksi ole tehty.

101 §. Siirtymäsäännökset. Lain voimaan tullessa vireillä olevien adoptioprosessien

jatkuvuus ehdotetaan turvattavaksi *1 momenttiin* otettavalla siirtymäsäännöksellä. Jos lapsi on sijoitettu lapseksiottajan luokse adoptiotarkoituksessa ennen ehdotetun lain voimaantuloa, adoptioon sovelletaan adoptiolain sijasta lapseksiottamisesta annettua lakia. Aikaisempaa lakia sovelletaan myös silloin, kun adoptiota koskeva asia on ennen ehdotetun lain voimaantuloa tullut vireille Suomen kansainvälisten lapseksiottamisasioiden lautakunnassa tai tuomioistuimissa.

Säännöksessä tarkoitettujen lapsen sijoittamisen lapseksiottajan luokse suorittaa kotimaisissa lapseksiottamisissa ottolapsineuvonnan antaja. Kansainvälisissä lapseksiottamisissa sen suorittaa pääsääntöisesti ulkomainen palvelunantaja.

Siirtymäsäännös kattaa sekä adoption ai-neellisoikeudelliset edellytykset että adoptiota koskevat menettelysäännökset. Siirtymäsäännöksestä seuraa myös, että 8 luvun säännöksiä adoptiolapsen yhteydenpidosta aikaisempaan vanhempaansa ei sovelleta, jos lapsi on sijoitettu adoptionhakijoiden luokse tai adoptiota koskeva asia on tullut vireille lapseksiottamisasioiden lautakunnassa tai tuomioistuimissa ennen uuden lain voimaantuloa.

Lapseksiottamisasioiden lautakunnan myöntämä lupa kansainväliseen lapseksiottamiseen on voimassa määräajan, joka saa olla enintään kaksi vuotta. Jos adoptio ei ole toteutunut luvan voimassaoloaikana, mutta hakija haluaa jatkaa adoptioprosessia, hänen on haettava luvan voimassaoloajan pidentämistä. Lain voimaan tullessa vireillä olevien adoptioprosessien jatkuvuuden turvaamiseksi pykälän *2 momentissa* ehdotetaan, että lapseksiottamisesta annetun lain 25 §:n nojalla myönnetyn luvan voimassaoloaikaa voidaan ehdotetun lain tultua voimaan hakemuksesta yhden kerran pidentää. Tällaiseen hakemukseen ja sen johdosta myönnetyn luvan mukaisesti tapahtuvaan adoptioon sovellettaisiin aikaisempaa lakia.

Lapseksiottamisesta annetun lain 25 §:n nojalla myönnetyn luvan voimassaoloaikaa voitaisiin adoptiolain voimaantulon jälkeen pidentää vain kerran. Ehdotettu rajoitus on katsottu tarpeelliseksi, jotta vältetään lapseksiottamisesta annetun lain ja adoptiolain soveltaminen rinnakkain useiden vuosien ajan

adoptiolain voimaantulon jälkeen. Jos adoptio ei toteudu lapseksiottamisesta annetun lain nojalla myönnetyn luvan pidennettynäkään voimassaoloaikana ja hakija haluaa edelleen jatkaa adoptioprosessia, hän voi hakea kokonaan uutta lupaa. Tähän hakemukseen ja sen johdosta myönnetyn luvan mukaisesti tapahtuvaan adoptioon sovelletaan adoptiolain säännöksiä.

Pykälän *3 momentissa* säädetään, että 33 §:n säännöksiä palvelunantajan velvollisuudesta auttaa lasta koskevien tietojen hankkimisessa ja velvollisuudesta tarjota tietoja annettaessa tarpeellinen tuki ja ohjaus sekä 93 §:n säännöksiä tiedonsaantioikeudesta sovelletaan 1 ja 2 momentin estämättä aina ehdotetun lain voimaantulon jälkeen. Adoption vahvistamisen ajankohta ei näin ollen vaikuta näiden säännösten soveltamiseen, vaan niitä sovelletaan sekä lain voimaan tullessa vireillä oleviin että jo vahvistettuihin adoptioihin.

Lisäksi momentista seuraa, että kaikkiin adoptiolain voimaantulon jälkeen vahvistettaviin adoptioihin sovelletaan 25 §:n säännöksiä adoption vahvistamisen jälkeen annettavasta adoptioneuvonnasta. Näin on silloinkin, kun adoptioon muissa suhteissa sovelletaan 1 tai 2 momentin nojalla vanhaa lakia.

Pykälän *4 momentissa* säädetään käytännön syistä ja erityisesti uuden adoptiolautakunnan ruuhkautumisen välttämiseksi siirtymäaika kotimaisen adoption luvanvaraisuudelle. Jos adoptionhakijalle on alettu antaa adoptioneuvontaa ennen ehdotetun lain voimaantuloa, kotimainen adoptiosijoitus suoritetaan ja kotimainen adoptio vahvistetaan aina ilman adoptiolautakunnan lupaa. Tällaisiin hakijoihin ei toisin sanoen sovelleta lainkaan lakiehdotuksessa olevia, lupamenettelyä koskevia säännöksiä. He eivät siis edes itse niin halutessaan voi hakea lupaa kotimaiseen adoptioon.

Jos hakijoihin ei sovelleta lakiehdotuksen mukaista lupamenettelyä, sovelletaan heille annettavaan todistukseen lapseksiottamisesta annetun lain säännöksiä ottolapsineuvonnan antamista koskevasta todistuksesta. Siirtymäsäännösten soveltamisen helpottamiseksi olisi asianmukaista, että adoptioneuvonnan antaja merkitsee ottolapsineuvonnan antamista

koskevaan todistukseen adoptioeuvonnan alkamisajankohdan.

Niihin hakijoihin, joille on alettu antaa adoptioeuvontaa vasta lain voimaantulon jälkeen, sovelletaan kotimaisen adoption lupasäännöksiä heti lain voimaantulosta lähtien.

Käsillä olevassa momentissa tarkoitetuissa tapauksissa adoptioon sovelletaan adoptiolain aineellisoikeudellisia säännöksiä, jollei pykälän 1 momentista muuta johdu.

Pykälän 5 momentin siirtymäsäännös liittyy Suomen kansainvälisten lapseksiottamisasioiden lautakunnan tehtävien uudelleenjärjestämiseen. Lautakunnassa uuden lain voimaan tullessa vireillä olevat asiat siirtyvät lain tultua voimaan adoptiolautakunnan käsiteltäviksi. Asiat siirretään viran puolesta uudelle lautakunnalle, eikä asianosaisilta edellytetä mitään toimenpiteitä sen johdosta.

Selvyyden vuoksi voidaan todeta, että 1 momentin siirtymäsäännöksestä johtuen adoptiolautakunta käsittelee sille siirtyneet, aikaisemman lain voimassa ollessa vireille tulleet lupa-asiat soveltaen lapseksiottamisesta annetun lain säännöksiä.

Kun adoptiolautakunta antaa lupapäätöksensä adoptiolain voimaantulon jälkeen, sovelletaan kuitenkin 1 ja 2 momentin estämättä lain 48 §:ssä olevia säännöksiä luvan peruuttamisesta, 49 §:n säännöksiä ilmoitusvelvollisuudesta sekä 50 §:n säännöksiä muutoksenhausta.

Adoptiolain säännökset, jotka koskevat ulkomaisen adoption ja adoption purkamisen tunnustamista, asettavat erältä osilta tunnustamiselle tiukemmat edellytykset kuin lapseksiottamisesta annetun lain vastaavat säännökset. Oikeusturvasyistä on perusteltua, että uuden lain tunnustamissäätelyllä ei ole takautuvaa vaikutusta. Tämä varmistetaan 6 momenttiin otettavalla siirtymäsäännöksellä. Helsingin hovioikeuden tunnustamisasiassa antamaan päätökseen saisi kuitenkin hakea muutosta korkeimmalta oikeudelta aina, kun ratkaisu annetaan ehdotetun lain voimaantulon jälkeen.

Pykälän 7 momentissa säädetään sosiaali- ja terveysministeriössä lain voimaan tullessa vireillä olevien asioiden käsittelemisestä.

Pykälän 8 momentti koskee sosiaali- ja terveysministeriön aikaisemman lain nojalla

myöntämien lupien pysymistä voimassa uuden lain voimaantulon jälkeen.

Pykälän 9 momentin nojalla lapseksiottamisasioiden lautakunnan aikaisemman lain nojalla tekemä ulkomaisen palvelunantajan hyväksyminen rinnastetaan uuden lain tultua voimaan adoptiolain 90 §:ssä tarkoitettuun yhteistyölupaan.

102 §. Viittaukset aikaisempaan lakiin. Pykälä sisältää oikeusohjeen niiden tilanteiden varalle, joissa laissa tai asetuksessa on viitattu lainkohtaan, jonka tilalle on tullut ehdotetun lain säännös, tai Suomen kansainvälisten lapseksiottamisasioiden lautakuntaan.

103 §. Valtuutus täytäntöönpanotoimiin. Pykälä mahdollistaa ryhtymisen lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin jo ennen lain voimaantuloa. Tällainen toimi on esimerkiksi adoptiolautakunnan asettaminen.

2.3 Avioliittolaki

8 §. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Tästä seuraa, että oikeusministeriö ei voi enää antaa lupaa adoptiovanhemman ja adoptiolapsen väliseen avioliittoon.

9 a §. Pykälässä säädetään, että 7 ja 9 §:ssä säädettyjä avioliiton esteitä sovelletaan myös silloin, kun sukulaisuussuhde on syntynyt adoption seurauksena. Adoptiolapsi ei näin ollen saa mennä avioliittoon esimerkiksi adoptiovanhempansa tai adoptiovanhempansa vanhemman kanssa. Adoptiolapsi ei myöskään saisi mennä avioliittoon esimerkiksi adoptiovanhempansa biologisen lapsen tai tämän toisen adoptiolapsen kanssa.

Ehdotetusta pykälästä ja 9 §:stä seuraa, että adoptiolapsi ei saa mennä avioliittoon esimerkiksi adoptiovanhempansa veljen tai sisaren kanssa. Oikeusministeriö voi kuitenkin erityisistä syistä antaa luvan tällaiseen avioliittoon.

Ehdotettu pykälä ei vaikuta adoptoidun henkilön mahdollisuuteen solmia avioliitto biologisen sukulaisensa kanssa. Adoptoidun henkilön kohdalla sukulaisuuteen perustuvat avioesteet koskevat siis sekä hänen biologisia sukulaisiaan että adoption kautta saatuja sukulaisiaan.

Voimaantulosäännös. Voimaantulosäännöksen 2 momentti sisältää siirtymäsäännöksen, jonka mukaan avioliiton esteisiin sovel-

letaan aikaisempaa lakia, jos avioliittoon vihkiminen toimitetaan avioliiton esteiden tutkinnasta ennen ehdotetun lain voimaantuloa annetun todistuksen perusteella. Siirtymäsäännös on katsottu perustelluksi, jotta avioliiton esteiden tutkintaa ei tarvitse suorittaa uudelleen tapauksissa, joissa tutkinta on suoritettu ennen lain voimaantuloa, mutta vihkimistä ei ole toimitettu ennen lain voimaantuloa.

2.4 Laki rekisteröidystä parisuhteesta

2 §. Pykälään ehdotetaan tehtäväksi avioliittolain 8 §:n kumoamisesta ja 9 a §:n säätämistä johtuvat seurannaismuutokset.

Voimaantulosäännös. Voimaantulosäännöksen 2 momentti sisältää vastaavan siirtymäsäännöksen kuin avioliittolain muutosehdotuksessa on.

2.5 Laki Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta

2 §. Tehtävät. Pykälän 1 momentin 2 kohtaan lisätään maininta siitä, että viraston tehtävänä on huolehtia adoptiota koskevassa lainsäädännössä sille säädetyistä tehtävistä.

3 §. Lautakunnat. Pykälään lisätään uusi 2 momentti, joka sisältää luonteeltaan informatiivisen säännöksen siitä, että adoptioissa säädetään virastossa olevasta adoptiolautakunnasta.

2.6 Hallinto-oikeuslaki

7 §. Asiantuntijajäsenet. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 1 a kohta, jossa säädetään asiantuntijajäsenen osallistumisesta adoptioasian käsittelyyn ja ratkaisemiseen hallinto-oikeudessa. Asiantuntijajäsenen on ehdotuksen mukaan oltava asioissa, jotka koskevat adoptionevannon keskeyttämistä, kansainvälisen adoptiopalvelun antamisesta kieltäytymistä tai palvelun keskeyttämistä, adoptiolupaa taikka oikeutta tietojen saamiseen adoptioasiakirjoista. Adoptiolupaa koskevalla asialla tarkoitetaan säännöksessä paitsi lupahakemuksen johdosta tehtyä lautakunnan päätöstä myös esimerkiksi myönnetyn luvan peruuttamista.

Adoptiolain 36 §:n 2 momentissa tarkoitettuja valituksia käsiteltäessä asiantuntijajäsen ei osallistuisi asian käsittelyyn ja ratkaisuun. Sama koskee valituksia, jotka tehdään adoptiolain 87, 89 ja 90 §:ssä tarkoitetuissa lupasioissa.

8 §. Asiantuntijajäsenten kelpoisuus ja määrääminen. Lain 7 §:ään ehdotetun muutoksen seurannaismuutoksena 8 §:n 2 momentin 1 kohtaan ehdotetaan lisättäväksi viittaus 7 §:n 1 momentin 1 a kohtaan. Adoptioasioiden käsittelyyn ja ratkaisemiseen osallistuvien asiantuntijajäsenten ja heidän varajäsentensä tulisi näin ollen olla tehtävään soveltuvan ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita, lastensuojeluun perehtyneitä henkilöitä.

Voimaantulosäännös. Voimaantulosäännöksen 2 momentin nojalla ennen lain voimaantuloa vireille tulleet asiat käsiteltäisiin hallinto-oikeudessa noudattaen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita kokoonpanosäännöksiä. Lain voimaantulon jälkeen vireille tulevat adoptioasiat käsiteltäisiin tämän lain mukaisessa ratkaisukokoonpanossa riippumatta siitä, sovelletaanko asian ratkaisemiseen aineellisoikeudellisessa suhteessa adoptiolain vai sen siirtymäsäännösten nojalla lapseksiottamisesta annetun lain säännöksiä.

2.7 Rikosrekisterilaki

4 a §. Pykälän 1 momentin 5 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että henkilöä koskevien tietojen luovuttaminen rikosrekisteristä Suomen viranomaiselle tulee mahdolliseksi myös lapsen adoptiota koskevassa asiassa. Tämä on välttämätöntä, jotta esimerkiksi adoptiohakemusta käsittelevä tuomioistuin voi tarvittaessa varmistua siitä, että adoptio on lapsen edun mukainen.

Voimassa oleva säännös koskee tietojen luovuttamista vain viranomaisille. Adoptionevontaa voivat kuitenkin erityisen toimiluvan perusteella antaa myös adoptioissa tarkoitettujen adoptio toimistot, jotka ovat julkista hallintotehtävää hoitavia yksityisoikeudellisia yhdistyksiä. Tästä syystä pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 momentti, jossa py-

kälän soveltamisala laajennetaan koskemaan viranomaisten lisäksi myös adoptiooimistoa.

Rikosrekisteritietojen luovuttaminen adoptioneuvonnan antajalle on tarpeen, jotta se voi adoptiolain 24 §:n 2 momentin 4 kohdassa tarkoitettu tavoin selvittää ja arvioida, ovatko adoption edellytykset olemassa. Ehdotetun säännöksen nojalla voidaan luovuttaa rikosrekisteritiedot paitsi adoptionhakijoista myös adoptionhakijoiden kanssa samassa taloudessa asuvista täysi-ikäisistä henkilöistä. Tällaisia henkilöitä voivat olla esimerkiksi adoptionhakijan rekisteröity parisuhdekumppani tai avopuoliso, perheen täysi-ikäiset lapset tai isovanhemmat.

Rikosrekisteritiedot voidaan luovuttaa riippumatta siitä, aikooko adoptionhakija adoptoida lapsen Suomesta vai ulkomailta.

6 §. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan yksityinen henkilö saa itseään koskevan otteen rikosrekisteristä esitettäväksi vieraan valtion viranomaiselle tai muulle toimielimelle adoptiota varten.

2.8 Rikoslaki

22 luku Sikiön, alkion ja perimän loukkaamisesta

6 §. *Lapsen identiteetin loukkaaminen.* Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että siihen lisätään uusi 4 kohta, joka koskee laiminlyöntiä noudattaa adoptiolain 92 ja 93 §:ssä säädettyjä velvollisuuksia säilyttää tai siirtää adoptioasiakirjoja taikka antaa niistä tietoja.

Ehdotetussa 4 kohdassa tarkoitettun menetelyn rangaistavuus edellyttäisi sitä, että teko on omiaan vaarantamaan lapsen oikeuden saada selville syntyperänsä. Rangaistavuus edellyttää niin sanottua abstraktista vaaraa, eli teon on yksittäistapauksessa tehtävän harkinnan mukaan täytynyt tyypillisesti vaarantaa kuvatuista lapsen oikeutta.

Adoptiolain 92 ja 93 §:ssa tarkoitettujen asiakirjat ja tiedot voivat kattaa laajan määrän erilaisia adoptioon liittyviä asiakirjoja ja tietoja. Asiakirjojen säilyttämistä tai siirtämistä taikka tietojen antamista koskevan laiminlyönnin rangaistavuus edellyttää kuitenkin, että asiakirja tai tieto on lapsen syntyperää

koskevan tiedonsaantioikeuden kannalta olennainen.

Ehdotetussa 4 kohdassa tarkoitettu menettely olisi rangaistava vain tahallisenä. Rangaistussäännös kohdistuu lähinnä adoptioneuvonnan antajan tai kansainvälisen adoptiopalvelun antajan palveluksessa oleviin henkilöihin. Adoptiolain 92 ja 93 §:n säännösten rikkomiseen muulla tavoin kuin tahallaan puuttuttaisiin ensisijaisesti hallinnollisen valvonnan keinoin.

Ehdotetussa säännöksessä ei ole viittausta adoptiolain 33 §:n 2 momentin 3 kohtaan, jossa säädetään palvelunantajan velvollisuudesta avustaa ulkomailta adoptoitua lasta ja hänen alkuperäänsä koskevien tietojen hankkimisessa siitä valtiosta, josta lapsi on saapunut. Tämän velvollisuuden laiminlyöntiä ei ole aiheellista säätää rangaistavaksi, koska lasta ja hänen alkuperäänsä koskevia tietoja on yleensä mahdollista hankkia lapsen alkuperävaltiosta myös ilman palvelunantajan myötävaikutusta. Lisäksi palvelunantajan laiminlyönteihin voidaan puuttua hallinnollisin keinoin, viime kädessä peruuttamalla palvelunantajan toimilupa.

25 luku Vapauteen kohdistuvista rikoksista

3 b §. *Laiton adoptiosuostumuksen hankkiminen.* Rikoslain 25 lukuun ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 b §, joka koskee laitonta adoptiosuostumuksen hankkimista.

Pykälän 1 momentissa säädetään rangaistavaksi se, että joku saa toisen antamaan suostumuksen adoptioon lupaamalla tai antamalla korvauksen taikka erehdyttämällä tai erehdyttäen hyväksi käyttämällä.

Suostumuksella adoptioon tarkoitetaan säännöksessä sellaista suostumusta, jonka antaminen lain mukaan on adoption vahvistamisen edellytys. Suostumuksen antaja voi olla adoptoitava itse, jos adoptioon adoptiolain 10 §:n mukaan vaaditaan hänen suostumuksensa, lapsen vanhempi taikka adoptiolain 13 §:ssä tarkoitettu muu suostumuksen antaja.

Momentin 1 kohdassa tarkoitettu korvaus voi tyypillisesti olla rahaa. Ehdotettu säännös ei kuitenkaan edellytä nimenomaan rahana maksettavaa korvausta, vaan myös muut kor-

vaukset ovat mahdollisia. Kysymykseen voitulla esimerkiksi esineen antaminen tai jonkin palveluksen kustantaminen tai velan suorittaminen suostumuksen antajan puolesta. Korvauksella ei tarvitse olla ainakaan välitöntä taloudellista arvoa.

Korvaus tulee luvata tai antaa. Kun korvauksen on oltava adoptiosuostumuksen antamisen edellytys, se tulee ainakin luvata ennen suostumuksen antamista. Korvaus voidaan antaa myöhemminkin. Säännös ei edellytä, että korvaus nimenomaisesti luvataan tai annetaan vastikkeeksi adoptiosuostumuksen antamisesta. Myös hiljainen lupaus tai korvauksen tosiasiallinen suorittaminen siten, että sen yhteys adoptiosuostumuksen saamiseen on selvä, voi riittää.

Momentin 2 kohdassa tarkoitettu erehdyttämisestä on kysymys esimerkiksi silloin, kun lapsen vanhempi saadaan antamaan suostumus adoption uskottelemalla hänelle, että suostumus koskee vain lapsen sijoittamista tilapäisesti kodin ulkopuolella hoidettavaksi ja että lapsi myöhemmin palaa takaisin vanhemman luokse.

Lasten myyntiä, lapsiprostituutiota ja lapsipornografiaa koskevan valinnaisen pöytäkirjan 3 artiklan 1 kappaleen a kohdan ii alakohtaan sisältyvä kriminalisointivelvoite koskee vain sellaista adoptiosuostumuksen hankkimista asiattomin keinoin, joka tapahtuu lasten myynnin yhteydessä. Ehdotuksen mukaan adoptiosuostumuksen hankkiminen erehdyttämällä tai erehdyttä hyväksi käyttämällä olisi kuitenkin rangaistavaa silloinkin, kun se ei liity lapsen myymiseen.

Teko on rangaistava vain tahallisena. Rangaistukseksi voitaisiin tuomita sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

Laitonta adoptiosuostumuksen hankkimista koskevalla rangaistussäännöksellä suojataan adoptiosuostumuksen antajan tahdonmuodotuksen vapautta. Rikoslain 25 luvun 3 §:ssä olevassa ihmiskauppaa koskevassa rangaistussäännöksessä suojelun kohteena on sen sijaan ihmiskaupan uhri. Jos rikoksentehtäjän menettely täyttää sekä laittoman adoptiosuostumuksen hankkimisen että ihmiskaupan tunnusmerkistön, hänet on tuomittava molemmista.

Ehdotetussa pykälässä ei säännellä tyhjentävästi niitä tilanteita, joissa adoptiosuostu-

muksen hankkiminen asiattomin keinoin on rangaistavaa. Jos suostumus adoption hankintaan väkivallalla tai uhkauksella, kysymys on rikoslain 25 luvun 8 §:ssä rangaistavaksi säädetystä pakottamisesta. Niin kuin mainitun lainkohdan säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen HE 94/1993 vp perusteluisissa on todettu, väkivallan ei tarvitse olla väkivaltarikoksena rangaistavaa eikä uhkauksen merkitä henkilöön kohdistuvalla väkivallalla uhkaamista, jotta kyse olisi pakottamisesta. Jos kunnan viranhaltija ottaessaan adoptiosuostumuksen vastaan rikkoo adoptiolain 15 §:ää tai 24 §:n 2 momentin 2 kohtaa taikka muita asiaa koskevia säännöksiä tai määräyksiä, menettely saattaa tulla rangaistavaksi rikoslain 40 luvun säännösten nojalla esimerkiksi virkavelvollisuuden rikkomisena. Rikoslain 40 luvun säännöksiä sovelletaan adoptiolain 97 §:n nojalla vastaavasti adoptioimiston työntekijään.

Pykälän 2 momentissa säädetään yrityksen rangaistavuudesta. Teko on edennyt yritysasteelle esimerkiksi silloin, kun tekijä on maksanut lapsen vanhemmalle korvauksen, jotta tämä antaisi adoptiosuostumuksen, mutta suostumusta ei ole vielä annettu.

3 c §. Laiton adoptionvälitys. Rikoslain 25 lukuun ehdotetaan otettavaksi uusi 3 c §, joka korvaa lapseksiottamisesta annetun lain 53 §:ssä olevan rangaistussäännöksen.

Pykälän 1 momentissa säädetään rangaistavaksi se, että joku muu kuin lapsen huoltaja luvattomasti sijoittaa lapsen adoptiotarkoituksessa yksityiskodissa kasvatettavaksi tai muulla tavalla järjestää toiselle mahdollisuuden adoptoida lapsen.

Adoptiolain mukaan adoptioissa saavat välittäjinä toimia vain lain 22 §:ssä tarkoitettujen adoptioneuvonnan antajat ja 32 §:ssä tarkoitettujen palvelunantajat. Muiden tahojen toimiminen adoptionvälittäjinä on ehdotetun säännöksen mukaan rangaistavaa.

Rangaistussäännös kattaa myös esimerkiksi tilanteen, jossa palvelunantaja välittää adoptiolapsen Suomeen sellaisesta valtiosta, jonka kanssa tehtävään adoptioyhteistyöhön se ei ole saanut adoptiolain 90 §:ssä tarkoitettua lupaa.

Teko on rangaistava vain tahallisena. Rangaistukseksi voitaisiin tuomita sakkoa tai vankeutta enintään yksi vuosi. Vastaavasta

rikoksesta voidaan lapseksiottamisesta annetun lain 53 §:n nojalla tuomita vain sakko-rangaistus. Nykyistä ankarampaa rangaistusasteikkoa voidaan pitää tarpeellisena ottaen huomioon, että laittomaan adoptionvälitykseen liittyy lapsen edun kannalta huomattavia riskejä sen suhteen, että lapsi on esimerkiksi myyty tai kaapattu adoptoitavaksi.

Pykälän 2 momentissa säädetään rangaistavaksi ensiksikin se, että joku julkisesti tai muuten yleisön keskuuteen levittää tarjouksen antaa lapsi adoptoitavaksi. Julkinen tarjoaminen voi tapahtua esimerkiksi sanomalehti-ilmoituksella tai internetissä kaikille avoimella keskustelupalstalla. Muulla yleisön keskuuteen levittämällä tarkoitetaan säännöksessä sitä, että lapsi tarjotaan adoptoitavaksi jollekin laajemmalle, vaikkakin ennalta rajatulle vastaanottajajoukolle, esimerkiksi jonkin yhdistyksen jäsenille tai rekisteröitymistä edellyttävän keskustelupalstan osallistujille.

Säännöksessä tarkoitetaan tilanteita, joissa adoptoitavaksi tarjotaan yksittäistä lasta tai yksittäisiä lapsia. Teon rangaistavuus ei kuitenkaan edellytä sitä, että lapsen henkilöllisyys ilmenisi ilmoitetuista tiedoista tai että hänet muuten voitaisiin tietojen sisällön perusteella tunnistaa.

Säännös koskee myös lapsen vanhempia. Myös oman lapsen julkinen tarjoaminen adoptoitavaksi on siis säännöksen nojalla rangaistava teko.

Momentissa säädetään rangaistavaksi myös se, että joku julkisesti tai muuten yleisön keskuuteen levittää tarjouksen ottaa lapsi luokseen adoptiotarkoituksessa. Henkilö, joka haluaa adoptoida lapsen, ei siis saa julkisesti tai muuten tietoa yleisön keskuuteen levittämällä hakea sellaista henkilöä, joka tahtoi luovuttaa lapsensa adoptioon.

Ehdotetun säännöksen nojalla rangaistavaa ei ole se, että lapsen vanhempi yksityisesti tiedustelee suoraan toiselta henkilöltä, voisiko tämä adoptoida hänen lapsensa. Sama koskee tilannetta, jossa joku yksityisesti tiedustelee suoraan lapsen vanhemmalta, tahtoisiko tämä luovuttaa lapsen hänen hoitoonsa adoptiotarkoituksessa. Rangaistavaa ei ole myöskään se, että adoptioilaisissa tarkoitettu adoptioneuvonnan antaja tai palvelunantaja

yleisellä tasolla julkisesti tiedottaa adoptionvälitystoiminnastaan.

2.9 Laki väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista

13 §. *Henkilöstä järjestelmään talletettavat tiedot.* Pykälän 1 momentin 10 kohtaa ehdotetaan tarkistettavaksi terminologisesti.

38 §. *Adoptiota koskevan tiedon luovuttamisen rajoitukset.* Pykälän otsikkoon ja johdantokappaleeseen ehdotetaan terminologisia tarkistuksia. Ilmaisun ”biologinen vanhempi” sijasta ehdotetaan lisäksi käytettäväksi ilmaisua ”aikaisempi vanhempi”, koska pykälän nojalla luovutettava tieto voi koskea myös uudelleen adoptoidun henkilön aikaisempaa adoptiovanhempaa.

Sisällöllisiä muutoksia ehdotetaan voimassa olevan pykälän 1—3 kohtaan. Näiden muutosten tarkoituksena on ennen kaikkea se, että väestötietojärjestelmään talletettujen adoptiotietojen luovuttamista säänneltäisiin sisällöllisesti mahdollisimman pitkälle samalla tavalla kuin adoptioilaisissa säännellään adoptioneuvonnan antajan tai palvelunantajan säilyttämissä adoptioasiakirjoissa olevien tietojen luovuttamista.

Pykälän 1 kohdassa ehdotetaan säädettäväksi, että pykälässä tarkoitetut tiedot saadaan luovuttaa 15 vuotta täyttäneelle adoptiolapselle ja hänen kuoltuaan hänen 15 vuotta täyttäneelle jälkeläiselleen. Ehdotettu säännös vastaa ehdotetun adoptiolain 93 §:n 3 momentin 1 kohtaa lukuun ottamatta sitä, että lapsella olisi oikeus saada tiedot väestötietojärjestelmästä vasta täytettyään 15 vuotta. Perusteena korkeammalle ikärajalta on se, että luovutettaessa tietoja väestötietojärjestelmästä ei tietojen saajalle ole mahdollista tarjota sosiaalityöntekijän antamaa tukea ja ohjausta.

Pykälän 2 kohdassa ehdotetaan säädettäväksi, että pykälässä tarkoitetut tiedot saadaan aina antaa alaikäisen adoptiolapsen huoltajalle ja adoptiolapsen kuoltua hänen alaikäisen jälkeläisensä huoltajalle. Kyse on lapsen identiteettiä koskevasta olennaisista tiedoista, jotka lapsen huoltajalla tulee aina

olla oikeus saada riippumatta siitä, mihin seikkaan tiedontarve perustuu.

Pykälän 3—5 kohta vastaavat voimassa olevan pykälän 4—6 kohtaa.

Pykälän 6 kohta vastaa terminologista muutosta lukuun ottamatta voimassa olevan pykälän 7 kohtaa.

3 Voimaantulo

3.1 Yleissopimuksen voimaantulo

Euroopan neuvoston adoptiosopimus on tullut kansainvälisesti voimaan 1 päivänä syyskuuta 2011. Yleissopimus tulee voimaan sopimuksen myöhemmin ratifioivan tai hyväksyvän valtion osalta seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, kun on kulunut kolme kuukautta päivästä, jona kyseinen valtio on tallettanut ratifioimis- tai hyväksymiskirjansa. Tarkoituksena on, että yleissopimus tulee Suomen osalta voimaan aikaisintaan 1 päivänä heinäkuuta 2012.

3.2 Lakien voimaantulo

Euroopan neuvoston adoptiosopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamista koskeva laki ehdotetaan tulevaksi voimaan tasavallan presidentin asetuksella. Sopimuksessa tarkoitettua kansallista viranomaista sekä sopimuksen mukaisten tietopyyntöjen käsittelyä koskevat adoptiolain 86 §:n 2 momentin 2 kohta ja 94 § saatettaisiin samanaikaisesti voimaan valtioneuvoston asetuksella.

Ehdotettu adoptiolaki ja siihen liittyvät muiden lakien muutokset eivät adoptiolain edellä mainittuja säännöksiä lukuun ottamatta ole välittömästi sidoksissa yleissopimuksen määräyksiin. Ne voivat siten tulla voimaan joko aikaisemmin kuin yleissopimus tai samanaikaisesti sen kanssa.

Esityksessä ehdotetaan, että lait tulevat voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2012. Näin varataan aikaa lakien täytäntöönpanon vaatimille toimille. Näitä toimia ovat muun muassa koulutuksen järjestäminen, uuden adoptiolautakunnan asettaminen ja sen toiminnan organisoiminen sekä väestötietojärjestelmään tehtävät muutokset.

4 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus ja käsittelyjärjestys

4.1 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus

Perustuslain 94 §:n 1 momentin mukaan eduskunta hyväksyy muun muassa sellaiset valtiosopimukset ja muut kansainväliset velvoitteet, jotka sisältävät lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä. Perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön mukaan sopimuksen määräys on luettava lainsäädännön alaan kuuluvaksi, jos määräys koskee jonkin perustuslaissa turvatun perusoikeuden käyttämistä tai rajoittamista, jos määräys muutoin koskee yksilön oikeuksien tai velvollisuuksien perusteita, jos määräyksen tarkoittamasta asiasta on perustuslain mukaan säädettävä lailla taikka jos määräyksen tarkoittamasta asiasta on voimassa lain säännöksiä tai siitä on Suomessa vallitsevan käsityksen mukaan säädettävä lailla. Kansainvälisen velvoitteen määräys kuuluu lainsäädännön alaan siitä riippumatta, onko määräys ristiriidassa vai sopusoinnussa Suomessa lailla annetun säännöksen kanssa (PeVL 11/2000 vp, PeVL 12/2000 vp ja PeVL 45/2000 vp).

Lähes kaikki Euroopan neuvoston adoptiosopimuksen aineelliset määräykset (1—22 artiklat) sisältävät lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä, jotka vaativat eduskunnan hyväksymisen. Tämä käy ilmi myös jaksosta, jossa selostetaan sopimuksen sisältöä ja sen suhdetta Suomen lainsäädäntöön.

Adoptiosopimuksen I osassa määrätään sopimusvaltion velvollisuudesta ryhtyä niihin lainsäädännöllisiin tai muihin toimenpiteisiin, jotka ovat tarpeen sen varmistamiseksi, että sopimusvaltion laki on sopusoinnussa yleissopimuksen määräysten kanssa. Adoptiosopimuksen II osa sisältää määräyksiä adoptiossa noudatettavista yleisistä periaatteista kuten adoption pätevydestä, adoption vahvistamisen edellytyksistä, adoption vaadittavista suostumuksista, adoptionhakijan siviilisäätystä koskevista edellytyksistä, mahdollisuudesta lapsen adoptoimiseen uudestaan, adoptionhakijan vähimmäisiästä, adoptiota edeltävästä selvityksestä, adoption oikeusvaikutuksista, adoptiolapsen kansallisuudesta, kielletyistä rajoituksista, adoption

purkamisesta ja mitätöimisestä, epäoikeutetun hyödyn kieltämisestä, koeajasta, adoptio-neuvonnasta ja adoption jälkeisistä palveluista sekä tiedonsaannista ja tiedon luovutuksesta. Määräykset kuuluvat lainsäädännön alaan, sillä määräysten tarkoittamista asioista on olemassa lain säännöksiä.

Sopimuksen 15 artiklassa määrätään velvollisuudesta asettaa jokaiseen sopimusvaltioon kansallinen viranomainen, jolle artiklassa tarkoitettu tietopyyntö voidaan osoittaa. Siitä, mikä taho toimii kansallisena viranomaisena, on yleensä ollut tapana säätää lailla. Artiklassa on myös määräyksiä tiedonvaihdoista kansallisten viranomaisten kesken. Määräykset kuuluvat lainsäädännön alaan, sillä tiedonvaihdoista viranomaisten kesken ja salassapidosta on säännöksiä muun muassa viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa, sosiaalihuollon asiakaslaissa ja henkilötietolaissa.

Lisäksi yleissopimuksessa on muutamia määräyksiä, joista ei aikaisemmin ole säädetty lailla, mutta joiden voidaan katsoa kuuluvan lainsäädännön alaan. Tällaisia ovat ainakin yleissopimuksen artikkelit 6 ja 16. Yleissopimuksen 6 artikla sisältää määräyksen lapsen kuulemisesta silloin, kun hänen suostumustaan adoptioon ei vaadita. Tämän määräyksen voidaan katsoa koskevan perustuslain 6 §:n 3 momentissa turvatus perusoikeuden käyttämisestä, joten määräys kuuluu jo tällä perusteella lainsäädännön alaan. Yleissopimuksen 16 artikla koskee velvollisuutta keskeyttää adoptioprosessi vanhemmuuden vahvistamista koskevan oikeudenkäynnin vireillä olon perusteella. Tämäkin velvoite koskee asiaa, josta on Suomessa vallitsevan käsityksen mukaan säädettävä lailla.

Yleissopimuksen 21 artiklassa määrätään sopimusvaltioiden velvollisuudesta huolehtia adoptioasioita käsittelevien sosiaalityöntekijöiden asianmukaisesta koulutuksesta. Tämän artiklan sisältämä velvoite voidaan täyttää sopimusvaltion tosiasiallisin toimenpitein. Tältä osin ei siis ole kysymys lainsäädännön alaan kuuluvasta määräyksestä.

4.2 Käsittelyjärjestys

Perustuslain 6 §:ssä säädetään ihmisten yhdenvertaisuudesta lain edessä ja siitä, ettei

ketään saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Lakiehdotuksessa adoptionhakijoille asetetut ikävaatimukset vaikuttavat heidän yhdenvertaiseen kohteluunsa. Lapsen etua voidaan kuitenkin pitää sellaisena perustuslain 6 §:ssä tarkoitettuna hyväksyttävänä perusteena, joka oikeuttaa hakijoiden asettamisen eri asemaan ikänsä perusteella. Lisäksi ikävaatimusten täsmentäminen laissa edistää hakijoiden yhdenvertaista kohtelua eri viranomaisissa ja tuomioistuimissa. Asiaa on käsitelty tarkemmin lakiehdotuksen yleisperusteluissa.

Myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on hiljattain ottanut kantaa adoptio-oikeuden epäämiseen iän perusteella. Ihmisoikeustuomioistuin katsoi 10.6.2010 antamassaan tuomiossa (*Schwizgebel v. Sveitsi*), ettei 47 vuoden ikäistä naista, jolla oli jo ennestään 3-vuotias adoptiotytär, ollut syrjitty, kun hänelle ei ollut myönnetty lupaa toisen lapsen adoptoimiseen hänen ja adoptoitavan lapsen välisen suuren ikäeron vuoksi.

Perustuslain 6 §:n 3 momentissa säädetään, että lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Lakiehdotukseen sisältyy nykyistä kattavammat säännökset lapsen mielipiteen selvittämisestä ja huomioon ottamisesta niissäkin tapauksissa, joissa lapsen suostumus adoptioon ei ole tarpeen. Lisäksi lakiehdotuksen 26 §:n mukainen velvollisuus pyrkiä tarvittaessa selvittämään, miten lapsi suhtautuu yhteydenpitoon aikaisempaan vanhempaansa adoption jälkeen, parantaa lapsen mahdollisuuksia vaikuttaa itseään koskeviin asioihin perustuslaissa tarkoitettulla tavalla.

Lakiehdotuksen 11 §:n 2 momentin mukaan alaikäisen adoptio voidaan tietyin edellytyksin vahvistaa, vaikka vanhempi on kiellettyntä antamasta suostumustaan adoptioon tai peruuttanut aikaisemmin antamansa suostumuksen. Säännös on merkityksellinen perustuslain 10 §:ssä turvatus yksityiselämän suojan piiriin luettavan perhe-elämän suojan sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan perhe-elämän suojaa koskevan määräyksen kannalta. Perhe-elämän suojan kannal-

ta ilman vanhempien suostumusta tapahtuvaa alaikäisen lapsen adoptiota voidaan lähtökohdaisesti pitää ongelmallisena. Puuttuminen perhe-elämän suojaan tapahtuu kuitenkin ehdotuksen mukaan lapsen edun vuoksi eli perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävästä syystä. Ehdotettu säännös on myös suhteellisuusperiaatteen mukainen, koska kynns ilman vanhempien suostumusta tapahtuvalle adoptiolle on korkea. Tällainen adoptio tulee kysymykseen vain, jos tuomioistuin harkitsee, että adoptio on ilmeisen ratkaisevasti lapsen edun mukaista ja että vanhemman kieltäytymiseen suostumuksen antamisesta tai annetun suostumuksen peruuttamiseen ei ole riittävää aihetta. Siksi lakiehdotusta ei tältä osin voida pitää perustuslain 10 §:n eikä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan vastaisena.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on käsitellyt ilman vanhemman suostumusta tapahtunutta adoptiota esimerkiksi 26.5.1994 annetussa tuomiossa (*Keegan v. Irlanti*). Tuomiossa oli kyse tapauksesta, jossa äiti oli sijoittanut avoliiton päättymisen jälkeen synnyttämänsä lapsen adoptiota varten adoptiovanhemmiksi aiottujen henkilöiden huostaan isän suostumuksetta tai hänen tietämättään. Tämä oli aiheuttanut siteen muodostumisen lapsen ja adoptiovanhemmiksi aiottujen henkilöiden välillä, mikä oli sittemmin johtanut adoption vahvistamiseen. Ihmisoikeustuomioistuin katsoi Irlannin rikkoneen ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaa.

Ilman vanhemman suostumusta tapahtuneesta adoptiota on ollut kyse myös esimerkiksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen 28.10.2010 antamassa tuomiossa (*Aune v. Norja*). Ihmisoikeustuomioistuin totesi tuomiossa aikaisempaan tuomioon (*Johansen v. Norja*, 7.8.1996) viitaten, että lapsen adoptio ilman biologisen vanhemman suostumusta tuli sallia vain poikkeuksellisissa olosuhteissa ja sellaisia toimenpiteitä voitiin pitää oikeutettuina vain, jos ne perustettiin lapsen edusta johtuviin erittäin tärkeisiin vaatimuksiin. Kyseisessä tapauksessa ilman vanhemman suostumusta tapahtuneeseen adoptioon katsottiin kuitenkin olleen asianmukaiset perusteet. Norjan ei siten katsottu rikkoneen ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaa.

Perustuslakivaliokunta on katsonut, että myös oikeus henkilökohtaiseen identiteettiin liittyy perustuslain 10 §:ssä turvatuun yksityiselämän suojan piiriin, ja pitänyt henkilön tiedonsaantioikeutta omasta alkuperästään välttämättömänä (PeVL 59/2002 vp ja PeVL 16/2006 vp). Lakiehdotuksen 93 §, joka koskee muun muassa adoptiolapsen tiedonsaantioikeutta alkuperästään, on sopusoinnussa perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön kanssa.

Perustuslain 15 §:ssä säädetään omaisuussuojasta. Lakiehdotuksen perintöoikeutta koskevien siirtymäsäännösten voidaan katsoa yhtäältä heikentävän adoptiovanhempien biologisten perillisten omaisuuden suojaa ja toisaalta vahvistavan ennen vuotta 1980 adoptoitujen henkilöiden oikeutta omaisuuteen. Tämä johtuu siitä, että ennen vuotta 1980 adoptoitu henkilö rinnastetaan lakiehdotuksen mukaan adoptiovanhempien biologiseen perilliseen. Toisaalta adoptiolapsen perintöoikeudellinen asema biologisiin sukulaisiinsa nähden säilyy nykyisenkaltaisena. Adoptiolapsen biologiset sukulaiset eivät kuitenkaan enää vastaisuudessa voisi periä adoptiolasta. Ehdotetut uudet säännökset eivät kuitenkaan koskisi tilanteita, joissa perittävä on kuollut ennen lain voimaantuloa. Siksi muutosten ei voida katsoa vaikuttavan omaisuussuojaan perustuslain kannalta ongelmallisella tavalla.

Perustuslain 21 §:ssä säädetään oikeusturvasta. Lakiehdotuksessa parannetaan adoptionhakijoiden oikeusturvaa parantamalla muutoksenhakumahdollisuuksia muun muassa siten, että adoptio toimiston päätökseen keskeyttää adoptioneuvonta voi lakiehdotuksen mukaan hakea muutosta. Oikeusturvan parantamista selostetaan tarkemmin yleisperusteluissa.

Perustuslain 124 §:ssä säädetään julkisen hallintotehtävän antamisesta muulle kuin viranomaiselle. Julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan kuitenkin antaa vain viranomaiselle.

Adoptioeuvonnan ja kansainvälisen adoptiopalvelun antamista voidaan pitää luonteeltaan julkisina hallintotehtävinä. Adoptioeuvonnassa muun muassa selvitetään ja arvioidaan adoptionhakijoiden olosuhteita ja heidän soveltuvuuttaan adoptiovanhemmiksi sekä huolehditaan tarvittaessa lapsen sijoittamisesta heidän luokseen. Eduskunnan oikeusasiamies on ratkaisussaan 1044/4/06 katsonut kansainvälisen lapseksiottamispalvelun antajan hoitavan julkista tehtävää ja kuuluvan siten oikeusasiamiehen valvottaviin.

Lapseksiottamisesta annettu laki mahdollistaa näiden tehtävien antamisen muun kuin viranomaisen hoidettavaksi, jos se on tarkoituksenmukaista. Tämä lähtökohta säilytetään myös lakiehdotuksessa.

Adoptioeuvonnan ja kansainvälisen adoptiopalvelun antaminen on luvanvaraista toimintaa. Lakiehdotuksen mukaan lupa adoptiotoimiston ylläpitämiseen tai kansainvälisen adoptiopalvelun antamiseen voidaan myöntää hakijalle, joka toimii ilman taloudellisen voiton tavoittelua ja jonka harkitaan kykenevän antamaan adoptioeuvontaa tai kansainvälistä adoptiopalvelua ammattitaitoisesti, pitkäjänteisesti ja luotettavasti.

Kun julkinen hallintotehtävä annetaan muulle kuin viranomaiselle, on tehtävää hoitavan henkilöstön asiantuntemuksen takaminen tärkeää. Lakiehdotuksessa asiantuntemus taataan siten, että lupaa adoptiotoimiston ylläpitämiseen tai kansainvälisen adoptiopalvelun antamiseen hakevan edellytetään kykenevän antamaan adoptioeuvontaa tai kansainvälistä adoptiopalvelua ammattitaitoisesti. Lakiehdotuksessa säädetään vielä erikseen adoptioeuvontaa antavan henkilön ammatillisesta kelpoisuudesta ja perehtyneisyydestä adoptioasioihin.

Käytännössä adoptioeuvonnan ja kansainvälisen adoptiopalvelun antamisesta ovat huolehtineet eräät rekisteröidyt yhdistykset, joilla on laaja kokemus adoptioista ja adoptioon liittyvästä neuvontatyöstä. Tällaista kokemuspohjaa ei aina löydy esimerkiksi pienistä kunnista. Adoptioeuvonnan ja kansainvälisen adoptiopalvelun antamista muun kuin viranomaisen hoidettavaksi voidaan jat-

kossakin pitää tarkoituksenmukaisena ratkaisuna.

Lakiehdotuksen mukainen adoptioeuvonnan ja kansainvälisen adoptiopalvelun antaminen ei sisällä merkittävää julkisen vallan käyttöä perustuslaissa tarkoitettulla tavalla. Adoptioeuvonnan ja kansainvälisen adoptiopalvelun antaja ei esimerkiksi voi sijoittaa lasta adoptionhakijoiden luokse ilman erillisen lupaviranomaisen myöntämää lupaa. Lisäksi adoption edellytykset tutkitaan ja adoptio vahvistetaan erikseen tuomioistuimessa.

Perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännössä on katsottu, että oikeusturvan ja hyvän hallinnon vaatimusten toteutumisen varmistaminen perustuslain 124 §:n tarkoittamassa merkityksessä edellyttää, että asioita käsittelevät toimivat virkavastuulla (PeVL 46/2002 vp, PeVL 33/2004 vp, PeVL 11/2006 vp). Julkista hallintotehtävää hoitavien tahojen henkilöstön rikosoikeudellisesta virkavastuusta ehdotetaan säädettäväksi adoptiolain 97 §:ssä.

Euroopan neuvoston adoptiosopimus ei sisällä määräyksiä, jotka koskisivat perustuslakia sen 94 §:n 2 momentissa tai 95 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla. Sopimus voidaan hyväksyä äänten enemmistöllä ja ehdotus sen voimaansaattamislainsäädännön hyväksyä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä. Edellä olevan perusteella ja perustuslain 94 §:n mukaisesti esitetään,

että Eduskunta hyväksyisi Strasbourgissa 27 päivänä marraskuuta 2008 lasten adoptiosta tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen,

ja että Eduskunta hyväksyisi tehtäväksi yleissopimuksen 27 artiklan 1 kappaleen mukaisen varauman, jonka mukaan Suomi ei sovelle yleissopimuksen 22 artiklan 3 kappaletta siltä osin, kuin on kyse tietojen antamisesta alle 15-vuotiaalle lapselle.

Samalla annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

*Lakiehdotukset***1.****Laki****lasten adoptiosta tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §
Lasten adoptiosta Strasbourgissa 27 päivänä marraskuuta 2008 tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ovat lakina voimassa sellaisi-

na kuin Suomi on niihin sitoutunut.

2 §
Tämän lain voimaantulosta säädetään tasavallan presidentin asetuksella.

2.**Adoptiolaki**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku
Yleiset säännökset

1 §
Adoption tarkoitus

Adoption tarkoituksena on edistää lapsen parasta vahvistamalla lapsen ja vanhemman

suhde adoptoitavan ja adoptionhakijan välille.

2 §
Lapsen etu

Kaikissa alaikäisen lapsen adoptiota koskeissa päätöksissä ja muissa toimenpiteissä

on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

Lapsen etua arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota erityisesti siihen, miten voidaan parhaiten turvata pysyvä perhe sekä tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapselle, joka ei voi kasvaa omassa perheessään.

2 luku

Adoption edellytykset

3 §

Alaikäisen adoptio

Alaikäisen lapsen adoptio voidaan vahvistaa, jos sen harkitaan olevan lapsen edun mukaista ja on selvitetty, että lapsi tulee saamaan hyvän hoidon ja kasvatuksen.

Asiaa ratkaistaessa on otettava huomioon lapsen toivomukset ja mielipide lapsen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla.

4 §

Täysi-ikäisen adoptio

Täysi-ikäisen henkilön adoptio voidaan vahvistaa, jos on selvitetty, että adoptoitava on alaikäisenä ollut adoptionhakijan hoidettavana ja kasvatettavana tai että hänen ja hakijan välille on hänen ollessaan alaikäinen muutoin muodostunut vakiintunut lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen verrattava suhde.

5 §

Korvausten maksamisen kieltö

Adoptiota ei voida vahvistaa, jos adoption johdosta on annettu tai luvattu antaa korvausta taikka jos joku muu kuin adoptionhakija on adoption vahvistamisen varalta suorittanut tai sitoutunut suorittamaan korvausta lapsen elatusta varten.

Sopimus tai sitoumus 1 momentissa tarkoitettujen korvauksen suorittamisesta on mitätön.

6 §

Adoptionhakijan vähimmäis- ja enimmäisikä

Adoptionhakijan tulee olla täyttänyt 25 vuotta. Jos adoptoitava on alaikäinen, hakija ei saa olla 50 vuotta vanhempi.

Adoptio voidaan 1 momentin estämättä vahvistaa, jos hakija on täyttänyt 18 vuotta ja:

1) adoptoitava on hakijan aviopuolison lapsi tai hakijan oma lapsi, joka on aikaisemmin annettu adoptiolapseksi;

2) adoptoitavan ja hakijan välille on muodostunut vakiintunut lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen verrattava suhde; tai

3) adoption vahvistamiseen on muutoin lapsen edun kannalta erittäin painavia syitä.

Alaikäisen adoptio voidaan lisäksi vahvistaa, vaikka hakija on 50 vuotta vanhempi, jos hakija ei ollut täyttänyt 50 vuotta silloin, kun lapsi nimettiin sijoitettavaksi hänen luokseen adoptiotarkoituksessa.

7 §

Ikäero

Jos adoptoitava on alaikäinen, adoptoitavan ja adoptionhakijan välisen ikäeron on oltava vähintään 18 vuotta ja se saa olla enintään 45 vuotta.

Adoptio voidaan vahvistaa, vaikka ikäero on 1 momentissa säädettyä pienempi tai suurempi, jos:

1) adoptoitava on hakijan aviopuolison lapsi tai hakijan oma lapsi, joka on aikaisemmin annettu adoptiolapseksi;

2) adoptoitavan ja hakijan välille on muodostunut vakiintunut lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen verrattava suhde; tai

3) adoption vahvistamiseen on muutoin lapsen edun kannalta erittäin painavia syitä.

8 §

Aviopuolisoita koskevat edellytykset

Aviopuolisot voivat avioliiton aikana adoptoida alaikäisen lapsen vain yhdessä.

Aviopuoliso voi kuitenkin yksin adoptoida aviopuolisonsa lapsen tai oman lapsensa, joka on aikaisemmin annettu adoptiolapseksi.

Aviopuoliso voi lisäksi adoptoida yksin, jos toinen aviopuoliso ei voi sairautensa tai vammansa vuoksi pätevästi ilmaista tahtoaan taikka jos toisen aviopuolison olinpaikka on tuntematon.

9 §

Yhteisadoptio

Muut kuin aviopuolisot eivät voi adoptoida yhdessä.

10 §

Adoptoitavan suostumus

Adoptiota ei voida vahvistaa ilman adoptoitavan suostumusta, jos hän on täyttänyt 12 vuotta. Suostumus ei kuitenkaan ole tarpeen, jos adoptoitava ei voi sairautensa tai vammansa vuoksi ilmaista tahtoaan.

Adoptiota ei myöskään voida vahvistaa vastoin 12 vuotta nuoremman lapsen tahtoa, jos lapsi on niin kehittynyt, että hänen tahtonsa voidaan kiinnittää huomiota.

11 §

Vanhempien suostumukset

Alaikäisen adoptiota ei voida vahvistaa, elleivät hänen vanhempansa ole antaneet siihen suostumustaan.

Adoptio voidaan kuitenkin erittäin painavista syistä vahvistaa, vaikka vanhempi on kieltäytynyt antamasta suostumustaan adoptioon tai peruuttanut aikaisemmin antamansa suostumuksen, jos harkitaan, että adoptio on ilmeisen ratkaisevasti lapsen edun mukaista. Edellytyksenä on lisäksi, että vanhemman suostumuksen antamisesta kieltäytymiseen tai annetun suostumuksen peruuttamiseen ei ole riittävää aiheutta ottaen huomioon lapsen etu sekä lapsen ja vanhemman välisen kanssakäymisen tiivys ja heidän välillään vallitsevan suhteen laatu.

Jos vanhempi ei voi sairautensa tai vammansa vuoksi pätevästi ilmaista tahtoaan

taikka vanhemman olinpaikka on tuntematon, adoptio voidaan erittäin painavista syistä vahvistaa, jos sen harkitaan olevan ilmeisen ratkaisevasti lapsen edun mukaista.

12 §

Adoption suhde vanhemmuuden vahvistamiseen

Jos vanhemmuutta ei ole vahvistettu, mutta on aihetta olettaa, että vanhemmuus saatettaisiin myöhemmin vahvistaa, alaikäisen adoptio voidaan vahvistaa vain 11 §:n 3 momentissa säädetyin edellytyksin.

Jos vanhemmuuden vahvistamista koskeva asia on vireillä tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa, alaikäisen adoptiota ei saa vahvistaa ennen kuin vanhemmuuden vahvistamista koskeva asia on lainvoimaisesti ratkaistu, ellei siihen ole 11 §:n 3 momentissa säädetyjä edellytyksiä.

13 §

Muut suostumukset

Jos aviopuoliso aikoo yksin adoptoida oman alaikäisen lapsensa, joka on aikaisemmin annettu adoptiolapseksi, adoptiota ei voida vahvistaa ilman toisen aviopuolison suostumusta.

Jos rekisteröidyssä parisuhteessa tai avoliitossa elävä henkilö aikoo adoptoida alaikäisen lapsen, adoptiota ei voida vahvistaa ilman parisuhteen toisen osapuolen suostumusta.

Jos alaikäisen lapsen kummankaan vanhemman suostumusta adoptioon ei voida saada vanhempien kuoleman vuoksi taikka 11 §:n 3 momentissa tai 12 §:n 1 momentissa mainitusta syystä, adoptiota ei voida vahvistaa, jollei lapsen huoltaja tai muu laillinen edustaja ole antanut siihen suostumustaan.

Adoptio voidaan vahvistaa, vaikka 1—3 momentissa tarkoitettua suostumusta ei ole annettu, jos:

1) se, jonka suostumus adoptioon vaadittaisiin, ei voi sairautensa tai vammansa vuoksi pätevästi ilmaista tahtoaan taikka hänen olinpaikkansa on tuntematon; tai

2) adoption vahvistamiseen on lapsen edun kannalta erittäin painavia syitä.

14 §

Suostumuksen antaminen

Vanhemman ja 13 §:ssä mainitun henkilön suostumus adoptioon on annettava sosiaalihoitolain (710/1982) 6 §:ssä tarkoitetulle kunnan määräämälle toimielimelle (*kunnan sosiaalihuollon toimielin*) tai tämän lain 22 §:n 1 momentissa tarkoitetulle adoptio-toimistolle. Ulkomailla suostumus on annettava sille, joka konsulipalvelulain (498/1999) 33 §:n mukaan voi suorittaa julkiselle notaarille kuuluvia tehtäviä, tai tämän lain 67 §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla.

Jos suostumuksen antaja ei ole saanut 4 luvussa tarkoitettua adoptioineuvontaa, hänen kanssaan on ennen suostumuksen vastaanottamista järjestettävä neuvottelu, jossa hänelle on annettava 24 §:n 2 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettut tiedot.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä suostumuksen vastaanottamisesta.

15 §

Harkinta-aika

Vanhemman suostumusta adoptioon ei saa ottaa vastaan ennen kuin vanhemmalla on ollut mahdollisuus perusteellisesti harkita asiaa eikä aikaisemmin kuin kahdeksan viikon kuluttua lapsen syntymästä.

Äidin suostumuksen saa kuitenkin ottaa vastaan aikaisemmin kuin kahdeksan viikon kuluttua lapsen syntymästä, jos adoptionhakkija elää äidin kanssa rekisteröidyssä parisuhteessa ja adoptoitava lapsi on syntynyt rekisteröidyn parisuhteen aikana annetun, hedelmöityshoidoista annetussa laissa (1237/2006) tarkoitetun hedelmöityshoidon tuloksena.

16 §

Suostumuksen muoto

Suostumus adoptioon on annettava kirjallisesti. Suostumus on päivättävä ja suostumuksen antajan allekirjoitettava.

17 §

Suostumuksen peruuttaminen

Suostumus adoptioon voidaan peruuttaa ennen adoption vahvistamista.

3 luku

Adoption oikeusvaikutukset

18 §

Vanhemmuuden siirtyminen

Kun adoptio on vahvistettu, adoptiolasta pidetään adoptiovanhempien eikä aikaisempien vanhempien lapsena, jollei erikseen muuta säädetä tai adoption luonteesta muuta johdu.

Jos aviopuoliso on avioliiton aikana tai avioliiton purkaututtua kuoleman johdosta yksin adoptoinut toisen aviopuolison lapsen, lasta pidetään kuitenkin aviopuolisoiden yhteisenä lapsena.

19 §

Elatusvelvollisuudesta vapautuminen

Kun adoptio on vahvistettu, lapsen aikaisemmat vanhemmat vapautuvat velvollisuudesta vastata lapsen elatuksesta.

Jos aikaisempi vanhempi on ennen adoptiota sopimuksella sitoutunut tai tuomioistuimen päätöksellä velvoitettu suorittamaan elatusapua lapselle, hän vapautuu adoption jälkeen erääntyvien elatusapuerien maksamisesta. Jos elatusapu on vahvistettu suoritettavaksi kertamaksuna, aikaisempi vanhempi vapautuu suorittamasta elatusapua, jos sitä ei ole maksettu ennen adoptiota.

20 §

Adoptiolapsen sukunimi ja kansalaisuus

Adoptiolapsen sukunimestä säädetään nimilaisissa (694/1985) ja kansalaisuudesta kansalaisuuslaissa (359/2003).

4 luku

Adoptioneuvonta

21 §

Adoptioneuvonnan pyytäminen

Lapsen vanhemman, joka aikoo antaa alaikäisen lapsensa adoptiolapseksi, ja henkilön, joka aikoo adoptoida alaikäisen lapsen, on pyydettävä adoptioneuvonnan järjestämistä kotikuntansa sosiaalihuollon toimielimeltä tai Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston luvan saaneelta adoptiotoimistolta.

22 §

Adoptioneuvonnan antajat

Adoptioneuvontaa saavat antaa kuntien sosiaalihuollon toimielimet sekä adoptiotoimistot, jotka ovat saaneet Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston luvan harjoittaa adoptioneuvontaa (*adoptioneuvonnan antajat*).

Viranhaltijalla tai työntekijällä, joka huolehtii adoptioneuvonnan antamisesta, on oltava sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain (272/2005) 3 §:n mukainen sosiaalityöntekijän ammatillinen kelpoisuus. Hänen on lisäksi oltava perehtynyt adoptioasioihin.

23 §

Adoptioneuvonnan aloittaminen

Kun lapsen vanhempi, joka aikoo antaa alaikäisen lapsensa adoptiolapseksi, on pyytänyt adoptioneuvonnan järjestämistä, adoptioneuvonnan antajan on nimettävä adoptoitavalle

lapselle adoptioneuvonnasta vastaava sosiaalityöntekijä (*adoptioneuvonnasta vastaava sosiaalityöntekijä*) sekä aloitettava adoptioneuvonnan antaminen viivytyksettä.

24 §

Adoptioneuvonnan tehtävät

Adoptioneuvonnan antajan on kaikissa adoptioon liittyvissä kysymyksissä valvottava lapsen etua sekä neuvottava, autettava ja tuettava lasta, lapsen vanhempia, adoptionhakijoita sekä muita henkilöitä, joiden suostumus adoptioon vaaditaan.

Adoptioneuvonnassa on erityisesti:

1) annettava 1 momentissa mainituille henkilöille tietoa adoption tarkoituksesta, edellytyksistä ja oikeusvaikutuksista;

2) annettava lapsen vanhemmille tietoa niistä sosiaalipalveluista ja taloudellisista tukitoimista, jotka ovat heidän ja lapsen käytettävissä, sekä autettava heitä tekemään asiassa perusteellisesti harkittu ratkaisu;

3) autettava hakijoita arvioimaan valmiuksiaan adoptiovanhemmiksi ja valmistautumaan adoptiovanhemmuuteen;

4) selvitettävä ja arvioitava, ovatko adoptioon edellytykset olemassa;

5) selvitettävä, onko edellytyksiä sopia lapsen ja aikaisempien vanhempien välisestä yhteydenpidosta, ja tarvittaessa avustettava sopimuksen tekemisessä;

6) ohjattava tarvittaessa hakijat hakemaan kansainvälistä adoptiopalvelua;

7) ohjattava tarvittaessa hakijat hakemaan adoptiolupaa;

8) huolehdittava tarvittaessa lapsen sijoittamisesta hakijoiden luokse;

9) viivytyksettä lapsen sijoittamisen jälkeen ryhdyttävä toimenpiteisiin, joilla tuetaan ja seurataan sijoituksen onnistumista lapsen etua silmällä pitäen; sekä

10) huolehdittava siitä, että hakijat viivytyksettä hakevat adoption vahvistamista, ja avustettava tarvittaessa hakemuksen tekemisessä.

Jos adoptioneuvontaa antaa adoptiotoimisto, sen on hankittava lapsen ja hakijoiden kotikunnan sosiaalihuollon toimielimeltä lausunto heidän olosuhteistaan.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä adoptionevannon sisällöstä ja toteuttamisesta.

25 §

Adoptionevonta adoption vahvistamisen jälkeen

Adoptionevannon antajan on tarvittaessa annettava 24 §:n 1 momentissa tarkoitettua neuvontaa, apua ja tukea myös adoption vahvistamisen jälkeen. Adoptiovanhemmille on lisäksi tarjottava mahdollisuus siihen, että adoptiolapsen ja -perheen erityisen avun ja tuen tarve selvitetään tarvittavassa laajuudessa.

Adoptionevannon antajan on tarvittaessa ohjattava adoptiolapsi ja -perhe sekä lapsen aikaisemmat vanhemmat mahdollisimman varhaisessa vaiheessa sosiaali- tai terveyspalvelujen taikka muun avun ja tuen piiriin.

26 §

Alaikäisen lapsen mielipiteen selvittäminen

Adoptionevonnasta vastaavan sosiaalityöntekijän on henkilökohtaisesti keskusteltava alaikäisen adoptoitavan kanssa, jos se lapsen ikä ja kehitystaso huomioon ottaen on mahdollista. Lapselle on hänen ikäänsä ja kehitystasoaan vastaavalla tavalla annettava 24 §:n 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettut tiedot sekä ne kyseistä adoptioasiaa koskevat tiedot, joilla voidaan olettaa olevan lapselle merkitystä.

Adoptionevonnasta vastaavan sosiaalityöntekijän on pyrittävä selvittämään, miten lapsi suhtautuu adoptioon. Tarvittaessa on pyrittävä selvittämään myös, miten lapsi suhtautuu yhteydenpitoon aikaisempiin vanhempiinsa adoption jälkeen. Lapsen mielipide on selvitettävä hienovaraisesti sekä siten, että tästä ei aiheudu tarpeettomasti haittaa lapsen ja hänen vanhempiensa tai muiden läheisten ihmisten välisille suhteille.

Mielipiteen selvittämisen päätyttyä 12 vuotta täyttäneelle lapselle on varattava tilaisuus antaa suostumuksensa adoptioon.

27 §

Lapsen sijoittaminen

Sijoitettaessa lasta adoptiotarkoituksessa adoptionhakijoiden luokse on mahdollisuuksien mukaan noudatettava seuraavia periaatteita:

1) lapsi sijoitetaan niiden hakijoiden luokse, joilla arvioidaan olevan parhaat edellytykset huolehtia hänen hyvästä hoidostaan ja kasvatuksestaan;

2) lapsi sijoitetaan perheeseen, jossa hän saa kaksi adoptiovanhempaa, jollei ole erityistä syytä sijoittaa häntä yhden vanhemman perheeseen;

3) sisarukset sijoitetaan samaan perheeseen, jollei se olosuhteet huomioon ottaen ole lapsen edun vastaista;

4) jos perheessä on ennestään lapsia, näiden tulee olla adoptoitavaa lasta vanhempia;

5) lapsen vanhempien toivomukset adoptiovanhemman ominaisuuksista ja olosuhteista otetaan huomioon, jollei niiden huomioon ottaminen ole lapsen edun vastaista.

Lasta ei saa sijoittaa adoptiotarkoituksessa adoptionhakijoiden luokse, ellei heillä ole voimassa olevaa adoptiolupaa.

Lapsen sijoituksesta huolehtii adoptionevonnasta vastaava sosiaalityöntekijä yhteistyössä toisen sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojeluun perehtyneen työntekijän kanssa.

28 §

Toimenpiteet lapsen sijoituksen epäonnistuttua

Jos adoptionevannon antaja ennen adoption vahvistamista havaitsee, että lapsen sijoitus adoptionhakijoiden luokse ei ole lapsen edun mukainen, sen on yhteistyössä lastensuojeluviranomaisen kanssa järjestettävä lapselle adoptiotarkoituksessa uusi sijoitus. Jollei se ole mahdollista, adoptionevannon antajan ja lastensuojeluviranomaisen on ryhdyttävä muihin tarpeellisiin toimenpiteisiin lapsen edun mukaisen hoidon järjestämiseksi lapselle.

Jos adoptoitava lapsi on saapunut vieraasta valtiosta Suomeen, adoptionevannon anta-

jan ja lastensuojeluviranomaisen on huolehdittava 1 momentin mukaisista toimenpiteistä yhdessä 32 §:ssä tarkoitetun palvelunantajan kanssa. Jos lapselle ei voida järjestää uutta sijoitusta eikä hänen etunsa mukaista hoitoa Suomessa, adoptioneuvonnan antajan, lastensuojeluviranomaisen ja palvelunantajan on myös ryhdyttävä toimenpiteisiin lapsen palauttamiseksi valtioon, josta hän on saapunut, jos palauttaminen on lapsen edun mukainen toimenpide.

Sen, joka huolehtii 1 ja 2 momentissa tarkoitetuista toimenpiteistä, on henkilökohtaisesti keskusteltava asiasta lapsen kanssa, jos se lapsen ikä ja kehitystaso huomioon ottaen on mahdollista. Lapsen mielipide asiasta on selvitettävä ja otettava huomioon, jos lapsi on täyttänyt 12 vuotta tai on niin kehittynyt, että hänen tahtoonsa voidaan kiinnittää huomiota.

29 §

Adoptioneuvonnan keskeyttäminen

Adoptioneuvonnan antaja voi keskeyttää adoptioneuvonnan antamisen adoptionhakijalle, jos neuvonnassa esille tulleiden seikkojen perusteella on ilmeistä, ettei edellytyksiä adoptioon ole olemassa.

Adoptionhakija saa hakea muutosta 1 momentissa tarkoitettuun päätökseen valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Adoptionhakija saa hakea muutosta hallinto-oikeuden päätökseen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Adoptioneuvonnan väliaikaisesta keskeyttämisestä säädetään 49 §:n 3 momentissa.

30 §

Selvitys adoptioneuvonnan antamisesta

Adoptiolupaa ja adoption vahvistamista koskevan hakemuksen tekemistä varten adoptioneuvonnan antajan on annettava kirjallinen selvitys adoptioneuvonnan antamisesta. Selvityksestä on käytävä ilmi tarpeelliset tiedot asiaan osallisista ja heidän olosuhteistaan.

Jos alaikäinen lapsi, jolla on asuinpaikka Suomessa, aiotaan antaa adoptiolapseksi hakijalle, jolla on asuinpaikka vieraassa valtiossa, adoptioneuvonnan antajan on laadittava lapsesta kirjallinen selvitys, josta on käytävä ilmi tarpeelliset tiedot lapsesta ja hänen olosuhteistaan.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä selvitysten tarkemmasesta sisällöstä, voimassaoloajasta ja toimittamisesta.

5 luku

Kansainvälinen adoptiopalvelu

31 §

Kansainvälisen adoptiopalvelun pyytäminen

Adoptionhakijan, jolla on asuinpaikka Suomessa ja joka aikoo adoptoida alle 18-vuotiaan lapsen, jolla on asuinpaikka vieraassa valtiossa, on pyydettävä kansainvälistä adoptiopalvelua.

Hakijan, jolle on myönnetty 42 §:ssä tarkoitettu lupa, ei kuitenkaan tarvitse pyytää kansainvälistä adoptiopalvelua.

32 §

Palvelunantajat

Kansainvälistä adoptiopalvelua saavat antaa ne kuntien sosiaalihuollon toimielimet ja muut yhteisöt, jotka ovat saaneet adoptiolautakunnan luvan tähän toimintaan (*palvelunantajat*).

Palvelunantaja saa toimia yhteistyössä ulkomailla vastaavia tehtäviä hoitavan viranomaisen, järjestön tai muun toimielimen (*ulkomainen palvelunantaja*) kanssa vain, jos yhteistyöhön on 90 §:ssä tarkoitettu lupa.

33 §

Palvelunantajan tehtävät

Palvelunantajan tehtävänä on avustaa adoptionhakijaa alle 18-vuotiaan lapsen kansainväliseen adoptioon liittyvissä toimenpiteissä sekä valvoa, että adoptio toteutetaan lapsen

edun mukaisesti, kansainvälisessä oikeudessa tunnustettuja lapsen oikeuksia kunnioittaen ja ilman, että kukaan saa siitä oikeudetonta taloudellista tai muuta hyötyä.

Palvelunantajan tehtävänä on erityisesti:

1) välittää adoptionhakija, jolla on asuinpaikka Suomessa, sellaiselle alle 18-vuotiaalle lapselle, jolla on asuinpaikka vieraassa valtiossa, joka tarvitsee adoptiovanhemmat ja jolle ei voida löytää sopivia adoptiovanhemmia asuinpaikkavaltiostaan;

2) avustaa adoption vahvistamiseen liittyvissä toimenpiteissä;

3) auttaa adoptiolasta ja tämän huoltajia sekä adoptiolapsen kuoltua tämän jälkeläisiä ja näiden huoltajia saamaan tietoja lapsesta ja hänen alkuperästään siitä valtiosta, josta lapsi on saapunut; sekä

4) tarjota 3 kohdassa tarkoitettuja tietoja annettaessa tietojen saajalle tarpeellinen tuki ja ohjaus.

Palvelunantaja voi myös välittää adoptionhakijan, jolla on asuinpaikka vieraassa valtiossa, sellaiselle alle 18-vuotiaalle lapselle, jolla on asuinpaikka Suomessa, joka tarvitsee adoptiovanhemmat ja jolle ei voida löytää sopivia adoptiovanhemmia Suomesta.

Palvelunantaja huolehtii lasten suojelusta ja yhteistyöstä kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa tehdyn yleissopimuksen (SopS 29/1997, *Haagin sopimus*) III luvussa tarkoitettuna valtuutettuna toimielimenä niistä sopimuksessa edellytetyistä tehtävistä, jotka lailla tai valtioneuvoston asetuksella on uskottu palvelunantajalle.

Palvelunantajan tehtävistä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

34 §

Palvelunantajan muut velvollisuudet

Palvelunantajan on jokaisessa tapauksessa varmistuttava siitä, että 5 §:ssä tarkoitettua korvausta adoption johdosta tai lapsen elustusta varten ei ole annettu tai suoritettu eikä ole luvattu antaa tai sitouduttu suorittamaan.

Jos palvelunantaja ennen adoption vahvistamista havaitsee, että lapsen sijoitus adoptionhakijoiden luokse ei ole lapsen edun mukainen, sen on salassapitosäännösten estä-

mättä otettava yhteyttä adoptionevonnan antajaan 28 §:ssä tarkoitettuihin toimenpiteisiin ryhtymistä varten.

35 §

Palvelumaksu ja kulukorvaus

Palvelunantaja voi periä maksun kansainvälisestä adoptiopalvelusta sekä korvauksen asiassa aiheutuneista kuluista. Maksua ei saa määrätä palvelunantajalle toiminnan järjestämisestä aiheutuvia todellisia kustannuksia suuremmaksi. Maksusta ja korvattavista kuluista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Palvelunantaja voi vaatia, että maksu ja korvaus kuluista suoritetaan ennakolta tai että niiden suorittamisesta asetetaan hyväksyttävä vakuus. Palvelunantajan on pyynnöstä annettava etukäteen kirjallinen arvio asiassa aiheutuvista maksuista ja kuluista.

Maksuvelvollisuutta ei synny siltä osin kuin asiassa on aiheutunut tarpeettomia maksuja tai kuluja palvelunantajan virheen tai laiminlyönnin vuoksi.

Jos palvelun antaminen keskeytetään ja maksua tai korvausta kuluista on suoritettu ennakolta, palvelunantajan on palautettava suoritukset siltä osin kuin ne kohdistuvat toimenpiteisiin, jotka jäävät keskeyttämisen vuoksi suorittamatta.

36 §

Muutoksenhaku, viivästyskorko ja ulosotto

Palvelumaksua tai kulukorvausta koskevaan palvelunantajan viranhaltijan tai työntekijän päätökseen saa vaatia oikaisua palvelunantajalta. Oikaisuvaatimusmenettelystä säädetään hallintolaissa (434/2003).

Oikaisuvaatimuksen johdosta annettuun päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Maksuvelvollinen tai palvelunantaja saa hakea muutosta hallinto-oikeuden päätökseen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Jos palvelumaksun tai kulukorvauksen maksaminen on viivästynyt, sille saadaan periä korkolain (633/1982) 4 §:n 1 momentin mukaista viivästyskorkoa. Viivästyskorkoon sovelletaan lisäksi korkolain 5, 6, 10 ja 11 §:ää.

Palvelumaksu ja kulukorvaus sekä niille perittävä viivästyskorko ovat suoraan ulosotokelpoisia siten kuin verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetussa laissa (706/2007) säädetään.

37 §

Kieltäytyminen kansainvälisen adoptiopalvelun antamisesta

Palvelunantaja voi kieltäytyä antamasta kansainvälistä adoptiopalvelua adoptionhakijalle tai keskeyttää palvelun antamisen, jos:

1) hakija ei täytä niitä edellytyksiä, joita palvelunantajan kanssa yhteistyössä olevat ulkomaiset palvelunantajat ovat asettaneet; tai

2) hakija on laiminlyönyt 35 §:n mukaisen maksuvelvollisuutensa tai velvollisuutensa asettaa vakuus eikä ole kehotuksesta huolimatta täyttänyt velvollisuuttaan hänelle asetussa kohtuullisessa määräajassa.

Adoptionhakija saa hakea muutosta 1 momentissa tarkoitettuun päätökseen valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Adoptionhakija tai palvelunantaja saa hakea muutosta hallinto-oikeuden päätökseen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Palvelun antamisen väliaikaisesta keskeyttämisestä säädetään 49 §:n 3 momentissa.

38 §

Pakottavuus

Sopimusehto, joka poikkeaa 35—37 §:n säännöksistä kansainvälistä adoptiopalvelua käyttävän vahingoksi, on mitätön.

6 luku

Lupamenettely adoptioasioissa

39 §

Lupavaatimus

Alle 18-vuotiaan lapsen adoptioon tarvitaan adoptiolupa, jos adoptionhakijalla tai lapsella taikka molemmilla on asuinpaikka Suomessa.

Adoptiolupaa ei kuitenkaan tarvita, jos sekä hakijalla että lapsella on asuinpaikka Suomessa ja:

1) aviopuoliso aikoo avioliiton aikana tai avioliiton purkaututtua kuoleman johdosta yksin adoptoida toisen aviopuolison lapsen; tai

2) lapsi, joka on tullut hakijan luokse muussa kuin adoptiotarkoituksessa, on ollut vakiintuneesti hakijan hoidettavana ja kasvatettavana.

Adoptiolupaa on haettava ennen kuin hakija ottaa lapsen luokseen adoptiotarkoituksessa.

40 §

Luvan edellytykset kotimaisessa adoptiossa

Jos adoptionhakijalla on asuinpaikka Suomessa ja hän aikoo adoptoida lapsen, jolla on asuinpaikka Suomessa, adoptiolupa voidaan myöntää, jos 3 ja 6—9 §:ssä sekä 13 §:n 1, 2 ja 4 momentissa säädetty adoption edellytykset täyttyvät ja hakijalle on annettu adoptioeuvontaa.

41 §

Luvan edellytykset adoptoitaessa vieraasta valtiosta Suomeen palvelunantajan välityksellä

Jos adoptionhakijalla on asuinpaikka Suomessa ja hän aikoo adoptoida lapsen, jolla on asuinpaikka vieraassa valtiossa, adoptiolupa voidaan myöntää, jos 3 ja 6—9 §:ssä sekä 13 §:n 1, 2 ja 4 momentissa säädetty adoption edellytykset täyttyvät, hakijalle on annettu

adoptioneuvontaa ja hakija saa kansainvälistä adoptiopalvelua.

42 §

Luvan edellytykset adoptoitaessa ilman palvelunantajaa vieraasta valtiosta Suomeen

Jos adoptionhakijalla on asuinpaikka Suomessa ja hän aikoo adoptoida lapsen, jolla on asuinpaikka vieraassa valtiossa, eikä adoptiota voida toteuttaa palvelunantajan välityksellä, adoptiolupa voidaan myöntää, jos 3 ja 6—9 §:ssä sekä 13 §:n 1, 2 ja 4 momentissa säädettyt adoption edellytykset täyttyvät ja hakijalle on annettu adoptioneuvontaa.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu lupa voidaan myöntää vain sellaisen lapsen adoptoimiseen, joka:

1) on hakijan tai hänen aviopuolisonsa lähisukulainen tai hakijan adoptiolapsen aikaisempi lähisukulainen; taikka

2) on tullut hakijan luokse muussa kuin adoptiotarkoituksessa ja ollut vakiintuneesti hakijan hoidettavana ja kasvatettavana.

43 §

Luvan edellytykset adoptoitaessa Suomesta vieraaseen valtioon

Jos adoptionhakijalla on asuinpaikka vieraassa valtiossa ja hän aikoo adoptoida lapsen, jolla on asuinpaikka Suomessa, adoptiolupa voidaan myöntää, jos:

1) 2 luvussa säädettyt adoption edellytykset täyttyvät ja lapselle on annettu adoptioneuvontaa;

2) hakija on esittänyt asuinpaikkavaltionsa toimivaltaisen viranomaisen tai muun toimivaltaisen toimielimen antaman selvityksen hakijasta ja hänen olosuhteistaan sekä hänen kelpoisuudestaan ja sopivuudestaan adoptiovanhemmaksi;

3) hakija on esittänyt selvityksen siitä, että hänelle sekä lapsen vanhemmille ja muille henkilöille, joiden suostumus adoptioon vaaditaan, on annettu tarvittavaa neuvontaa; ja

4) hakija on esittänyt selvityksen siitä, että lapsella on lupa tai hän saa luvan päästä hakijan asuinpaikkavaltioon ja asua siellä pysyvästi.

44 §

Lupaviranomainen

Adoptioluvan myöntää adoptionhakijan hakemuksesta adoptiolautakunta.

45 §

Luvan erityinen ehto tai rajoitus

Luvan myöntäessään adoptiolautakunta voi asettaa adoptiolle erityisen ehdon tai rajoituksen.

46 §

Todistus adoptioluvasta

Adoptiolautakunnan on annettava todistus myönnetystä adoptioluvasta.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä todistuksen sisällöstä ja toimittamisesta.

47 §

Luvan voimassaolo

Lupa on voimassa määräajan, jota ei voida määrätä kahta vuotta pidemmäksi.

Adoptiolautakunta voi hakemuksesta pidentää luvan voimassaoloaikaa enintään kahdella vuodella kerrallaan saatuaan adoptioneuvonnan antajan ja tarvittaessa palvelunantajan lausunnon asiasta.

Jos lapsi on luvassa mainitussa määräajassa sijoitettu adoptionhakijan luokse adoptiotarkoituksessa, luvan voimassaolo jatkuu, kunnes adoptio on vahvistettu.

Luvan voimassaolo lakkaa, jos lapsi sijoituksen epäonnistumisen vuoksi otetaan pois adoptionhakijan luota.

48 §

Luvan peruuttaminen

Adoptiolautakunta voi peruuttaa adoptioluvan, jos adoptionhakijan olosuhteet ovat lu-

van myöntämisen jälkeen muuttuneet olennaisesti siten, että adoption toteuttaminen luvan mukaisesti ei olisi lapsen edun mukaista. Lupaa ei kuitenkaan voida peruuttaa sen jälkeen, kun adoptio on vahvistettu.

Adoptiolautakunnan päätöksessä olevan virheen korjaamiseen sovelletaan, mitä hallintolain 50—53 §:ssä säädetään.

49 §

Ilmoitusvelvollisuus

Jos adoptionhakijan olosuhteissa tapahtuu luvan voimassaoloaikana olennainen muutos, hänen on viipymättä ilmoitettava siitä adoptiolautakunnalle. Adoptiolautakunnan on salassapitosäännösten estämättä viipymättä annettava tieto ilmoituksesta adoptioneuvonnan antajalle ja, jos hakija saa kansainvälistä adoptiopalvelua, lisäksi palvelunantajalle sekä pyydettävä niiltä tarvittaessa lisäselvitystä olosuhdemuutoksesta.

Adoptioneuvonnan antajan ja palvelunantajan on salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoitettava adoptiolautakunnalle tietoonsa tulleesta hakijan olosuhteiden muutoksesta, joka voi aiheuttaa adoptioluvan peruuttamisen, ja seikasta, joka voi aiheuttaa lautakunnan päätöksen poistamisen hallintolain 50 §:n nojalla. Jos ilmoituksen tekee adoptioneuvonnan antaja ja hakija saa kansainvälistä adoptiopalvelua, adoptiolautakunnan on salassapitosäännösten estämättä viipymättä annettava tieto ilmoituksesta palvelunantajalle.

Kun adoptioneuvonnan antaja tai palvelunantaja on tehnyt 2 momentissa tarkoitetun ilmoituksen tai saanut tiedon toisen tekemästä 1 tai 2 momentissa tarkoitetusta ilmoituksesta, sen on keskeytettävä adoptioneuvonnan tai kansainvälisen adoptiopalvelun antaminen, kunnes adoptiolautakunta on tehnyt ilmoituksen johdosta päätöksen. Keskeyttämistä koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta.

Tässä pykälässä tarkoitetut asiat on käsiteltävä adoptiolautakunnassa kiireellisinä.

50 §

Muutoksenhaku

Adoptionhakija saa hakea muutosta adoptiolautakunnan päätökseen, joka koskee tässä luvussa tarkoitettua asiaa, valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaisissa säädetään.

Adoptionhakija tai adoptiolautakunta saa hakea muutosta hallinto-oikeuden päätökseen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

7 luku

Adoption vahvistaminen

51 §

Adoption vahvistaminen

Adoptio vahvistetaan tuomioistuimen päätöksellä.

Adoption vahvistamista koskeva asia pannaan vireille käräjäoikeudessa adoptionhakijan kirjallisella hakemuksella.

Toimivaltaisesta tuomioistuimesta adoption vahvistamista koskevassa asiassa säädetään oikeudenkäymiskaaren 10 luvussa.

52 §

Tuomioistuimelle esitettävä selvitys

Adoption vahvistamista koskevaan hakemukseen on liitettävä tarpeellinen selvitys siitä, että adoption vahvistamiseen on lain mukaiset edellytykset.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä hakemukseen liitettävästä selvityksestä.

53 §

Selvityksen hankkiminen

Tuomioistuimen on omasta aloitteestaan määrättävä hankittavaksi kaikki selvitys, joka on tarpeen adoption vahvistamista koskevan asian ratkaisemiseksi.

Tuomioistuimen on tarvittaessa kuultava kaikkia henkilöitä, jotka voivat antaa tietoja adoptiota koskevasta asiasta.

54 §

Kuuleminen

Alaikäisen lapsen vanhemmalle sekä huoltajalle ja edunvalvojalle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi adoption vahvistamista koskevassa asiassa. Jos lapsen vanhempi on vajaavaltainen, myös hänen huoltajalleen ja edunvalvojalleen on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Jos adoptionhakijan toimintakelpoisuutta on rajoitettu, myös hänen edunvalvojalleen on varattava tilaisuus tulla kuulluksi.

Kuuleminen 1 momentin mukaan ei kuitenkaan ole tarpeen, jos kutsua ei voida antaa kuultavalle tiedoksi tai kuultavan mielipide on jo aikaisemmin luotettavasti selvitetty taikka jos kuulemista on muutoin pidettävä asian ratkaisemisen kannalta tarpeettomana.

Jos lapsen vanhempi on antaessaan suostumuksen adoptioon ilmoittanut, että hän ei tahdo tulla kuulluksi tuomioistuimessa, hänelle ei saa ilman erityistä syytä varata tilaisuutta tulla kuulluksi.

55 §

Edunvalvojan määrääminen

Jos alaikäisen adoptoitavan lapsen etu on ristiriidassa tai saattaa joutua ristiriitaan hänen huoltajansa tai edunvalvojansa edun kanssa käsiteltäessä adoption vahvistamista koskevaa asiaa tuomioistuimessa, tuomioistuimen on viran puolesta määrättävä lapselle edunvalvoja valvomaan lapsen etua asiassa.

Tuomioistuimen 1 momentin nojalla määräämällä edunvalvojalla on oikeus saada valtion varoista palkkio ja korvaus kuluistaan noudattaen, mitä oikeusapulain (257/2002) 17 ja 18 §:ssä säädetään avustajan palkkiosta ja korvauksista. Muilta osin edunvalvojaan sovelletaan holhoustoimesta annetun lain (442/1999) säännöksiä.

56 §

Muutoksenhakuoikeus

Hakijalla, lapsella sekä henkilöllä, jota 54 §:n 1 momentin mukaan on kuultava, on oikeus hakea muutosta adoption vahvistamista koskevassa asiassa annettuun tuomioistuimen päätökseen.

57 §

Käsittelyn kiireellisyys

Adoption vahvistamista koskevat asiat on kaikissa oikeusasteissa käsiteltävä kiireellisinä.

8 luku

Adoptiolapsen oikeus pitää yhteyttä aikaisempaan vanhempansa

58 §

Yhteydenpito-oikeuden vahvistaminen

Tuomioistuin voi adoption vahvistamisen yhteydessä tai sen jälkeen päättää, että alaikäisellä adoptiolapsella on oikeus tavata aikaisempaa vanhempansa tai pitää häneen muulla tavoin yhteyttä. Yhteydenpito-oikeuden vahvistamisen edellytyksenä on, että aikaisempi vanhempi ja adoptiovanhemmat ovat sopineet yhteydenpidosta eikä ole aiheutta olettaa, että yhteydenpito olisi vastoin lapsen etua.

Tuomioistuin voi päätöstä tehdessään pyynnöstä vähäisessä määrin muuttaa tai täsmentää lapsen aikaisemman vanhemman ja adoptiovanhempien sopimia yhteydenpitoa koskevia ehtoja, jos se edistää yhteydenpidon toteuttamista ja on lapsen edun mukaista.

59 §

Vahvistetun yhteydenpito-oikeuden muuttaminen

Yhteydenpito-oikeutta koskevaa päätöstä voidaan muuttaa tuomioistuimen uudella päätöksellä, jos lapsen aikaisempi vanhempi

ja adoptiovanhemmat ovat sopineet vahvistetun yhteydenpito-oikeuden muuttamisesta, jos olosuhteet ovat yhteydenpito-oikeuden vahvistamisen jälkeen muuttuneet tai jos tähän muutoin on aihetta.

60 §

Lapsen mielipiteen huomioon ottaminen

Yhteydenpitoa koskevaa asiaa ratkaistaessa on otettava huomioon lapsen toivomukset ja mielipide lapsen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla.

61 §

Vireillepano

Yhteydenpitoa koskeva asia pannaan vireille käräjäoikeudessa kirjallisella hakemuksella, jonka voi tehdä lapsen aikaisempi vanhempi, adoptiovanhempi, lapsen huoltaja tai kunnan sosiaalihuollon toimielin.

Jos yhteydenpitoa koskeva asia saatetaan tuomioistuimen käsiteltäväksi muutoin kuin adoption vahvistamisen yhteydessä, asian käsittelee tuomioistuin, joka oikeudenkäymiskaaren 10 luvun säännösten mukaan on toimivaltainen tapaamisoikeutta koskevassa asiassa.

62 §

Kuuleminen

Lapsen aikaisemmille vanhemmille, adoptiovanhemmille ja lapsen huoltajalle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi hakemuksen johdosta.

Kuuleminen 1 momentin mukaan ei kuitenkaan ole tarpeen, jos kutsua ei voida antaa kuultavalle tiedoksi tai kuultavan mielipide on jo aikaisemmin luotettavasti selvitetty taikka jos kuulemista on muutoin pidettävä asian ratkaisemisen kannalta tarpeettomana.

63 §

Selvityksen hankkiminen, lapsen kuuleminen ja väliaikainen määräys

Lapsen toivomusten ja mielipiteen sekä muiden yhteydenpitoa koskevan asian ratkaisemiseen vaikuttavien olosuhteiden selvittämiseksi tuomioistuimen on tarvittaessa hankittava selvitys lapsen, hänen aikaisemman vanhempansa ja adoptiovanhemman kotikunnan sosiaalihuollon toimielimeltä. Jos tällaisella henkilöllä ei ole kotikuntaa Suomessa, selvitys on hankittava sen kunnan sosiaalihuollon toimielimeltä, jossa henkilö oleskelee.

Lapsen henkilökohtaiseen kuulemiseen tuomioistuimessa, salassa pidettävien tietojen ilmaisemiseen ja väliaikaisen määräyksen antamiseen sovelletaan, mitä niistä tapaamisoikeutta koskevan asian tuomioistuinkäsittelyn osalta lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983) 15 §:n 2 momentissa, 16 §:n 3 momentissa ja 17 §:ssä säädetään.

64 §

Päätöksen täytäntöönpano

Yhteydenpito-oikeutta koskeva päätös pannaan täytäntöön noudattaen, mitä lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetussa laissa (619/1996) säädetään tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta. Yhteydenpito-oikeutta koskevaa päätöstä täytäntöön pantaessa lasta ei kuitenkaan voida määrätä noudettavaksi.

9 luku

Kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvat säännökset

65 §

Tuomioistuimen toimivalta

Adoption vahvistamista koskeva hakemus tutkitaan Suomessa, jos adoptoitavalla tai adoptionhakijalla on täällä asuinpaikka.

Adoption vahvistamista koskeva hakemus voidaan tutkia Suomessa myös, jos:

1) adoptoitava tai hakija on Suomen kansalainen; ja

2) asiaa ei voida saattaa tutkittavaksi siinä valtiossa, jossa adoptoitavalla tai hakijalla on asuin- tai kotipaikka, tai asian vireillepano tällaisessa valtiossa aiheuttaisi kohtuuttomia vaikeuksia.

Kun adoptoitava ja hakijat ovat Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin tai Tanskan kansalaisia, adoption vahvistamista koskeva hakemus tutkitaan kuitenkin Suomessa vain, jos jommallakummalla hakijalla on kotipaikka Suomessa.

66 §

Sovellettava laki

Menettely adoption vahvistamisessa ja adoption edellytykset määräytyvät Suomen lain mukaan.

67 §

Suostumuksen antaminen adoptioon vieraassa valtiossa

Suostumus adoptioon voidaan vieraassa valtiossa antaa myös noudattaen sitä muotoa ja menettelyä, jota kyseisen valtion lain mukaan on noudatettava.

Jos adoptioon vaadittava suostumus puuttuu sen vuoksi, että adoptiota ei ole säännelty siinä valtiossa, jossa suostumus olisi annettava, adoptio voidaan vahvistaa, jos tämä selvästi vastaa sen tahtoa, jonka suostumus adoptioon vaaditaan.

68 §

Ulkomaisen adoption ja adoption purkamisen tunnustaminen

Vieraassa valtiossa tapahtunut adoptio ja adoption purkaminen tunnustetaan Suomessa siten kuin jäljempänä säädetään.

Vieraassa valtiossa tehty päätös tai muu oikeudellinen toimenpide voidaan katsoa tässä laissa tarkoitetuksi adoption vahvistamiseksi, jos sen olennaisena tarkoituksena on lapsen

ja vanhemman välisen suhteen vahvistaminen, vaikka toimenpiteen oikeudelliset vaikutukset kyseisessä valtiossa eivät vastaisi adoption oikeusvaikutuksia Suomen lain mukaan.

69 §

Ulkomaisen adoption tunnustaminen ilman eri vahvistusta

Vieraassa valtiossa 6 luvussa tarkoitetun adoptioluvan mukaisesti tapahtunut adoptio on ilman eri vahvistusta pätevä Suomessa.

Vieraassa valtiossa tapahtunut adoptio on ilman eri vahvistusta pätevä Suomessa myös:

1) jos kummallakin adoptionhakijalla on adoption ajankohtana ollut asuinpaikka kyseisessä valtiossa ja he ovat asuneet siellä keskeytyksettä vähintään vuoden ajan välittömästi ennen adoptiota; tai

2) jos adoptio on pätevä siinä valtiossa, jossa hakijoilla on adoption ajankohtana ollut asuinpaikka ja jossa he ovat asuneet keskeytyksettä vähintään vuoden ajan välittömästi ennen adoptiota.

Jos 2 momentissa tarkoitettuun adoptioon on tullut hakea adoptiolupa, adoptio on kuitenkin pätevä Suomessa vain, jos lupa on myönnetty.

70 §

Ulkomaisen adoption purkamisen tunnustaminen ilman eri vahvistusta

Vieraassa valtiossa tapahtunut adoption purkaminen on ilman eri vahvistusta pätevä Suomessa, jos:

1) adoptiolapsella ja kummallakin adoptiovanhemmalla on purkamisajankohtana ollut asuinpaikka kyseisessä valtiossa ja he ovat asuneet siellä keskeytyksettä vähintään vuoden ajan välittömästi ennen adoption purkamista; tai

2) purkaminen on pätevä niissä valtioissa, joissa adoptiolapsella ja adoptiovanhemmilla on purkamisajankohtana ollut asuinpaikka ja joissa he ovat asuneet keskeytyksettä vähintään vuoden ajan välittömästi ennen adoption purkamista.

71 §

Hovioikeuden selventävä vahvistamispäätös

Vaikka adoptio tai sen purkaminen tunnustetaan 69 tai 70 §:n nojalla ilman eri vahvistusta, Helsingin hovioikeus voi hakemuksesta vahvistaa, että adoptio tai sen purkaminen on pätevä Suomessa.

72 §

Toisessa Pohjoismaassa tehdyn päätöksen tunnustaminen

Avioliittoa, lapseksiottamista ja holhousta koskevia kansainvälis-yksityisoikeudellisia määräyksiä sisältävän, Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kesken tehdyn sopimuksen (SopS 20/1931) mukaisesti Islannissa, Norjassa, Ruotsissa tai Tanskassa tapahtunut adoptio tai adoption purkaminen on 69 ja 70 §:n estämättä ilman eri vahvistusta pätevä Suomessa.

73 §

Haagin sopimuksen mukaiseksi varmennetun adoption tunnustaminen ja oikeusvaikutukset

Haagin sopimuksen osapuolena olevassa vieraassa valtiossa vahvistettu ja siellä Haagin sopimuksen mukaiseksi varmennettu adoptio on 69 §:n estämättä ilman eri vahvistusta pätevä Suomessa.

Edellä 1 momentissa tarkoitettulla adoptiolla on ainakin ne oikeusvaikutukset, joista Haagin sopimuksen 26 artiklan 1 kappaleessa määrätään.

Jos 1 momentissa tarkoitettu adoptio ei ole kyseisen valtion oikeusjärjestyksen mukaan johtanut lapsen ja vanhemman välisen oikeudellisen suhteen lakkaamiseen, Helsingin hovioikeus voi adoptiovanhempien tai lapsen hakemuksesta vahvistaa adoption sellaiseksi adoptioksi, jonka vaikutuksena on lapsen ja hänen aikaisempien vanhempiensa välisen oikeussuhteen lakkaaminen. Edellytyksenä on lisäksi, että Haagin sopimuksen 4 artiklan c ja d kohdassa tarkoitettut suostumukset on annettu tai annetaan tällaiseen adoptioon.

74 §

Ulkomaisen adoption vahvistaminen hovioikeuden päätöksellä

Muu kuin 69, 72 tai 73 §:ssä tarkoitettu vieraassa valtiossa tapahtunut adoptio on pätevä Suomessa vain, jos Helsingin hovioikeus on vahvistanut sen.

Helsingin hovioikeus voi hakemuksesta vahvistaa 1 momentissa tarkoitettun adoption päteväksi, jos adoptoitavalla tai jommallakummalla adoptionhakijalla on adoption ajankohtana ollut asuin- tai kotipaikkansa taikka kansalaisuutensa perusteella sellainen yhteys siihen valtioon, jossa adoptio on tapahtunut, että sen viranomaisilla voidaan katsoa olleen riittävä aihe ottaa asia tutkittavakseen.

Jos adoptio on tapahtunut muulla tavoin kuin viranomaisen päätöksellä, se voidaan vahvistaa päteväksi vain, kun adoptoitavalla tai jommallakummalla hakijalla on ollut 2 momentissa mainittu yhteys siihen valtioon, jossa adoptio on tapahtunut, ja tämä toimenpide on kyseisen valtion lain mukaan pätevä.

Helsingin hovioikeus ei saa vahvistaa tämän pykälän nojalla päteväksi adoptiota, johon olisi tullut hakea adoptiolupa.

75 §

Ulkomaisen adoption purkamisen vahvistaminen hovioikeuden päätöksellä

Muu kuin 70 tai 72 §:ssä tarkoitettu vieraassa valtiossa tapahtunut adoption purkaminen on pätevä Suomessa vain, jos Helsingin hovioikeus on vahvistanut sen.

Helsingin hovioikeus voi hakemuksesta vahvistaa 1 momentissa tarkoitettun adoption purkamisen päteväksi, jos adoptioliapsella tai jommallakummalla adoptiovanhemmalla on purkamisajankohtana ollut asuin- tai kotipaikkansa taikka kansalaisuutensa perusteella sellainen yhteys siihen valtioon, jossa adoption purkaminen on tapahtunut, että sen viranomaisilla voidaan katsoa olleen riittävä aihe ottaa asia tutkittavakseen.

Jos adoption purkaminen on tapahtunut muulla tavoin kuin viranomaisen päätöksellä,

se voidaan vahvistaa päteväksi vain, kun jollakin asiaan osallisella on ollut 2 momentissa mainittu yhteys siihen valtioon, jossa adoption purkaminen on tapahtunut, ja tämä toimenpide on kyseisen valtion lain mukaan pätevä.

76 §

Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaisuus

Edellä 69 ja 73 §:ssä tarkoitettua adoptiota sekä 70 §:ssä tarkoitettua adoption purkamista ei tule katsoa Suomessa päteväksi eikä Helsingin hovioikeuden tule vahvistaa adoptiota tai sen purkamista 71, 74 tai 75 §:n nojalla päteväksi, jos tämä ottaen erityisesti huomioon lapsen etu johtaisi Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaiseen tulokseen.

77 §

Suomessa vahvistetun adoption varmentaminen Haagin sopimuksen mukaiseksi

Tuomioistuin, joka on vahvistanut adoption, voi hakemuksesta varmentaa, että adoption on tapahtunut Haagin sopimuksen mukaisesti.

78 §

Selvitys vieraan valtion lain sisällöstä

Jos vieraan valtion lailla on merkitystä tässä laissa säädetyn asian ratkaisemiselle, on tuomioistuimen tai muun viranomaisen, jollei se tunne vieraan valtion lakia eikä asiaan osallinen esitä siitä selvitystä, pyydettävä adoptiolautakunnalta selvitys vieraan valtion lain sisällöstä.

79 §

Adoptiolautakunnan lausunto

Edellä 65 §:n 2 momentissa sekä 74 ja 75 §:ssä mainituissa tapauksissa adoptiolautakunnalle on varattava tilaisuus antaa lausuntonsa niistä seikoista, joilla on merkitystä

asian ratkaisemiselle, jollei se ole selvästi tarpeetonta.

Tuomioistuin tai muu viranomainen voi pyytää 67—73 ja 77 §:ssä tarkoitetuista asioista adoptiolautakunnan lausunnon.

80 §

Sosiaalihuollon toimielimen lausunto

Tuomioistuin tai muu viranomainen voi käsitellessään 68—75 §:ssä tarkoitettua asiaa, joka koskee alle 18-vuotiasta lasta, tarvittaessa pyytää lausunnon asiaan osallisen olosuhteista tämän kotikunnan sosiaalihuollon toimielimeltä.

81 §

Pohjoismaisen lastenhuoltoviranomaisen lausunto

Jos alle 18-vuotias adoptoitava on Islannin, Norjan, Ruotsin tai Tanskan kansalainen ja hänellä on kotipaikka siinä valtiossa, jonka kansalainen hän on, tuomioistuimen on ennen adoption vahvistamista varattava kyseisen valtion lastenhuoltoviranomaiselle tilaisuus antaa asiasta lausunto.

82 §

Ulkomaisen asiakirjan luotettavuuden varmistaminen

Helsingin hovioikeudelle 71, 74 tai 75 §:ssä tarkoitettun asian käsittelyä varten esitetyn ulkomaisen asiakirjan on oltava laillistettu tai siihen on liitettävä kyseisen valtion toimivaltaisen viranomaisen todistus sen alkuperästä, jollei Suomea sitovan kansainvälisen sopimuksen velvoitteiden täyttämiseksi muuta johdu tai hovioikeus erityisestä syystä myönnä tästä poikkeusta. Ulkomaisen asiakirjan esittäjän on tarvittaessa huolehdittava esittämänsä asiakirjan kääntämisestä suomen tai ruotsin kielelle sekä sen laillistamisesta.

Hovioikeus voi tarvittaessa pyytää ulkoasiainministeriön, Maahanmuuttoviraston tai poliisiviranomaisen lausunnon 1 momentissa

tarkoitettuna asiakirjan aitoudesta ja luotettavuudesta.

83 §

Käsittelyn kiireellisyys

Ulkomaisen adoption ja adoption purkamisen tunnustamista koskevat asiat on käsiteltävä kiireellisinä.

84 §

Muutoksenhaku

Muutoksenhausta Helsingin hovioikeuden ratkaisuun säädetään oikeudenkäymiskaaren 30 luvussa.

10 luku

Adoptioasioiden hallinto

85 §

Yleinen suunnittelu, ohjaus ja valvonta

Adoptioneuvonnan ja kansainvälisen adoptiopalvelun yleinen suunnittelu, ohjaus ja valvonta kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriölle.

86 §

Adoptiolautakunta

Erityisenä asiantuntija-, lupa- ja valvontaviranomaisena adoptioasioissa toimii Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastossa oleva adoptiolautakunta.

Adoptiolautakunta toimii myös:

- 1) Haagin sopimuksen 6 artiklan 1 kappaaleessa tarkoitettuna keskusviranomaisena; ja
- 2) lasten adoptiosta Strasbourgiin 27 päivänä marraskuuta 2008 tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen (*Euroopan neuvoston sopimus*) 15 artiklassa tarkoitettuna kansallisen viranomaisena.

Lautakunnassa on täysistunto, jonka tehtävänä on seurata kehitystä adoptioasioissa sekä tehdä tarvittaessa aloitteita adoptiota koskeissa kysymyksissä. Muut toimivaltaansa

kuuluvat asiat lautakunta käsittelee jakautuneena jaostoihin.

Lautakunnan asettamisesta, kokoonpanosta, jaostoista ja tehtävistä sekä toiminnan muusta järjestämisestä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

87 §

Lupa adoptiotoimiston ylläpitämiseen ja kansainvälisen adoptiopalvelun antamiseen

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto voi hakemuksesta myöntää luvan adoptiotoimiston ylläpitämiseen kuntayhtymälle tai muulle kuntien yhteenliittymälle, Suomessa rekisteröidylle yhdistykselle taikka muussa Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa rekisteröidylle yhdistykselle tai muulle vastaavalle yhteisölle.

Adoptiolautakunta voi hakemuksesta myöntää luvan kansainvälisen adoptiopalvelun antamiseen kunnan sosiaalihuollon toimielimelle, kuntayhtymälle tai muulle kuntien yhteenliittymälle, Suomessa rekisteröidylle yhdistykselle taikka muussa Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa rekisteröidylle yhdistykselle tai muulle vastaavalle yhteisölle.

Lupa adoptiotoimiston ylläpitämiseen tai kansainvälisen adoptiopalvelun antamiseen voidaan myöntää hakijalle, joka toimii ilman taloudellisen voiton tavoittelua ja jonka harkitaan kykenevän antamaan adoptioneuvontaa tai kansainvälistä adoptiopalvelua ammatitaitoisesti, pitkäjänteisesti ja luotettavasti. Edellytyksenä luvan myöntämiselle on lisäksi, että toiminnan aloittamista voidaan pitää adoptioneuvonnan tai kansainvälisen adoptiopalvelun järjestämisen kannalta tarkoituksenmukaisena.

Hakemukseen liitettävistä selvityksistä ja lupapäätöksen johdosta tehtävästä ilmoituksesta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

88 §

Lupaehdot

Lupa adoptiotoimiston ylläpitämiseen tai kansainvälisen adoptiopalvelun antamiseen

myönnetään määräajaksi, enintään viideksi vuodeksi kerrallaan.

Lupaa myönnettäessä voidaan samalla antaa tarkempia määräyksiä adoptioneuvonnan tai kansainvälisen adoptiopalvelun harjoittamisesta.

89 §

Luvan peruuttaminen

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto tai adoptiolautakunta voi peruuttaa 87 §:n nojalla myöntämänsä luvan, jos adoptioneuvontaa tai kansainvälistä adoptiopalvelua annettaessa ei noudateta voimassa olevia säännöksiä tai määräyksiä taikka jos toiminnassa havaitaan puutteellisuuksia tai epäkohтия eikä niitä ole viraston tai lautakunnan asettamassa määräajassa korjattu tai poistettu.

90 §

Lupa kansainväliseen yhteistyöhön

Adoptiolautakunta voi hakemuksesta myöntää palvelunantajalle luvan yhteistyöhön ulkomaisen palvelunantajan kanssa, jos:

1) ulkomaisella palvelunantajalla on sijaintivaltiossaan toimivalta hoitaa kansainväliseen adoptioon kuuluvia tehtäviä;

2) on esitetty riittävä selvitys siitä, että ulkomainen palvelunantaja hoitaa 1 kohdassa tarkoitettuja tehtäviä ammattitaitoisesti, pitkäjänteisesti, luotettavasti, lapsen edun mukaisesti ja kansainvälisessä oikeudessa tunnustettuja lapsen oikeuksia kunnioittaen sekä ilman, että kukaan saa adoptioista oikeudentonta taloudellista tai muuta hyötyä; ja

3) yhteistyötä voidaan pitää perusteltuna ottaen erityisesti huomioon kansainvälisen adoption tarve kyseisessä valtiossa.

Lupa myönnetään määräajaksi, enintään viideksi vuodeksi kerrallaan.

Adoptiolautakunta voi peruuttaa luvan, jos ulkomainen palvelunantaja on sijaintivaltiossaan menettänyt toimivaltansa hoitaa kansainväliseen adoptioon kuuluvia tehtäviä tai on syytä epäillä, että se ei hoida niitä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettulla tavalla.

91 §

Tietojen antaminen

Adoptioneuvonnan antaja ja palvelunantaja ovat salassapitosäännösten estämättä velvollisia antamaan maksutta sosiaali- ja terveysministeriölle, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle ja adoptiolautakunnalle näiden pyytämät valvontaa tai muiden tässä laissa säädettyjen tehtävien hoitamista varten tarpeelliset tiedot ja selvitykset.

Palvelunantaja on salassapitosäännösten estämättä velvollinen antamaan maksutta adoptiolautakunnalle tämän pyytämät valvontaa varten tarpeelliset tiedot ja selvitykset ulkomaisesta palvelunantajasta. Palvelunantajan on viipymättä ilmoitettava lautakunnalle tietoonsa tulleesta seikasta, joka voi aiheuttaa 90 §:ssä tarkoitetun luvan peruuttamisen.

Sosiaali- ja terveysministeriöllä, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolla ja adoptiolautakunnalla on salassapitosäännösten estämättä oikeus luovuttaa toisilleen 1 momentissa tarkoitettujen tehtävien suorittamisessa tarvittavat tiedot ja selvitykset.

11 luku

Erinäiset säännökset

92 §

Asiakirjojen säilyttäminen ja siirtäminen

Adoptioneuvonnan antajan ja palvelunantajan on säilytettävä adoptioneuvonnan tai kansainvälisen adoptiopalvelun yhteydessä tehdyt tai vastaanotetut adoptiolasta ja hänen aikaisempia vanhempiaan koskevat asiakirjat vähintään 100 vuotta niiden laatimisesta.

Palvelunantaja voi siirtää 1 momentissa tarkoitettut asiakirjat adoptioneuvonnan antajan säilytettäväksi, jos adoptioneuvonnan antaja siihen suostuu. Palvelunantajan on asiakirjoja siirrettäessä pidettävä luetteloa siitä, minne asiakirjat on siirretty.

Jos adoptio toimisto tai palvelunantaja lopettaa tässä laissa tarkoitetun toimintansa, 1 momentissa tarkoitettut asiakirjat on siirrettävä sen kunnan sosiaalihuollon toimielimen

säilytettäväksi, jolle Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto antaa tehtäväksi ottaa vastaan asiakirjat.

93 §

Oikeus tietojen saamiseen

Adoptiolapsella ja hänen huoltajallaan sekä adoptiolapsen kuoltua hänen jälkeläisellään ja tämän huoltajalla on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada maksutta tietoja 92 §:ssä tarkoitetuista asiakirjoista niiden säilyttäjältä. Tietoja annettaessa on tietojen saajalle tarjottava tarpeellinen tuki ja ohjaus.

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen tietojen antamisesta voidaan kieltäytyä, jos on perusteltua syytä olettaa, että tietojen antamisesta aiheutuu vaaraa adoptiolapsen tai muun tietojen pyytävän terveydelle tai kehitykselle, taikka jos tietojen antaminen olisi muutoin selvästi vastoin hänen etuaan tai muuta yksityistä etua.

Jos aikaisemman vanhemman henkilöllisyys tiedetään, tieto siitä on 2 momentin estämättä aina annettava:

1) 12 vuotta täyttäneelle adoptiolapselle ja adoptiolapsen kuoltua tämän 12 vuotta täyttäneelle jälkeläiselle; sekä

2) alaikäisen adoptiolapsen huoltajalle ja adoptiolapsen kuoltua tämän alaikäisen jälkeläisen huoltajalle.

Tietojensaantioikeutta koskevaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaisissa säädetään. Hallinto-oikeuden asiassa antamaan päätökseen saa hakea muutosta, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

94 §

Tietopyynnön käsittely

Jos adoptiolautakunnalle toimitetaan Euroopan neuvoston sopimuksen 15 artiklassa tarkoitettu tietopyyntö, lautakunnan tulee pyytää asiassa selvitystä siltä kunnan sosiaalihuollon toimielimeltä, joka lautakunnan arvion mukaan parhaiten kykenee hankkimaan pyydetty tiedot.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tietopyynnön käsittelystä.

95 §

Adoptoitavan lapsen edustaminen

Kun adoptioneuvonnan antaja tai ulkomainen palvelunantaja on sijoittanut lapsen adoptionhakijan luokse adoptiotarkoituksessa, adoptionhakijalla on sijoituksen aikana oikeus huoltajan sijasta päättää lapsen olinpaikasta, hänen hoidostaan, kasvatuksestaan, valvonnastaan ja muusta huolenpidostaan sekä hänelle tarpeellisesta opetuksesta ja terveydenhuollosta. Adoptionhakijalla on lisäksi oikeus edustaa lasta muissakin tämän henkilöä koskevissa kiireellisissä asioissa.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua oikeutta käyttävään adoptionhakijaan sovelletaan, mitä lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 4 §:n 2 momentissa ja 5 §:ssä säädetään huoltajasta.

96 §

Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain soveltaminen

Adoptioneuvonnan ja kansainvälisen adoptiopalvelun asiakkaaseen sovelletaan, mitä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (812/2000) säädetään, jollei tästä laista muuta johdu. Mitä mainitussa laissa säädetään sosiaalihuollon viranomaisesta, koskee myös adoptiolautakuntaa sen käsitellessä tämän lain 6 luvussa tai 94 §:ssä tarkoitettua asiaa.

97 §

Virkavastuu

Adoptiotoimiston ja palvelunantajan palveluksessa olevaan henkilöön sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä hänen suorittaessaan tässä laissa tarkoitettuja tehtäviä.

12 luku

Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

98 §

Lain voimaantulo ja kumottavat säännökset

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Lain 86 §:n 2 momentin 2 kohta ja 94 § tulevat kuitenkin voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana.

Tällä lailla kumotaan lapseksiottamisesta annettu laki (153/1985).

99 §

Ennen vuotta 1980 tapahtuneet adoptiot

Jos tuomioistuin on ennen 1 päivää tammikuuta 1980 antanut suostumuksen ottolapsen ottamiseen, adoptioon sovelletaan silloin voimassa olleita säännöksiä, jollei jäljempänä toisin säädetä.

Adoptiota ei voi purkaa tuomioistuimen päätöksellä silloinkaan, kun se on tapahtunut ennen 1 päivää tammikuuta 1980.

Jos tuomioistuin on ennen 1 päivää tammikuuta 1980 antanut suostumuksen ottolapsen ottamiseen, tuomioistuimen on adoptiolapsen hakemuksesta vahvistettava, että adoptioon sovelletaan tämän lain säännöksiä. Asia tutkitaan käräjäoikeudessa, joka oikeudenkäymiskaaren 10 luvun säännösten mukaan olisi toimivaltainen adoption vahvistamista koskevassa asiassa.

100 §

Perintöoikeus ennen vuotta 1980 tapahtuneissa adoptioissa

Jos tuomioistuin on ennen 1 päivää tammikuuta 1980 antanut suostumuksen ottolapsen ottamiseen, adoptiolapsen ja tämän jälkeläisten perintöoikeuteen sekä oikeuteen periä adoptiolapsi ja tämän jälkeläiset sovelletaan suostumusta annettaessa voimassa olleita säännöksiä.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei kuitenkaan sovelleta, jos tuomioistuin on lapseksiottamisesta annetun lain 56 §:n 3 momentin

nojalla vahvistanut, että ottolapsisuhteeseen sovelletaan mainitun lain säännöksiä, tai tämän lain 99 §:n 3 momentin nojalla vahvistanut, että adoptioon sovelletaan tämän lain säännöksiä. Jos perittävä kuitenkin on kuollut ennen tuomioistuimen päätöksen antamista, oikeus perittävän jäämistöön määräytyy 1 momentissa tarkoitettua suostumusta annettaessa voimassa olleiden säännösten mukaan, jollei 3 momentista muuta johdu.

Jos perittävä on kuollut tämän lain tultua voimaan, suostumusta annettaessa voimassa olleiden säännösten asemesta sovelletaan 1 momentista poiketen tämän lain säännöksiä, vaikka tuomioistuin on antanut suostumuksen ottolapsen ottamiseen ennen 1 päivää tammikuuta 1980:

1) ratkaistaessa, kenellä on oikeus adoptiolapselta tai tämän jälkeläiseltä jääneeseen perintöön; sekä

2) adoptiolapsen ja tämän jälkeläisten oikeuteen saada perintöä adoptiovanhemmilta ja näiden sukulaisilta.

101 §

Siirtymäsäännökset

1. Adoptioon sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä, jos lapsi on sijoitettu lapseksiottajan luokse lapseksiottamisen tarkoituksessa ennen tämän lain voimaantuloa taikka jos lapseksiottamista koskeva asia on ennen tämän lain voimaantuloa tullut vireille Suomen kansainvälisten lapseksiottamisasioiden lautakunnassa (*lapseksiottamisasioiden lautakunta*) tai tuomioistuimessa.

2. Jos lapseksiottajalla on tämän lain voimaan tullessa voimassa lapseksiottamisesta annetun lain 25 §:ssä tarkoitettu lupa kansainväliseen lapseksiottamiseen, luvan voimaoloaika voidaan tämän lain tultua voimaan hakemuksesta yhden kerran pidentää. Tällaiseen hakemukseen ja sen johdosta myönnetyn luvan mukaisesti tapahtuvaan adoptioon sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

3. Adoptioon, johon 1 tai 2 momentin nojalla sovelletaan aikaisempaa lakia, sovelletaan kuitenkin tämän lain 33 §:n 2 momentin

3 ja 4 kohtaa sekä 93 §:ää. Siihen sovelletaan myös tämän lain 25 §:ää, jos adoptio vahvistetaan tämän lain tultua voimaan.

4. Tämän lain 27 §:n 2 momenttia ja 39 §:ää ei sovelleta kotimaiseen adoptioon, jos adoptionhakijalle on alettu antaa ottolapsineuvontaa ennen tämän lain voimaantuloa. Tässä momentissa tarkoitettussa asiassa sovelletaan 30 §:n sijasta tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä ottolapsineuvonnan antamista koskevasta todistuksesta.

5. Lapseksiottamisasioiden lautakunnassa tämän lain voimaan tullessa vireillä olleet asiat siirtyvät tämän lain tultua voimaan adoptiolautakunnan käsiteltäviksi. Kun adoptiolautakunta antaa lupapäätöksensä tämän lain tultua voimaan, sovelletaan 1 ja 2 momentin estämättä 48—50 §:ää.

6. Vieraassa valtiossa ennen tämän lain voimaantuloa tapahtuneen lapseksiottamisen ja lapseksiottamisen purkamisen tunnustamiseen sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Sama koskee sellaisen lapseksiottamisen tunnustamista, johon 1 tai 2 momentin nojalla sovelletaan aikaisempaa lakia. Helsingin hovioikeuden tunnustamisasiassa antamaan ratkaisuun saadaan kuitenkin hakea muutosta siten kuin 84 §:ssä säädetään, jos ratkaisu annetaan tämän lain tultua voimaan.

7. Ottolapsineuvonnan tai kansainvälisen lapseksiottamispalvelun järjestämistä koskeva lupa-asia tai muu asia, joka on tullut sosiaali- ja terveysministeriössä vireille ennen tämän lain voimaantuloa, käsitellään loppuun noudattaen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

8. Jos sosiaali- ja terveysministeriö on lapseksiottamisesta annetun lain nojalla myöntänyt luvan ottolapsitoimiston ylläpitämiseen tai kansainväliseen lapseksiottamispalvelun antamiseen, luvan saaja saa sen nojalla ylläpitää tässä laissa tarkoitettua adoptiotoimistoa tai antaa kansainvälistä adoptiopalvelua lupaa myönnettäessä asetetun määräajan, jollei lupaa 89 §:n mukaisesti peruuteta.

9. Jos lapseksiottamisasioiden lautakunta on lapseksiottamisesta annetun lain nojalla hyväksynyt ulkomaisen palvelunantajan, hyväksymistä hakeneella suomalaisella palvelunantajalla katsotaan olevan tässä laissa tarkoitettu lupa yhteistyöhön kyseisen ulkomaisen palvelunantajan kanssa hyväksymispäätöksessä asetetun määräajan, jollei lupaa 90 §:n 3 momentin mukaisesti peruuteta.

102 §

Viittaukset aikaisempaan lakiin

Jos laissa tai asetuksessa viitataan lainkohtaan, jonka tilalle on tullut tämän lain säännös, tämän lain tultua voimaan noudatetaan tämän lain vastaavaa säännöstä.

Lain tai asetuksen säännös lapseksiottamisasioiden lautakunnasta koskee tämän lain tultua voimaan adoptiolautakuntaa.

103 §

Valtuutus täytäntöönpanotoimiin

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

3.

Laki**avioliittolain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan avioliittolain (234/1929) 8 §, sellaisena kuin se on laissa 411/1987, ja
lisätään lakiin uusi 9 a § seuraavasti:

2 luku

Avioliiton esteet

9 a §

Mitä 7 ja 9 §:ssä säädetään, sovelletaan myös, kun sukulaisuussuhde on syntynyt adoption seurauksena.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .

Jos avioliittoon vihkiminen toimitetaan avioliiton esteiden tutkinnasta ennen tämän lain voimaantuloa annetun todistuksen perusteella, avioliiton esteisiin sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

4.

Laki

rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain (950/2001) 2 § seuraavasti:

2 §

Parisuhdetta ei saa rekisteröidä, jos:

1) suhteen osapuoli on jo rekisteröidyssä parisuhteessa tai avioliitossa; tai

2) suhteen osapuolet ovat toisiinsa nähden sellaisessa sukulaisuussuhteessa, joka avioliittolain (234/1929) 7, 9 tai 9 a §:n mukaan on avioliiton este.

Oikeusministeriö voi myöntää luvan parisuhteen rekisteröintiin sukulaisuuteen perustuvasta rekisteröinnin esteestä huolimatta soveltaen vastaavasti, mitä luvan myöntämi-

sestä säädetään avioliittolain 9 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 20 .

Jos parisuhteen rekisteröinti toimitetaan rekisteröinnin esteiden tutkinnasta ennen tämän lain voimaantuloa annetun todistuksen perusteella, rekisteröinnin esteisiin sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

5.

Laki**Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta annetun lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta annetun lain (669/2008) 2 §:n
 1 momentin 2 kohta, sellaisena kuin se on laissa 1263/2010, ja
lisätään 3 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 1068/2009, uusi 2 momentti seuraavasti:

2 §

3 §

*Tehtävät**Lautakunnat*

Viraston tehtävänä on huolehtia:

 2) raskauden keskeyttämistä, steriloimista, hedelmöityshoitoja, adoptiota, ihmisen elinten, kudoksien ja solujen lääketieteellistä käyttöä sekä lääketieteellistä tutkimusta koskevassa lainsäädännössä sille säädetyistä tehtävistä; sekä

 Adoptiolaisissa (/) säädetään virastossa olevasta adoptiolautakunnasta.

 Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
 kuuta 20 .

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä
 lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

6.

Laki**hallinto-oikeuslain 7 ja 8 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan hallinto-oikeuslain (430/1999) 8 §:n 2 momentin 1 kohta, ja
lisätään 7 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 699/2005 ja 422/2007, uusi
 1 a kohta, seuraavasti:

7 §

Asiantuntijajäsenet

Hallinto-oikeudessa asian käsittelyyn ja ratkaisemiseen osallistuu asiantuntijajäsen:

1 a) adoptiolaissa (/) tarkoitetussa asiassa, joka koskee adoptioeuvonnan keskeyttämistä, kansainvälisen adoptiopalvelun antamisesta kieltäytymistä tai palvelun keskeyttämistä, adoptiolupaa taikka oikeutta tietojen saamiseen adoptioasiakirjoista;

8 §

Asiantuntijajäsenten kelpoisuus ja määrääminen

Asiantuntijan ja varajäsenen tulee olla:

1) 7 §:n 1 momentin 1 ja 1 a kohdassa tarkoitetuissa asioissa tehtävään soveltuvan ylempään korkeakoulututkinnon suorittaneita, lastensuojeluun perehtyneitä henkilöitä;

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
 kuuta 20 .

Ennen tämän lain voimaantuloa vireille tullessa asiassa sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Lain 7 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuja asioita käsittelemään määrättyt asiantuntijajäsenet osallistuvat tämän lain tultua voimaan ilman eri määräystä myös mainitun momentin 1 a kohdassa tarkoitettujen asioiden käsittelyyn.

7.

Laki**rikosrekisterilain 4 a ja 6 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikosrekisterilain (770/1993) 4 a §:n 1 momentin 5 kohta ja 6 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 4 a §:n 1 momentin 5 kohta laissa 1093/1999 ja 6 §:n 1 momentti laissa 955/2011, sekä

lisätään 4 a §:ään, sellaisena kuin se on laissa 1093/1999, uusi 4 momentti seuraavasti:

4 a §

Sen lisäksi, mitä 4 §:ssä säädetään, rikosrekisteristä luovutetaan henkilöä koskevat tiedot Suomen viranomaiselle asiassa, joka koskee:

 5) lapsen huostaanottoa tai adoptiota.

Mitä tässä pykälässä säädetään viranomaisesta, koskee myös adoptio-laissa (/) tarkoitettua adoptiotoimistoa.

6 §

Yksityinen henkilö saa itseään koskevan

otteen rikosrekisteristä viisumia, työlupaa, oleskelulupaa tai muuta niihin verrattavaa syytä varten. Lisäksi yksityinen henkilö saa itseään koskevan otteen rikosrekisteristä esitettäväksi vieraan valtion viranomaiselle tai muulle toimielimelle adoptiota varten.

 Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
 kuuta 20 .

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä
 lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

8.

Laki**rikoslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
*muutetaan rikoslain (39/1889) 22 luvun 6 §, sellaisena kuin se on laissa 373/2009, ja
 lisätään 25 lukuun uusi 3 b ja 3 c § seuraavasti:*

22 luku

Sikiön, alkion ja perimän loukkaamisesta

6 §

Lapsen identiteetin loukkaaminen

Joka laiminlyö noudattaa

1) hedelmöityshoitolain 12 §:n 2 tai 3 momentin tai 14 §:n säännöksiä luovuttajan tunnuksen käyttämisestä, sisällöstä, merkitsemisestä tai ilmoittamisesta,

2) hedelmöityshoitolain 18 §:n säännöksiä tietojen ilmoittamisesta luovutusrekisteriin,

3) hedelmöityshoitolain 10 §:n 2 momentin taikka 28 tai 30 §:n säännöksiä tietojen ja asiakirjojen antamisesta, siirtämisestä, tallettamisesta tai säilyttämisestä taikka

4) adoptiolain (/) 92 tai 93 §:n säännöksiä asiakirjojen säilyttämisestä tai siirtämisestä taikka tietojen antamisesta

siten, että teko on omiaan vaarantamaan lapsen oikeuden saada selville syntyperänsä, on tuomittava *lapsen identiteetin loukkaamisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

25 luku

Vapauteen kohdistuvista rikoksista

3 b §

Laiton adoptiosuostumuksen hankkiminen

Joka

1) lupaamalla tai antamalla korvauksen taikka

2) erehdyttämällä tai erehdystä hyväksi käyttämällä

saa toisen antamaan suostumuksen adoptioon, on tuomittava *laittomasta adoptiosuostumuksen hankkimisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

3 c §

Laiton adoptionvälitys

Jos joku muu kuin lapsen huoltaja luvattomasti sijoittaa lapsen adoptiotarkoituksessa yksityiskodissa kasvatettavaksi tai muulla tavalla järjestää toiselle mahdollisuuden adoptoida lapsi, hänet on tuomittava *laittomasta adoptionvälityksestä* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Laittomasta adoptionvälityksestä on tuomittava myös se, joka julkisesti tai muuten yleisön keskuuteen levittää tarjouksen antaa lapsi adoptoitavaksi tai ottaa lapsi luokseen adoptiotarkoituksessa.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
 kuuta 20 .

9.

Laki**väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain
13 ja 38 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain (661/2009) 13 §:n 1 momentin 10 kohta ja 38 § seuraavasti:

13 §

Henkilöstä järjestelmään talletettavat tiedot

Väestötietojärjestelmään talletetaan rekisteröinnin kohteena olevasta henkilöstä seuraavat tiedot:

10) vahvistettua adoptiota koskevat tiedot;

38 §

Adoptiota koskevan tiedon luovuttamisen rajoitukset

Väestötietojärjestelmään talletettuja tietoja adoptiosta ja siitä, kuka on adoptiolapsen aikaisempi vanhempi, voidaan luovuttaa vain:

- 1) 15 vuotta täyttäneelle adoptiolapselle ja adoptiolapsen kuoltua tämän 15 vuotta täyttäneelle jälkeläiselle;
- 2) alaikäisen adoptiolapsen huoltajalle ja adoptiolapsen kuoltua tämän alaikäisen jälkeläisen huoltajalle;
- 3) sellaiselle viranomaiselle, jonka oikeus näiden tietojen käsittelyyn perustuu lain tai sen nojalla säädetyn tai määrätyn edellä mainittujen henkilöiden oikeutta tai velvollisuutta koskevan tehtävän, toimenpiteen tai toimeksiannon hoitamiseen;
- 4) virallisen tilaston laatimista varten;
- 5) historiallisen tai tieteellisen tutkimuksen tekemistä varten; sekä
- 6) yksilöidyssä asiassa tietoja pyytävälle henkilölle, yritykselle tai yhteisölle, joka välttämättä tarvitsee tiedot adoptiolapsen yksilöintiä taikka hänen henkilö- ja perheoikeudellisen asemansa tai toimintakelpoisuutensa selvittämistä varten.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä
kuuta 20 . lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

Helsingissä 5 päivänä lokakuuta 2011

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Oikeusministeri *Anna-Maja Henriksson*

*Liite
Rinnakkaistekstit*

3.

Laki

avioliittolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan avioliittolain (234/1929) 8 §, sellaisena kuin se on laissa 411/1987, ja
lisätään lakiin uusi 9 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 luku

2 luku

Avioliiton esteet

Avioliiton esteet

8 §

Ottovanhempi ja ottolapsi eivät saa mennä keskenään avioliittoon. Oikeusministeriö voi kuitenkin erittäin painavista syistä antaa luvan avioliittoon.

(kumotaan)

9 a §

Mitä 7 ja 9 §:ssä säädetään, sovelletaan myös, kun sukulaisuussuhde on syntynyt adoption seurauksena.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 20 .

Jos avioliittoon vihkiminen toimitetaan avioliiton esteiden tutkinnasta ennen tämän lain voimaantuloa annetun todistuksen perusteella, avioliiton esteisiin sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

4.

Laki**rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain (950/2001) 2 § seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

2 §

Parisuhdetta ei saa rekisteröidä, jos:
 1) suhteen osapuoli on jo rekisteröidyssä parisuhteessa tai avioliitossa; tai
 2) suhteen osapuolet ovat toisiinsa nähden sellaisessa sukulaisuussuhteessa, joka avioliittolain (234/1929) 7—9 §:n mukaan on avioliiton este.

Oikeusministeriö voi myöntää luvan parisuhteen rekisteröintiin sukulaisuuteen perustuvasta rekisteröinnin esteestä huolimatta soveltaen vastaavasti, mitä luvan myöntämisestä säädetään avioliittolain 8 ja 9 §:ssä.

2 §

Parisuhdetta ei saa rekisteröidä, jos:
 1) suhteen osapuoli on jo rekisteröidyssä parisuhteessa tai avioliitossa; tai
 2) suhteen osapuolet ovat toisiinsa nähden sellaisessa sukulaisuussuhteessa, joka avioliittolain (234/1929) 7, 9 tai 9 a §:n mukaan on avioliiton este.

Oikeusministeriö voi myöntää luvan parisuhteen rekisteröintiin sukulaisuuteen perustuvasta rekisteröinnin esteestä huolimatta soveltaen vastaavasti, mitä luvan myöntämisestä säädetään avioliittolain 9 §:ssä.

*Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .*

Jos parisuhteen rekisteröinti toimitetaan rekisteröinnin esteiden tutkinnasta ennen tämän lain voimaantuloa annetun todistuksen perusteella, rekisteröinnin esteisiin sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

5.

Laki**Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta annetun lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta annetun lain (669/2008) 2 §:n
 1 momentin 2 kohta, sellaisena kuin se on laissa 1263/2010, ja
lisätään 3 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 1068/2009, uusi 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Tehtävät

Tehtävät

Viraston tehtävänä on huolehtia:

Viraston tehtävänä on huolehtia:

2) raskauden keskeyttämistä, sterilioimista, hedelmöityshoitoja, ihmisen elimien, kudoksien ja solujen lääketieteellistä käyttöä sekä lääketieteellistä tutkimusta koskevassa lainsäädännössä sille säädettyistä tehtävistä; sekä

2) raskauden keskeyttämistä, sterilioimista, hedelmöityshoitoja, *adoptiota*, ihmisen elimien, kudoksien ja solujen lääketieteellistä käyttöä sekä lääketieteellistä tutkimusta koskevassa lainsäädännössä sille säädettyistä tehtävistä; sekä

3 §

Lautakunnat

Adoptiolaissa (/) säädetään virastossa olevasta adoptiolautakunnasta.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 20 .

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

6.

Laki**hallinto-oikeuslain 7 ja 8 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan hallinto-oikeuslain (430/1999) 8 §:n 2 momentin 1 kohta, ja
lisätään 7 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 699/2005 ja 422/2007, uusi
 1 a kohta, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

7 §

7 §

Asiantuntijajäsenet

Asiantuntijajäsenet

Hallinto-oikeudessa asian käsittelyyn ja ratkaisemiseen osallistuu asiantuntijajäsen:

Hallinto-oikeudessa asian käsittelyyn ja ratkaisemiseen osallistuu asiantuntijajäsen:

1 a) adoptioloissa (/) tarkoitettussa asiassa, joka koskee adoptioneuvonnan keskeyttämistä, kansainvälisen adoptiopalvelun antamisesta kieltäytymistä tai palvelun keskeyttämistä, adoptiolupaa taikka oikeutta tietojen saamiseen adoptioasiakirjoista;

8 §

8 §

Asiantuntijajäsenten kelpoisuus ja määrääminen

Asiantuntijajäsenten kelpoisuus ja määrääminen

Asiantuntijan ja varajäsenen tulee olla:

1) 7 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetuissa asioissa tehtävään soveltuvan ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita, lastensuojeluun perehtyneitä henkilöitä;

Asiantuntijan ja varajäsenen tulee olla:

1) 7 §:n 1 momentin 1 ja 1 a kohdassa tarkoitetuissa asioissa tehtävään soveltuvan ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita, lastensuojeluun perehtyneitä henkilöitä;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ennen tämän lain voimaantuloa vireille tulleessa asiassa sovelletaan tämän lain voimassa olleita säännöksiä.

Lain 7 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoi-

tettuja asioita käsittelemään määrätyt asiantuntijajäsenet osallistuvat tämän lain tultua voimaan ilman eri määräystä myös mainitun momentin 1 a kohdassa tarkoitettujen asioiden käsittelyyn.

7.

Laki

rikosrekisterilain 4 a ja 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikosrekisterilain (770/1993) 4 a §:n 1 momentin 5 kohta ja 6 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 4 a §:n 1 momentin 5 kohta laissa 1093/1999 ja 6 §:n 1 momentti laissa 955/2011, sekä

lisätään 4 a §:ään, sellaisena kuin se on laissa 1093/1999, uusi 4 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4 a §

Sen lisäksi, mitä 4 §:ssä säädetään, rikosrekisteristä luovutetaan henkilöä koskevat tiedot Suomen viranomaiselle asiassa, joka koskee:

5) lapsen huostaanottoa.

4 a §

Sen lisäksi, mitä 4 §:ssä säädetään, rikosrekisteristä luovutetaan henkilöä koskevat tiedot Suomen viranomaiselle asiassa, joka koskee:

5) lapsen huostaanottoa *tai adoptiota*.

Mitä tässä pykälässä säädetään viranomaisesta, koskee myös adoptiolaissa (/) tarkoitettua adoptiotoimistoa.

6 §

Yksityinen henkilö saa itseään koskevan otteen rikosrekisteristä viisumia, työlupaa, oleskelulupaa tai muuta niihin verrattavaa syytä varten.

6 §

Yksityinen henkilö saa itseään koskevan otteen rikosrekisteristä viisumia, työlupaa, oleskelulupaa tai muuta niihin verrattavaa syytä varten. *Lisäksi yksityinen henkilö saa itseään koskevan otteen rikosrekisteristä esitettäväksi vieraan valtion viranomaiselle tai muulle toimielimelle adoptiota varten.*

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 20 _____.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

8.

Laki**rikoslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
*muutetaan rikoslain (39/1889) 22 luvun 6 §, sellaisena kuin se on laissa 373/2009, ja
 lisätään 25 lukuun uusi 3 b ja 3 c § seuraavasti:*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

22 luku

22 luku

Sikiön, alkion ja perimän loukkaamisesta

Sikiön, alkion ja perimän loukkaamisesta

6 §

6 §

Lapsen identiteetin loukkaaminen

Lapsen identiteetin loukkaaminen

Joka laiminlyö noudattaa

Joka laiminlyö noudattaa

1) hedelmöityshoitolain 12 §:n 2 tai 3 momentin tai 14 §:n säännöksiä luovuttajan tunnuksen käyttämisestä, sisällöstä, merkitsemisestä tai ilmoittamisesta,

1) hedelmöityshoitolain 12 §:n 2 tai 3 momentin tai 14 §:n säännöksiä luovuttajan tunnuksen käyttämisestä, sisällöstä, merkitsemisestä tai ilmoittamisesta,

2) hedelmöityshoitolain 18 §:n säännöksiä tietojen ilmoittamisesta luovutusrekisteriin
taikka

2) hedelmöityshoitolain 18 §:n säännöksiä tietojen ilmoittamisesta luovutusrekisteriin,

3) hedelmöityshoitolain 10 §:n 2 momentin taikka 28 tai 30 §:n säännöksiä tietojen ja asiakirjojen antamisesta, siirtämisestä, tallettamisesta tai säilyttämisestä

3) hedelmöityshoitolain 10 §:n 2 momentin taikka 28 tai 30 §:n säännöksiä tietojen ja asiakirjojen antamisesta, siirtämisestä, tallettamisesta tai säilyttämisestä *taikka*

4) *adoptiolain (/) 92 tai 93 §:n säännöksiä asiakirjojen säilyttämisestä tai siirtämisestä taikka tietojen antamisesta*

siten, että teko on omiaan vaarantamaan lapsen oikeuden saada selville syntyperänsä, on tuomittava *lapsen identiteetin loukkaamisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

siten, että teko on omiaan vaarantamaan lapsen oikeuden saada selville syntyperänsä, on tuomittava *lapsen identiteetin loukkaamisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

25 luku

Vapauteen kohdistuvista rikoksista

3 b §

Laiton adoptiosuostumuksen hankkiminen

Joka

1) lupaamalla tai antamalla korvauksen taikka

2) erehdyttämällä tai erehdystä hyväksi käyttämällä

saa toisen antamaan suostumuksen adoptioon, on tuomittava laittomasta adoptiosuostumuksen hankkimisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

3 c §

Laiton adoptionvälitys

Jos joku muu kuin lapsen huoltaja luvattomasti sijoittaa lapsen adoptiotarkoituksessa yksityiskodissa kasvatettavaksi tai muulla tavalla järjestää toiselle mahdollisuuden adoptoida lapsi, hänet on tuomittava laittomasta adoptionvälityksestä sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Laittomasta adoptionvälityksestä on tuomittava myös se, joka julkisesti tai muuten yleisön keskuuteen levittää tarjouksen antaa lapsi adoptoitavaksi tai ottaa lapsi luokseen adoptiotarkoituksessa.

*Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .*

9.

Laki

väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain
13 ja 38 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista an-
netun lain (661/2009) 13 §:n 1 momentin 10 kohta ja 38 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

13 §

13 §

*Henkilöstä järjestelmään talletettavat tiedot**Henkilöstä järjestelmään talletettavat tiedot*

Väestötietojärjestelmään talletetaan rekiste-
röinnin kohteena olevasta henkilöstä seuraa-
vat tiedot:

Väestötietojärjestelmään talletetaan rekiste-
röinnin kohteena olevasta henkilöstä seuraa-
vat tiedot:

10) vahvistettua ottolapsisuhdetta koskevat
tiedot;

10) vahvistettua *adoptiota* koskevat tiedot;

38 §

38 §

*Ottolapsisuhdetta koskevan tiedon luovutta-
misen rajoitukset**Adoptiota koskevan tiedon luovuttamisen ra-
joitukset*

Väestötietojärjestelmään talletettuja tietoja
ottolapsisuhteesta ja siitä kuka on ottolapsen
biologinen vanhempi voidaan luovuttaa vain:

Väestötietojärjestelmään talletettuja tietoja
adoptiosta ja siitä, kuka on *adoptiolapsen ai-
kaisempi* vanhempi, voidaan luovuttaa vain:

1) ottolapselle, jos hän on täysi-ikäinen;

1) *15 vuotta täyttäneelle adoptiolapselle ja
adoptiolapsen kuoltua tämän 15 vuotta täyt-
täneelle jälkeläiselle;*

2) ottolapselle ja ottovanhemmille yhteises-
ti, jos ottolapsi on täyttänyt viisitoista vuotta;

2) *alaikäisen adoptiolapsen huoltajalle ja
adoptiolapsen kuoltua tämän alaikäisen jäl-
keläisen huoltajalle;*

3) *ottovanhemmille, jos ottolapsi on alle
viisitoistavuotias ja kysymys on ottolapsen
terveyttä tai turvallisuutta välittömästi koske-
vasta tietotarpeesta;*

3) sellaiselle viranomaiselle, jonka oikeus
näiden tietojen käsittelyyn perustuu lain tai
sen nojalla säädetyn tai määrätyn edellä mai-
nittujen henkilöiden oikeutta tai velvollisuut-

4) sellaiselle viranomaiselle, jonka oikeus
näiden tietojen käsittelyyn perustuu lain tai
sen nojalla säädetyn tai määrätyn edellä mai-
nittujen henkilöiden oikeutta tai velvollisuut-

koskevan tehtävän, toimenpiteen tai toimeksiannon hoitamiseen;

5) virallisen tilaston laatimista varten;

6) historiallisen tai tieteellisen tutkimuksen tekemistä varten; sekä

7) *muulle* yksilöidyssä asiassa tietoja pyytävälle henkilölle, yritykselle tai yhteisölle, joka välttämättä tarvitsee tiedot ottolapsen yksilöintiä taikka hänen henkilö- ja perheoikeudellisen asemansa tai toimintakelpoisuutensa selvittämistä varten.

ta koskevan tehtävän, toimenpiteen tai toimeksiannon hoitamiseen;

4) virallisen tilaston laatimista varten;

5) historiallisen tai tieteellisen tutkimuksen tekemistä varten; sekä

6) yksilöidyssä asiassa tietoja pyytävälle henkilölle, yritykselle tai yhteisölle, joka välttämättä tarvitsee tiedot *adoptiolapsen* yksilöintiä taikka hänen henkilö- ja perheoikeudellisen asemansa tai toimintakelpoisuutensa selvittämistä varten.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 20 .*

*Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä
lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.*

*Sopimusteksti***EUROOPPALAINEN YLEISSOPIMUS
LASTEN ADOPTIOSTA**

(UUDISTETTU)

Strasbourg, 27.11.2008

Johdanto

Euroopan neuvoston jäsenvaltiot ja muut tämän yleissopimuksen allekirjoittajavaltiot, jotka

ottavat huomioon, että Euroopan neuvoston päämääränä on luoda läheisempi yhteys sen jäsenvaltioiden välille sellaisten ihanteiden ja periaatteiden turvaamiseksi ja toteuttamiseksi, jotka ovat niiden yhteistä perintöä;

ottavat huomioon, että vaikka lasten adoptio on oikeudellisena instituutiona tunnustettu kaikissa Euroopan neuvoston jäsenvaltioissa, näissä valtioissa esiintyy edelleen erilaisia näkemyksiä adoptiota ohjaavista periaatteista sekä eroja adoptiomenettelyssä ja adoption oikeusvaikutuksissa;

kiinnittävät huomiota 20 päivänä marraskuuta 1989 tehtyyn lapsen oikeuksia koskevaan Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimukseen ja erityisesti sen 21 artiklaan;

kiinnittävät huomiota Haagissa 29 päivänä toukokuuta 1993 tehtyyn lasten suojelua sekä yhteistyötä kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa koskevaan yleissopimukseen;

panevat merkille Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen suosituksen 1443 (2000) ”Kansainvälinen adoptio: Lasten oikeuksien kunnioittaminen” sekä Euroopan neuvoston valkoisen kirjan vanhemmuuden vahvistamista ja oikeusvaikutuksia koskevista periaatteista;

ovat tietoisia siitä, että eräät vuonna 1967 tehdyn lasten adoptiota koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen (ETS 58) määräykset ovat vanhentuneita ja ristiriidassa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön kanssa;

**EUROPEAN CONVENTION ON THE
ADOPTION OF CHILDREN**

(REVISED)

Strasbourg, 27.XI.2008

Preamble

The member States of the Council of Europe and the other signatories hereto,

Considering that the aim of the Council of Europe is to achieve a greater unity between its members for the purpose of safeguarding and realising the ideals and principles which are their common heritage;

Considering that, although the institution of the adoption of children exists in the law of all member States of the Council of Europe, differing views as to the principles which should govern adoption and differences in adoption procedures and in the legal consequences of adoption remain in these countries;

Taking into account the United Nations Convention on the Rights of the Child, of 20 November 1989, and in particular its Article 21;

Taking into account The Hague Convention of 29 May 1993 on Protection of Children and Co operation in respect of Inter-country Adoption;

Noting the content of Recommendation 1443 (2000) of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe on "International adoption: respecting children's rights", and the Council of Europe's White Paper on principles concerning the establishment and legal consequences of parentage;

Recognising that some of the provisions of the 1967 European Convention on the Adoption of Children (ETS No. 58) are outdated and contrary to the case-law of the European Court of Human Rights;

ovat tietoisia siitä, että lasten mahdollisuus osallistua heitä koskeviin perheoikeudellisiin oikeudenkäynteihin on parantunut 25 päivänä tammikuuta 1996 tehdyn lasten oikeuksien käyttöä koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen (ETS 160) ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön myötä;

katsovat, että lasten adoptioon liittyvien yhteisten uudistettujen periaatteiden ja käytäntöjen hyväksyminen, viime vuosikymmeninä asiassa tapahtunut kehitys huomioon ottaen, auttaisi vähentämään kansallisten lakien erojen aiheuttamia vaikeuksia ja samalla edistämään adoptoitavien lasten etuja;

ovat vakuuttuneita, että on olemassa tarve sellaiselle uudistetulle lasten adoptointia koskevalle Euroopan neuvoston kansainväliselle instrumentille, joka täydentää tehokkaasti erityisesti vuoden 1993 Haagin yleissopimusta;

tunnustavat, että lapsen edun huomioon ottaminen on ensisijaisen tärkeää;

ovat sopineet seuraavasta:

I OSA

Yleissopimuksen soveltamisala ja sen periaatteiden soveltaminen

1 artikla

Yleissopimuksen soveltamisala

1 Tätä yleissopimusta sovelletaan sellaisen lapsen adoptioon, joka adoptioijan jättäessä adoptiohakemuksen ei ole täyttänyt 18 vuotta, ei ole eikä ole ollut avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa ja ei ole täysi-ikäinen.

2 Tämä yleissopimus koskee vain sellaisia adoptiota koskevia oikeudellisia instituutioita, joilla vahvistetaan pysyvä lapsen ja vanhemman suhde.

Recognising that the involvement of children in family proceedings affecting them has been improved by the European Convention of 25 January 1996 on the Exercise of Children's Rights (ETS No. 160) and by the case-law of the European Court of Human Rights;

Considering that the acceptance of common revised principles and practices with respect to the adoption of children, taking into account the relevant developments in this area during the last decades, would help to reduce the difficulties caused by the differences in national laws and at the same time promote the interests of children who are adopted;

Being convinced of the need for a revised Council of Europe international instrument on adoption of children providing an effective complement in particular to the 1993 Hague Convention;

Recognising that the best interests of the child shall be of paramount consideration,

Have agreed as follows:

PART I

Scope of the Convention and application of its principles

Article 1

Scope of the Convention

1 This Convention applies to the adoption of a child who, at the time when the adopter applies to adopt him or her, has not attained the age of 18, is not and has not been married, is not in and has not entered into a registered partnership and has not reached majority.

2 This Convention covers only legal institutions of adoption which create a permanent child parent relationship.

2 artikla

Periaatteiden soveltaminen

Jokaisen sopimusvaltion tulee ryhtyä niihin lainsäädännöllisiin tai muihin toimenpiteisiin, jotka ovat tarpeen sen varmistamiseksi, että sopimusvaltion laki on sopusoinnussa tämän yleissopimuksen määräysten kanssa, sekä ilmoittaa tässä tarkoituksessa tehdyt toimenpiteet Euroopan neuvoston pääsihteerille.

Article 2

Application of principles

Each State Party shall adopt such legislative or other measures as may be necessary to ensure the conformity of its law with the provisions of this Convention and shall notify the Secretary General of the Council of Europe of the measures taken for that purpose.

II OSA

Yleiset periaatteet

3 artikla

Adoption pätevyys

Adoptio on pätevä vain, jos se on tuomioistuimen tai hallinnollisen viranomaisen (jäljempänä ”toimivaltainen viranomainen”) vahvistama.

PART II

General principles

Article 3

Validity of an adoption

An adoption shall be valid only if it is granted by a court or an administrative authority (hereinafter the “competent authority”).

4 artikla

Adoption vahvistaminen

1 Toimivaltainen viranomainen ei saa vahvistaa adoptiota, ellei se ole vakuuttunut siitä, että adoptio on lapsen edun mukaista.

2 Toimivaltaisen viranomaisen tulee jokaisessa tapauksessa kiinnittää erityistä huomiota siihen, että adoption tärkeänä tavoitteena on tarjota lapselle vakaa ja tasapainoinen koti.

Article 4

Granting of an adoption

1 The competent authority shall not grant an adoption unless it is satisfied that the adoption will be in the best interests of the child.

2 In each case the competent authority shall pay particular attention to the importance of the adoption providing the child with a stable and harmonious home.

5 artikla

Suostumukset adoptioon

1 Jollei tämän artiklan 2—5 kappaleessa toisin määrätä, adoptiota ei saa vahvistaa, ellei ainakin seuraavia suostumuksia adoptioon ole annettu eikä niitä ole peruutettu:

a lapsen äidin ja isän suostumus; tai jos lapsella ei ole isää eikä äitiä, joka voi antaa suostumuksen, sellaisen henkilön tai toimielimen

Article 5

Consents to an adoption

1 Subject to paragraphs 2 to 5 of this article, an adoption shall not be granted unless at least the following consents to the adoption have been given and not withdrawn:

a the consent of the mother and the father; or if there is neither father nor mother to consent, the consent of any person or body who

suostumus, joka on oikeutettu antamaan suostumuksen heidän puolestaan;

b sellaisen lapsen suostumus, jolla lain mukaan katsotaan olevan riittävä ymmärryskyky; lapsella on katsottava olevan riittävä ymmärryskyky, kun hän saavuttaa laissa määritellyn iän, joka ei saa olla 14 vuotta korkeampi;

c adoptoijan puolison tai adoptoijan kanssa rekisteröidyssä parisuhteessa elävän henkilön suostumus.

2 Henkilöille, joiden suostumus adoptioon tarvitaan, tulee antaa heidän tarvitsemaansa neuvontaa sekä asianmukaiset tiedot suostumuksen vaikutuksista ja erityisesti siitä, johtaako adoptio lapsen ja hänen sukulaistensa välisen oikeudellisen suhteen päättymiseen. Suostumuksen tulee olla vapaaehtoisesti annettu, sen on täytettävä lailliset muotomääräykset ja se tulee joko antaa tai todistaa kirjallisesti.

3 Toimivaltainen viranomainen ei saa poiketa suostumusedellytyksestä tai jättää huomiotta 1 kappaleessa mainitun henkilön tai toimielimen kieltäytymistä antaa suostumusta muuten kuin laissa säädettyillä poikkeuksellisilla perusteilla. Suostumusedellytyksestä voidaan kuitenkin poiketa sellaisen lapsen kohdalla, joka ei kykene vammansa vuoksi ilmaisemaan pätevää suostumusta.

4 Jos isällä tai äidillä ei ole vanhempainvastuuta lapsesta tai oikeutta antaa suostumusta adoptioon, laissa voidaan säätää, että hänen suostumustaan ei tarvita.

5 Lapsen äidin suostumus adoptioon on pätevä, jos se on annettu laissa säädetyn, vähintään kuuden viikon pituisen ajan kuluttua lapsen syntymästä tai, jos tällaista aikaa ei ole säädetty, ajankohtana, jolloin äiti toimivaltaisen viranomaisen mielestä on voinut riittävästi toipua synnytyksestä.

6 Tässä yleissopimuksessa tarkoitetaan ”isällä” ja ”äidillä” henkilöitä, jotka lain mukaan ovat lapsen vanhempia.

is entitled to consent in their place;

b the consent of the child considered by law as having sufficient understanding; a child shall be considered as having sufficient understanding on attaining an age which shall be prescribed by law and shall not be more than 14 years;

c the consent of the spouse or registered partner of the adopter.

2 The persons whose consent is required for adoption must have been counselled as may be necessary and duly informed of the effects of their consent, in particular whether or not an adoption will result in the termination of the legal relationship between the child and his or her family of origin. The consent must have been given freely, in the required legal form, and expressed or evidenced in writing.

3 The competent authority shall not dispense with the consent or overrule the refusal to consent of any person or body mentioned in paragraph 1 save on exceptional grounds determined by law. However, the consent of a child who suffers from a disability preventing the expression of a valid consent may be dispensed with.

4 If the father or mother is not a holder of parental responsibility in respect of the child, or at least of the right to consent to an adoption, the law may provide that it shall not be necessary to obtain his or her consent.

5 A mother's consent to the adoption of her child shall be valid when it is given at such time after the birth of the child, not being less than six weeks, as may be prescribed by law, or, if no such time has been prescribed, at such time as, in the opinion of the competent authority, will have enabled her to recover sufficiently from the effects of giving birth to the child.

6 For the purposes of this Convention “father” and “mother” mean the persons who according to law are the parents of the child.

6 artikla

Lapsen kuuleminen

Jos lapsen suostumusta ei 5 artiklan 1 ja 3 kappaleen mukaan tarvita, häntä tulee kuitenkin mahdollisuuksien mukaan kuulla ja hänen mielipiteensä ja toiveensa tulee ottaa huomioon hänen kehitystasonsa mukaisesti. Kuuleminen ei ole tarpeen, jos se olisi ilmeisesti vastoin lapsen etua.

7 artikla

Adoption edellytykset

1 Laissa tulee sallia, että adoptoijana on:

a kaksi eri sukupuolta olevaa henkilöä,
i jotka ovat avioliitossa keskenään, tai
ii jotka ovat rekisteröineet keskinäisen parisuhteensa, mikäli oikeusjärjestys tunnustaa sellaisen mahdollisuuden;

b yksi henkilö.

2 Valtiot voivat laajentaa tämän yleissopimuksen soveltamisalan koskemaan myös samaa sukupuolta olevia pareja, jotka ovat avioliitossa keskenään tai jotka ovat rekisteröineet keskinäisen parisuhteensa. Valtiot voivat laajentaa tämän yleissopimuksen soveltamisalan koskemaan myös eri sukupuolta olevia pareja ja samaa sukupuolta olevia pareja, jotka asuvat yhdessä vakiintuneessa parisuhteessa.

8 artikla

Mahdollisuus uuteen adoptioon

Laissa ei tule sallia adoptoidun lapsen uutta adoptiota muutoin kuin yhdessä tai useammassa seuraavista tapauksista:

a kun lapsen adoptoi adoptoijan puoliso tai henkilö, joka elää adoptoijan kanssa rekisteröidyssä parisuhteessa;

b kun aiempi adoptoija on kuollut;

c kun aiempi adoptio on mitätöity;

d kun aiempi adoptio on päätynyt tai uuden adoption myötä päättyy;

Article 6

Consultation of the child

If the child's consent is not necessary according to Article 5, paragraphs 1 and 3, he or she shall, as far as possible, be consulted and his or her views and wishes shall be taken into account having regard to his or her degree of maturity. Such consultation may be dispensed with if it would be manifestly contrary to the child's best interests.

Article 7

Conditions for adoption

1 The law shall permit a child to be adopted:

a by two persons of different sex
i who are married to each other, or
ii where such an institution exists, have entered into a registered partnership together;

b by one person.

2 States are free to extend the scope of this Convention to same sex couples who are married to each other or who have entered into a registered partnership together. They are also free to extend the scope of this Convention to different sex couples and same sex couples who are living together in a stable relationship.

Article 8

Possibility of a subsequent adoption

The law shall not permit an adopted child to be adopted on a subsequent occasion save in one or more of the following circumstances:

a where the child is adopted by the spouse or registered partner of the adopter;

b where the former adopter has died;

c where the adoption has been annulled;

d where the former adoption has come or thereby comes to an end;

e kun uusi adoptio on painavista syistä perusteltu ja aiempaa adoptiota ei lain mukaan voida päättää.

e where the subsequent adoption is justified on serious grounds and the former adoption cannot in law be brought to an end.

9 artikla

Article 9

*Adoptionhakijan vähimmäisikä**Minimum age of the adopter*

1 Lapsi voidaan adoptoida vain, jos adoptoija on saavuttanut laissa säädetyn vähimmäisiän, joka ei saa olla vähemmän kuin 18 eikä enemmän kuin 30 vuotta. Adoptoijan ja lapsen välillä tulee olla lapsen etu huomioiden ottaen asianmukainen ikäero, mieluiten vähintään 16 vuotta.

1 A child may be adopted only if the adopter has attained the minimum age prescribed by law for this purpose, this minimum age being neither less than 18 nor more than 30 years. There shall be an appropriate age difference between the adopter and the child, having regard to the best interests of the child, preferably a difference of at least 16 years.

2 Laissa voidaan kuitenkin sallia vähimmäisikä- tai ikäerovaatimuksesta poikkeaminen, jos se on lapsen edun vuoksi tarpeen:

2 The law may, however, permit the requirement as to the minimum age or the age difference to be waived in the best interests of the child:

a kun adoptoija on lapsen isän tai äidin puoliso taikka elää lapsen isän tai äidin kanssa rekisteröidyssä parisuhteessa; tai

a when the adopter is the spouse or registered partner of the child's father or mother; or

b poikkeuksellisista olosuhteista johtuen.

b by reason of exceptional circumstances.

10 artikla

Article 10

*Adoptiota edeltävä selvitys**Preliminary enquiries*

1 Toimivaltainen viranomainen ei saa vahvistaa adoptiota ennen kuin adoptoijasta, lapsesta ja hänen perheestään on hankittu tarpeellinen selvitys. Selvitystä hankittaessa ja sen jälkeen tietoja saa kerätä, käsitellä ja välittää vain ammatillista salassapitoa ja henkilötietojen suojaa koskevien säännösten ja määräysten mukaisesti.

1 The competent authority shall not grant an adoption until appropriate enquiries have been made concerning the adopter, the child and his or her family. During such enquiries and thereafter, data may only be collected, processed and communicated according to the rules relating to professional confidentiality and personal data protection.

2 Selvityksen tulee, siten kuin kussakin tapauksessa on tarkoituksenmukaista ja niin pitkälle kuin mahdollista, kattaa muun muassa seuraavat seikat:

2 The enquiries, to the extent appropriate in each case, shall concern, as far as possible and *inter alia*, the following matters:

a adoptoijan persoonallisuus, terveydentila ja sosiaalinen ympäristö, yksityiskohtaiset tiedot hänen kodistaan ja taloudestaan sekä hänen valmiutensa lapsen kasvattamiseen;

a the personality, health and social environment of the adopter, particulars of his or her home and household and his or her ability to bring up the child;

b syy, miksi adoptoija haluaa adoptoida lapsen;

b why the adopter wishes to adopt the child;

c jos vain toinen puolisoista tai rekisteröidyn parisuhteen osapuolista hakee adoptio-

c where only one of two spouses or registered partners applies to adopt the child, why

ta, syy, miksi toinen puoliso tai osapuoli ei myös ole hakijana;

d lapsen ja adoptoijan yhteensopivuus ja sen ajanjakson pituus, jonka lapsi on ollut adoptoijan hoidossa;

e lapsen persoonallisuus, terveydentila ja sosiaalinen ympäristö ja, ellei laissa säädettyistä rajoituksista muuta johdu, lapsen tausta ja siviilisääty;

f adoptoijan ja lapsen etninen, uskonnollinen ja kulttuurinen tausta.

3 Selvityksen hankkiminen tulee uskoa laissa säädetyille tai toimivaltaisen viranomaisen hyväksymälle henkilölle tai toimielimelle. Käytännön selvitystyö tulee, mikäli mahdollista, uskoa sosiaalityöntekijöille, jotka ovat päteviä tehtävään koulutuksensa tai kokemuksensa perusteella.

4 Tämän artiklan määräykset eivät vaikuta toimivaltaisen viranomaisen oikeuteen saada tai sen velvollisuuteen hankkia tietoja tai todisteita, joiden se arvioi olevan sille todennäköisesti avuksi, riippumatta siitä, liittyvätkö ne tässä artiklassa tarkoitettun selvityksen hankkimiseen.

5 Selvitys adoptoijan soveltuvuudesta adoptioon ja tämän kelpoisuudesta, asiaan osallisten olosuhteista ja vaikuttimista sekä lapsen sijoittamisen asianmukaisuudesta on hankittava ennen kuin lapsi sijoitetaan adoptiotarjoituksessa adoptionhakijan luokse.

11 artikla

Adoption vaikutukset

1 Adoptiossa lapsesta tulee adoptoijan perheen täysivaltainen jäsen ja hänellä on adoptoijaan ja tämän sukulaisiin nähden samat oikeudet ja velvollisuudet kuin sellaisella adoptoijan lapsella, jonka vanhemmuus on laillisesti vahvistettu. Adoptoijalla on vanhempainvastuu lapsesta. Adoptio päättää lapsen ja hänen alkuperäisen isänsä, äitinsä ja sukulaisensa välisen oikeudellisen suhteen.

2 Adoptoijan puoliso tai adoptoijan kanssa rekisteröidyssä tai rekisteröimättömässä parisuhteessa elävä henkilö säilyttää kuitenkin hänelle kuuluvat oikeudet ja velvollisuudet

the other does not join in the application;

d the mutual suitability of the child and the adopter, and the length of time that the child has been in his or her care;

e the personality, health and social environment of the child and, subject to any limitations imposed by law, his or her background and civil status;

f the ethnic, religious and cultural background of the adopter and of the child.

3 These enquiries shall be entrusted to a person or body recognised for that purpose by law or by a competent authority. They shall, as far as practicable, be made by social workers who are qualified in this field as a result of either their training or their experience.

4 The provisions of this article shall not affect the power or duty of the competent authority to obtain any information or evidence, whether or not within the scope of these enquiries, which it considers likely to be of assistance.

5 Enquiries relating to the suitability to adopt and the eligibility of the adopter, the circumstances and the motives of the persons concerned and the appropriateness of the placement of the child shall be made before the child is entrusted with a view to adoption to the care of the prospective adopter.

Article 11

Effects of an adoption

1 Upon adoption a child shall become a full member of the family of the adopter(s) and shall have in regard to the adopter(s) and his, her or their family the same rights and obligations as a child of the adopter(s) whose parentage is legally established. The adopter(s) shall have parental responsibility for the child. The adoption shall terminate the legal relationship between the child and his or her father, mother and family of origin.

2 Nevertheless, the spouse or partner, whether registered or not, of the adopter shall retain his or her rights and obligations in respect of the adopted child if the latter is his

adoptoituun lapseen nähden, jos lapsi on hänen lapsensa, ellei laissa toisin säädetä.

3 Sopimusvaltiot voivat tehdä poikkeuksia lapsen ja hänen alkuperäisten sukulaistensa välisen oikeudellisen suhteen päättymisestä sellaisten asioiden kuin lapsen sukunimen tai avioliiton tai rekisteröidyn parisuhteen esteiden suhteen.

4 Sopimusvaltiot voivat säätää mahdollisuudesta muihin adoption muotoihin, joiden oikeusvaikutukset ovat vähäisemmät kuin mitä edellä tässä artiklassa on määrätty.

or her child, unless the law otherwise provides.

3 As regards the termination of the legal relationship between the child and his or her family of origin, States Parties may make exceptions in respect of matters such as the surname of the child and impediments to marriage or to entering into a registered partnership.

4 States Parties may make provision for other forms of adoption having more limited effects than those stated in the preceding paragraphs of this article.

12 artikla

Adoptiolapsen kansalaisuus

1 Sopimusvaltion tulee helpottaa kansalaisuuden myöntämistä lapselle, jonka sen kansalainen on adoptoinut.

2 Jos adoptiosta voi aiheutua kansalaisuuden menetys, sen tulee riippua toisen kansalaisuuden olemassaolosta tai saamisesta.

Article 12

Nationality of the adopted child

1 States Parties shall facilitate the acquisition of their nationality by a child adopted by one of their nationals.

2 Loss of nationality which could result from an adoption shall be conditional upon possession or acquisition of another nationality.

13 artikla

Kielletyt rajoitukset

1 Laissa ei saa rajoittaa sellaisten lasten lukumäärää, jotka sama adoptoija voi adoptoida.

2 Henkilöltä, jolla on lapsi tai joka kykenee saamaan lapsen, ei tällä perusteella saa laissa kieltää lapsen adoptoimista.

Article 13

Prohibition of restrictions

1 The number of children who may be adopted by the same adopter shall not be restricted by law.

2 A person who has or is able to have a child shall not on that account be prohibited by law from adopting a child.

14 artikla

Adoption purkaminen ja mitätöiminen

1 Adoptio voidaan purkaa tai mitätöidä vain toimivaltaisen viranomaisen päätöksellä. Lapsen edun huomioon ottaminen on aina ensisijaisen tärkeää.

2 Adoptio voidaan purkaa vain laissa säädettyillä painavilla perusteilla ja vain ennen kuin lapsi tulee täysi-ikäiseksi.

3 Adoption mitätöimistä tulee hakea laissa

Article 14

Revocation and annulment of an adoption

1 An adoption may be revoked or annulled only by decision of the competent authority. The best interests of the child shall always be the paramount consideration.

2 An adoption may be revoked only on serious grounds permitted by law before the child reaches the age of majority.

3 An application for annulment must be

säädetyssä määräajassa.

made within a period prescribed by law.

15 artikla

Article 15

Tietojen pyytäminen toiselta sopimusvaltiolta

Request for information from another State Party

Jos tämän yleissopimuksen 4 ja 10 artiklasa tarkoitettu selvitys koskee henkilöä, joka asuu tai on asunut toisen sopimusvaltion alueella, ja henkilöstä pyydetään tietoja, kyseisen sopimusvaltion tulee viipymättä pyrkiä varmistamaan, että pyydetyt tiedot annetaan. Jokaisen sopimusvaltion tulee nimetä kansallinen viranomainen, jolle tietopyynnöt osoitetaan.

When the enquiries made pursuant to Articles 4 and 10 of this Convention relate to a person who lives or has lived in the territory of another State Party, that State Party shall, if a request for information is made, promptly endeavour to secure that the information requested is provided. Each State shall designate a national authority to which a request for information shall be addressed.

16 artikla

Article 16

Oikeudenkäynti vanhemmuuden vahvistamiseksi

Proceedings to establish parentage

Jos on vireillä oikeudenkäynti isyyden tai, jos sellainen menettely on olemassa, äitiyden vahvistamiseksi lapsen otaksutun biologisen isän tai äidin vireille panemana, adoptiomenettely on, milloin se katsotaan tarkoituksenmukaiseksi, keskeytettävä odottamaan vanhemmuuden vahvistamista koskevan oikeudenkäynnin lopputulosta. Toimivaltaisten viranomaisten tulee toimia tällaisissa oikeudenkäynneissä joutuisasti.

In the case of pending proceedings for the establishment of paternity, or, where such a procedure exists, for the establishment of maternity, instituted by the putative biological father or mother, adoption proceedings shall, where appropriate, be suspended to await the results of the parentage proceedings. The competent authorities shall act expeditiously in such parentage proceedings.

17 artikla

Article 17

Epäoikeutetun hyödyn kieltö

Prohibition of improper gain

Kukaan ei saa hankkia epäoikeutettua taloudellista tai muuta hyötyä lapsen adoptioon liittyvästä toiminnasta.

No one shall derive any improper financial or other gain from an activity relating to the adoption of a child.

18 artikla

Article 18

Laajempi suoja

More favourable conditions

Sopimusvaltiolla on mahdollisuus säätää adoptoidun lapsen laajemmasta suojasta.

States Parties shall retain the option of adopting provisions more favourable to the adopted child.

19 artikla

Koeaika

Sopimusvaltio voi edellyttää, että lapsi on ennen adoption vahvistamista ollut adoptoijan hoidossa riittävän pitkän ajan, jotta toimivaltainen viranomainen voi kohtuudella arvioida heidän tulevaa suhdettaan siinä tapauksessa, että adoptio vahvistetaan. Lapsen edun huomioon ottaminen on tässä yhteydessä ensisijaisen tärkeää.

Article 19

Probationary period

States Parties are free to require that the child has been in the care of the adopter before adoption is granted for a period long enough to enable a reasonable estimate to be made by the competent authority as to their future relations if the adoption were granted. In this context the best interests of the child shall be the paramount consideration.

20 artikla

Neuvonta ja adoption jälkeiset palvelut

Viranomaisten on huolehdittava adoption neuvonnan ja adoption jälkeisten palveluiden edistämisestä ja asianmukaisesta toteutumisesta, jotta adoptionhakijat, adoptoijat sekä adoptoidut lapset saavat tukea ja neuvontaa.

Article 20

Counselling and post adoption services

The public authorities shall ensure the promotion and proper functioning of adoption counselling and post adoption services to provide help and advice to prospective adopters, adopters and adopted children.

21 artikla

Koulutus

Sopimusvaltioiden on huolehdittava siitä, että adoptioasioita käsittelevillä sosiaalityöntekijöillä on asianmukainen koulutus adoptioon liittyvissä sosiaalisissa ja oikeudellisissa näkökohdissa.

Article 21

Training

States Parties shall ensure that social workers dealing with adoption are appropriately trained in the social and legal aspects of adoption.

22 artikla

Tiedonsaanti ja tiedon luovutus

1 Laissa voidaan säätää, että adoptio voidaan vahvistaa paljastamatta adoptoijan henkilöllisyyttä lapsen alkuperäisille sukulaisille.

2 Laissa on säädettävä, että adoptiomenettely on käytävä tai voidaan käydä suljettujen ovien takana.

3 Adoptoidulla lapsella on oikeus saada toimivaltaisilta viranomaisilta niiden hallussa olevat tiedot alkuperästään. Jos lapsen alku-

Article 22

Access to and disclosure of information

1 Provision may be made to enable an adoption to be completed without disclosing the identity of the adopter to the child's family of origin.

2 Provision shall be made to require or permit adoption proceedings to take place *in camera*.

3 The adopted child shall have access to information held by the competent authorities concerning his or her origins. Where his or

peräisillä vanhemmilla on laillinen oikeus kieltäytyä paljastamasta henkilöllisyyttään, toimivaltaisen viranomaisen tulee laissa säädetyn toimivaltansa rajoissa harkita, onko tämä oikeus sivuutettava ja heidän henkilöllisyytensä paljastettava, ottaen huomioon valitsevat olosuhteet sekä lapsen ja hänen alkuperäisten vanhempiensa oikeudet. Adoptoidulle lapselle, joka ei ole täysi-ikäinen, voidaan antaa asianmukaista neuvontaa.

4 Adoptoijan ja adoptoidun lapsen tulee olla mahdollista saada asiakirja, joka sisältää sellaisen otteen julkisesta rekisteristä, josta ilmenee lapsen syntymäaika ja -paikka, mutta jossa ei nimenomaisesti mainita adoptiota tai paljasteta lapsen alkuperäisten vanhempien henkilöllisyyttä. Sopimusvaltio voi olla soveltamatta tätä määräystä tämän yleissopimuksen 11 artiklan 4 kappaleessa tarkoitettuihin muihin adoption muotoihin.

5 Ottaen huomioon henkilön oikeus saada tietoja omasta henkilöllisyydestään ja alkuperästään adoptiota koskevat olennaiset tiedot tulee kerätä ja säilyttää vähintään 50 vuotta siitä, kun adoptio on tullut lopulliseksi.

6 Julkisia rekistereitä tulee pitää ja niiden sisältämät tiedot joka tapauksessa toisintaa siten, että estetään niitä, joilla ei ole siihen oikeutettua intressiä, saamasta tietoa siitä, onko henkilö adoptoitu vai ei, ja, jos tämä tieto annetaan, hänen alkuperäisten vanhempiensa henkilöllisyydestä.

her parents of origin have a legal right not to disclose their identity, it shall remain open to the competent authority, to the extent permitted by law, to determine whether to override that right and disclose identifying information, having regard to the circumstances and to the respective rights of the child and his or her parents of origin. Appropriate guidance may be given to an adopted child not having reached the age of majority.

4 The adopter and the adopted child shall be able to obtain a document which contains extracts from the public records attesting the date and place of birth of the adopted child, but not expressly revealing the fact of adoption or the identity of his or her parents of origin. States Parties may choose not to apply this provision to the other forms of adoption mentioned in Article 11, paragraph 4, of this Convention.

5 Having regard to a person's right to know about his or her identity and origin, relevant information regarding an adoption shall be collected and retained for at least 50 years after the adoption becomes final.

6 Public records shall be kept and, in any event, their contents reproduced in such a way as to prevent persons who do not have a legitimate interest from learning whether a person was adopted or not, and if this information is disclosed, the identity of his or her parents of origin.

III OSA

Loppumääräykset

23 artikla

Yleissopimuksen vaikutukset

1 Tämä yleissopimus korvaa sopimusvaltioidensa osalta 24 päivänä huhtikuuta 1967 alikirjoittamista varten avatun lasten adoptiota koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen.

2 Tämän yleissopimuksen sopimusvaltion ja sellaisen vuoden 1967 yleissopimuksen sopimusvaltion, joka ei ole ratifioinut tätä yleissopimusta, välillä sovelletaan edelleen vuoden 1967 yleissopimuksen 14 artiklaa.

PART III

Final clauses

Article 23

Effects of the Convention

1 This Convention shall replace, as regards its States Parties, the European Convention on the Adoption of Children, which was open for signature on 24 April 1967.

2 In relations between a Party to the present Convention and a Party to the 1967 Convention which has not ratified the present Convention, Article 14 of the 1967 Convention shall continue to apply.

24 artikla

Allekirjoittaminen, ratifiointi ja voimaantulo

1 Tämä yleissopimus on avoinna allekirjoittamista varten Euroopan neuvoston jäsenvaltioille ja sellaisille Euroopan neuvoston ulkopuolisille valtioille, jotka ovat osallistuneet yleissopimuksen valmisteluun.

2 Tämä yleissopimus ratifioidaan tai hyväksytään. Ratifiointi- tai hyväksymiskirjat talletetaan Euroopan neuvoston pääsihteerin huostaan.

3 Tämä yleissopimus tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, kun on kulunut kolme kuukautta päivästä, jona kolme allekirjoittajavaltiota on ilmaissut suostumuksensa tulla yleissopimuksen sitomiksi siten kuin tämän artiklan 2 kappaleessa määrätään.

4 Edellä 1 kappaleessa mainittujen valtioiden osalta, jotka myöhemmin ilmaisevat suostumuksensa tulla yleissopimuksen sitomiksi, yleissopimus tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, kun on kulunut kolme kuukautta päivästä, jona kyseinen allekirjoittajavaltio on tallettanut ratifiomis- tai hyväksymiskirjansa.

25 artikla

Liittyminen

1 Tämän yleissopimuksen voimaantulon jälkeen Euroopan neuvoston ministerikomitea voi sopimusvaltioita kuultuaan kutsua Euroopan neuvoston ulkopuolisen valtion, joka ei ole osallistunut yleissopimuksen valmisteluun, liittymään tähän yleissopimukseen Euroopan neuvoston perussäännön 20 artiklan d kappaleen mukaisella enemmistöpäätöksellä sekä niiden sopimusvaltioiden edustajien yksimielisellä päätöksellä, joilla on oikeus kuu- lua ministerikomiteaan.

2 Yleissopimukseen liittyvän valtion osalta yleissopimus tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, kun on kulunut kolme kuukautta päivästä, jona kyseisen

Article 24

Signature, ratification and entry into force

1 This Convention shall be open for signature by the member States of the Council of Europe and the non member States which have participated in its elaboration.

2 The Convention is subject to ratification, acceptance or approval. Instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.

3 This Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date on which three signatories have expressed their consent to be bound by the Convention in accordance with the provisions of paragraph 2 of this article.

4 In respect of any State mentioned in paragraph 1, which subsequently expresses its consent to be bound by it, the Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of the deposit of its instrument of ratification, acceptance or approval.

Article 25

Accession

1 After the entry into force of this Convention, the Committee of Ministers of the Council of Europe may, after consultation of the Parties, invite any State not a member of the Council of Europe and not having participated in its elaboration to accede to this Convention by a decision taken by the majority provided for in Article 20.d of the Statute of the Council of Europe, and by unanimous vote of the representatives of the States Parties entitled to sit on the Committee of Ministers.

2 In respect of any acceding State, the Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of de-

valtion liittymiskirja on talletettu Euroopan neuvoston pääsihteerin huostaan.

posit of the instrument of accession with the Secretary General of the Council of Europe.

26 artikla

Article 26

Alueellinen soveltaminen

Territorial application

1 Valtio voi tämän yleissopimuksen allekirjoittamisen tai ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjansa tallettamisen yhteydessä täsmentää alueen tai alueet, joilla tätä yleissopimusta sovelletaan.

1 Any State may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, specify the territory or territories to which this Convention shall apply.

2 Sopimusvaltio voi milloin tahansa myöhemmin antaa Euroopan neuvoston pääsihteerille selityksen, jolla tämän yleissopimuksen soveltaminen laajennetaan koskemaan muuta selityksessä mainittua aluetta, jonka kansainvälisistä suhteista kyseinen sopimusvaltio vastaa tai jonka puolesta se on toimivaltainen tekemään sitoumuksia. Tällaisen alueen osalta yleissopimus tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, kun on kulunut kolme kuukautta päivästä, jona pääsihteerin on vastaanottanut selityksen.

2 Any State Party may, at any later date, by a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, extend the application of this Convention to any other territory specified in the declaration and for whose international relations it is responsible or on whose behalf it is authorised to give undertakings. In respect of such territory, the Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of such declaration by the Secretary General.

3 Tämän artiklan kahden edellä olevan kappaleen mukaisesti annetut selitykset voidaan peruuttaa minkä tahansa sellaisessa selityksessä mainitun alueen osalta ilmoittamalla asiasta Euroopan neuvoston pääsihteerille. Peruutus tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, kun on kulunut kolme kuukautta päivästä, jona pääsihteerin on vastaanottanut ilmoituksen.

3 Any declaration made under the two preceding paragraphs may, in respect of any territory specified in such declaration, be withdrawn by a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe. The withdrawal shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of such notification by the Secretary General.

27 artikla

Article 27

Varaumat

Reservations

1 Tähän yleissopimukseen ei saa tehdä varauksia muutoin kuin 5 artiklan 1 kappaleen b kohdan, 7 artiklan 1 kappaleen a kohdan ii alakohdan ja b kohdan sekä 22 artiklan 3 kappaleen osalta.

1 No reservations may be made to this Convention except in respect of the provisions of Article 5, paragraph 1.b, Article 7, paragraphs 1.a.ii and 1.b, and Article 22, paragraph 3.

2 Varauma, jonka valtio tekee 1 kappaleen nojalla, tulee esittää allekirjoittamisen tai ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjan tallettamisen yhteydessä.

2 Any reservation made by a State in pursuance of paragraph 1 shall be formulated at the time of signature or upon the deposit of its instrument of ratification, acceptance, approval or accession.

3 Valtio voi kokonaan tai osaksi peruuttaa 1 kappaleen nojalla tekemänsä varauman ilmoittamalla asiasta Euroopan neuvoston pääsihteerille. Peruutus tulee voimaan, kun ilmoitus on vastaanotettu.

3 Any State may wholly or partly withdraw a reservation it has made in accordance with paragraph 1 by means of a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe which shall become effective as from the date of its receipt.

28 artikla

Article 28

*Toimivaltaisten viranomaisten ilmoittaminen**Notification of competent authorities*

Jokaisen sopimusvaltion on ilmoitettava Euroopan neuvoston pääsihteerille sen viranomaisen nimi ja osoite, jolle 15 artiklan mukaiset tietopyynnöt voidaan osoittaa.

Each State Party shall notify the Secretary General of the Council of Europe of the name and address of the authority to which requests under Article 15 may be addressed.

29 artikla

Article 29

*Irtisanominen**Denunciation*

1 Sopimusvaltio voi milloin tahansa irtisanoa tämän yleissopimuksen ilmoittamalla siitä Euroopan neuvoston pääsihteerille.

1 Any State Party may, at any time, denounce this Convention by means of a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe.

2 Irtisanominen tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, kun on kulunut kolme kuukautta päivästä, jona pääsihteerin on vastaanottanut ilmoituksen.

2 Such denunciation shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of the notification by the Secretary General.

30 artikla

Article 30

*Ilmoitukset**Notifications*

Euroopan neuvoston pääsihteerin ilmoittaa Euroopan neuvoston jäsenvaltioille, Euroopan neuvoston ulkopuolisille valtioille, jotka ovat osallistuneet tämän yleissopimuksen valmisteluun, sopimusvaltioille ja muille valtioille, jotka on kutsuttu liittymään tähän yleissopimukseen

The Secretary General of the Council of Europe shall notify the member States of the Council of Europe, the non member States which have participated in the elaboration of this Convention, any State Party and any State which has been invited to accede to this Convention, of:

- a allekirjoittamisista;
- b ratifioimis-, hyväksymis- ja liittymiskirjojen tallettamisista;
- c 24 artiklassa tarkoitetuista yleissopimuksen voimaantulopäivistä;

- a any signature;
- b any deposit of an instrument of ratification, acceptance, approval or accession;
- c any date of entry into force of this Convention in accordance with Article 24 thereof;

- d 2 artiklassa tarkoitetuista ilmoituksista;

- d any notification received in pursuance of the provisions of Article 2;

e 7 artiklan 2 kappaleessa ja 26 artiklan 2 ja 3 kappaleessa tarkoitetuista selityksistä;

f 27 artiklassa tarkoitetuista varaumista ja varaumien peruutuksista;

g 28 artiklassa tarkoitetuista ilmoituksista;

h 29 artiklassa tarkoitetuista ilmoituksista ja päivämäärästä, jolloin irtisanominen tulee voimaan;

i muista tähän yleissopimukseen liittyvistä toimenpiteistä, ilmoituksista ja tiedonannoista.

e any declaration received in pursuance of the provisions of paragraph 2 of Article 7 and paragraphs 2 and 3 of Article 26;

f any reservation and withdrawal of reservations made in pursuance of the provisions of Article 27;

g any notification received in pursuance of the provisions of Article 28;

h any notification received in pursuance of the provisions of Article 29 and the date on which denunciation takes effect;

i any other act, notification or communication relating to this Convention.

Tämän vakuudeksi allekirjoittaneet, siihen asianmukaisesti valtuutettuina, ovat allekirjoittaneet tämän yleissopimuksen.

In witness whereof, the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Convention.

Tehty Strasbourgissa 27 päivänä marraskuuta 2008, yhtenä englannin- ja ranskankielisenä kappaleena, jonka molemmat tekstit ovat yhtä todistusvoimaiset ja joka talletetaan Euroopan neuvoston arkistoon. Euroopan neuvoston pääsihteeri toimittaa oikeaksi todistetut jäljennökset kullekin Euroopan neuvoston jäsenvaltiolle, Euroopan neuvoston ulkopuolisille valtioille, jotka ovat osallistuneet tämän yleissopimuksen valmisteluun, sekä valtioille, jotka on kutsuttu liittymään tähän yleissopimukseen.

Done at Strasbourg, this 27th day of November 2008, in English and in French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the Council of Europe. The Secretary General of the Council of Europe shall transmit certified copies to each member State of the Council of Europe, to the non member States which have participated in the elaboration of the Convention and to any State invited to accede to this Convention.